

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SAN'ATLARI ANA BİLİM DALI
TÜRK İSLAM SAN'ATLARI BİLİM DALI

**KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİ'NDE
BULUNAN YAZMA ESERLERDEKİ SELÇUKLU
TARZI KUR'ÂN-I KERÎM VE HADİS TAKIMLARI
(CÜZLERİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mustafa Yıldırım

HAZIRLAYAN

Nahide KÜÇÜK

0881100310004

KONYA - 2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	NAHİDE KÜÇÜK		
	Numarası	0881100310004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
	Tezin Adı	KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN YAZMA ESERLERDEKİ SELÇUKLULAR KUR'AN-I KERİM VE HADİS TAPAKLARI (CÜZLERİ)		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

NAHİDE KÜÇÜK

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	NAHİDE KÜÇÜK
	Numarası	0881100310004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	PROF. DR. MUSTAFA YILDIRIM
	Tezin Adı	KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN YAZMA ESERLERDEKİ SELÇUKLU TARZI KURANİ KERİM VE HADİS TAKIMLARI (CÜZLERİ)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde Bulunan Yazma Eserlerdeki Selçuklu Tarzı Kuranı Kerim Ve Hadis Takımları (Cüzleri) başlıklı bu çalışma 20/ 04/ 2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	PROF. DR.	MUSTAFA YILDIRIM	
2	PROF. DR.	AHMET ÇAYCI	
3	DOÇ. DR.	NECLA DURSUN	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I-IV
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VII

I.BÖLÜM

GİRİŞ

I.1. KONUNUN AMAÇ VE TANIMI.....	2
I.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	3
I.3.KONU İLE İLGİLİ LİTERATÜR	5

II. BÖLÜM

TÜRK CİLT SAN'ATI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	10
II. 1. CİLDİN TANIMI.....	10
II. 2.CİLDİN TARİHÇESİ.....	11
II.2.1.Uygurlar	13
II.2.2.Anadolu Selçukluları	14
II.2.3.Beylikler	18
II.2.4.Osmanlılar	19
II.3.CİLDİN VE KAPAĞIN BÖLÜMLERİ.....	25
II.3.1.Cildin Bölümleri.....	25
II.3.1.1.Ön ve Arka Kapaklar (Alt ve Üst Kapaklar).....	25
II.3.1.2.Sırt.....	26
II.3.1.3.Mikleb.....	26
II.3.1.4.Sertâb	26
II.3.1.5.İç Kapaklar (İç Yüz).....	26
II.3.1.6.Şirâze.....	27
II.3.1.7.Dudak ve Muhat Payı.....	27
II.3.2.Kapağın Bölümleri.....	28

II.3.2.1.Zencirek, Bordür ve Cetvel.....	28
II.3.2.2.Köşebend.....	29
II.3.2.3.Şemse.....	29
II.3.2.4.Salbek	30
II.4.KULLANILAN MALZEME VE ÂLETLER.....	30
II.4.1.Kullanılan Malzemeler.....	30
II.4.1.1.Deri.....	30
II.4.1.2.Murakka' Mukavvâ.....	32
II.4.1.3.Altın	32
II.4.1.4.İpek, İplik, İbrişim.....	32
II.4.2.Kullanılan Âletler.....	33
II.4.2.1.Kalıplar.....	33
II.4.2.1.1. Büyük Kalıplar.....	34
II.4.2.1.2. Küçük Kalıplar.....	34
II.4.2.2. Muhtelif Âletler.....	34
II.5.CİLT ÇEŞİTLERİ.....	35
II.5.1.Malzemelerine Göre Cilt Çeşitleri.....	35
II.5.1.1.Deri Ciltler.....	35
II.5.1.2.Kumaş Ciltler.....	35
II.5.1.3.Kâğıt (Ebrulu) Ciltler	35
II.5.1.4.Murassa' (Mücevherli) Ciltler.....	35
II.5.1.5.Lâke Ciltler.....	36
II.5.2.Süsleme Tekniklerine Göre Cilt Çeşitleri	37
II.5.2.1.Şemseli Ciltler.....	37
II.5.2.1.1.Soğuk Şemseli Ciltler.....	37
II.5.2.1.2.Alttan Ayırmalı Şemseli Cilt.....	37
II.5.2.1.3.Üstten Ayırmalı Şemseli Cilt.....	37

II.5.2.1.4.Mülemmâ Şemseli Cilt.....	37
II.5.2.1.5.Mülevven Şemseli Cilt.....	38
II.5.2.1.6.Müşebbek (Kat') Şemseli Cilt.....	38
II.5.2.2.Zilbahar (Zerbahar) Ciltler.....	38
II.5.2.3.Yekşâh Ciltler.....	38
II.5.2.4.Zerdûz (Simdûz) Ciltler.....	39
II.5.2.5.Şukûfe Ciltler.....	39
II.5.2.6.Yazılı Ciltler.....	39
II.5.2.7.Çarkûşe Ciltler.....	39
II.6.CİLT ÜSLÛPLARI	39
II. 6. 1. Hatâyî.....	40
II. 6. 2. Herat.....	40
II. 6. 3. Arap.....	40
II. 6. 4. Türk.....	40
II. 6. 5. Lâke.....	40
II. 6. 6. Rûmî.....	41
II. 6. 7. Memlûk.....	41
II. 6. 8. Mağrîbi.....	41
II. 6. 9. Buhârây-ı Cedîd.....	42
II.7. CİLTLERDE TEZYİNÂT.....	42
II.7.1.Hendesî (Geometrik) Tezyinât.....	43
II.7.2.Rûmî Tezyinât	44
II.7.3.Nebâtî (Bitkisel) Tezyinât.....	46
II.7.4.Hattî (Yazılı) Tezyinât	46
II.7.5.Geçme ve Girift Örgülü Tezyinât.....	47
II.7.6.Muhtelif Tezyinât	48

II.8.Yazma Eserlerin İncelenmesi.....	49
---------------------------------------	----

III. BÖLÜM

KASTAMONU VE KASTAMONU İL HALK	
KÜTÜPHANESİ.....	51
III.1.KASTAMONU TARİHİ.....	52
III.1.1. Anadolu Beyliklerinin Kurulmasından Önce.....	52
III.1.2. Kastamonu’da Hüküm Sürmüş Olan Anadolu Beylikleri.....	52
III.1.3. Tarihte Kastamonu’nun İlmî, Kültürel ve Ekonomik Faaliyetleri ve Önemi ..	54
III.2.KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİ.....	55
III.2.1.Kütüphanenin Kuruluşu, Yeri ve Mimarisi.....	55
III.2.2.Kütüphanede Bulunan Eserler.....	55
IV. KATALOGLAR.....	57
V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	91
VI. BİBLİYOGRAFYA.....	94
VII. RESİM LİSTESİ VE RESİMLER	98
VIII. ÇİZİM LİSTESİ VE ÇİZİMLER.....	198

ÖNSÖZ

Önce tahtadandı, sonra ipek, sonra kâğıt, yazı malzemesi inceldikçe korumak gereksinimi ortaya çıktı. Dağılmamalı ve bozulmamalıydı içindikiler.

Sonra süslenmeliydi, kimi zaman zerdûz kimi zaman altın ile.. Kimileri kendini kaptırdı, kapağın her tarafını bir çok mânâyâ tefsir edilebilecek hendesî tezyînatla, kimisi bulutlarda dans eden rûmiler ile, kimi zaman baharı andıran hatayîlerle dolduruverdi. Kimi ciltçi kapakta daha odak noktalar tercih etti. Zeminin tamamını kaplamadı. Ortaya merkezi bir motif kondu, etrafını boş bırakmak olmazdı, gidiverdi mücellid birbirinden ince zevkteki zencirekleri kapak kenarlarına... Bazen ön kapak daha süslü olmalı diğerinden ayrılmalı diye düşünüldü, ön kapak daha ağır süslendi arka kapak ise ön kapağa oranla daha basit.. Ama kimi zaman her ikisi de aynı nitelikte olmalı aynı kalıp kullanılmalı diye düşündüler, kimbilir belki başka kalıp hazırlamaya üşendiler. Sertâb ve miklepte payını almalıydı bu ince zevkten; oraya da hemen yapılıverdi mücellidin hayaline düşen bir desen.. Kimi zaman kapaklarla uyumlu bir hendesî tezyînat kimi zaman bir hat kimi zaman saadet sembolleri.. Bazı dönemlerde, çoğu mücellid adını vermeye hayâ etti, bu san'at harikaları kimin ürünü bilinemedi, bir bilmeceye dönüştü. Belki bunun sebebi, yapıtların, millet ayırmadan bütün insanlığa sunulmasıydı. Kimi zaman birbirini anımsatsa da motifler ve desenler, farklıydı her milletinki birbirinden. Zaman değıştikçe ve olanaklar geliştikçe farklı renk ve tarzda ciltler ortaya çıkarıldı. San'at hayalin hayata aktarımıysa, ciltçilik san'atı da bunun için en iyi dallardan olmuştu. Türklerde, tarihte kendilerini göstermelerinden itibaren bu alanda da verdikleri eserler ile kendilerini ispatlamışlardı.

Ayrıca; "Resûlullah (S.A.V.): "Vallahi, senin hidayetinle bir tek kişiye hidayet verilmesi, senin için kıymetli develerden müteşekkil sürülerden daha hayırlıdır.", başka bir Hadis-i Şerif'te de: "Kim, bir ilimden sorulur, o da bunu ketm edip söylemezse (Kıyamet günü) ateşten bir gem ile gemlenir." buyurmamış mıydı? Daha pek çok Hadis-i Şerif ve Âyet-i Kerîme'nin ilim öğrenmeye teşviki ve bu ilmi aktarma emri ile bu emre itaat eden âlimler, adeta ilim öğrenme ve öğretme yarışına girişmişlerdi. Müslümanlar ortaya koydukları ilim ve kültürle diğer milletlerin ve dinlerin önüne geçmişler, örnek olmuşlardı. İlimin kalıcılığını sağlamak için, ilmi, çağın imkânlarına göre yazıya geçirmişler ve bunun aktarılması, korunması içinde çeşitli tedbirler ortaya koymuşlardır. Bu aktarma ve koruma işlemi, o ince düşünüş ve duygular içinde daha süslü ve san'atlı olarak tezâhür etmiş hat, tezhip, minyatür, ebru ve ciltçilik san'atları olarak, gönüllerden gözlere hitap eder hale dönüştürülmüş, somutlaştırılmışlardır.

Bu konuya beni yönlendiren ve çalışmalarım esnasında beni aydınlatan danışmanım Prof. Dr. Ahmet Saim ARITAN ve Prof. Dr. Mustafa Yıldırım Hocalarıma emeklerinden dolayı teşekkür ederim. Yaptığım araştırma ve incelemelerimde gösterdikleri kolaylık ve anlayıştan dolayı, özellikle Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Bekir ŞAHİN'E ve kütüphane çalışanlarına, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Müdürü Mehmet ÖZTÜRK ve kütüphane çalışanlarına, çizimleri ile tezime katkıda bulunan Elmas Tuna Hanımefendi'ye de teşekkür ederim. Maddi ve manevî desteğiyle bana güç veren eşime de sabrından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamın benden sonra bu alanda araştırma yapan arkadaşlara bir nebze ışık tutmasını ümîd ediyorum.

Nahide KÜÇÜK

Dursunbey-2018

KISALTMALAR

Age.	: Adı geçen eser
Agm.	: Adı geçen makale
Agmd.	: Adı geçen madde
Agt.	: Adı geçen tez
Bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
H.	: Hicrî
İst.	: İstinsâh
M.	: Milâdî
MÖ.	: Milattan Önce
No.	: Numara
Öl.	: Ölümü
SÜ.	: Selçuk Üniversitesi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
TSMK.	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
KİHK.	: Kastamonu İl Halk Kütüphanesi
KVPİHK.	: Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi
MSGSÜ.	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

I.BÖLÜM

GİRİŞ

KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN YAZMA ESERLERDEKİ SELÇUKLU TARZI KUR'ÂN-I KERÎM VE HADİS TAKIMLARI (CÜZLERİ)

"Resulullah (Sav.): "Vallahi, senin hidayetinde bir tek kişiye hidayet verilmesi, senin ırkıymetli develerden müteşekkil sürülerden daha hayırlıdır.", başka bir Hadis-i Şerifte de: "Kim, bir ilimden sorulur o da bunu kelmedip söylemezse (Kıyamet günü) ateşten bir gem ile gemlenir." buyurmamış mıydı? Daha pek çok Hadis-i Şerif ve Âyet-i Kerime'nin ilim öğrenmeye teşviki ve bu ilmi aktarma emri ile bu emre itaat eden âlimler, adeta ilim öğrenme ve öğretme yarışına girişmişlerdi. Müslümanlar ortaya koydukları ilim ve kültürle diğer milletlerin ve dinlerin önüne geçmişler, örnek olmuşlardı. İlimin kalıcılığını sağlamak için, ilmi, çağın imkânlarına göre yazıya geçirmişler ve bunun aktarılması, korunması içinde çeşitli tedbirler ortaya koymuşlardır. Bu aktarma ve koruma işlemi, o ince düşünüş ve duygular içinde daha süslü ve san'atlı olarak tezahür etmiş hat, tezhip, minyatür, ebru ve ciltçilik sanatları olarak, gönüllerden gözlere hitap eder hale dönüştürülmüş, somutlaştırılmışlardır

Bu çalışmamızda amacımız, cild ve cild sanatı ile ilgili bilgi vermek, bunun içinde ciltçilik sanatının tarihi gelişimini, kullanılan malzemelerini, üsluplarını, tezyîni unsurlarını aktardıktan sonra tezimizin asıl konusu olan Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan yazma eserlerden, Anadolu Selçuklu dönemine ait olanlar hakkında kapsamlı bir araştırma yapmak ve bu konu ile ilgili bilimsel gerçekleri ortaya çıkarmaktır,

Kastamonu'da bulunan ciltler özellikle Selçuklu özelliği taşıyan beylikler dönemi ciltleri Türkiye'de bulunan ciltler içinde önemli bir konuma sahiptir.

KORAN and THE PROPHET MOHAMMAD'S SAYING SETS (FASCICLES) WITH SELJUK STYLE IN WRITTEN WORKS OF ARTS TAKING PART IN KASTAMONU PROVINCE PUBLIC LIBRARY

Didn't The Last Prophet of GOD (Sav.) tel İthal 'T swear, the given guidance to only one **person** thanks to your guidance is better than precious camels, **consisting** herds for you ” And as well as in another the Prophet Mohammed's saying, “ **If** whoever is asked about a kind of science, she doesn't say that by hiding, she is fitted with a bit made from fire. (İndoomsday) With encouraging science learning in more and more the Prophet Mohammed's sayings and Verses of God and the order of transferring this Science, obeying men of religion to this order entered the race of learning and teaching science. The Muslims presenting Science and culture went ahead other nations and religions and were examples to them. To

maintain permanency of Science, they wrote science according to facility of that age and presented different preconditions in order to transfer and protect it. This transferring and protecting process appeared fancier and more artful in poetic thinking and feeling. As lettering, gilding, miniature, ebru, book bindings arts, they were transformed addressing from hearts to eyes and embodied.

Our purpose in our this work is to give information about bookbinding and bookbinding art and for this, after transferring historical progress, used materials, wording, ornament elements of bookbinding art, to make comprehensive research about mentioned Works of art belonging to Anatolia Seljuk period taking part in Kastamonu Province Public Library, which is the main theme of our thesis and to find out scientific realities about this subject.

Bindings taking part in Kastamonu, especially Seljuk period binding having Seljuk features, have an important position in the bindings taking part in Turkey.

I.BÖLÜM

GİRİŞ

I.1. KONUNUN AMAÇ VE TANIMI

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlamış olduğumuz bu çalışmamızda amacımız, cild ve cild sanatı ile ilgili bilgi vermek, bunun içinde ciltçilik sanatının tarihi gelişimini, kullanılan malzemelerini, üslûplarını, tezyîni unsurlarını aktardıktan sonra tezimizin asıl konusu olan Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan 4.185 yazma eserden, Anadolu Selçuklu dönemine ait olan eserler hakkında kapsamlı bir araştırma yapmak ve bu konu ile ilgili bilimsel gerçekleri ortaya çıkarmaktır. Araştırmamızla Kastamonu ili kütüphanesinde bulunan 4.185 yazma eser içinde 200'e yakın Anadolu Selçuklu dönemi cild karakterinde eser tespit edilmiştir. Tez çalışmam için gereken eserleri tespit ederken 200'e yakın Selçuklu tarzı ciltle karşılaşmamın, Kastamonu yöresinin, Danışmendli Devleti, Çobanoğulları ve Candaroğulları olmak üzere üç beyliğin zengin tarihi mirasına sahip olmasından kaynaklandığını düşünmekteyim. Fakat bu eserlerin çoğu Candaroğulları dönemine giren ketebelere sahiptir. Selçuklu tarzında olmayanlar ise Candaroğulları'ndan sonra Kastamonu'da hüküm süren Osmanlılara ait cilt kapaklarıdır. Çeşitli kaynaklardan edindiğim bilgiye göre; Candaroğulları yöneticilerinden İsmail Bey ekonomiye olduğu kadar ilim ve kültüre de önem vermiştir. Karamanoğulları döneminde Konya ilinin genel kütüphane durumunda olduğunu bilmekteyiz. Candaroğulları döneminde de Kastamonu ilinin bu şekilde genel bir kütüphane durumunda bulunduğunu öğrenmekteyiz. Kastamonu ilinde bu kadar fazla yazma eser bulunuşunun sebeplerinden biri de budur.

Tez, Türk Cild Sanatı'nın ele alındığı birinci bölüm ve Kastamonu İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan 1-30.cüzlerin cild cild ayrılarak seri halinde yapılmalarıyla oluşan Kur'ân-ı Kerîm ve hadis serilerinin incelenmesinden oluşan ikinci bölüm olmak üzere iki bölümden müteşekkildir.

Birinci bölümde, cildin tanımı, tarihçesi, cildin ve kapağın bölümleri, kullanılan malzeme ve aletler, cild çeşitleri, cild üslûpları ve ciltlerdeki tezyinatlar ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Kastamonu tarihi ve konumuz olan yazmaların, İl Halk Kütüphanesine gelmeden önce bulundukları Kastamonu'daki medreseler, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, kurucusu, yeri, tarihi, mimarisi, kütüphanede bulunan eserler hakkında bilgi verilmiştir.

Katalog kısmında, seçilen eserler ekteki gözlem formuna göre incelenmiştir.

Değerlendirme ve sonuç bölümü eklenmiştir. Çalışmamız cild örneklerinin fotoğrafları ve çizimleri ile desteklenmiştir.

I.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Veri derleme ve değerlendirme kapsamında Türk cild san'atı, cildin tanımı, cildin tarihçesi, cildin ve kapağın bölümleri, cild yapımında kullanılan malzeme ve aletler, cild çeşitleri, cild üslûpları ve ciltlerdeki tezyînât hakkında kapsamlı şekilde araştırma yapıp çeşitli kaynaklardan bu konularla ilgili bilgilere ulaşıp fişleme yöntemi ile bilgiler kategorilere ayrılmıştır.

Ayrıca Kastamonu İl Halk Kütüphanesi mimarisi hakkında bilgiler ve kütüphanenin içinde bulunan eserler hakkındaki bilgilere de aynı şekilde ulaşılmıştır.

Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi'nde bulunan Kastamonu Ciltlerinin CD'leri tek tek incelenerek resimleri alınmış, içlerinden Anadolu Selçuklu Dönemi özelliği gösteren 200'e yakın eser belirlenerek danışmanım Prof. Dr. Ahmet Saim Arıtan ile birlikte incelenip çeşitli gruplara ayrılmışlardır. Bunlar; dilimli şemse, petekli şemse, oval şemse, yuvarlak şemse, Selçuk etkili Osmanlı, tam zeminli şemseli, yıldız şemse, bazılarının ise şemse kısmı kâğıt kaplı zencirekleri Selçuklu özelliği gösteren ciltler ve bir tipolojiye dâhil edemediğimiz ciltlerden oluşmaktadır. Bunlardan Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis serilerini oluşturan eserler tezimize konu edinilmiştir.

Ele alınan eserler, belirli bir değerlendirme çizelgesi ile özelliklerine göre ortaya konulmuşlardır.

Dış kapak ve iç kapak çizimleri ile çalışmamız daha anlaşılır ve faydalanırlı bir hale getirilmiştir.

ÖRNEK GÖZLEM FORMU

KATALOG NO :

ÇİZİM NO: :

ÖRNEK NO :

RESİM NO :

ESERİN ADI :

DİL / KONU :

BULUNDUĞU YER / ENV. NO:

GELDİĞİ YER :

ÖLÇÜLER : Cild ve Kâğıt :

Yazı :

VARAK (YAPRAK) SAYFA :

KETEBESİ (TARİH) :

MÜELLİFİ :

HATTÂTI :

MÜZEHHİP :

MALZEME VE RENGİ :

CİLD TASARIMI :

BUGÜNKÜ DURUMU :

CİLDİN ANLATIMI VE RESİMLERİN KULLANILMA SIRASI:

1. ZENCİREK

2. KÖŞEBENT VE ŞEMSE ÖZELLİKLERİ

3. SERTÂB VE MİKLEB

4. İÇ KAPAK ÖZELLİKLERİ

DEĞERLENDİRME :

1.3.KONU İLE İLGİLİ LİTERATÜR

KİTAPLAR

1-AKAR Azade-KESKİNER Cahide, *Türk Süsleme San'atlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978.

Türk süslemesinde kullanılan motiflerin doğuşu, gelişimi ve günümüzdeki kullanımları hakkında bilgi verilmektedir.

2-ASLANAPA Oktay, *Türk San'atı*, İstanbul 1984.

Çeşitli san'atlar başlığı altında Türk cilt san'atı hakkında kısaca bilgi verilmektedir.

3- ARSEVEN Celal Esat, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984.

Türklerde deri işçiliğinin önemine değinildikten sonra bu işçiliğin san'at şekline dönüşü anlatılmış ve cilt san'atı hakkında bilgi verilmiştir.

4- ÖZEN Mine Esiner, *Türk Cilt San'atı*, Ankara 1998.

Kitap klasik doğu ciltleri, ciltçiler (mücellidan) ve sözlük olarak, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tarihçe, klasik cildin bölümleri, klasik doğu cildinin özellikleri ve batı cildinden farkı, klasik cildin çeşitlerinden söz edilmektedir. Çeşitli dönemlere ait cilt resimleri ile kitap tamamlanmıştır.

5-BİNARK İsmet, *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*, Ankara 1976.

Bu eserde kitapçılık san'atları olarak bilinen sanatlar ele alınmıştır. Ciltle ilgili bölümde de cildin tarihî gelişimi, malzeme ve tekniği, cildin kısımları, süslemeleri ve çeşitleri hakkında bilgi verilmektedir.

6-BİROL İnci A.-Derman ÇİÇEK, *Türk Tezyînî Sanatlarında Motifler*, İstanbul 2001.

Türk süslemesinde kullanılan gelen motiflerin doğuşu, gelişimi ve bugünkü kullanımları hakkında bilgi vermektedir.

7-YILDIZ Nuray, *Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu*, Ankara 2000.

Yazının Çin'de bulunuşu, yazı malzemelerinin tarihi devirlere göre geçirdiği aşamalar gibi konular bilimsel bir biçimde ele alınarak kapsamlı bir çalışma sunulmuştur.

MAKALELER

1- Kemal ığ, "Türk Kitap Kapları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.4, Ankara 1953, ss. 1-61.

Giriş bölümünde cilt san'atı, deri ciltlerdeki malzeme ve teknikten kısaca bahsedildikten sonra 15. ve 20. asırlarda ki Türk deri ciltlerinin özellikleri anlatılmıştır. Bu ciltlere ait örneklerin fotoğrafları ile makale tamamlanmıştır.

2-BİNARK İsmet, "Kitapçılık Tarihimizden Bir Sayfa: Eski Türk Kitapçılık San'atları", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, C.VXII, Ankara 1968, ss.142-150.

Türk kültür medeniyetinin oluşum ve gelişmesinde san'atın olumlu etkisinden bahsedilip kitapçılık san'atlarına kısa kısa değinilmiştir.

3- ARITAN Ahmet Saim,"Ciltçilik" , *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.VII, İstanbul 1993, ss. 551-557.

Cildin; tanımı, tarihsel gelişimi, üslupları ve çeşitleri ile mücellit ve ciltçilik teşkilatı gibi konularda ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

4-CUNBUR Müjgan, "Türklerde Cilt San'atı" , *Türk Dünyası El Kitabı*, I-III, C.II, Ankara 1992, ss. 453-457.

Türk ciltçiliğinin, güzel san'atların önemli dallarından biri olduğuna değinilmiş, eski Türk ciltlerinden, günümüze kadar olan ciltlerin, kullanılan malzeme ve bezeme usullerine kadar, değişik konuları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada çeşitli dönemlere ait cilt fotoğrafları da yer almaktadır.

5- ARITAN Ahmet Saim, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri", *I-II Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya 1993, ss.181-187.

İlk cilt kapaklarının bulunuşundan başlayarak cildin tarihine kısaca değinilmiştir. Daha sonra Anadolu Selçuklu Ciltleri hakkında bilgi verilmiştir. Cildin ve kapağın bölümleri, ciltlerin tezyinâtları ile ilgili konular yer almaktadır.

6- TANINDI Zeren, "Osmanlı Sanatında Cilt", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.XI, Ankara 1999, ss. 103-107.

15, 16, 17, 18 ve 19. yüzyıl ciltleri hakkında bilgiler bulunan bir makaledir.

7- ARITAN Ahmet Saim ,“Selçuklu Cildinin Osmanlı Cildine Etkileri”, *Hacettepe Üniversitesi V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyum Kitabı*, 19-20 Nisan 2001, ss. 29-40.

Selçuklu cildinin, Osmanlı cildine etkileri örneklerle anlatılmaktadır.

8- ARITAN Ahmet Saim, *Anadolu Selçukluda Cilt San’atı*”, *Türkler*, I-XVI, C.VII, Ankara 2002, ss. 933-941.

Cildin tarihçesi, Selçuklu cildinin bölümleri, kapağın bölümleri, tezyinât çeşitleri, malzeme ve teknik, üslûp ve kompozisyon özellikleri anlatılmaktadır.

9- BALKANAL Zeynep, “Bilgi ve San’atı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara 2002, ss.341 – 347.

Ciltçilik tarihi ve cilt üslupları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

10- ARITAN Ahmet Saim, “Anadolu Selçuklu ve Bu Üslûbu Taşıyan Ciltlerde Zencirek Tipolojisi denemesi” , *İstem*, S.1, 2003, ss.85 -102.

Ülke genelinde bulunan çeşitli kütüphane ve müzelerden bulunan eserlerden elde edilen, Anadolu Selçuklu ve bu üslubu taşıyan cilt zencireklerinin tipolojisi yapılmıştır. 27 tane zencirek tipi tespit edilmiş, bunların yeni araştırmalarla artacağı belirtilmiştir.

11- ARITAN Ahmet Saim, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2008, ss.61-97.

Ciltle ilgili akla gelebilecek her türlü bilginin yer aldığı, örneklerle anlatıldığı bir makaledir.

TEZLER

1.Arife Edis, *Tire Necip Paşa Kütütüphanesi’ndeki Cilt Örnekleri*, (S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve San’atları Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006.

2.Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Cilt Kapakları*, Doktora Tezi, Danışman: Beyhan Karamağaralı, Konya 1992.

3.Gürcan Mavili, *Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki 13 ve 14. yy. Ait Cilt Sanatı Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. İlhami Turan, İstanbul 2002.

4.Özlem İnay, *Türk İslam Kitap Sanatında Lâke Cilt Tasarımları*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Danışman: Prof. Dr. Banu Mahir, İstanbul 2006.

5. Savaş Maraşlı, *II.Beyazıt İl Halk Kütüphanesi'ndeki XV. ve XVI. yy. ciltleri*, Erciyes Ü. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2005.

II. BÖLÜM
TÜRK CİLT SAN'ATI HAKKINDA
GENEL BİLGİLER

II. BÖLÜM

TÜRK CİLT SAN'ATI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

II. 1. CİLDİN TANIMI

Bilgi ve sanatı kaplayan sanat olan 'cildcilik', Türk sanat tarihinde, eski kitapçılık sanatlarımızın başında gelir. Kitap zevkini kazandırmak bakımından çok kuvvetli bir kültür hizmeti gören bu sanatın tarihi çok eskiye dayanır¹.

1. Cilt, kitap ya da dergi yapraklarının dağılmasını önlemek için yapılmış kap².

2. Yazma ve basma kitapların yapraklarının yıpranmaması ve dağılmadan saklanması için birbirine dikilerek koruyucu kapaklar içine yerleştirilmesi san'atı³.

3. Cilt, bir mecmua veya kitabın yapraklarını dağılmaktan korumak ve sırasıyla bir arada toplu olarak bulundurmak için ince tahtadan, deriden veya üzerine deri, kâğıt ve bez gibi şeyler kaplı mukavvâdan yapılan kaplara denir⁴.

4. Kitaba geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplanmış kap⁵.

5. Bir mecmua veya kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa cilt (cild) denilmekte, Arapça "deri" anlamına gelen bu ismin genellikle ciltlerin bu işe en uygun malzeme olan deriden yapılması sebebiyle verildiği bilinmektedir⁶.

6. Teclid (ciltleme) işini yapanlara ise mücellid (ciltçi) denilmiştir⁷.

7. Cilt ve ciltçilik, yazılı eserlerin saklanmasında ve korunmasında büyük yeri olan kitapçılık san'atlarından⁸.

Cildi bu tanımlar, araştırmalarımız ve bugüne dek oluşan bilgi birikimimiz ışığında tanımlamamız gerekirse, eser içindeki bilgileri daha düzenli sunmak ve korumak, yazıldığı dönemden ileri dönemlere aktarabilmek ulaştırabilmek için yapılan, sanatlı olanlarında;

¹ Zeynep Balkanal, "Bilgi ve San'atı Kaplayan San'at: Ciltçilik", *Türkler*, C.XII, Ankara 2002, s.341.

² Metin Sözen – Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü*, İstanbul 2001, s. 53.

³ *Ana Britannica Ansiklopedisi*, "Ciltçilik", C.VI, İstanbul 1987, s.1.

⁴ Celal Esat Arseven, "Cilt", *San'at Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul 1975, s.341.

⁵ *Türk Ansiklopedisi*, "Cilt", C.XI, Ankara 1963, s.2.

⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", *TDVİA.*, C.VII, İstanbul 1993, s.551.

⁷ Mine Esiner Özen, *Türk Cilt San'atı*, Ankara 1998, s.9.

⁸ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.341.

yapıldığı dönemin sanat zevklerini yansıtarak bizlere kadar getiren kitabın koruyucu kapaklarıdır, denilebilir. Cildin kökeni Arapçadaki deri manasına gelmekte olsa da daha sonraki devirlerde deriden yapılmayan kapaklarda da cilt ve ciltleme kavramı kullanıla gelmiştir.

Türklerde deri işlemeciliği, zamanla büyük bir gelişme göstermiş ve ciltçilik ayrı bir san'at haline gelmiştir. Çanta, silah kılıfı, bel kemeri, cilt gibi çeşitli eşyalar deriden yapılmış son derece güzel eserler verilmiştir⁹.

Yazmalara büyük önem vermiş olan Türkler, cilt işlerine adeta kutsal denecek bir sevgi gösterirlerdi. Cilt işçileri Kur'ân ve yazma ciltlerini büyük bir heyecanla yaparlardı. Bir cilt üstündeki çalışma bazen aylarca sürerdi¹⁰.

II. 2.CİLDİN TARİHÇESİ

Eski çağlarda yazılar ve yazıtlar, ağaç, kil tablet, çanak çömlek parçaları, taş, maden, keten bezi, fildişi, kemik, hayvan kabuk ve organları, papirüs ve parşömen¹¹, bambu tabletler ya da ipek kumaş parçaları üzerine yazılırdı. Papirüs ve parşömen dışında hepsi kullanışsız malzemelerdi. Bazıları da çok pahalı idi. O zamanlar Çinli Cai Lun, ağaç kabuğu, kenevir artığı, paçavra ve balık ağlarından kâğıt yapma fikrini geliştirdi ve bunu M.Ö.105'te imparatora sundu. O günden beri kâğıt her yerde kullanılmakta ve "Marki Cai'nin Kâğıdı" olarak adlandırılmaktadır¹². Ama çoğu uzman, kâğıdın M.Ö. II. yüzyılda Cai Lun'dan en az iki, belki de üç yüzyıl önce icat edilmiş olduğunu kabul etmektedir. Çinliler, kâğıdı Çin'in öte yanına büyük ihtimalle üçüncü yüzyılda tanıtmışlardı¹³.

Bu şekil kâğıt imali, zamanla daha çok gelişmiş ve öteki ülkelere de yayılmıştır. Bu yayılış Türkler aracılığıyla olmuştur. Kâğıt yapımı, Çinlilerden, ilkin Orta Asya'daki Türklere geçmiştir¹⁴.

Yazı antik uygarlığın kimi merkezlerinde gelişti; ama okur-yazar topluma geçiş ancak Çin'de yaklaşık 2 bin yıl önce bir yazı malzemesi olan kâğıt sayesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan kâğıdın potansiyelini bu biçimde kullananlar Çinliler değil, IX. yüzyıldan başlayarak

⁹ Celal Esat Arseven, *Türk Sanatı*, ----- 1981, s.279.

¹⁰ Celal Esat Arseven, a.g.e., s.282 .

¹¹ Nuray Yıldız, *Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu*, Ankara 2000, s.211.

¹² Jonathan M. Bloom, *Kâğıda İşlenen Uygarlık*, İstanbul 2003, s.34.

¹³ Jonathan M. Bloom, a.g.e., s.58.

¹⁴ Mahmut Gündüz, "İslam'da Kitap Sevgisi ve İlk Kütüphaneler", *Kütüphanecilik Dergisi*,-----,----- s.168.

Batı Asya'nın Müslümanları olmuştur¹⁵. Bu durum da kâğıdın İslam ülkelerine Türkler vasıtasıyla girmesi sonucunu doğurmuştur¹⁶.

Müslüman Araplar, 712 yılında Türk illerine saldırdılar. Semerkand'ı ele geçirdiklerinde, Türklerin keten ve başka bitkileri dövüp, hamur yaptıktan sonra, bunu ince yapraklar halinde kuruttuklarını görüp öğrendiler. Bu madde henüz papirüsün unutulmadığı bir çağda Orta Doğu'ya girerek parşömenin yerini aldı¹⁷.

Arapların Talas savaşında esir aldığı Çinli ve Uygurlu kağıt ustalarından öğrendikleri bu buluşu ilk olarak Semerkant'ta (M.S.752) kurdukları atölyede uygulamışlardır¹⁸.

Türklerin kâğıtçılık tarihi üzerindeki varlıkları ne yazık ki birçok yabancı tarihçi tarafından kabul edilmemekte veya X.yüzyıla kadar geç bir döneme tarihlendirilmektedir. Ne yazık ki alan çalışmalarının az yapıyor olması, bölgesel ve siyasi faktörler Türklerin kâğıtçılık tarihindeki rollerinin bilimsel olarak kanıtlanmasını geciktirmektedir. Basit anlamda kâğıt bir keçedir. Yapımı keçe yapımı tekniğine benzer. Buradan hareketle, Türk göçer çadırlarının keçeden yapılması ve Türklerin keçe yapımıcılığını iyi bilmeleri, Türklerin kâğıtçılık tarihinde önemli bir role sahip olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca kağıt kelimesinin; ne Çince'den, ne de Farsça'dan gelmediğini, bu kelimenin aslının Uygurca'daki "kagat, kagas" kelimelerinden türediği, "kagas" kelimesinin ağaç kabuğu anlamına gelmesi dikkat çekici değil midir¹⁹?

IX. yüzyılda ise Uygur Türkleri, Abbasi Devleti içinde önemli nüfuzlar elde etmişler, kâğıt yapımını da muhtemelen onlara öğretmişlerdi.

İslam'ın ilk devirlerinde, yazılar kemik, kumaş, hurma yaprakları, yassı taş ve deriler üzerine yazılıyordu. Daha sonraları özellikle Abbasiler devrinde Horasan kâğıdı kullanılmaya başlandı. İlk büyük İslam bibliyografi olan Ebu'l Ferec Muhammed İbn'el-Nedim'in (öl.996) "Kitâb el-Fihrist" adlı bibliyografyasından zamanın halifesinin emriyle, adi derilerin kullanılması ve fena yazıların yasaklandığını öğreniyoruz. Bu gibi eserler temize çekildikten sonra yaktırılmıştır. İslam dünyasında ilk kâğıt fabrikası Abbasi veziri el-Fazl Bermekî (766–808) tarafından 794'te Bağdat'ta kuruldu. Daha sonraları, Müslümanlar kâğıt yapımını Sicilya'ya, İspanya'ya götürdüler. Kâğıtçılık buralardan İtalya'ya, Fransa'ya geçti. Kâğıt

¹⁵ Jonathan M. Bloom, *a.g.e.* , s.34.

¹⁶ Jonathan M. Bloom, *a.g.e.* , s.92.

¹⁷ Mahmut Gündüz, *a.g.m.*, s.168.

¹⁸ Gürcan Mavili, *Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki 13.ve14. yy'lara Ait Cilt Sanatı Örnekleri*, YL.Tezi, MSG SÜ. Geleneksel Türk El Sanatları A.S.D. Cilt Programı, İstanbul 2002, s.5.

¹⁹ Gürcan Mavili, *a.g.tz.*, s.5,6.

sırasıyla Mekke’de 797, Mısır’da 800, İspanya’da 950, İstanbul’da 1100, Sicilya’da 1102, İtalya’da 1154, Almanya’da 1228, İngiltere’de 1309 yıllarında kullanıldı ²⁰.

Antik dönemlerde gerçek anlamda ciltlemenin²¹ papirüs yapraklarından oluşan kodekse uygulandığı bilinmektedir. Başlangıçta kırılabilen yaprakları koruma ve düzenleme amacıyla kenar uçları, parşömenden yapılmış zamlı şeritler ile güçlendirilmiştir. Formaların katlanması, üst üste konulması ve bunların baş, orta ve sondan delinerek buradan geçirilen iplerle tutturulması, kitap cildinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Böylece deri veya ağaç bir kılıf ya da kutuya konularak ilk cild örnekleri verilmiştir²². İlk cilt kapakları ahşaptandır. Daha sonra, parşömenin kullanılması ve kâğıdın icadıyla daha muntazam kaplar vücuda getirilmiştir²³. Cild ve ciltçiliğin gelişerek yaygınlaşması ise, kâğıdın icadından sonra ortaya çıkmıştır²⁴.

II.2.1.Uygurlar

Yakın zamanlara kadar cilt san’atının Çin San’atı etkisiyle meydana geldiği zannedilerek köken olarak Çin medeniyeti gösterilmekte ve cilt san’atının, Çinli san’atkârlar tarafından Orta Asya Türklerine öğretildiği açıklanmaktaydı. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar bunun aksini göstermektedir. Prof. Dr. Wolfram Eberhard Çin Tarihi adlı eserinde bu düşüncüyü çürütmekte ve Çin kitaplarının ciltli olmayıp tomar şeklinde olduklarını belirtmektedir²⁵.

Çinlilerin icat ettiği kâğıdın sırrını, 600 yıl sonra Türkler onlardan öğrenmişler, bu sırrı 400 sene kadar saklamışlar, onun ticaretini yapmışlar, bunun sayesinde de bu bölgede ciltçilik bir san’at halini almıştır. Türkler bu bölgede cilt yapmayı Çinlilerden önce başarmışlardır. Çin’de ciltçiliğin gelişmesi Uygurlu san’atkârların Çin illerine göçüp yerleşmeleriyle başlamıştır²⁶.

İlk Türk ciltleri, Doğu Türkistan’da Mani dinini kabul eden Uygur Türklerine aittir. Uygurlara ait üç tür cilt örneği ele geçmiştir²⁷.

²⁰ Mahmut Gündüz, a.g.m., s.168.

²¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2008, s.63.

²² Nuray Yıldız, a.g.e. , s.216.

²³ Celal Esat Arseven, a.g. md., s. 343.

²⁴ İsmet Binark, *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*, Ankara 1975, s.1.

²⁵ Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Ankara 1947, s.120.

²⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri", *I-II Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya 1993, s.181.

²⁷ Mine Esiner Özen, *Türk Cilt San'atı*, Ankara 1998, s.9.

Orta Asya'da deri üzerine madenî kalıplarla tezyinât yapılmış ilk ciltlere ait parçalar Kara Hoço'da ki Bin Buda mağaralarında bulunmuştur²⁸. Yerli ve yabancı kaynakların hemen hepsinde, deriden yapılmış ilk ciltlerin, Mısır'daki Kıptîlere ait olduğu söylene de bir Uygur şehri olan Kara Hoço'da bulunan iki cilt parçası bu iddianın aksini ispatlamaktadır. A. Von le Coq tarafından ortaya çıkarılan VIII. ve IX. yüzyıllara ait olduğu ifade edilen bu ciltler, minyatür ve tezhiplerle bezenmiş yazma eserleri örtmekte olup ciltlerin üzerindeki tezyinât geometriktir. Ciltler, deriden kalıp usûlünde hazırlanıp, yer yer bıçakla oyulmuş, altına yıldızlı deri yapıştırılmıştır²⁹. Bu ve daha sonraki yüzyıllardan kalan ciltler, san'at tarihçilerince, diğer doğu milletleri ciltlerinden daha üstün san'at eseri sayılmaktadır. Bu ciltlerde Mısır ciltlerindeki bezemeler arasında benzerlik bulanlar da vardır³⁰, (Resim: 1, 2).

Daha sonraki bir örnek, yine Kara Hoço'da P. K. Koslov tarafından bulunmuş, S. F. Oldenburg tarafından yapılan incelemelerle de bu kitap kapağının XIII. yüzyıla ait olduğu belirlenmiştir³¹, (Resim 3). Bu örnekte, zencirek basit, dar, asma filiz desenlidir. Ortadaki şemse ve köşebentler örgülerden oluşmuştur. Koslov tarafından bulunan bu üçüncü örnek üzerindeki motifler, Selçuklu ciltleri ile büyük benzerlik göstermektedir. Bu bakımdan bu cildin XIII. yüzyıldan daha öncelere ait olabileceği düşünülmektedir³², (Resim: 3).

Netice olarak, kâğıdı icâd eden Çinlilerdir; fakat cilt san'atının ortaya çıkması deriyi işlemekte mahir olan Türkler tarafından gerçekleşmiştir. Uygur şehirlerinde ortaya çıkarılan cilt parçaları bunun delilleridir³³.

Eski Türk ciltleri, son döneme gelinceye kadar, kullanılan malzemenin genel yapısı itibarıyla hemen hemen aynı kalmış olup bu ciltlerin yalnız bezeme üslûplarında bölge ve devirlere göre değişmeler olmuştur³⁴.

II.2.2. Anadolu Selçukluları

IX. yüzyılda Halife Mu'tasım Billâh'ın (833-842) teşvik ve himayesinde Sâmarrâ'ya yerleştirilen Uygur Türkleri, burada yaptıkları ciltlerle cild san'atını geliştirdiler. Cild san'atı, Uygur Türkleri vasıtasıyla İslam dünyasına da yayılmış oldu. Tabiatıyla Irak ve Horasan bölgesi de ilk gelişme merkezleri olmuştur. İslam cildinin bilinen ilk örnekleri, gene bir Türk devleti olan Tolunoğulları (868-905) zamanına aittir. İslam cildindeki bu gelişme, XII.

²⁸ Müjgan Cunbur, "Türklerde Cilt San'atı", *Türk Dünyası El Kitabı*, C.II, Ankara 1992, s.452.

²⁹ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri", s.181.

³⁰ Müjgan Cunbur, a.g.e., s.453.

³¹ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri", s.181.

³² Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.64.

³³ İsmet Binark, a.g.e., s.3-4.

³⁴ Müjgan Cunbur, a.g.e., s.453.

yüzyıla kadar Fâtımîler, Gazneliler, Büyük Selçuklularla devam etmiştir³⁵. Bu dönemden 1100'lere ait bir cilt örneği bulunmaktadır³⁶.

Selçuklu Cildi, Türk İslâm Cild San'atı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü Selçuklu cildi, Orta Asya Türk Cild San'atı birikimini Anadolu'ya taşımış, onu burada geliştirip güzelleştirmiştir. Anadolu Selçuklu Cild Üslûbu, XIII. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren Memlûklular, XIV. yüzyıldan itibaren de, İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere, Anadolu Beylikleri ciltlerinde devam etmiştir³⁷, hatta Fatih döneminde XV. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlılarda tesirli olmuştur³⁸. Tezimde incelediğim eserlerin kapaklarında da bu etkiyi görmek mümkündür. Kastamonu'daki ciltlerde bu etki, kimi zaman bir cildin sadece zencireğinde, kimi zaman kapakların şemselerinden biri Selçuklu diğeri ise Osmanlı tarzında yapılarak, bazen de bütünü Selçuklu tarzında uygulanarak devam ettirilmiştir.

XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'ya yerleşip bilhassa XIII. yüzyılda mimari ve el san'atlarında çok güzel eserler bırakan Selçuklular aynı faaliyeti cilt sahasında da göstermişlerdir. Şimdiye kadar dünya literatüründe Selçuklu cildi hiç yer almamıştır. Kendi araştırmacılarımız da bu konu üzerinde çok az durmuşlardır. İslâm cilt san'atı üzerinde araştırma yapan san'at tarihçilerinin düştükleri en önemli hata İslâm cildi deyince 'kökü Orta Asya'ya dayanan Türk kültür ve san'atının izlerini taşımayan bir örneğe rastlamanın pek mümkün olmadığı' gerçeğine rağmen 'XV. yüzyılın ortalarına kadar hâlâ Türk cildinin bulunmadığı' şeklindeki bir kanaat taşımaları ve bu kanaat ile de, Gazneli, B.Selçuklu ve Timur ciltlerine, İran; Suriye, Mısır ve Irak Türk ciltlerine; Arap veya Memlûk cildi deyip Anadolu Selçuklu cildinden hiç bahsetmemeleridir³⁹.

Anadolu Selçukluları'na ait tespit edilebilen en erken cilt örneği 1154 tarihli 'Kitabu'l-Garibeyn fi Kur'ân ve'l-Hadis' isimli eserin kapağıdır. Bundan başka 1166, 1182, 1196 ve 1203 tarihini taşıyan ciltler de tespit edilmiştir. Anadolu Selçuklu ciltlerinde Uygur, Büyük Selçuklu ve Gazneli Sanatı'nın akisleri hemen göze çarpar. Ayrıca Selçuklu ve Selçuklu üslûbunu taşıyan ciltler incelendiğinde dönemindeki ahşap, çini, taş, mezar taşı, maden ve minyatür sanatlarındaki motiflerle büyük bir paralellik arz ettiği görülür⁴⁰, (Resim:4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11).

³⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cild San'atının Özellikleri", s.181-182.

³⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.64.

³⁷ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cild San'atı", *Türkler*, C. VII, Ankara 2002, s.933.

³⁸ Ahmet Saim Arıtan, "Selçuklu Cildi'nin Osmanlı Cildine Etkileri", *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyum Kitabı*, 19-20 Nisan 2001, s.30.

³⁹ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.65.

⁴⁰ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atı", s.934.

Özellikle Selçuklu mimarisinde “yapıdan çok kapıya” önem verilerek girişlerin süslenmesi yaklaşımının kitapçılık sanatlarında da eserin kapağına yani cildine, içinden daha fazla önem verilmesi şeklinde ortaya çıktığına şahit olmaktayız. Selçukludan sonraki dönemlerde ise mimari ile kitapçılık sanatlarının aynı doğrultuda geliştiklerini görmekteyiz. Yani daha sonraki devirlerde girişlerde olduğu gibi iç kısımların tezyinatları da hak ettiği değeri görmüşlerdir. Kitapçılık sanatlarında içerik (hat ve tezhipler) sonraki devirlerde daha özenli hale gelmiştir.

Bir Anadolu Selçuklu cilt kapağında, gerek kendinden önceki ve sonraki Türk ciltleri, gerekse diğer İslam ciltleri ile bölümleri itibarıyla bir farklılık görülmez. Fark, bir cildin iskeletinde değil, bunların uygulanması ve tezyinatındaki anlayıştan doğmaktadır. Her ciltte olduğu gibi, Anadolu Selçuklu Cildi de, ön ve arka kapaklar, mikleb, sırt, sertâb ve iç kapaklardan müteşekkildir⁴¹. Anadolu Selçuklu cildinin bu bölümlerine cildin bölümlerinde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Anadolu Selçuklu cildinin ayırt edici özelliklerini şu şekilde maddeleyebiliriz:

1. Bu ciltlerin en önemli özelliklerinden birisi; ön ve arka kapaklarda ayrı motifli şemselerin kullanılmasıdır⁴². Bunların bir kapağı yuvarlak şemseli diğeri bütün geçme motifli olabildiği gibi, bazen de iki kapakta yuvarlak şemseli ama biri rûmî diğeri küçük tırtılsı desenlidir. Biri yuvarlak diğeri beyzî şemseli olanlar da görülür⁴³.

2. Bir başka önemli özellik, bir kapak tam zeminli olarak yapılmışken diğeri şemse tarzında yapılmasıdır⁴⁴. Bazı Selçuklu ciltlerinde geçme motifler bütün kapağı kaplamıştır. Selçuklu tarzı ciltlerde ön ve arka kapağı ayrı motifli olanlara oldukça sık rastlanır. Anadolu Selçuklu ciltçiliğinde, çok köşeli geometrik şekiller, bunların yan yana gelmesinden ortaya çıkan motifler, mesela yıldız motifi, Selçuk oymacılık san'atının cilde tatbik edilmesidir. Cildin bir yüzünü bu geometrik şekiller tam bir ahenk içinde kaplarken öbür yüzünde yuvarlak şemselere yer verilmiştir⁴⁵.

3. Tam zeminli ciltlerde istisnalar dışında köşebent yoktur⁴⁶ ya da çok küçüktür⁴⁷.

⁴¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.66.

⁴² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.74.

⁴³ Mine Esiner Özen, a.g.e., s. 17.

⁴⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.74.

⁴⁵ Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

⁴⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.74.

⁴⁷ Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

4. Kapakları çevreleyen mutlaka bir zencirek veya bordür vardır. Bu zencirek ve bordür bir ve iki sıradan fazla da olabilmektedir.

5. Miklep genellikle yapılmıştır. Bazen miklepsz olanlara da rastlanabilmektedir.

6. Sertab ilk devirlerde boş bırakılmışken sonraları tezyîn edilmiştir.

7. Anadolu Selçuklu ciltlerinde sırt daima düzdür. Bombeli (kamburalı) ciltlere rastlanmaz.

8. Geometrik tezyinât, dönemlerindeki diğer ciltlere göre daha girift ve sıktır⁴⁸.

9. Bu cildin ayırt edici özelliklerinden biride iç kapaklardır. İç kapaklar deri ile kaplıdır ve genellikle kabartmalı olarak, rûmîlerle bezenmiştir. Burası nadiren boş bırakılmıştır. İç kapaklarda rûmîden az olmakla birlikte geometrik ve nebati tezyinat görüldüğü gibi, bunların hepsinin bir arada uygulanışına da şahit olunmaktadır⁴⁹.

10. Selçuklu Döneminin son zamanlarında şemseler ovalleşmiş uçlarına salbekler ilave edilmiştir.

11. Anadolu Selçuklu üslûbu ve bu üslûbu taşıyan ciltleri yapan usta isimleri, ciltlerin köşebent içlerinde, şemse merkezinde, mikleb şemsesinde, sertâbda, köşebent önünde, zencirek kartuşunda ve kapak içlerinde görülmektedir. Bu imzalar, çoğunlukla 4-6-11 mm. çapında yuvarlak mühürler şeklinde, ayrıca zencirek kartuşu içinde ve geç dönemlerde kapak içlerinde, daha iri yuvarlak ve diğer geometrik şekiller içinde yapılmıştır.

12. Selçuklu ciltleri, kahverenginin çeşitli tonları ve bazen de siyah deridendir⁵⁰.

13. Selçuk ciltlerinde ekseriyetle çizgiler ve zemini doldurmak için konulan nokta gibi olan yıldızlar yaldızlıdır⁵¹.

Araştırmalar sonucunda Selçuklu cildi, bazı noktalarda muasırı diğer İslam ülkeleri ciltleri ile benzerlikler göstermektedir. Ancak taranan yayınlarda, geçmişten o günlere ulaşan ve anonimleşen bazı motifler dışında paralellikler de bulunmamaktadır. 1970’li yıllara kadar yapılan diğer yayınlardaki Mısır, İspanya, Kuzey Afrika cilt örneklerinin de Selçuklu ciltleri ile paralellikleri bulunmamaktadır. Ayrıca 1970’lerden sonraki yayınlarda ise, “Kur’ân ve İslâm Ciltleri” gibi genel başlıklar altında, Türk cildinden hiç bahsedilmemektedir. Bu yayınlarda, araştırmalarda tesbit edilen örneklerin benzeri ve aynısı olan ciltlere, “Mısır,

⁴⁸ Müjgan Cunbur, a.g.e., s.454.

⁴⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.75.

⁵⁰ Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

⁵¹ Müjgan Cunbur, a. g. e., s.454.

Suriye veya Irak”, “Mısır, Suriye” olabilir gibi muğlak ifadeler ve 1-2 hatta 3 asır gibi bilimsel anlayış için çok geniş bir yelpaze kullanılmaktadır. Ayrıca burada XIII. yüzyıl örnekleri çok nadirdir, XIV-XV. yüzyıl örnekleri ağırlıktadır. Buradan iki önemli sonuç çıkmaktadır:

1. XIII. yüzyıl üçüncü çeyreği ve öncesine ait örnekler Anadolu Selçuklu örneğidir.

2. XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülen üslûb birliği, bilhassa Memlûk Devleti’nin 1250’de kurulması itibarıyla Anadolu Selçuklu san’atı ve cildinden mülhem olmalıdır⁵².

II.2.3.Beylikler

Anadolu Selçuklu cilt üslûbu, XIII. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren Memlûkler, XIV. yüzyıldan itibaren de İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere Anadolu Beylikleri ciltlerinde devam etmiştir⁵³. Candaroğulları’nın merkezi olan Kastamonu ilindeki ciltlerde de Anadolu Selçuklu cilt üslûbunun kendilerine özgü bazı farklılıklarla belirli bir dönem devam ettiğini söyleyebiliriz.

Karamanoğulları Beyliği Cilt Özellikleri:

Karamanoğulları, kendilerini Anadolu Selçuklu Devleti’nin varisi saymışlar ve san’at alanında da murislerinin bıraktığı mirasa sahip çıkmaya çalışmışlardır.

Karamanoğulları, mimaride ve diğer san’at alanlarında olduğu gibi cilt san’atında da zamanın devlet adamları ve beylerinin himayesinde çok güzel eserler meydana getirmişlerdir. XIII. yüzyıldan aldıkları Anadolu Selçuklu cilt birikimini XIV. yüzyılda kendilerine özgü bir tarzda ortaya koymuşlar, XV. yüzyıldaki uygulamaları ile de Anadolu Selçuklu San’atı ile Erken Osmanlı Cilt San’atı arasında köprü görevi yapmışlardır⁵⁴.

Karamanoğulları cildi hakkında şu tespitlere yer verilebilir:

1.Bu devir cilt san’atı, başta Büyük Selçuklular olmak üzere Anadolu Selçuklu, İlhanlı ve Memlûk sanatlarından etkilenmiştir. Tabiatıyla bu etkileşim büyük oranda Anadolu Selçukluları’ndan olmuştur.

2.Bu dönemin şemse gelişim tarzı Anadolu Selçuklu şemselerinin gelişimini takip etmektedir. Bu dönemde dilimli yuvarlak şemsenin uçlarına hilalli salbekler eklenmiştir. Bazı

⁵² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.76.

⁵³ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.77.

⁵⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.78.

kapaklarda mübalağalı hilalli salbekler görülmektedir. Bu XIII. yüzyıl sonundan itibaren XIV. Yüzyıla ait ciltlerde karakteristiktir.

3.Karamanoğulları Ciltlerinin XIV. ve XV. yüzyıllardaki gelişim çizgisi, dönemin diğer Türk ciltleri ile paralellik gösterir.

4.Bu dönem ciltlerinin çağdaşı Celayirliler, geç dönemde Akkoyunlular ve Karakoyunlu cildleri ile de benzerlikleri vardır.

5.Kapak içlerinde kullanılan kalıplar, Anadolu Selçuklu'da bütün olmasına rağmen burada parça (küçük) kalıplar kullanılmıştır.

6.Bu dönemde kullanılan zencirek, bordür ve örgü sistemlerindeki farklılık da dikkat çekicidir.

7.Örneklerde yuvarlak şemseli, şemse uçları salbekli, tam zeminli geometrik, tam zeminli rûmîli şemse tarzlarının hepsi görülmektedir.

8.XIV. yüzyılın II. yarısında kapak içlerinde, XIII. ve XIV. yüzyıl için karakteristik, zemini tam dolduran uygulama yerine, örgülü tarzda ve zencir-i saadetli ve minyatür bir zencirek-köşebent-şemseli uygulamaların başladığını görmekteyiz. Bu, Erken Osmanlı Dönemi ciltlerindeki bu tarz bir uygulamanın da proto tipi sayılabilecektir⁵⁵.

II.2.4.Osmanlılar

Karamanoğulları Dönemi ciltlerinden sonra Erken Osmanlı Dönemi'nde de Anadolu Selçuklu etkisi devam etmektedir. Hatta bu etkiyi Klasik dönemin hemen öncesinde XV. yüzyılın sonlarına kadar görebilmekteyiz⁵⁶.

XV.yy, Anadolu Selçuklu cildinden Osmanlı cildine geçiş devridir. Osmanlı ciltlerinin ilk örnekleri Fatih Sultan Mehmet zamanından kalmadır ve bunlarda Anadolu Selçuklu tesiri açıkça görülür. Ancak Fatih'in özel kütüphanesi için yazılan kitaplar, hattıyla, tezhibiyle, cildiyle, hatta kâğıdıyla Türk kitap sanatında o devre damgasını vuran başlı başına bir üslûp oluşturarak yeni bir sanat çığırını açmıştır⁵⁷.

Yazma eserin sanat değerinin olması için yoğun bir çabanın ve özenin gösterilmesi Fatih Sultan Mehmed'in desteğiyle olur. Tıp, Felsefe, Mantık, Belâgat, Coğrafya gibi bilimsel konulu eserlerin istinsâh edildiği veya onların müellif nüshalarının II. Mehmet'in

⁵⁵ Ahmet Saim Arıtan, “*Türk Cild San'atı*”, s.78-79.

⁵⁶ Ahmet Saim Arıtan, “*Türk Cild San'atı*”, s.79.

⁵⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.556.

kütüphanesine getirildiği, dönemin bilginlerinin bu konularda eserler telif ettikleri bilinmektedir. İşte bu eserlerin sultan için veya vezir Mahmut Paşa'nın (öl.1474) hazinesi veya kütüphanesi için istinsâh edilmiş olanların ciltleri, tezhipleri ve hatları san'at değeri taşır. Bu dönemde saray mücellitlerinin hazırladıkları deri ciltlerde genelde uygulanan tasarım; dış yüzlerde cilt yüzeyine oranla iri, kenarlı dilimli, salbekli oval şemse ve köşebentlerdir⁵⁸.

XV. asır Türk deri kapları İslâm milletleri içinde aynı asırda meydana gelmiş kaplarla mukayeseli bir tetkike tâbi tutulduğunda, önemli bir karakter ayrılığı göstermemekle beraber, bazı husûsiyetler taşıdığı görülür. XV. asır Herat ciltlerinde süsleme unsuru olarak stilize motiflerle birlikte manzara ve canlı mahlûk motifleri, Memlûk ve Selçuklu ciltlerinde yine stilize motiflerle birlikte Arabesk motifleri bulunduğu halde, İstanbul'da yapılan ciltlerde tamamen stilize edilmiş üçerli yaprak, gonca, rûmî geçme, nilüfer, ıtır yaprağı, bulut, göl, tepelik, penç, hatâyî, ortabağ, tığ gibi motifler kullanılmış olup manzara, arabesk ve canlı mahlûk motifine rastlanılmaz. Bu motiflerin tertiplenme şekli bütün İslâm milletlerinin kaplarında şemse, salbek, köşebent ve kenar bordür şeklinde olmakla beraber Türk cildinde zevk bakımından bir ayrılık mevcuttur⁵⁹.

Bu devirde kahverenginin çeşitli tonlarındaki derilerin yanında kırmızı, vişneçürüğü, mavi, mor, neftî, zeytunî, tahînî ve siyah deriler de kullanılmıştır. Bunların bazılarına özellikle iç kapaklarda rastlanır. XV. yüzyılda deriden başka lâke ve kumaş ciltler de yapılmıştır⁶⁰.

Kabın iç kapağında da bazı ayrılıklar vardır. İran'da yapılan kapların iç satırlarında kat' süsler hem incedir hem de zemin muhtelif renklerden müteşekkildir. Hâlbuki Türk kitap kaplarında iç kısım umumiyetle kalın kat' oyma süslü ve sadece merkez madalyondan ibaret bazen de aynı şekilde köşebentleri ihtiva eder. Zemin tek veya iki renktir⁶¹.

Türk cilt sanatının gelişiminin en parlak olduğu dönem XV. ve XVI. yüzyıllarda olmuş, XVI. yüzyılda Türk ciltleri İranlılar tarafından taklit edilmiştir⁶².

XVI. yüzyıl, Türk siyasi tarihinde olduğu kadar, sanat hareketleri bakımından da çok önemlidir. Yavuz'un hükümdarlığı zamanını, Türk sanatının diğer kısımlarında olduğu gibi, cilt sanatı bakımından da, daha sonra başlayacak olan klâsik çağ için, bir hazırlık devri olarak kabul etmek yerinde olur. Oğlu ve halefi Kanunî zamanında ise, XV. asırda Fatih ile

⁵⁸ Zeren Tanındı, "Osmanlı San'atında Cilt", *Osmanlılar*, C.XI, Ankara 1999, s.103.

⁵⁹ Kemal Çığ, "Türk Kitap Kapları", *A.Ü.İ.F. Dergisi*, S.4, Ankara 1953, s.11.

⁶⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.556-557.

⁶¹ Kemal Çığ, a.g.m., s.12 - 13.

⁶² Oktay Aslanapa, a.g.e., s. 392.

gelişmeye başlayan her sahada olduğu gibi Türk san'at eserlerinin cilt kısmında da olgun misallerini bulabiliyoruz.

Kanunî devrinin mücellit başlarından Mehmet Çelebi ve o aileden gelen Süleyman Çelebi, Mustafa Çelebi gibi kudretli san'atkârlar elinde Türk deri ciltleri o kadar güzel, zarif ve fevkalâde örnekler vermiştir ki, aynı asır içinde İranlı san'atkârların yaptıkları ciltler bunların yanında sönük kalmıştır.

İlk defa bu devirde mücellidân zümresinin bir ekol halinde toplandıklarını Osmanlı sarayı içinde diğer san'atkârlar gibi bir zümre teşkil ettiklerini ve kendi aralarında muntazam teşkilâtları olup başlıca hoca ve talebe olarak ikiye ayrıldıklarını, hocalar arasında da maharet ve kıdemlerine göre ser mücellit, ser bölük, ser oda, ser kethüdâ gibi mevki ve rütbeler ihrâz ettiklerini Topkapı Sarayı Müzesi arşivindeki Ehl-i Hiref defterlerinden öğreniyoruz⁶³.

XVI. yüzyıl başı, Osmanlı İmparatorluğunun her sahasında olduğu gibi cilt san'atında da en muhteşem çağı olmuş ve bu yönden de Klâsik Dönem adını almıştır. Ciltteki bu gelişme biraz da XVI. yüzyılın başlarından itibaren her renk deriyi üretebilen Osmanlı dericiliğinin gelişmesine bağlıdır. Belirli üslûpların doğduğu bu dönemde tezyinât İran ciltlerinin aksine bütün sathı kaplamaz. Alttan veya üstten ayırma şemselerle cilde sade bir güzellik verilmiştir. Bu asırda şemseler sadece ovaldır⁶⁴.

XV. yüzyılın sonlarından itibaren XVI. yüzyılın başında gömme şemseli ve köşebentli ciltler yaygınlaşır. Sözü edilen dönemin deri ciltlerinin dış kapakları gömme salbekli şemseli, gömme köşebentli ve enli bordürlüdür. Bunların içleri yüksek kabartma olarak kalıpla yapılmış hatayîler, tomurcuklar, rûmîler ve dallarla bezenmiş, kimi zaman bezemeler, kimi zaman zeminler altınla boyanmıştır. İç kapaklar da benzer şekilde süslenmiştir.

XVI. yüzyılın ilk yarısında mücellitler klâsik gelenekten esinlenmekle beraber yenilik atılımları da yaparlar. Bu yenilik şemse ve köşebent içlerini dolduran bezeme tasarımında görülür. Bu yeni tasarım bundan böyle Türk kitap kaplarının temel ögesi olur. Saz üslûbunda tasarlanmış deri ciltlerin göz kamaştıran soyluluktaki ilk örneği (1557–1558) yılında Kanûnî Sultan Süleyman için hazırlanan Süleymannâme'nin kabıdır.

XVI. yüzyılın ikinci yarısı, gömme şemseli ve köşebentli deri, deri ve kumaş üzerine işleme, altın ve gümüş levhayla kaplı, üzeri değerli taşlarla süslü ciltler, kitap san'atının en verimli döneminde, saray san'atının tüm ihtişamını gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Şemseli

⁶³ Kemal Çığ, a.g.m., s. 12-13.

⁶⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.556–557.

deri ciltlerde geçmişten alınıp sürdürülen geleneksel öğeler özel bir özenle geliştirilmiş, sarayın ağırbaşlı, resmi ortamı sanki bunlara yansımıştır⁶⁵.

XVII. yüzyıl, XVI. asırdaki ciltler imparatorluğun kudreti ile mütenâsip pek değerli örnekler bıraktıktan sonra XVII. asırda siyasî muvaffakiyetsizliklere ayak uydurmuş gibi bir gerileme kaydeder. Teknikte bir değişiklik olmamakla birlikte, kompozisyonda ve motiflerin işlenmesinde bariz bir gerileme müşâhede edilmektedir. Birçok kaplardan köşebent ve bordür tezyînat kalkmış, bunların yerine yan ve tepeleri çıkıntılı müstakil büyük şemseler münferiden tezyinât olarak kullanılmıştır. Bazılarında da beyzî şemseler yapılmış, dış kenar bordürü yerine kaim olmak üzere kalınca zencirek çekilmiştir. Klasik kompozisyonu muhafaza edenlerde de salbekler fazlaca büyüyerek XVI. asırdaki zerâfetini kaybetmiştir.

XVII. asırda umumiyetle işçilikte de bir düşüklük göze çarpar. Şemse ve köşebentlere işlenen motiflerle, kenar çerçeveyi teşkil eden bordürlerin motifleri arasında âhenksizlik mevcuttur. Bu asır içinde Türk mücellidi renk anlayışı itibarı ile asâletini muhafaza edebilmiş, yıldız ve muhtelif çiğ renkleri gelişi güzel kullanarak bayağılaşmıştır⁶⁶.

XVII. yüzyılın sonlarında gömme şemseli ve köşebentli deri ciltlerin yanı sıra şemse köşebentlerin içlerinin, şemse ve köşebentler arasında kalan alanın bordürlerinin içinin aletle yapılmış ve altına boyanmış sarmal rûmîler ve noktalarla bezendiği görülür⁶⁷.

XVIII. yüzyıldaki duraklama devrinden sonra yine klâsik devrin güzel örneklerine dönmüş ve III. Ahmet zamanında (1703–1730) özellikle sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın teşvik ve desteğiyle çok güzel eserler meydana getirilmiştir⁶⁸.

Bu asrın ilk yarısından itibaren başka tip ve teknikte kaplar yapılmaya başlamıştır ki başlıca 4 tip arz eder: 1. Lâke ciltler: Deri kitap kaplarının şık, zarif, zengin, çeşitli çizim ve renklerle göze çarpan rûganî teknikte bezenmiş kapakların yeni uygulamaları, özellikle XVIII. yüzyıldaki örnekleri çoktur. Bu tekniği cilde uygulayan san'atçıların önde geleni Ali el-Üsküdarî'dir⁶⁹.

Osmanlılarda üç türlü lâk kullanılmıştır.

1. Renksiz, sedefsiz düz lâk

2. Renkli lâk

⁶⁵ Zeren Tanındı, a.g.m., s.103.

⁶⁶ Kemal Çığ, a.g.m., s.15.

⁶⁷ Zeren Tanındı, a.g.m., s.106.

⁶⁸ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.557.

⁶⁹ Zeren Tanındı, a.g.m., s.106.

3.Sedef efşanlı lâk (sedef serpmeli) ⁷⁰

XVIII. asrın sonunda lâke san’atında bir gerileme başlar. XIX. asrın başından itibaren mimaride olduğu gibi lâke san’atkârlarımız ve müzehhiblerimiz de Avrupa tesiri ile klâsik tezyinât yerine tamamen rokoko tarzı tezyînatın tesiri altındadırlar. XIX. asırdan itibaren meydana gelen lâke eserlerimizde Avrupaî zevkin tesiri pek bariz olarak müşahede edilir. Bu asrın ikinci yarısından sonra yapılan kaplara da Türk ruhuna yabancı olan bu zevk, düşük bir işçilikle de birleşince pek kötü örnekler vermiştir. Bu hâl İmparatorluğun yıkılışına kadar devam etmiş ve Cumhuriyetin kurulması ile Güzel San’atlar Akademisi’nin Şark Tezyinî San’atları kısmında yeniden bir hareket başlamıştır⁷¹.

2. Realist motifler kullanılarak yapılan ciltler:

Bunlar da teknik bakımdan iki kısma ayrılırlar:

a. Süsleme motifleri derinin üzerine sırma ile işlenerek yapılan ciltler

b. Klâsik teknikle yapılmış klâsik kompozisyon tarzında (şemse, salbek, köşebent) fakat realist motifleri ihtiva edenler

3. Yekşâh tabir edilen ve altın sürülmüş deri zemine demiri kakmak suretiyle yapılan ciltler:

Bu nevi ciltlerde süsleme motifi klâsik ciltlerin stilize motifleridir, fakat teknik başkadır.Bu ciltlerde üslûp klâsik olmakla birlikte teknik yenidir; XVIII. yüzyılın sonlarında ve XIX. yüzyılda zilbahar süslemeli ciltler de bu teknikle yapılmıştır⁷².

1. Asrın ikinci yarısından sonra bilhassa Avrupa tesiri ile meydana gelen ‘Rokoko ciltler’⁷³:

Bu tip ciltlerde, XVIII. yüzyılın ortalarında ortası şişkin, dar uzun şemse biçimleri yaygınlaşır. Bu biçimdeki şemse içine aletle sarmal rûmîler ve noktalar, fırçayla içi çiçeklerle dolup taşan vazo motifleri yapılır. Bu dönemin sonlarında kimi ciltlerin dış ve iç kapakları âlet ve fırçayla yapılmış ve altınla yaldızlanmış sıvama baklava biçimleriyle bezenirken, kimi ciltler de dış kapağa kumaş kaplanmış, iç kapaklarına bukleler yapılmıştır⁷⁴.

⁷⁰ Özlem İnay, Türk İslam Kitap Sanatında Lâke Cilt Tasarımları, YL.Tezi, MSGSÜ. , İstanbul 2006, s.16.

⁷¹ Kemal Çığ, a.g.m., s.17–19.

⁷² Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.557.

⁷³ Kemal Çığ, a.g.m., s.15.

⁷⁴ Zeren Tanındı, a.g.m., s.107.

XIX - XX. yüzyıl müzehhiblerinin aynı zamanda ser mücellit olarak sarayda görev aldıkları bilinmektedir. Bu san'atçılar batı san'atının barok ve rokoko kıvrılmalarını, içi çiçekle dolu sepet ve saksıları tezhipteki kadar coşkulu ve renkli olmasa bile ciltlere uygulamışlardır.

XX. yüzyıl başlarında ve Cumhuriyet döneminde cilt kapaklarını gömme şemse ve köşebentlerle bezeme Türk mücellitlerinin vazgeçemedikleri bir tasarım olmuştur⁷⁵.

Klâsikler deri kaplar, çok kötü örnekler vererek devam etmekle beraber daha ziyâde XVIII. asrın 'demir kakma' tekniğiyle yapılan cildiyle, 'rokoko' ciltleri XIX. yüzyılda fazla yapılmaya başlanmış ve bu yeni usûller, klâsik ciltlerle aradaki bağı tamamen koparmıştır.

İmparatorluğun içinde bulunduğu karışık ortam cildi de etkilemiş, bu ortam Cumhuriyetin ilânına kadar her nevi san'at eserinde tezâhür etmiştir. Cumhuriyetin ilânı ile yeniden toparlanıp şanlı mazisini hatırlamaya başlamıştır. Cilt san'atında da bu görülmektedir⁷⁶.

Bu asırda cilt kapaklarındaki süslemeler bazen eski Türk motifleriyle yapılmış çoğunlukla da Alman ve Fransız ciltlerinin etkisinde kalınmıştır. Bu son dönemde çok defa büyük preslerle modern âletler kullanılarak yapılan ciltlerde, deri aplike, deri röliyef, lake, yarım deri-cilt bezi, yarım deri-ebrulu veya batikli, sûni deri, kâğıt kaplı çeşitleri görülmektedir⁷⁷.

Zaman zaman gelişerek, zaman zaman da duraklayarak günümüze kadar gelen cilt sanatı, yapıldığı yerdeki siyasi ve ekonomik gelişmelerden etkilenmiştir. Günümüzde de bu sanat canlandırılmaya çalışılmaktadır.

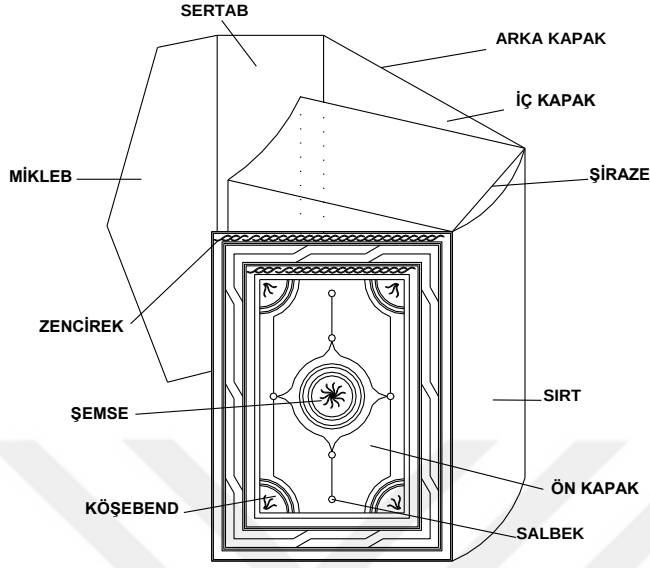
⁷⁵ Zeren Tanındı, a.g.m., s.107.

⁷⁶ Kemal Cığ, a.g.m., s.16.

⁷⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.557.

II.3.CİLDİN VE KAPAĞIN BÖLÜMLERİ

II.3.1.Cildin Bölümleri

Çizim: 1.Cildin bölümleri ⁷⁸

II.3.1.1.Ön ve Arka Kapaklar (Alt ve Üst Kapaklar)

Kitabın ön yüzünü örten “ön kapak” kitabın arka yüzünü örten “arka kapak”tır⁷⁹. Ön ve arka kapağa bazı san’at tarihçileri “üst” ve “alt” kapakta demekteler⁸⁰. Kapaklara “def” ve “deffeteyn” de denir.⁸¹ Alt ve üst kapağın her biri deffe diye de adlandırılmıştır. San’atkârlar arasında deffeteyn doğrudan doğruya kitap cildine denilmiştir. Uzunluğuna açılan kitaplara beyazî denir. Ancak beyazî kelimesini daha çok İranlılar kullanmış, Türkler bu çeşit kitaplara –biçiminden dolayı- sığırdili demişlerdir. Bu anlamda “dana dili” de kullanılmıştır. Bunun Farsça ‘dânâ dili’ olduğunu ileri sürenler olmuşsa da, doğrusu dana dilidir. Eski yazma kitapların, uzunlamasına ve küçük olarak ciltlenmiş olanlarına “kümmî” adı verilmiştir. Eskiden âlimler bu kitapları yenlerinde kolayca taşıyabilmek için böyle ciltletmişlerdir⁸². Kitabın alt ve üst kısmını örter. Arap alfabesi sağdan sola doğru okunduğundan İslâm ciltlerinde üst kapak sağa, alt kapak sola açılır⁸³.

⁷⁸ Arife Edis, *Tire Necip Paşa Kütüphanesi’ndeki Cilt Örnekleri*, Y.L.Tezi, S.Ü S.B.E. İslam Tarihi ve San’atları A.B.D., Konya 2006, s. 21.

⁷⁹ Zeren Tanındı, “Cilt”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.1, s.347.

⁸⁰ A. Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.934.

⁸¹ Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003, s.24.

⁸² Mine Esiner Özen, a.g.m., s.10 – 11.

⁸³ Ana Britanica, a.g.m., s.2 .

II.3.1.2.Sırt: Kitabın yapraklarının birbirine dikim yerini örten ögedir⁸⁴. Kitabın arka yüzünü örter. Selçuklu ve diğer Türk ciltlerinde daima düz ve yumuşaktır. Batı ciltlerinde olduğu gibi, bombeli (kamburalı) cilde rastlanmaz.

II.3.1.3.Mikleb: Eski ciltli kitapların sol tarafındaki fazla parçanın adı⁸⁵. Eski Türk ve İslam cilt sanatına ait ürünlerde cildin son kapağının ileriye doğru uzanan katlanabilir, ucu üçgenimsi biçimli uzantısıdır. Katlandığında, cildi bir kutu haline getirerek tozdan korur ve ayrıca gerektiğinde okuyanın kaldığı sayfayı işaretlemesine yarar⁸⁶. Kitabın ağız kısmını örten alt kapağa bağlı, üçgen, bazen de yamuk dörtgen şeklinde, ucu üst kapakla kitabın iç kapağı arasına giren kısım. Buna “cilt kanadı”da denir⁸⁷. Ciltteki görevi, kitabın yapraklarını korumak olan mikleb, çok defa ait olduğu kapakların zencirek, köşebent ve şemsesi tarzında yapılmıştır⁸⁸. Bunun yanında, kapaklarla farklı miklepler de görülmektedir. Bu daha yaygın bir tatbikattır⁸⁹.

II.3.1.4.Sertâb: Cildin tamamlayıcısı olarak yapılan ve kitabın üst kısmını örten miklebin açıkta duran üst kısmı⁹⁰. Eski Türk Ciltlerinde kitabın açılan kesimini örten dil biçimindeki kesimi oluşturan iki parçadan ortada kalanıdır⁹¹. Alt kapak ile mikleb arasında kalan kısımdır⁹². Miklebin kapağa bağlandığı, miklebe hareket edebilme imkânını sağlayan bölümdür⁹³. İlk dönemde tezyinât pek yoktur veya çok sade yapılmıştır. Daha sonra daha müzeyyen sertâblar yapıldığı gibi sade olarak da bırakılmıştır⁹⁴. Yazılı sertâblarda nadiren görülürler⁹⁵.

II.3.1.5.İç Kapaklar (İç Yüz): Ön ve arka kapağın iç kısımlarıdır. İç kapaklar deri, kâğıt ve kumaş ile kaplanır. Bazı dönemlerde iç kapaklar da bezenmiştir⁹⁶. Cilt kapaklarının içleri, Anadolu Selçuklu Ciltleri’nde kendine has bir özellik taşır. Bu, derinin ısıtılmış kalıpla

⁸⁴ Zeren Tanındı, a.g.md., s.347.

⁸⁵ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 2007, s.647.

⁸⁶ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, a.g.e., s.161.

⁸⁷ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.344.

⁸⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.935.

⁸⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.67.

⁹⁰ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.944.

⁹¹ Metin Sözen-Uğur Tanyeli, a.g.e., s.214.

⁹² Hasan Özönder, a.g.e., s. 176

⁹³ Zeynep Balkanal, a.g.m, s.344

⁹⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.935.

⁹⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.67.

⁹⁶ Ahmet Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri", s. 184.

ve kabartma desenlerle “soğuk tarz”da süslenmesidir⁹⁷. İç kapaklardaki tezyînatlarda döneme göre farklılık arz eder.

II.3.1.6.Şirâze: Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları muntazam tutan ibrişimden örülmüş ince şerit, bağ, örgü⁹⁸. Kitabın yapraklarını muntazam bir surette tutan bağ ve örgüdür. Kitabın forma halindeki sayfaları birbiri yanına dikilir. Bunların uçlarında kalan ve kanat denen ipler de kitabın cilde bağlanmasını sağlar⁹⁹. Sekiz on çeşit şirâze örüldüğü görülmüş olup, en çok tanınanları, alafranga, balıksırtı, sıçandişi, tek baklava, çift baklava, geçmeli, düz, zikzak, sağ-sol yolu gibi isimler almaktadır¹⁰⁰. Klasik doğu cildini Batı cildinden ayıran en önemli özellik el örgüsü şirâzedir¹⁰¹. Şirâze kitabın dikişleri yıpransa bile, formaların dağılmasını önler¹⁰².

II.3.1.7.Dudak ve Muhat Payı: Kapakların rahatça açılıp kapanmasını sağlamak için, sırtla kapaklar arasında bırakılan boşluktur. Muhat payı, sayfaların ön kenarlarının bozulmaması için sertâbın iki yanında bulunur. Alt kapak ve mikleb boyunca bırakılan fazlalığa ¹⁰³; kapak ile sertâb, sertâb ile miklebi birbirine bağlayan, mukavvasız deriye "dudak" denilir. Bunun genişliği 5-10 mm.'dir¹⁰⁴. Bunun kapak ile sırt arasında olanına da “muhat” ismi verilir¹⁰⁵.

Cilbent ve kitap mahfazaları kitap kaplarından ayrı parçalardır, fakat kitaplarla birlikte kullanıldıkları ve adları ciltle ilgili eserlerde yer yer geçtiği için bunlara da kısaca yer vermek gerekir:

Cilbent: Deriden bir kitap cildi gibi iki kapaklı olarak yapılır ve her iki kapağın iç tarafında gözler bulunur; kağıt ve değerli evrakın yıpranmamasını sağlar, bugün ki manada portföy (cüzdan) veya sapsız koltuk altı evrak çantası sayılabilir¹⁰⁶.

Kitap Mahfazası: Yazma eserleri korumak için yapılan içine kitabın uzunlamasına konulduğu bir kutudur. Tamamen deri ile kaplandığı olursa da daha çok ebru kullanıldığı görülür¹⁰⁷. Bu mahfazanın içine uzun ve 2 cm. genişliğinde şerit şeklinde bir ip yerleştirilir.

⁹⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.67.

⁹⁸ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.1000.

⁹⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.935.

¹⁰⁰ Zeynep Balkanal, a.g.m, s.344.

¹⁰¹ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.12.

¹⁰² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.68.

¹⁰³ Zeynep Balkanal, a.g.m, s.344.

¹⁰⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.936.

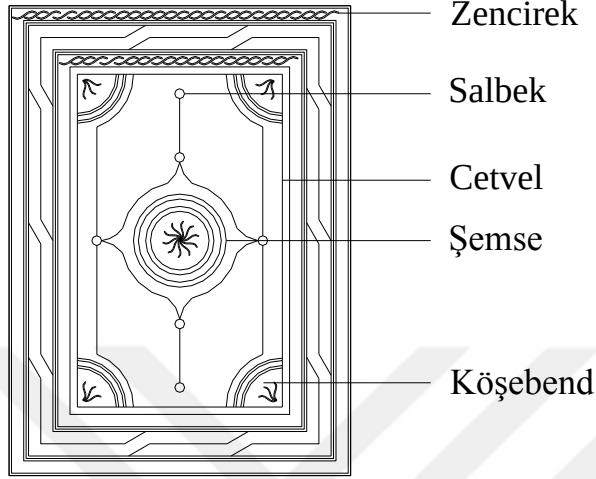
¹⁰⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.69.

¹⁰⁶ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md, s.553.

¹⁰⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md, s.553.

Bu ip mahfazanın boyundan biraz uzundur. Yazma eser mahfazaya konulurken bu ipin üzerine yerleştirilerek bu ipin ucu dışarıda bırakılır. Eser mahfazadan çıkarılmak istendiğinde bu ip çekilir ve eserde mahfazadan rahatça çıkar.

II.3.2.Kapağın Bölümleri

Çizim: 2. Kapağın bölümleri¹⁰⁸

II.3.2.1.Zencirek, Bordür ve Cetvel: Zencirek; yazma kitapların sahife kenarlarına ve levha yazılarının etrafına süs olarak yapılan zincirleme halkalar şeklindeki su tezyînatı¹⁰⁹. Küçük ince zincir şeklinde motif¹¹⁰. Kapağı en dışta ve dört tarafından çevirir. Daha çok 4-5 mm. genişlikteki zencirek kullanılır¹¹¹. Kitap kapağının etrafını çevreleyen zencirekler, bir motifin zincir gibi birbirine eklenmesinden dolayı bu ismi almıştır. Zencirekler genellikle, 5-6 mm.’den başlayarak 15 mm. genişliğe kadar ulaşır. Geç dönemde zencirekler genişleyerek bordüre dönüşür. Bir cilde bazen iç içe 4–5 sıra zencirek uygulanmıştır. Cedvel; fildişi, oyma ve kakmalarda birkaçı birbirine paralel olarak yerleştirilen çubuk halindeki motif¹¹². Zencireklerin araları ince kalın cetvellerle ayrılmaktadır. Çok nadir olarak bazı ciltlerde sadece düz cetveller kapakları çevreler¹¹³. Şimdiye kadar 27 zencirek tipi tespit edilmiştir¹¹⁴. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi’nde araştırmış olduğumuz ciltler içinde de farklı zencireklere rastlanılmış olup bunlarında detaylı bir çalışmadan sonra tipolojiyi artıracak kanısındayız,

¹⁰⁸ Arife Edis, *a.g.t.*, s. 24.

¹⁰⁹ Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, s.1178.

¹¹⁰ Hasan Özönder, *a.g.e.*, s.220.

¹¹¹ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, s.935.

¹¹² Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, s.129.

¹¹³ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu ve Bu Üslubu Taşıyan Ciltlerde Zencirek Tipolojisi Denemesi”, *İstem*, S.1, Konya 2003, s.86.

¹¹⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cilt San’atı”, s.68.

(Resim 23'ten 56'ya kadar K.İ.H.K.'de Selçuklu tarzını yansıtan zencirek tipleri bulunmaktadır).

II.3.2.2.Köşebend: Osmanlıcadaki gûşe (köşe, bucak)¹¹⁵ ve bend (bağ)¹¹⁶ kelimelerinin birleştirilmesi ile oluşmuş bir kelimedir. Gûşe-bend tamlamasının gûşe kısmı günümüz Türkçesine köşe olarak geçmiştir, bend ise aynı kalmıştır. Köşelerde ve zencirekler ile bitişik olarak yer alır. Köşe çiçeği, köşe bağı gibi manalara gelen köşebende “kenar şemsesi” de denilmektedir¹¹⁷. Köşebentler, bazen 1-2 sıra düz cetvel şeklinde olursa da genellikle tezyinî özellikler taşırlar. Bazı ciltlerde köşebent yoktur. Tam zeminli geometrik ve rûmîli kapaklarda ise, istisnalar dışında tabii olarak köşebent bulunmaz. Tespit edilebilen köşebent tipi 19 adettir¹¹⁸. Kastamonu'da bulunan ciltlerinde farklı köşebend uygulamaları dikkat çekicidir, (Resim 57'den 75'e kadar K.İ.H.K.'de bulunan eserlerde ki köşebentler verilmiştir).

II.3.2.3.Şemse: Osmanlıca lügatte; güneş şeklinde yapılan işleme resim, yazma kitapların başına yapılan süs; cildin orta kısmında bulunan beyzî süsleme olarak tanımlanmıştır¹¹⁹. Şemse her ne kadar “güneş gibi” mânâsına gelmesi itibarıyla yuvarlak olarak düşünülebilirse de ya da Osmanlıca lügatinde ki gibi beyzî olarak nitelendirilerek genel bir tanım yapılsa da, kapakta genellikle ortada bulunan ve tezyinâta hâkim olan unsurdur. Şemse bazen de kapak zeminini tamamen örter. Yuvarlak şemsenin dışında oval, yıldızlı, altıgen, sekizgen vs. gibi şemseye de rastlanmaktadır¹²⁰. Şimdilik şemselerin 26 tipi bilinmektedir¹²¹. Şemseler Selçuklu ciltlerinde ve XV. Yüzyıl Osmanlı ciltlerinde genellikle yuvarlak, XVI. yüzyıldan itibaren de beyzî olarak yapılmıştır. XVIII. yüzyılda klâsik şemseli ciltlerin çok güzel örnekleri yapılmıştır¹²². Cildin yalnızca üst kapağına şemse yapılabildiği gibi iki kapağa, iç kapaklara ve miklebe de yapılmıştır¹²³. Kastamonu yazmalarının şemselerinde bütün bu şemse tiplerini görmek mümkün olduğu gibi dışına belirli bir hudut çizilmemiş fakat şemse yerinde ve şemse olarak uygulanan zencirek ya da köşebentte de kullanılan küçük kalıpların yan yana vurulması ile ortaya çıkarılan çokta muntazam olmayan

¹¹⁵ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.296.

¹¹⁶ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.83.

¹¹⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San'atı” , s.935.

¹¹⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı” , s.68.

¹¹⁹ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.989.

¹²⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San'atı” , s.935.

¹²¹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı” , s.69.

¹²² Zeynep Balkanal, a.g.m, s.345.

¹²³ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.14 .

şemse biçimleri de sıkça karşımıza çıkmıştır, (Resim 76'dan 109'a kadar K.İ.H.K.'deki Selçuklu benzeri şemseler bulunmaktadır).

II.3.2.4.Salbek: Osmanlıca lügatte salbek kelimesi doğrudan geçmeyip kökeni olan salb kelimesi yer almaktadır. Salb; asma, darağacına çekme, Çarmıha germe, anlamlarına gelmektedir¹²⁴. “Salb” ve ilave anlamında kullanılan “ek” kelimesinin birleşiminden meydana gelmiştir. Şemselerin alt ve üst uçlarına asılı gibi durduğundan bu isim verilmiş olmalıdır. Şemselerin alt ve üstlerine eklenen tezyinî bir unsurdur. Şemseye bitişik olarak yapıldığı gibi, bazı ciltlerde de ayrı olarak ta yapılmıştır. Salbek, Anadolu Selçuklularının son dönemlerinde ve Beylikler ile erken Osmanlı döneminde, yuvarlaktan oval şemseye geçişte kullanılmıştır. Ama daha erken dönemlerde istisnalarına da rastlanmaktadır¹²⁵. K.İ.H.K.'sinde bulunan Selçuklu tarzını devam ettiren yazma eserlerin ciltlerinde kimi zaman küçük birer tepelik motifi kimi zaman sarmalların şemselerden aşağı sarkıtılması, örgü motifleri ile basit bir şekilde yapılabildiği gibi kimi zamanda oldukça değişik formlarda ve ağır tezyinatlarla oluşturulmuşlardır.

II.4.KULLANILAN MALZEME VE ÂLETLER

II.4.1.Kullanılan Malzemeler

II.4.1.1.Deri

Cilt kapaklarında en çok kullanılan kaplama malzemesidir¹²⁶. Cilt yapılacak genç hayvanın derisi boyanır, istenen incelik elde edilene kadar tıraşlanır. Deri iyi boyandığı ve tıraşlandığı ölçüde değer kazanır. Daha sonra yıkanıp kurutulan deri hafif nemliyken kitabın taslağı üzerine kaplanır ve bezeme yapılır. Gölgede ılık ortamda kurutulur gerekirse cilâlanır¹²⁷. İyi bir cildin yapılabilmesi için istenilen vasıf ve renkte derinin mevcûd olması şarttır. Deri işlemeciliği, şarkın en eski san'atlarından biridir. Zaten doğuda cilt san'atının batıya nazaran ileri gitme sebeplerinden biri de budur. Osmanlılar zamanında bu san'at, pek büyük bir inkişaf göstererek cilt için birinci derecede sahtiyanla, daha az kullanılan meşinin muhtelif renkte cazip örnekleri imparatorluğun birçok şehirlerinde yapılmıştır. Keçi derisinden yapılan cilde 'sahtiyan', koyun derisinden yapılabildiği gibi 'meşin' tabir olunur¹²⁸. Nadiren de “kösele” denen sığır derisi kullanılmıştır¹²⁹. Hayvanın cinsine göre derideki

¹²⁴ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.916.

¹²⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Anadolu Selçuklu Cilt San'atı” , s.936.

¹²⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı” , s.90.

¹²⁷ Zeren Tanındı, a.g.md., s.347.

¹²⁸ Kemal Çığ, a.g.m, s.8.

¹²⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı” , s.90.

gözenekler farklılık arzeder. Cilt sanatı ile yakından ilgilenenler derinin gözeneklerine bakarak kullanılan derinin çeşidini bilebilmektedirler. Resim: 12, 13, 14'e bakılabilir.

Bu hususta kullanılan deri nevilerinin başlıcaları, üzerine kabartma bezemeler işlemeğe en müsait olan ve “meşin” denilen koyun derisi ile “sahtiyan” tabir olunan keçi derisi ve “râk” ismi verilen ceylan derisidir. Bu derilerin de muhtelif kısımlarına şu isimler verilir: Hayvanın baş tarafına gelen kısmına “kafa”, baştan kuyruğa kadar olan kısma “sırt”, kenara gelen kısımlara “etek” denir. Derilerde kurt yeniklerinden hâsıl olan izlere de “okra” denir¹³⁰, (Resim:15).

Deri ciltlerde kırmızı, vişne, yeşil, mavi, mor, siyah, kahve en çok kullanılan renklerdir. Kahverengi, açık bejden en koyusuna kadar bütün nüansları ile görülür¹³¹. Anadolu Selçuklu ve Memlûk ciltlerinde kahverenginin bütün tonları, XV. yüzyıldan itibaren Osmanlılar döneminde kahverenginin yanı sıra kırmızı, vişneçürüğü, yeşil ve siyaha yakın kullanıldığı görülür. Selçuklu ustaları kapaklarının içinde ve dışında genellikle aynı renkte diğerleri ise aynı olduğu kadar farklı renkte derilerde tercih edilmiştir. Deri özellikle kapak içlerinde konunun uzmanı olmayan kişilerce kâğıt zannedilebilecek kadar inceltilerek kullanılmıştır. Eskiden elle yapılan inceltme işlemi bugün özel makinelerle yapılmaktadır¹³².

J.Chesneau XVI. asrın ilk yarısında Edirne'den bahsederken “her renk deri ve sahtiyan mükemmel şekilde işleniyor” diye yazmıştır. Bundan bir asır önce Evliya Çelebi de İstanbul'dan bahsederken; İstanbul'un 12 semtinde 700 debbağhane olduğunu buralarda üç bin kişinin çalıştığını ve bunların dükkânlarını açık mavi, şeftali çiçeği, sarı ve nefî renk sahtiyanlarla süslediğini kaydediyor. Yine Evliya Çelebi'ye nazaran ‘Arap ve Acem ülkeleri de dâhil bütün İslâm Âleminin en meşhur ve muhtelif sahtiyanlarını işleyen debbağlarda Konya'da bulunmaktadır. Çünkü Konya'nın Meram bağlarında yetişen çividi renginde bir ot vardır ki; tabağlar deriyi terbiyede bu çiçeği kullanmaktadırlar ve bu çiçek dibâğat için son derece uygun bir bitkidir’. İmparatorluğun diğer şehirlerinden Trabzon ve Şarköy'de de gayet iyi deriler yapılmaktadır. Evliya Çelebi'nin muasırı olan Tavernier ‘Tokat’ın iki fersah mesafesinde bulunan Şarköy'de pek nefis mavi, Diyarbakır ve Bağdat'ta kırmızı, Mısır'da sarı, Urfa'da siyah renk sahtiyanlar yapılmakta olduğunu ve bilhassa bu imalatta, o yerlerin sularının büyük tesiri bulunduğunu’ kaydetmektedir¹³³.

¹³⁰ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.342.

¹³¹ İsmet Binark, “Türk Kitapçılık Tarihinde Cilt Sanatı”, *Fırat Havzası Sempozyumu*, Elazığ 1987, s.103.

¹³² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı” , s.90.

¹³³ Kemal Çığ, a.g.e., s.8.

II.4.1.2.Murakka' Mukavvâ

Murakka'; ruk'a'dan gelmektedir. Ruk'a; Üzerine yazı yazılan kâğıt deri parçası, yama anlamlarındadır. Terkî' edilmiş, yamanmış, yama vurulmuş yamalı¹³⁴.

Cilt yapımında kullanılan maddelerden biri de 'mukavvâ'dır. Mukavva; kuvvetlendirilmiş demektir. İlk zamanlarda yapılan ciltlerde tahta kullanılıyordu. Fakat zamanla tahta, yerini mukavvâya terk edince de, cilt süslemeciliğinde bir inkişâf başladı. Mukavvânın tahtaya nazaran işlenmesi daha kolay olduğundan ciltçilikte daimî olarak kullanıla geldi¹³⁵.

Cilt için kullanılacak mukavva şöyle hazırlanır: İstenilen kalınlığı sağlayacak sayıda kâğıt, suları birbirinin aksi yönde olmak üzere, üst üste yapıştırılır. Kolanın içine kabı kurttan korumak için şap, tenekâr, tütün suyu gibi zehirli maddeler katılır. Böylece hazırlanan mukavva, iyice kuruduktan sonra tahta gibi sertleştiğinden eğilip bükülmez. Böyle mukavvalara 'murakka mukavvâ' denir¹³⁶.

II.4.1.3.Altın

Ciltler üzerinde çokca rastlanan, belli bir kalınlığı bulunan ve bazen düştüğü görülen altın noktalardan, Anadolu Selçuklu eserleri başta olmak üzere, Ortaçağ İslâm ciltlerinde kullanılan önemli bir malzemenin, kakma altın olduğu anlaşılmaktadır. Son dönem Selçuklu ciltlerinde altın kakma noktalarla birlikte cetvel ve tahrirlerde de altın suyu (sürme altın) kullanılmıştır. Daha sonraki devirlerde bütün zemine fırça ile altın sürüldüğü veya varak altın yapıştırılıp üzerine motif basıldığı da görülmektedir¹³⁷.

II.4.1.4.İpek, İplik, İbrişim

Kitabın yapraklarını birbirine tutturmak ve bunu da çok defa kâğıdın âhârlı rengine uydurmak için ince sarı ipek iplik, kitabı daha çok sağlamlaştırmak için sırtın üst ve alt köşelerine örülen şîrâzelerde ise renkli ibrişimler kullanılmıştır¹³⁸.

¹³⁴ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s. 684, 898.

¹³⁵ Kemal Çığ, a.g.e., s.9.

¹³⁶ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.13.

¹³⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.554.

¹³⁸ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.554.

II.4.2.Kullanılan Âletler

II.4.2.1.Kalıplar

Motiflerin deri üzerine kabarma olarak çıkmasını sağlayan âlete kalıp denir¹³⁹. Köşelere ve şemse yapılacak kısma kabartma bezemeler için birer dişi kalıp hazırlanır. Köşe için olana “köşe kalıbı” ve ortaya gelecek olana “şemse kalıbı” denir. Bu kalıplar sert tahtadan veya bir madenden yapılabilirse de eskiler bunu umumiyetle deriden yaparlardı. Çünkü tahta ve maden kalıplarla deri üstüne basıldığı vakit kalıbın keskin olan kenarları deriyi keserek sakatlar ve çabuk bozulmasına sebep olur. Bundan dolayı eski Türk ciltlerinde kullanılan kalıplar hep sertleştirilmiş deriden yapılırdı¹⁴⁰. Deri kalıplar için, özellikle deve derisi tercih edilmiştir¹⁴¹.

Kalıpların hazırlanması: Tıraş edilmiş deri parçaları kabartma olacak motifin büyüklüğünde kesilir. Hemen hemen 3 cm. kalınlığında oluncaya kadar çiriş denilen hususi bir kola ile birbirleri üzerine yapıştırılır. Birbiri üzerine yapışan deri tabakaları tahta kadar sert bir blok teşkil eder. Sonra bu blok ‘muştâ’ denilen bir âletle dövülür. Bu şekilde dövülen deri sıkışır ve incelir. Bunu yapmaya nihâî kalınlık elde edilinceye kadar devam edilir. Bundan sonra mücellit çizdiği deseni bunun üzerine silker ve bir hakkâka verir. Hakkâk, derinin üzerindeki kabartma olacak kısımları çukur olarak oyar. Bu şekilde hazırlanan kalıplar, çok mukâvim olduğundan uzun zaman kullanılmış, hatta hocadan talebeye de intikâl ederek kullanılmakta devam etmiş bulunduğundan, kalıpla yapılmış cilt süslemelerinde pek fazla değişiklik göze çarpmaz¹⁴².

Ciltçiliğin ilk ürünleri olan kapaklarda basit desenleri içeren 1-2 santimetre kare ebatlarında kalıplar kullanılmıştır. Sonraki yüzyıllarda kalıptan çok çizgi demirleri ile kapaklar süslenmiştir. Şemse formunun kapaklar üzerinde görülmesi ile önceleri çizgi demiri ile yapılan desenler ileriki dönemlerde kalıplara aktarılmıştır. Bazı iç kapaklarda özellikle XIII. yüzyılın sonundan itibaren kapak boyuna yakın veya yarısı ölçülerinde kalıplar da kullanılmıştır. Bu kalıplar ısıtılarak, deriye uygulanmış deride desen dişi-erkek olarak, ısının da etkisi ile renklenmiştir. XV. yüzyıldan itibaren özellikle Osmanlıda şemse formu çok

¹³⁹ Ahmet Saim arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.91.

¹⁴⁰Celal Esat Arseven, a.g.md, s.345.

¹⁴¹ İsmet Binark , a.g.m., s.107.

¹⁴²Kemal Çığ, a.g.e., s.10.

kullanılan bir kalıp olmuştur. Hemen hemen tüm yazma eserlerde şemse kalıbı kullanılmıştır¹⁴³.

II.4.2.1.1. Büyük Kalıplar

Bazı ciltlerde, bilhassa şemse, mikleb ve kapak içlerinde “yekpâre” dediğimiz büyük kalıplar kullanılmıştır. Bu, aynı ebat ve motifin birçok ciltte görülüşünden anlaşılıyor¹⁴⁴.

II.4.2.1.2. Küçük Kalıplar

Bunların bazılarını minik kalıplarda denilebilir. Bu kalıplar daha çok zencireklerde, bordürlerde, şemse motifi iç dolgularında, köşebentlerde, sertâbın muhtelif yerlerinde kullanılmıştır. Bunlar bazen müstakil olarak kullanıldığı gibi ekseriyetle aynı kalıbın yan yana, alt alta, üst üste basılması şeklinde de kullanılmıştır¹⁴⁵.

II.4.2.2. Muhtelif Âletler

Kırma makinesi (basılmış formaların katlanması için), cendere (pres), el dikiş tezgahı, kitap dikiş makinesi, kitap ve kağıt keski makinesi, pah makinesi, konik makinesi, el ile kitap kesme aleti (gıldırıcı), kitap presi, deri bıçağı, gıldırıcı bıçağı, kazıyıcı, kitap sırtı kesmeye mahsus testere, serpme fırçası, serpme tel kafesi, şimşir istaka, kemik istaka, el cenderesi, ütü, sırt ütüsü, yıldız istampası, mukavva kesme bıçağı, makas, kambura çekici, cilt yapımında kullanılan diğer aletlerdir¹⁴⁶.

Cilt yapılırken kullanılan aletlere, zencirek çivisi, kör alet, yekşâh teber, vs. gibi muhtelif isimler verilmektedir. Bu aletler daha çok kızdırılarak ve deri üzerine bu şekilde bastırılarak kullanılmıştır. Bu deri üzerindeki sıcaklık tesiri ile meydana gelen renk değişikliğinden anlaşılmaktadır. Bu aletler soğuk olarak ta kullanılmıştır. Bilhassa dış kapaklardaki hendesî ve rûmî desenler bu şekildeki aletlerle yapılmıştır. Çünkü kapağın bütün yerlerinde kalıbın sağladığı standart ve yeknesaklığı görmek mümkün değildir. Simetrik motiflerdeki bu farklı durum daha bariz olarak görülmektedir. Bu aletler, çizgi, cetvel çekmek, basit motifleri yapmak, geçmelerde kullanılmak üzere ayrı ayrı yapıldıkları gibi bunların birçoğu birbirinin yerine de kullanılmıştır¹⁴⁷.

¹⁴³ Gürcan Mavili, a.g.tz., s.19.

¹⁴⁴ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.91.

¹⁴⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.91.

¹⁴⁶ Celal Esat Arseven, a. g. md., s.344.

¹⁴⁷ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.91.

II.5. CİLT ÇEŞİTLERİ

II.5.1.Malzemelerine Göre Cilt Çeşitleri

II.5.1.1.Deri Ciltler

Klâsik ciltte en geniş yeri deri ciltler tutmaktadır. Deri olarak meşin (koyun derisi), sahtiyan (keçi derisi), rak (ceylan derisi) ve günümüzde de sığır derisi kullanılmıştır. Deri ciltler süslemelerine göre düz, şemseli, acemkâri, şükûfe üslûbu, işlemeli, yazılı, zilbahar ciltler olarak ayrılır.

Düz deri ciltler; kitabın ölçüsündeki murakka' mukavvâya tıraşlanmış deri kaplanarak yapılmış ciltlerdir. Sıkça okunan ve çok sayıda istinsah edilmiş eserler böyle ciltlenmiştir. Her dönemde görülebilen düz deri ciltlerin yanı sıra, kapaklarının yalnızca çevresi zencirekli deri ciltlere de rastlanmaktadır¹⁴⁸.

II.5.1.2.Kumaş Ciltler

Mukavva üzerine keten ipekli veya kadife kumaş kaplanarak yapılan ciltlerdir¹⁴⁹. Kumaş ciltlerin XI. yüzyılda yapılmış örneklerine rastlansa da XVII. yüzyılda en güzel örnekleriyle yapılmışlardır. Kütüphanelerimizde, kenarları deriyle çevrili, ortası kumaş kaplı, çarkûşe kumaş ciltlerin, ipek, kadife, atlas ve işlemeli kumaş kaplanmış çok sayıda örneği bulunmaktadır. Kullanılan kumaşlar, cilt için özel olarak dokunmamıştır. Cildin yapıldığı yıllarda İstanbul, Bursa, vb. şehirlerde dokunmuş olan veya Çin'den, Şam'dan getirilmiş olan kumaşların parçaları cilt üzerinde kullanılmıştır¹⁵⁰.

II.5.1.3.Kâğıt (Ebrulu) Ciltler

Tarihçesinin XV. yüzyıla kadar indiği bilinen ebrunun, cilt san'atında önemli bir yeri vardır. Ebrulu ciltler, dayanıklı olabilmeleri için genellikle çarkûşe tekniğinde yapılmışlardır. Ebrû, cildin iç ve dış kapaklarında kullanıldığı gibi kitap mahfazası yapımında da tercih edilmiştir¹⁵¹, (Resim: 16).

II.5.1.4.Murassa' (Mücevherli) Ciltler

Cilt san'atından çok kuyumculuk san'atıyla ilgili olan maddi kıymeti yüksek bir cilt çeşididir, fildişi oymalı, altın kaplamalı, mozaik, yeşim kabartma, yakut, zümrüt, inci ve

¹⁴⁸ Mine Esiner Özen, a.g.e., s.14.

¹⁴⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md, s.553.

¹⁵⁰ Zeynep Balkanal, a.g.m, s.344 -345.

¹⁵¹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md, s.552.

elmas süslemeli olanları vardır. Daha çok Kur'an-ı Kerim ciltlerinde uygulanmıştır¹⁵². Fildişi; tahta iskelet üzerine pamuklu ince bez yapıştırılır, bunun üstüne de renkli fildişi parçaları mozaik tekniğinde yerleştirilir. Fildişi ile ajurlu bezemede yapılır. Bağa; mukavva iskeletin üstü, şemse, köşebent ve bordürü ince bir telle belirlenmiş bağa kaplanır. Mücevher:

a. Mukavva taslağın üstüne, çok ince altın plaka kaplanır. Plakalar zemine küçük çivilerle tutturulur. Bazen bu plaka üstüne aletle kazınarak da bezeme yapılır.

b. Taslak üstüne kaplanan altın plakaya katia bezeme yapılır. Altına, ipek kumaş konulur.

c. Altın plakada oyulan bölümlere firuze taşlar, oyulmamış bölümlere de (şemse ve köşebent) altın yuvalar içinde değerli taşlar oturtulur.

d. Altın plakayla çerçevelenmiş taslağa yeşim taşı tutturulur. Yeşim üstüne bükümlü altın tel gömülerek bezeme yapılır, aralarına altın yuvalar içinde değerli taşlar konur. Mücevherli ciltlerde mikleb üzerine taşlı bezeme yapılmaz. Sırtlar genellikle altın zincirlidir. İç kapaklara altın kat'ı bezeme yapıldığı gibi, savatlı ve üstü bezeli altın plaka, ipek kumaş ve deriyle kaplı olanlarda vardır¹⁵³.

II.5.1.5.Lâke Ciltler

Adını 'lâk' vernik kelimesinden alır, 'rugânî' ve 'edirnekârî' de denilir¹⁵⁴.

Lâke süsleme, mukavvâ, deri ve tahta olmak üzere üç çeşit madde üzerine yapılmıştır. Mukavvâ üzerine yapılması şu şekilde olur: Önce murakka' mukavvâ hazırlanır, murakka'nın üzerine boyları emmemesi için vernik çekilir. Üzerine altın ve boya ile nakış yapılır. Daha sonra üst üste birkaç defa vernik çekilir. Deri üzerine yapılması ise şöyledir: Önce sirkeli yumuşak bir bezle derinin yüzü temizlenerek yağı alınır. Bu muamele, boya ve altının deri üzerine muntazam sürülmesini, hem de dökülmemesini sağlar. Boya ve altının deri üzerine sürülmesinden sonra, birkaç kat vernik çekilir¹⁵⁵. (Resim: 18). İstenen yere bütün sedefte yapıştırılabilir¹⁵⁶.

Türk cilt sanatında ilk lâke örnekler XV. yüzyılda Osmanlılarda ve Timurlularda görülür; bu asırdan itibaren Safevîler'de ve Bâbürlüler'de de uygulanmıştır¹⁵⁷.

¹⁵² Ahmet Saim Arıtan, a.g.md, s.553.

¹⁵³ Zeren Tanındı, a.g.md., s.348.

¹⁵⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

¹⁵⁵ İsmet Binark, a.g.m., s.104 -105.

¹⁵⁶ Zeren Tanındı, a.g.md., s.348.

¹⁵⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

II.5.2.Süsleme Tekniklerine Göre Cilt Çeşitleri

Süsleme tekniklerine göre; şemseli, zilbahar, yekşâh, zerdûz ve çarkûşe ciltler olarak sınıflandırılabilir.

II.5.2.1.Şemseli Ciltler

Adını deri üzerine yapılan şemse'den alır. Bu ciltler şemsenin bezenme tarzına göre çeşitli isimlerle anılır:

II.5.2.1.1.Soğuk Şemseli Ciltler

Kalıp doğrudan doğruya cildin üzerine basılacak olursa 'soğuk şemse' denilir ve bütün İslâm ciltleri de XV. asra kadar bu şekilde yapılmıştır¹⁵⁸. Şemse cilt kapağına altın kullanmadan işlenir. Dolayısıyla deriden farklı renkte değildir¹⁵⁹.

II.5.2.1.2.Alttan Ayırmalı Şemseli Cilt

Kabartma motifler deri renginde bırakılır¹⁶⁰, bezemelerin zemini yeşil veya sarı altınla doldurulur ve bu bezemeler zeminden bu suretle ayrılırsa bu usûle "alttan ayırma" denir¹⁶¹, (Resim: 19).

II.5.2.1.3.Üstten Ayırmalı Şemseli Cilt

Altan ayırma şemsenin tersidir. Zemin deri renginde bırakılıp, motifler altınlanır¹⁶². Bezemelerin her tarafı altınla sıvama olarak süslenen şemselere denir.¹⁶³

II.5.2.1.4.Mülemmâ Şemseli Cilt

Mülemma'; 1.Telmi' edilmiş, parlak. 2. Alaca, renk renk. Mülemma'Şemse; ciltli kitaplarda kabın ortasında bulunan şemse ile köşebentlerin arası tezhipte doldurulmuş ise bu çeşit şemseye verilen addır¹⁶⁴, (Resim:20).

Ciltte hem zemini, hem de kendileri altınla sıvanır¹⁶⁵. Kırmızı ve yeşil altının birlikte kullanıldığı mülemmâ şemse, klâsik şemseli ciltlerdendir¹⁶⁶. Motiflerin hem zeminleri hem de kendileri altınlanır, bu durumda zemin ve motiflerde iki ayrı renkte altın kullanılabilir¹⁶⁷.

¹⁵⁸ Kemal Çığ, a.g.m., s.10.

¹⁵⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁶⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁶¹ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.345.

¹⁶² Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁶³ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.345.

¹⁶⁴ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.719.

¹⁶⁵ *Türk Ansiklopedisi*, a.g. md, s.4.

¹⁶⁶ Metin Sözen – Şemsi Güner, *Geleneksel Türk El Sanatları*, İstanbul 1998, s.165.

¹⁶⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552 .

Türk ciltlerinde genellikle şemse ile köşebent arasındaki yer boş bırakılmıştır. Nadir olarak, bazı XVI. yüzyıl Türk ciltlerinde bu kısım da süslenmiştir¹⁶⁸.

II.5.2.1.5.Mülevven Şemseli Cilt

Mülevven; renkli, renk renk, türlü türlü, boyalı, boyanmış demektir¹⁶⁹.

Mülevven Şemse de, köşebent ve diğer bezeme yerleri kapakta kullanılan esas deriden başka renkte bir deri ile kaplanır; alttan ve üstten ayırma tarzları vardır¹⁷⁰. Bu tarz bezemeler renkli derilerin yan yana yapıştırılması ile yapılır¹⁷¹.

II.5.2.1.6.Müşebbek (Kat') Şemseli Cilt

Eski bir tekniktir. Çabuk yıprandığı için daha çok iç kapakta kullanılmıştır¹⁷². Deri bir dantel gibi oyulduktan sonra kabın iç yüzüne, ayrı renkte deri veya kumaş zemin üzerine yapıştırılır¹⁷³.

II.5.2.2.Zilbahar (Zerbahar) Ciltler

Adını XVIII. yüzyılın sonunda ve özellikle XIX. yüzyılda görülen ve halk arasında 'kafes şemse' de denilen bir süsleme türünden alır. Kapak üzerine ezilmiş varak altın ile dört dilimli yaprak motifi ve parmaklık şeklinde çizgiler çekilir. Bu bezeme cildin göbek kısmında veya cildin tamamında bulunabilir¹⁷⁴. Sonraları, oluşturulan dikdörtgenlerin araları küçük yıldızlarla süslenip kapaklar daha zengin görünümlü hale getirilmiştir¹⁷⁵.

II.5.2.3.Yekşâh Ciltler

Motifler kalıpla basılmayıp, yekşâh denilen aletle motifler çukurlaştırılarak meydana getirilmişse 'yekşâh cilt' denir¹⁷⁶. Deri üstü yekşâh demiriyle (sıcak ya da soğuk) figürlü, geometrik, bitkisel öğeler oluşacak biçimde çizilir. Aletin bıraktığı oyuntular altın, gümüş, yaldız ya da maviyle renklendirilir¹⁷⁷. Bazen bu tarz işleme zilbahar şemseli ciltlere de uygulanmıştır¹⁷⁸, (Resim:22).

¹⁶⁸ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.345.

¹⁶⁹ Ferit Devellioğlu, a.g.e., s.719.

¹⁷⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

¹⁷¹ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.346.

¹⁷² Zeren Tanındı, a.g.md., s.348.

¹⁷³ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁷⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552 .

¹⁷⁵ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı" , s.86.

¹⁷⁶ İsmet Binark, a.g.m., s.105.

¹⁷⁷ Zeren Tanındı, a.g.md., s.347.

¹⁷⁸ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

II.5.2.4.Zerdûz (Simdûz) Ciltler

Deri üzerine sarı, pembe ve yeşil sırmalarla realist motiflerin işlendiği ciltlerdir¹⁷⁹. Deri üzerine, kalıplayarak veya fırça ile boyayarak süslemeler yapıldığı gibi, kumaş gibi işlenerek de cilt kapakları yapılmıştır bu işlemler altın, gümüş veya ipek ipliklerle işlenmiştir. Bu tarzda gümüşle yapılan işlemeli ciltlere de simdûzi cilt adı verilir¹⁸⁰.

II.5.2.5.Şükûfe Ciltler

Osmanlı bezeme sanatında kullanılan üsluplaştırılmış bitki biçimindeki örgelerin tümüdür. Bu örgelerin en sık görülenleri gül, karanfil, horozibiği, sümbül, hanımeli, lale ve armut çiçeğidir¹⁸¹. Şükûfe tarzındaki bezemeler kabartmalı ciltlere tatbik olunmaz. Bu nev'i çiçekler ancak lâke ciltlerde kullanılmıştır¹⁸², (Resim:18).

II.5.2.6.Yazılı Ciltler

Yazma eserlerde ve levhalarda en güzel örneklerini veren hat san'atı, kitabın cildine de uygulanmıştır. Özellikle XIV. yüzyılda bazı Kur'ân ciltlerinin kesme su (bordür) kitâbelerinde kabartma yazılar, süsleme motiflerinin yerini almıştır. Kur'ân ciltlerindeki kitâbelerde âyet-i kerîmeler yazılmıştır. Bu ciltlerin sertâbında ise beyitler görülür, bu yazılar arasında nadiren mücellit ismine de rastlanmaktadır¹⁸³.

II.5.2.7.Çârkûşe Ciltler

Kadife veya desenli, işlemeli kumaşlarla kaplanmış ve kenarları köşelerde üçgen köşebentler yapacak şekilde deri ile çevrilmiş cilt çeşididir. Adını köşebentlerden alır.¹⁸⁴ Ortası ebrû kaplı ve kenarları 1 cm. kadar deri çevrilmiş olan tarza denir¹⁸⁵, (Resim:16).

II.6.CİLT ÜSLÜPLARI

Üslûp; tavır, tarz anlamlarına gelmekte olup, bir sanatçıya ya da bir çağa özgü teknik, renk ve biçimlendirme özelliğidir¹⁸⁶. Ciltler teknik özelliklerinden çok malzemelerine ve süslemelerine göre birbirlerinden ayrılmakta ve ortaya çıkan üslûplar daha çok ait oldukları kültür alanlarının adıyla anılmaktadır¹⁸⁷.

¹⁷⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

¹⁸⁰ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.346.

¹⁸¹ Metin Sözen - Uğur Tanyeli, a.g.e., s.227.

¹⁸² Celal Esat Arseven, a.g.md., s.345.

¹⁸³ Zeynep Balkanal, a.g.m., s.347.

¹⁸⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.553.

¹⁸⁵ Celal Esat Arseven, a.g.md., s.346.

¹⁸⁶ Azade Akar- Cahide Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978, s.30.

¹⁸⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552 .

II. 6. 1. Hatâyî

Bütün süslemelerinde hatâyî denilen bitkisel motifler tercih edilmiştir. Birbirlerinden pek az farklılık gösteren, kâşî, horasan, buhârâ ve dihlevî alt üslûplarına ayrılır¹⁸⁸.

II. 6. 2. Herat

Timurlular zamanında (1370–1506) en büyük san'at merkezi olan Herat ile diğer önemli san'at merkezleri Şîrâz ve İsfahânda, Türk, Moğol ve İranlı ustalar tarafından geliştirilmiştir. En güzel örnekleri Timur ve torunlarının sarayları ile ünlü vezir Ali Şîr Nevai'nin sarayında yapılmış olan bu ciltlerde, şemselerle köşebentlerin içleri ve aralarında kalan boşluklar bitkisel motiflerle doldurulmuş, ayrıca uygun yerlere insan, kuş, yılan, aslan gibi hayvan ve ejderha, Zümrüdüanka gibi efsanevi yaratık figürleri yerleştirilmiş, bunların arasına Çin bulutları serpiştirilmiştir¹⁸⁹. Kapak içlerinde “ kat' ” tekniğinin yaygın olarak kullanıldığı görülür¹⁹⁰. Bu tarz ciltlere Timurlular yanında Celâyirli, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevi ve erken dönem Osmanlı ciltleri arasında da rastlanır¹⁹¹. Hataî üslûbunun son zamanları Herat üslûbu ile aynı döneme tesadüf eder¹⁹².

II. 6. 3. Arap

Bu üslûp El-Cezire, Halep ve Şam'da gelişmiştir. Ciltlerin gerek derileri gerekse işlemeleri biraz kaba görünümlüdür. Bu aslında Abbasîlerle başlayan Türk tesirli bir üslûptur ve Uygur cildinden mülhemdir¹⁹³.

II. 6. 4. Türk

Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul, Şükûfe, Barok ve modern olmak üzere birbirinden küçük farklılıklar gösteren alt üslûplara ayrılır. Adı geçen şehirler Osmanlı ciltçiliğinin geliştiği başlıca merkezlerdir. Lâke cilt de bu üslûp içerisinde değerlendirilir¹⁹⁴.

II. 6. 5. Lâke

En eski örneklerine bundan beş bin sene evvelki Eski Mısır'da tahta lâhitler üzerinde tesadüf edilmektedir. Daha sonra Çin'de rastlanan bu nevi eserler ancak, XV. asırda İran sahasında Timurluların hâkimiyeti zamanında tanınıp yapılmaya başlanmış, en güzel

¹⁸⁸ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁸⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁹⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”, s.84.

¹⁹¹ Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁹² Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San'atı”, s.84.

¹⁹³ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁹⁴ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

örneklerini de, buralarda, XVI-XVII. asırlarda kitap kapları üzerinde vermiştir. Fakat bu üslûpla yapılan eserlerin Mısır'dan Uzak Doğu'ya ne şekilde intikâl ettiği, bugün için kesin olarak tespit edilememiştir.

Rugan ve Edirnekârî ismi de verilen bu üslûptaki eserler Türkiye'de bilhassa Diyarbakır, Bursa, İstanbul ve Edirne gibi şehirlerde yapılmıştır. Hatta 'Edirnekârî' ismi verilmesine sebep, bu nevi eserlerin orada daha fazla ve daha san'atlı yapılmasından ileri gelir¹⁹⁵

İtalya'daki işlemeli, ıstampalı, yaldızlı ve lakeli deri işlerine, 15 ve 16. yüzyıl İslam ciltçiliği kaynak olmuştur. Her ne kadar, esinlenen ciltlerin Memlûk ve Osmanlı ciltleri olduğu söylene de örnek olarak verilen resimdeki ciltlerin bu seminer çalışmasında ele aldığımız Selçuklu ciltleriyle benzerliği dikkat çekmektedir¹⁹⁶.

II. 6. 6. Rûmî

Anadolu Selçuklu ve Moğol istilasından sonra Selçuklu tesiri altında devam ettirilen İlhanlı ve Anadolu Beylikleri ciltçiliğidir¹⁹⁷. Rûmî denilmesi Selçuklularda son derece yaygın oluşu ve Anadolu'ya diyâr-ı Rum denilmesinden dolayıdır¹⁹⁸.

II. 6. 7. Memlûk

Memlûk Türkleri'nin, Mısır'da ortaya koydukları, Arap üslûbuyla karışık olan Memlûk üslûbu birçok yönüyle Rûmîye benzer. XV. ve XVI. yüzyıl başlarında da Osmanlı üslûbuyla paralellik gösterir. Bu tarzda yapılan ciltlerin çoğu Kayıtbay (1468–1496) ile Kansu Gavri'ye (1501–1516) ithaf edilmiştir¹⁹⁹.

II. 6. 8. Mağrîbi

Endülüs, Sicilya ve Fas'ta gelişmiştir. Arap üslûbunu andırır. İspanya Sicilya yoluyla Avrupa ciltçiliğini etkilemiştir. Renk, ağırlıklı olarak kahverenginin bütün tonları ile siyahtır. Yuvarlak, girift geometrik şemseler çok görülür. Cilt kenarlarında mutlaka zencirek veya bordür vardır²⁰⁰. İspanya ve Sicilya yoluyla Avrupa ciltçiliğini etkilemiştir²⁰¹.

¹⁹⁵ Kemal Çığ, a.g.e., s.17.

¹⁹⁶ Rosamond, E.Maek, *Doğu Malı Batı Sanatı*, İstanbul 2005, s.206, 207.

¹⁹⁷ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

¹⁹⁸ Hasan Özönder, a.g.e., s.166.

¹⁹⁹ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

²⁰⁰ Ahmet Saim Arıtan, a.g.md., s.552.

²⁰¹ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.84.

II. 6. 9. Buhârây-ı Cedîd

Hatâyî, Dihlevî, Avrupa üslûplarının karışmasından meydana gelmiştir. İslâm cilt san'atının son safhasıdır²⁰².

VII. yüzyıldan başlayarak büyük bir gelişme kaydeden cild, XV ve XVI. yüzyıllarda en üstün seviyeye yükselmiştir. Arap, Memlûk, Rûmî, ve Mağribî üslûpları, VII. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar büyük bir gelişme gösterdikleri halde, yavaş yavaş gerilemeye başlamış, kaynağı Hatayî olan Orta Asya, Hindistan, İran ve Türkiye (Anadolu) ciltçiliği ise, ilerleme temposunda bir duraklama yapmadan XVIII. yüzyıla kadar klasik üslûbunda gelişmeye devam etmiştir²⁰³.

II.7.CİLTLERDE TEZYİNÂT

Tezyinât; süsleme, dekorasyon, bezeme demektir. Bir şeyi güzel göstermek için yapılan süsler, nakışlar ve resimlerdir²⁰⁴.

Türklerde süslemecilik dört büyük etki altında gelişerek doruğa ulaşmıştır denebilir:

- 1.Orta Asya ve Uzak Doğu etkileri (Uygur, Çin, Hun)
- 2.Yakın Doğuda varlıklarını sürdürmüş olan pek çok toplumun kültürleri, dinleri ve sanat anlayışları (İran Selçukluları, İlhanlılar, Timurlular, Memlûkler, Celayirîler, Muzafferiler, Akkoyunlu ve Karakoyunlular, Safevîler).
- 3.Türk süslemesinde görülen diğer bir etki de Yakın Doğu'da ve Anadolu'da hâkimiyetlerini sürdürmüş olan eski uygarlıkların izleridir (Helenistik çağ, Hititler, Sümerler, Sasâniler ve Bizans).
- 4.Yöresel etkiler, iklimler, doğa örtüleri, İmparatorluğun o yere verdiği önem ve ihtiyaç, çeşitli bölgelerde paralel üslûplar ve ekoller oluşturmuştur. Örneğin; Bağdat, Musul, Tebriz, Diyarbakır, Orta Anadolu (Konya, Kayseri, Sivas), Amasya, İstanbul, Bursa, Edirne ekolleri kendilerine özgü özellikler taşıyan süslemelerle doludur²⁰⁵.

Türkler tezyînî sanatlara imzalarını atarken, modellerini gerçekçi bir bakışla tabiattan almışlar, belli başlı esas çizgileri koruyarak detayı atmışlar, kendi zevk ve görüşlerine göre çizmişlerdir. Stilizasyon veya üslûplaştırma adı verilen bu yolun, sanat dünyasında bir dönüm noktası olduğu ve klasik motiflerin bu metotla ortaya çıktığı söylenebilir. Böylece tezyînî

²⁰²Ahmet Saim Arıtan, a.g.md, s.552.

²⁰³ Ahmet Saim Arıtan, *Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslubunu Taşıyan Cild Kapakları*, Doktora Tezi, S.Ü.S.B.E. Arkeoloji ve Sanat Tarihi A.B.D Sanat Tarihi Bilim Dalı, Konya 1992, s.13.

²⁰⁴ Azade Akar- Cahide Keskiner, a.g.e., s.30.

²⁰⁵ Azade Akar- Cahide Keskiner, a.g.e., s.9.

sanatlarımızda ne tabiatın kopyası, ne de tamamen zıt düşen şekilleri görmek mümkündür. Lakin esere bakıldığında, hem tabiatı, hem de sanatkarı, büyük bir zevk ve hayranlıkla seyredebiliriz²⁰⁶. Sonsuzluk, simetri ve anonim genelde İslam bezeme sanatının, özelde de Türk tezyinatının temel prensibi olduğunu söyleyebiliriz²⁰⁷.

Not: Tezyînât çeşitlerinde, çalıştığım eserlerin Selçuklu Dönemi özelliği göstermelerinden dolayı, Selçuklu Cild kapaklarındaki tezyînâtla ilgili açıklamalara fazlaca yer verdim.

II.7.1.Hendesî (Geometrik) Tezyînât

Yüzyıllar boyu en sık ve ayrıntılarla kullanılmış desen türlerinden biridir. İslam felsefesi ile iyi bağdaşması ve soyut anlama ulaştığı için Türkler bu süslemeyi kendi görgü ve yorumları ile yoğurarak ilginç dekorlar yaratmışlardır²⁰⁸.

Türk ve Anadolu Selçuklu Tezyînâtı'nın en çok kullanılanı olan ve batılı sanat tarihçilerince yanlışlıkla Arabesk adı verilen, Türk sanat tarihçilerince de bu şekilde kullanılan hendesî (geometrik) tezyînâtın kaynağının Orta Asya Türk sanatına kadar uzandığı bilinmektedir²⁰⁹. Geometrik tezyînâta, ilk önce Avarlar sonra devamlı olarak İslam sanatında görülmelerinden dolayı “Türkesk” demek daha doğru olur²¹⁰.

Sembolik ve geometrik figürler en eski süsleme şekilleridir. Bunlar eğri ya da düz çizgilerden, karelerden, üçgenlerden ve çok kenarlı yüzeylerden meydana gelmiş motiflerdir. Orta Asya Türklerine ait en eski eşya üstünde bu tür ses motiflerini görüyoruz. Türklerin halıları ve seramikleri süslemekte oldukları motiflerin incelenmesi, bu eski devirlerin inançları ve yazıları ile sıkı bir ilişkisi olduğu görülen dini bir kaynaktan gelme sembolik bazı figürlerin varlığını ortaya koymaktadır. Bütün Müslüman halkların süsleme sanatlarında kullanılıp, yanlış olarak Arabesk diye anılan düz çizgi halindeki bütün süs motiflerini doğuran kare ya da sekiz köşeli süslemenin kaynağını bu motiflerde aramak gerekir²¹¹.

Dinin getirdiği ya da genellikle dinin getirdiği kabul edilen yasak (resim yasağı) üzerinde durmadan İslam çevrelerinde geometrik süslemenin yerini anlamak olanaksızdır. Sanatçının kendini açıklama yolları bu yasak nedeniyle sınırlandırılmış açık kalan yollar stilize bitkisel bezeme ve geometrik bezeme olmuştur. Bu gibi sınırlamalar belirli bezeme

²⁰⁶ İnci A. Birol-Çiçek Derman, *Türk Tezyîni Sanatlarında Motifler*, İstanbul 2001, s.64.

²⁰⁷ Yıldız Demiriz, *İslam Sanatında Geometrik Süsleme*, İstanbul 2000, s. 8.

²⁰⁸ Azade Akar-Cahide Keskiner, a.g.e., s.12.

²⁰⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.70.

²¹⁰ J.Strzygowski-H.Glück ve Fuat Köprülü, *Eski Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi*, Ankara ----, s.103.

²¹¹ Celal Esat Arseven, a.g.e., s.205.

gruplarına ağırlık verilmesine, sanatçıların bunlarda uzmanlaşmasına, ayrıntılara önem vermesine ve çeşitlilik aramasına neden olmuştur. Geometrik desenler, üzerinde oynayarak değişiklik yapmaya en uygun grubu oluşturur. Birbirine çok benzeyen hatta ilk bakışta birbirinin eşi olduğu sanılabilen desenlerin farklılıklarını, çok defa ancak dikkatle baktığımızda görürüz. Bu küçük farklılıkları yaratmak, sanatçıların herhalde en büyük ustalıkları olarak düşünülüyordu²¹².

Selçuklular, geometrinin bahsettiği imkânlardan azamî istifade etmişlerdir. Kapalı şekillerden kurulu örneklerin en komplekslerini düşünmüş olmaları bunu açıkça gösterir. Bu kapalı şekiller, öyle ustalıkla kullanılmışlardır ki açık sistemler hissini verirler. Diğer tarafta kapalı oluşları ile örneklerle denge verirler. İster teferruatlı örnekler, ister küçük dörtgenlerin halkalanması ile basit örnekler olsun, esas kapalı şekillerin merkezler etrafında gruplaşmasıdır²¹³.

Anadolu Selçuklu ciltlerindeki hendesî tezyinât;

a.Zemini Tamamen Kaplayan Hendesî Tezyînât: Bu süsleme tarzında; bir yıldızın ve onun uzantısının bütün kapağı doldurduğu görülür. Daha çok dış kapaklarda, nadiren iç kapaklarda kullanılmıştır.

b.Ciltlerin Muhtelif Yerlerinde Mevzîi Olarak Kullanılan Hendesî Tezyînât: Bu tür uygulamada, hendesî tezyînât, şemse, mikleb, sertâb vs. gibi yerlerde mevzîi olarak görülürler.

Özellikle Anadolu Selçukluları döneminde geometrik anlamda yapılmış süslemeler pek yaygındır. Osmanlılarda ise bu tür motiflerin kökenlerindeki sembolik anlam yavaş yavaş kaybolarak, zamanla salt süsleme haline dönüşmüşlerdir²¹⁴.

Hendesî tezyînâtlı örneklerin en eskileri 1154-1182-1196-1199 yıllarına ait olup, en yenileri ise, XV. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanmaktadır²¹⁵.

II.7.2.Rûmî Tezyinât

Stilize edilmiş hayvan şekillerinden gelme süsleme türüne Rûmî, yani “Selçuk” işi adı verilir²¹⁶.

²¹² Yıldız Demiriz, a.g.e., s.7.

²¹³ Semra Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyînâtı*, Ankara 1987, s.85.

²¹⁴ Azade Akar- Cahide Keskiner, a.g.e., s.20.

²¹⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.70.

²¹⁶ Celal Esat Arseven, a.g.e., s.210.

Türklerin zengin kültür hazinesinden beşeriyete sundukları eserlere bakıldığında ilk göze çarpan hayvan figürüdür. Bilindiği gibi, Orta Asya bozkırlarında yaşayan Türkler için hayvan çok önemlidir. Kahramanlık, kuvvet, bereket, mertlik, bağlılık gibi değerlerin sembolü sayılmış olan hayvan, sanatkâra ilham kaynağı olmuştur²¹⁷.

Sfenks, grifon, arpi, ejder, anka gibi mitolojik varlıkların, kurt, arslan, kaplan, panter, sığır, geyik, davar, at, tavşan, kartal, leylek, tavus, ördek, horoz, kuğu gibi hayvanların önceleri belirgin, daha sonraları stilize edilerek kullanılmak suretiyle, Selçuklu Türklerinin meydana getirdikleri bir süsleme türüdür. Selçuklular tarafından çokca kullanılan bu stilize motif kısa zamanda diğer İslam toplumlarına yayılmıştır²¹⁸.

Rûmî tezyînat, başlangıçtan günümüze kadar taş, çini, ahşap, kumaş ve kitap sanatları gibi bütün süsleme dallarının vazgeçilmez bir parçası olmuş, özellikle de Anadolu Selçuklu Türkleri tarafından geliştirilerek, bu dönemde yaygın olarak kullanılmaları nedeniyle “Anadolulu” demek olan “Rûmî” adını almıştır. Bu motife aynı maksatla “Selçûki” adı da verilmiştir²¹⁹. Motif iki türlü gruplandırılır:

1.Çizilişine Göre: Sade rûmî, dendanlı rûmî, işlemeli rûmî, sencîde rûmî, sarılma (pîçîde) rûmî, hurdelenmiş rûmî.

2.Desen İçinde Aldığı Vazifelerden Dolayı Aldığı İsimler: Ayırma rûmî, tepelik, ortabağ, hurde rûmî²²⁰.

Rûmîler cilt tezyinatında şu şekillerde kullanılmıştır:

a. Zemini Tamamen Kaplayan Rûmiler:

Dış kapaklarda: Dış kapaklar tamamen, iri ve daha çok müsennâ rûmilerle kaplanmıştır. Bu rûmiler, zencirekten sonra şemse yerine kâim olmaktadır.

Kapak içlerinde: Rûmî, Anadolu Selçuklu ciltlerinde daha çok müsennâ (simetrik) rûmîler şeklinde kullanılmıştır. Son derece zengin ve değişik formlarda, bazen son derece iri formu bazen tam aksine minik denecek kadar küçük formda uygulanmışlardır. Rûmîler, kıvrım dal ve yuvarlak formlar (hatlar) üzerinde uygulandığı gibi merkezdeki dört kollu müsennâ ve devamı olarak da uygulanmıştır.

²¹⁷ İnci A. Birol-Çiçek Derman, a.g.e., s.64.

²¹⁸ Gürcan Mavili, a.g.tz., s.21.

²¹⁹ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.70.

²²⁰ İnci A. Birol-Çiçek Derman, a.g.e., s.183.

Mikleblerde: Mikleb zeminini tamamen kaplayan rûmiler, bazen rûmî zeminli dış kapaklarda birlikte, çok defada dış kapakların rûmî, hendesî, vs. olmasına bağlı olmadan müstakil olarak kullanılmıştır.

b. Ciltlerin Muhtelif Yerlerinde Mevzî Olarak Kullanılan Rûmîler:

Bu tarz uygulamada, form ve karakter itibarıyla bir benzerlik görülürse de, bulunduğu yerlerde bazen birinci, bazen ikinci ve daha sonra derecedeki önemi haizdir. Bu tarzda, rûmiler, hendesî ve nebatî desenler arasında kullanılmıştır.

Anadolu Selçuklu ciltlerinde kullanılan rûmî tezyînâtın en erken tarihlileri 1196-1207-1223 olarak tesbit edilmiş olup, bu uygulamanın XV. yüzyıl ikinci yarısına kadar devam ettiği görülmektedir²²¹.

II.7.3.Nebâtî (Bitkisel) Tezyinât

Anadolu Selçuklu ciltlerinde, hendesî ve rûmî tezyînata göre daha az kullanılan nebâtî tezyinatın en çok kullanılan türü hatâîdir²²². Orta Asya'dan İran yoluyla Anadolu'ya ulaşan hatâyî motifinin en yaygın kullanım sahası bulması Osmanlılar devrinde olmuştur. Bu motif her asırda farklı özellikler kazanmıştır ki bunlar kolayca fark edilebilir²²³. Orta Asya'dan gelen ve Çin sanatının etkisi altında (hıtay) geliştiği için Hatâî adını alan bu süsleme tarzı, genellikle çiçek ve goncaları ele alır. Hatâîlerin en erken örnekleri Uygurlarca VIII. ve IX. yüzyıllarda yapılmıştır. Nebatî tezyînât, ciltlerde daha çok kapak içlerinde kullanılmış olup şemse ve mikleplerde de görülmektedir. Hatâîlerin Anadolu Selçuklu ciltlerinde en eski uygulaması, rûmîlerle birlikte kullanılan 1296 tarihini taşıyan bir eserin miklebindedir. Ciltlerdeki nebatî tezyînâta, Selçuklulardan sonra Karamanoğulları olmak üzere diğer beylikler ve ilk dönem Osmanlı ciltlerinde de rastlanmaktadır²²⁴.

II.7.4.Hattî (Yazılı) Tezyinât

İslam'ı kabullerinden sonra bin yıl boyunca İslam Sanatı'nın en büyük temsilcisi olan Türkler, Kur'an yazısı olan Arap harflerini de tabiatıyla kullanmışlar, bunları, çini, ahşap, maden, taş vs. eserlerde olduğu gibi, Anadolu Selçuklu Devri Cilt sanatı'nda da, yazının normal işlevi dışında dekoratif bir unsur olarak kullanmışlardır.

Hat, cilt kapaklarında şöyle uygulanmıştır:

²²¹ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.72.

²²² Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.72,73.

²²³ İnci A. Birol-Çiçek Derman, **a.g.e.**, s.65.

²²⁴ Ahmet Saim Arıtan, "Türk Cild San'atı", s.72,73.

a.Kullanılış Yerine Göre: Şemse içi ve dışında, bordürlerde, köşebentlerde, sertâb'ta, kapak içlerinde kullanılmıştır.

b.Kullanılış Şekline Göre:

1.İmza şeklinde; minik yuvarlaklar içinde, diğer geometrik şekillerde kullanılmıştır. Bazı sanat dallarında olduğu gibi, sanatkârın tevazuundan olsa gerek, şimdiye kadar 22 adet imzalı cilde rastlanmıştır²²⁵.

2.Düz şekilde

3.Aynı yazının tekrarı şeklinde uygulanmıştır²²⁶.

II.7.5.Geçme ve Girift Örgülü Tezyinât

Eski adı ile zencerek olarak anılan bu desenlerin binlerce çeşidi vardır. Zincirleme halkaların devamı şeklinde oluşurlar. Her yüzyılda sevilmiş, kullanılmış ve zamanın modasına göre üsluplaşmışlardır. Kenar suyu (bordür) ve yalın hallerde (serbest kompozisyon²²⁷) olmak üzere iki büyük bölüme ayrılırlar²²⁸.

Geçmelerle kompozisyon yapılırken adına “noktalama yöntemi” ve “karşıtlık zıtlık” denilen bir teknik uygulanmaktadır. Çizimlerde kareli kağıt ya da milimetrik kağıt kullanılır. İkili, üçlü, dördü, beşli gibi geçmelerle kenar suyu yapmak istendiğinde, kaçlı geçme yapılacaksa o kadar kare kenar suyu çerçevesinin içine alınır ve noktalanır²²⁹.

Diğer Türk sanatlarına nispetle, Anadolu Selçuklu ciltlerinde çok görülen bir tezyînât çeşididir. Geçme ve örgüler birbirlerine benzemelerine ve karıştırılmalarına rağmen farklıdırlar.

Geçme; cild kapaklarında an tezyinâtın içi veya aralarını dolduran, çok defa dolgu elamanı olarak kullanılan bir dolgu tezyinâtıdır.

Örgü; geçmeye nispetle daha ölçülü ve kaideli olan bir tezyînî unsur olarak kabul edilir²³⁰.

²²⁵ Ahmet Saim Arıtan, “Selçuklu Cildlerinde İmzalar”, *I.Uluslar Arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler*, C.1, Konya 2001, s.42.

²²⁶ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.72.

²²⁷ Halil Buttanrı, *Türk Süsleme Sanatında Geçmeler*, Eskişehir 2003, s.19.

²²⁸ Azade Akar- Cahide Keskiner, a.g.e., s.13.

²²⁹ Halil Buttanrı, a.g.e., s.12,54, 55.

²³⁰ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı”, s.73,74.

II.6.6.Muhtelif Tezyinât

İslam kitap kapları süslemesinde IX. yüzyıldan itibaren yoğun olarak kullanılan geometrik düzenlemenin boş kalan küçük alanlarını doldurmak amacıyla çeşitli girift örgü geçmeler, noktalamalar, saadet düğümleri, zincir-i saadet, gamalı haç, balık pulu, hilal, gülçe, zik-zak, baklava dilimi, fıfır, güneş kursu ve post samarralı gibi motifler bahsettiğimiz yüzyıldan itibaren İslam ülkelerinde ve Selçuklu kitap kaplarının süsleme öğeleridir²³¹.

a. Noktalamalar: Bugüne kadar görmüş olduğum Selçuklu tarzı cilt kapaklarında büyük, küçük, kademeli olmak üzere noktalar genellikle altınlı olarak uygulanmışlardır. Altınsız noktalarda mevcuttur. Altınlı olanların bazılarında altınlar zamanla düşmüştür. Düşükleri ise daha korunaklı yer olan miklebtteki altın uygulamalarına bakarak anlayabilmekteyiz. Noktalar desenleri zenginleştirmek için şemse, köşebend gibi yerlerde kullanıldığı gibi çoğu zaman tığ uçlarında da yer almışlardır.

b. Post-Samarrâlı tezyînât: Örgülerin oluşturulmasında, desen içi boşluklarının doldurulmasında ama genellikle zencireklerde, değişik samarra uygulamaları mevcuttur.

c. Balık pulu: Yuvarlak ya da oval şemselerin dış sathında iri yada ufak, tekli yada birkaç sıra şeklinde, köşebend oluşumlarında da çift sıra yada tek sıra birkaç tanesinin değişik şekilde yerleştirilmeleri ile cilt tezyinatlarında sık sık kullanılmışlardır. Bazen bu balık pullarının içlerinin noktalandığı bazen de tarandığı görülmüştür.

d. Gamalı Haç

e. Rüzgar gülü(Çark-ı Felek)

f. Zincir-i Saadet

g. Saadet Sembolü

h. Hilal

ı. Muhtelif dilimli gülçe

j. Zig-zaglı ve baklava dilimli

k. Fıfır

l. Tam daire ve çeyrek güneş kursu (İstiridye-Münhani)

²³¹ Gürcan Mavili, a.g.tz., s.20.

m.Bulut: Orta Asya çıkışlı olan ve Çin bulutu adı da verilen bulut motifi, rûmî ve hatayî motifleri kadar yoğun uygulanmamıştır. Bulut motifi tek başına kullanıldığı gibi, diğer motiflerle beraberde kullanılmıştır. İslam sanatlarının tüm kollarında kullanılan bulut motifi daha çok klasik dönem diye adlandırdığımız XVI. yüzyılda kullanılmıştır²³².

Anadolu Selçuklu cilt kapaklarında kullanılan tezyinattaki motiflerin hemen hepsi, başta mimari olmak üzere, aynı dönemin taş, ahşap, çini, maden ve alçı, tezhip ve kumaş sanatlarında da görülmektedir²³³.

II.8.Yazma Eserlerin İncelenmesi

Yazma eserin ciltleri incelenirken, bu eserlerin zahriye, serlevha, ketebe gibi bölümlerden de faydalandığımız için bunlarla ilgili bilgi vermenin faydalı olacağı kanısındayım. Yazmalar genellikle aşağıdaki sıraya göre düzenlenmiştir.

a.Zahriyye: Sırt, arka. Yazma eserlerde yaprakları cilt kapaklarına yapıştıran farklı kağıt veya kartondur²³⁴. Bazı yazmaların iç kapağı durumunda olan sayfadır. Yaprığın (1a) yüzüdür. Daha ziyade tezhipli olan iç kapak için bu deyim kullanılır. Burada kitap adı, müellifin adı ve bazen de eserin kimin adına yazılmış olduğu kaydedilir. Zahriye her yazmada yoktur.

b.Ser-levha: Başlık, ana başlık. Yazmalarda eserin ilk sayfasının üst tarafına yapılan son derece gösterişli bezemelerle teşkil edilmiş kısımdır. Metin bundan sonra gelir²³⁵.Kimi yazmalarda metnin başladığı sayfanın (1b) üst kısmında bulunan genellikle dikdörtgen veya üçgene benzeyen şekilde (ki buna mihrabiye denir) süslemeli kısımdır. Burada besmele veya kitabın adı yer alır. Yazma ve eski basmalarda eserin ilmî ve manevî değerini arttıran bazı kayıtlar vardır. Bunlar fişte not bölümünde belirtilir.

c.Temellük kaydı: Mülkiyet kaydı da denilen ve kitabın kitabın kimin malı olduğu hakkındaki kayıttır. Genellikle yaprağın 1a yüzünde yer alır. Önemli şahıslara ait olanlar tesbit edilir.

d.Sima kaydı: Eserin müellife okunduğu ve müellif tarafından düzeltildiği hakkındaki kayıttır. Kimi kitaplarda eserin sonunda yer alır.

²³² Gürcan Mavili, a.g.tz., s.22.

²³³ Ahmet Saim Arıtan, “Türk Cild San’atı” , s.73.

²³⁴ Hasan Özönder, a.g.e., s.220.

²³⁵ Hasan Özönder, a.g.e., s.176.

e.Mukabele kaydı: Müellif hattı olan esas nüsha diğer tam veya iyi bir nüsha ile karşılaştırılmış olduğunu belirten kayıttır. Kimi kitaplarda sima kaydında olduğu gibi yazma eserin sonunda bulunur.

f.Besmele: Yazmalar besmele (Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm) ile başlar.

g.Hamdele: Allah'a hamd ve şükran bölümü "Elhamdülillah" kelimesinin kısaltılmışıdır.

h.Salvele: Peygambere dua ve methiye "övgü"nün yer aldığı bölümdür.

i. Dibâce/mukaddime: Esere giriş, önsöz bölümüdür. Müellif burada sebab-i telif kısmında eseri niçin yazdığını, kendi adını ve telif tarihini bildirir. Divanda ise şair mahlasını şiirler arasında verir.

j.Fihrist: Yazma eserlerde fihrist bazen dibâceden önce bazen de sonra yer alır. Kitabın bölümleri olan cüz, fasıl ve bablar da açıklanır.

k.Eserin metni: Eserin asıl metin bölümüdür.

l.Hatime: Kitabın sonuç bölümüdür.

m.İstinsah kaydı: Ketebe kaydı da denen bu bölümde yazmanın istinsah tarihi, müstensihî, istinsah yeri kaydedilir. Bazı yazmalarda bu bölümde müellif adı ve kitap adı, telif tarihide verilir. Müstensih adından önce "el-fakîr" "el-hakîr" gibi tevazu sıfatları da kullanılır²³⁶.

²³⁶ yazmalar.gov.tr,23.02. 2014.

III. BÖLÜM

KASTAMONU VE KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİ

III. BÖLÜM

KASTAMONU VE KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİ

III.1.KASTAMONU TARİHİ

III.1.1. Anadolu Beyliklerinin Kurulmasından Önce

Kaşka kavminin buraya Tum(m)ana adını verdiği, bundan dolayı “Kaşkalar’ın şehri” demek olan Gastumanna şeklinde anıldığı ve daha sonra bunun Kastamonu’ya dönüştüğü ileri sürülür. Ayrıca Bizans hanedanı Komnenler tarafından yapılan veya tamir edilen kaleye Kastr-Komneni denildiği, bu ada istinaden buranın Kastamonu adını aldığı da belirtilir. İslam coğrafyacılarının eserlerinde Kestamûniyâ, Kastamûnî; Bizans kaynaklarında Castamea, Casstimana, Castemol şeklinde, Osmanlı kaynaklarında ise Kastamoni olarak geçer. Yüzyet araştırmalarında yerleşmelerde Hitit, Frig, Pers, Helenistik ve Roma çağlarına kadar az da olsa bir sürekliliğin varlığı izlenebilmiştir. Milattan önce 64 yılından itibaren Roma’nın nüfuzuna girmiş ve Türklerin Anadolu’ya girmesine kadar Doğu Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde kalmıştır²³⁷.

III.1.2. Kastamonu’da Hüküm Sürmüş Olan Anadolu Beylikleri

XI. yüzyılda Selçuklu fetihleri Anadolu’ya çok sayıda oğuz kitlelerinin akmasına sebep oldu. Selçuklu devleti, Bizans imparatorluğu ile arasız çarpışma halinde bulunduğundan bu boyları “uç” denilen hudut bölgelerine yerleştirdi. Millî geleneklerini koruyan ve merkeze sıkı sıkıya bağlanamayan bu uç sakinleri, düşman saldırılarını önler ve karşı akınlarla düşman memleketleri içine ilerlerlerdi. Ardı arkası kesilmeyen bu hudut çarpışmaları kendilerini liderleri olan beylere sıkı sıkıya bağlamış ve imkân nispetinde bağımsızlık ister hale getirmişti. Bu gaziler hükümetle aralarındaki münasebetlerini kendi ehemmiyetlerini bilerek hareket ederlerdi. Ağır idari müdahalelere karşı koymaya çalışırlar ve vergilere dayanamazlar aksine devletten yurtluk, ulûfe ve askerî yardım isterlerdi. Ancak XIII. yüzyıl başlarında I. Alâeddin Keykubad zamanında merkezi devlet otoritesi uç savaşıları üzerinde de kendini kuvvetle hissettirmiş, batı sınırlarının oldukça istikrarlı hale gelmesi ve Bizans’a karşı bir barış siyaseti güdülmesi bunları hareketsiz bırakmıştı. Hatta bu durum üzerine Alâeddin Keykubad’ın büsbütün devlet emrine giren bu gazilere, Ermenistan’a, Trabzon Rum devletine

²³⁷ İlhan Şahin, “Kastamonu”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul 2001, s.585.

ve Gürcistan'a karşı harekete geçirdiğini görüyoruz. Fakat I. Alâeddin Keykubad'ın saltanatının son yıllarında uçlarla devlet merkezi arasındaki bu ahenk bozulmaya başladı. 1220'den sonra Yakın-doğuda etkilerini hissettiren Moğol baskısı gerek Selçuklu devletinin gerekse uçların bünyesinde birçok değişikliğe sebep oldu. Moğolların önlerinden kaçan Türk göçebelerinin büyük uruklarını ve başıboş kalmış Harzemşah orduları kalıntılarını kendisini Moğol istilasından korumaya çalışan Selçuklu ülkesine sığınmaya sevk etti. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1243 yılında Köseadağ savaşında Moğollar'a yenilmesi yeni bir durum yarattı. Aralarında şiddetli tahta kavgaları yapan Selçuklu sultanları gitgide otoritelerini kaybettiler ve doğrudan doğruya İlhanlı devletine vergi ödemeye mecbur kaldılar. İlhanlılar'ın Anadolu'ya gönderdikleri ordu kumandanları bile Selçuklu sultanlarından daha çok nüfûza sahip bulunuyorlardı. Moğolların önünden kaçan halk kitleleri, ağır vergilere dayanamayan köylü ve şehirliler, sürülerinin çapula uğramasından çekinen ve sığınak arayan göçebeler uçlara doğru akmaya başladılar. Bu arada uçlarda rol oynayan diğer bir unsurda meydana çıktı: İran ve Türkistan'dan Anadolu'ya kaçan şeyhler ve dervişler, kendi memleketlerindeki halkın dinî aynı zamanda siyasî önderleri olması dolayısıyla, Moğollara karşı dayanmakta ön saflarda bulunuyorlardı. Moğollar bunları iyi karşılamasalar da uç beyliklerinde kabul gördüler, fetih ve gaza ruhunu canlandırarak Bizans'a karşı halkı harekete geçirdiler. Bizans'ın kendi içindeki bir takım problemleri ve bu cihat gayretinin sürüklediği Türk kitleleri Batı Anadolu'da bir çok yeri ele geçirdiler. İşte Anadolu beyliklerinin çoğu bu şartlar altında fethedilen bu bölgelerde kuruldu. Aydın, Karesi, Menteşe, Saruhan, Germiyan, Hüsameddin Çoban ve Osmanogulları beylikleri bunlara karakteristik örneklerdir. Selçukluların Klikya yani küçük Ermenistan krallığı sınırlarında bulunan Karamanogulları'nın ayrıca Kırım'a ve Trabzon Rumları'na karşı cüretli akınlar yapan Gazi Çelebi'nin beylikleri de aşağı yukarı bu karakterdedir. Diğer bazı beyliklerde Selçuklular ve ilhanlılar tarafından çeşitli hizmetlerine mükafat olarak kendilerine “mâlikâne” tarzında yerler verilmiş bulunan “ümera” ve “aşiret” liderleri tarafından, siyasi durumdan faydalanarak merkezle bağlarını koparmak suretiyle kurulmuştur. Bunlar arasında Eşref, Sahip-Ata, İnanç, Hamit ve Candaroğulları beyliklerini sayabiliriz. Kuruluşlarından hemen sonra Anadolu beyliklerinin buhranlı bir devre geçirdikleri görülür. Bu hususta İlhanlılar'ın meşhur Anadolu genel valisi olan Emir Çoban ve oğlu Demirtaş önemli rol oynamıştır. Demirtaş 1322'de İlhanlılar'a karşı isyan ettikten ve Ebu Said Bahadır tarafından affedildikten sonra ikinci defa Anadolu'ya vali olarak atanmış ve bu ülkeyi tamamıyla Moğol egemenliği altına sokmak isteyerek İlhanlılar'a karşı bağlılıklarını kesen ve gevşeten Anadolu beyliklerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Fakat buna muvaffak olamamıştır. Bu dönemde Osmanlı Beyliği'nin İlhanlılar'a vergi verdiği

Candaroğulları'nın da İlhanlılar adına para bastırarak onlara bağlılıklarını ifade ettikleri görülür. Demirtaş, 1327'de babası Emir Çoban'ın Ebu Said tarafından öldürülmesi üzerine aynı akıbete uğramaktan korkarak Suriye ve Mısır'da hâkim olan Memlûklulara sığınmıştır. 1355'te Ebu Said Han'ın çocuk bırakmadan ölümü ile taht kavgaları ortaya çıkmış ve neticesinde İlhanlı egemenliği çökmüştür. Bundan sonra beylikler rahat bir nefes almış ve yeni aldıkları şehirlerin bayındırlığına önem verdikleri gibi ilmî ve edebî çalışmaları korumuşlar, diğer taraftan da Anadolu dışındaki ülkelere akınlara başlamışlardır²³⁸.

III.1.3. Tarihte Kastamonu'nun İlmî, Kültürel ve Ekonomik Faaliyetleri ve Önemi

Şehrin ekonomik faaliyetlerine göz gezdirdiğimizde bakır ve bakırdan imar edilen eşyanın önemli bir yer tuttuğu görülür. Bu ve benzeri üretimlerle oldukça canlı bir ekonomiye sahip şehir görüntüsü veren Kastamonu ilinde, seminer çalışmamızla bağlantılı olan dericilik ve deriyle ilgili sanat dallarına ve bu alandaki çalışmalara yer vermek gerektiğini düşünüyorum. Kastamonu ilinde dericilik ve deriyle ilgili san'at dalları önemli bir yer tutuyordu. Bu san'at dalıyla uğraşanların 1487'deki sayısı yirmi beş civarındaydı. Arasında doğrudan doğruya debbağlıkla uğraşanların sayısı altıydı. Bunu yine altı kişiyle ayakkabıcı dört kişiyle eskici, ikişer kişiyle kürk dikicisi ve saraç, birer kişi ile de çizmecî ve kemercî takip ediyordu. Dericilikle ilgili meslek grubunun önemli bir yer tutmasında çevredeki hayvancılığın büyük rolü vardı. Debbağ grubunun olması ise şüphesiz buradaki Ahilik teşkilatının ve geleneğinin fonksiyonu ile ilgilidir. Kastamonu ekonomisinde bakır eşya yapımı, deri ve sahtiyan işletmeciliği ile urgan dokumacılığı XIX. Yüzyılda önemini hala korumaktaydı. Deri malzeme ile bu kadar içli dışlı bir şehrin, bu marifetlerini değerli eserleri koruyan kitap ciltlerine de taşımaları gayet doğaldı.

Çobanoğulları döneminden itibaren önemli bir kültür potansiyeline sahip olduğu anlaşılan Kastamonu şehrinde birçok ilim adamı ve şair yetişmiştir. Şehirde Çoban oğulları, Candaroğulları ve Osmanlı dönemlerinden kalma birçok tarihi eser de mevcuttur²³⁹.

²³⁸ Yaşar Yücel, *XIII-XV.Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi Çoban-oğulları Candar-oğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s.1-6.

²³⁹ İlhan Şahin, a.g.m., s.587.

III.2.KASTAMONU İL HALK KÜTÜPHANESİ

III.2.1.Kütüphanenin Kuruluşu, Yeri ve Mimarisi

Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 1925 yılında dönemin valisi Fatin Güvendiren tarafından Mustafa Kemal Atatürk'ün teşviki ile kurulmuştur. Atatürk 24 Ağustos 1925 kütüphaneye 500 lira bağışta bulunarak kitap alınmasını sağlamıştır. 1925-1938 yılları arasında Kastamonu resim ve fotoğraf müzesi olarak kullanılan binada hizmet veren kütüphane, 1938 yılında halk evi binasının bir odasına taşınmış, daha sonra il daimi encümeninin 25 Aralık 1963 tarih ve 1025-1085 sayılı kararıyla 1964 yılı Ocak ayında özel idare müdürlüğünde bir süre hizmet vermiştir. 1994 yılında bugünkü kütüphane binası yapılmış ve 5 Mayıs 1995 yılında açılışı yapılarak Kastamonu İl Halk Kütüphanesi olarak hizmete açılmıştır. Kütüphane binası iki katlı betonarme ve kaloriferlidir. İsmail Bey Mah. Dumlupınar Cad. No:8 adresindedir.

III.2.2.Kütüphanede Bulunan Eserler

Kitaplığa birçok eski medrese, dergâh ve derneklerin kitaplıklarındaki kitaplar devredilmiştir. Yılanlı Medresesinden 204, Ziyaiye'den 121, Münire'den 660, Numaniye'den 1245, Halidiye'den 593, İsmail Bey'den 279, Atabey'den 125, Darü'l Kurra'dan 406, Merdiye'den 565, Namazgâh'tan 8, Sıtkiye'den 373, Semhiye'den 370 cilt kitap ve diğer bazı dergâh ve derneklerden bir hayli kitap, 1925 yılında Tekke, Zaviye ve Medreselerin kapatılması üzerine o yıl kurulmuş bulunan Kastamonu İl Halk Kitaplığı'na devredilmiştir.

Kastamonu İl Halk Kitaplığı dört bölümden meydana gelmiştir.

- 1.Yazma eserler 3697
- 2.Eski basma eserler 5016
- 3.Türkçe basma eserler 18173
- 4.Yabancı dille basılan eserler 1367²⁴⁰.

Yazma eser sayısı, Kastamonu il yıllığında 3697 olarak bildirilmesine rağmen 2009'da ki verilerle uyuşmamaktadır. 2009 yılı sonu itibarıyla Kastamonu İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'ne ait istatistik bilgilere göre, genel kitap sayısı 80.295, yazma eser sayısı 4185, eski harfli basma eser sayısı 9.147'dir²⁴¹.

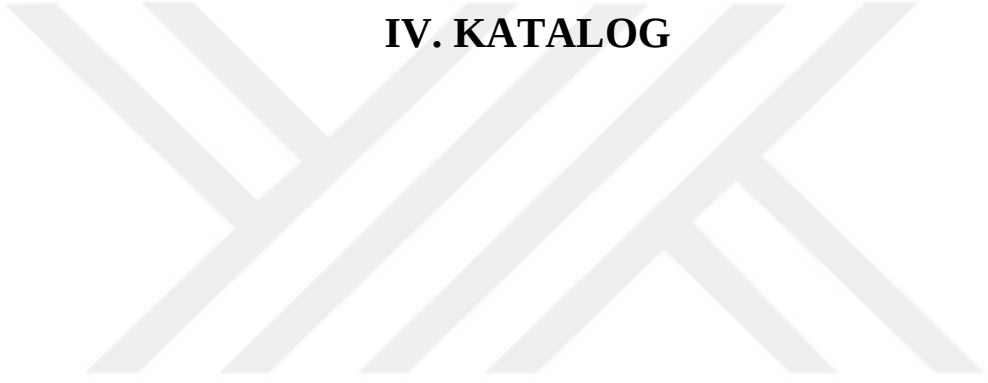
NOT: Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 'na bağlı olarak Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi adıyla İl Genel Meclisi'nin 19.11.2011 tarih ve 167 sayılı kararı ile tahsis edilmiş, aşağıda resmi bulunan tarihi binada hizmetlerine devam edecektir²⁴².

²⁴⁰ *Kastamonu İl Yıllığı*, Ankara 1968, s.179.

²⁴¹ www.kastamonukulturturizm.gov.tr, 10. 01. 2013

²⁴² <http://www.kastamonu.yek.gov.tr> , 10.01.2013

IV. KATALOG

ÖRNEK NO	: 1
RESİM NO	: 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118.
ÇİZİM NO	: 1, 2
ESERİN ADI	: Kur'ân-ı Kerîm
DİL / KONU	:Arapça / 4.cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3073
GELDİĞİ YER	:İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt : 250x175 mm.
	Yazı : 145x95 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 52
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri / Kahverengi
CİLD TASARIMI	:Ön kapak yuvarlak-dilimli, arka kapak oval-dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Cildin bazı yerlerinde deri rengi solmuş, ufak tefek okralar bulunmaktadır.

Ön ve arka kapak farklıdır (Resim: 109).

Ön kapak; çok dilimli yuvarlak şemselidir (Resim: 109).

Ön kapak zencirek: En dışta 3-4 sıra düz cetvel içinde ilk bakışta gamalı haç izlenimi veren fakat dikkatle incelendiğinde iki sıra çizginin birbiri içinden geçirilmesi ile elde edilmiş olan (Zt:14f) bulunmaktadır (Resim: 110).

Ön kapak köşebend: İç taraftaki cetvellerin köşelerine tepelik motifinin yarısının uygulanmasından müteşekkildir. Ayrıca kapağın en ve boylamasına olan iç kısımlardaki orta noktalarına köşebentlerde bulunan tepelik motifinden konulmuştur (Resim: 110).

Ön kapak şemse: Yuvarlak şemsenin merkezinde düzenli geçmeler, tokalar ve aralarda iğne perdahları görülür. Merkezdeki bu geçmelerin etrafına iki sıra cetvel yapılmış dışına (Zt:11c) sarmal zencirek dışına düz cetvel dışına minik balık pulları bu balık pulları arasına minik tığlar yapılmak sûretiyle şemse formu tamamlanmıştır (Resim: 111).

Arka kapak: Oval, çok dilimli ve ufak salbeklidir (Resim: 109; çizim: 1).

Arka kapak zencirek: Ön kapak ile aynıdır (Resim:112).

Arka kapak köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim:112).

Arka kapak şemse: Şemse merkezi zencirekteki motiflerle doldurulmuştur. Bunların etrafını 2 sıra düz cetvel ardından sarmal zencirek (Zt:11c) tekrar düz cetvel etrafı balık pulları dönülerek oluşturulmuştur. Bu oval şemsenin uçlarına köşebentler ile cetvellerin ortalarında da bulunan tepelik motifinin benzeri ile küçük bir salbek uygulanmıştır (Resim: 113).

Mikleb: Şemse; yuvarlak ve çok dilimlidir. ön kapak şemsesinin yarısı miklebe de uygulanmıştır. Ön şemseden farklı olarak içi zencirekteki geçme motifleri ile doldurulmuştur (Resim:114,115; çizim: 2).

İç kapaklar: Kahverengi deridir. Baklava dilimini andıran minik şemse, köşebent, düz cetvel zencirekleri vardır (Resim: 116, 117).

Yazı: Muhakkak hattıyla yazılmıştır. (Resim: 118).

DEĞERLENDİRME: Eserde tarih kaydı yoktur. Tezimle ilgili araştırmalarım esnasında bu konuda yazılmış diğer tezleri incelerken, Savaş Maraşlı'nın hazırlamış olduğu Amasya II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi'ndeki XV. ve XVI.yüzyıl ciltleri isimli tezinde rastladığım Resim No:38, Örnek No:11, 1428 tarihli Manzumetü'l Hilafiyat'ın arka kapak şemse merkezindeki tezyinat benzerliğinden yola çıkarak bu eseri XV. yy. II. çeyreğine tarihlendirilebilir.

ÖRNEK NO	: 2
RESİM NO	: 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127.
ÇİZİM NO	: 3,4.
ESERİN ADI	: Kur'ân-ı Kerîm
DİL / KONU	: Arapça / 5.cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3078
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi'nden gelmiştir.
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :245x175 mm. Yazı : 145x100 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 31
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	: Deri /Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Ön kapak Yuvarlak-dilimli, arka kapak oval-dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	: Cildin derisi yer yer solmuş bazı yerlerinde beyaz bir leke mevcuttur.

Ön ve arka kapak farklıdır (Resim: 119).

Ön kapak:

Ön kapak zencirek: 3073 ile aynıdır (Resim: 119,120; çizim: 3).

Ön kapak köşebend: 3073 ile aynıdır (Resim: 119).

Ön kapak şemse: Yuvarlak ve çok dilimlidir (Resim: 121). Şemse merkezi zencirekte bulunan motifler ile daire şeklinde dönülerek doldurulmuştur. Bunun etrafına iki düz cetvel çekilip tekrar zencirekteki geçmeler su şeklinde uygulanmıştır. Bunun dışına sarmal zencirek

(Zt: 11c) geçilmiş düz cetvelin dışına da balık pulları balık pulları arasına minik tığlarla şemseye yuvarlak form verilerek şemse tamamlanmıştır.

Arka kapak: (Çizim: 4).

Arka kapak zencirek: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 122).

Arka kapak köşebend: Ön kapak ile aynıdır.

Arka kapak şemse: Oval, çok dilimli ve küçük salbektir (Resim: 123). Şemse merkezi zencirekteki motiflerle doldurulmuştur. Dışına düz cetveller arasına sarmal zencirek uygulaması (ön kapak şemsesindeki gibi) tekrarlanmıştır. Sarmal zencireği çevreleyen düz cetvelle üzerine balık pulları ve aralarına tığlar yapılarak şemse oluşturulmuştur. Bu şemsenin uçlarına küçük tepelikli motif ile salbek uygulanmıştır. 3073 ile aynıdır.

Değerlendirme: Ön kapak yuvarlak dilimli, arka kapak oval dilimli şemseli cüzler arasında yer almakta olan bu cildimizi bu serideki 1. örnek 3073 no.'lu eserimizle aynı seriden olduğu için bu eserin değerlendirmesinde yer verdiğimiz sebeplere dayanarak XV. yy. II. çeyreğine tarihlendirdik.

ÖRNEK NO	: 3
RESİM NO	: 127, 128, 129, 130,131, 132, 133, 134, 135, 136, 137.
ÇİZİM NO	: 5, 6.
ESERİN ADI	: Kur'ân-ı Kerîm
DİL / KONU	: Arapça / 21.Cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3093
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt : 255x175 mm.
	Yazı : 145x100 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 57
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	:Ön kapak yuvarlak-dilimli, arka kapak oval-dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Kapakların sırtında ve kapak köşelerinde kırmızı bir malzeme ile yama yapılarak tamir görmüştür.

Ön ev arka kapak farklıdır (Resim: 128).

Ön kapak: (Resim: 128; Çizim: 5).

Ön kapak zencirek: 3073 ve 3078 ile aynıdır (Resim: 129).

Ön kapak köşebend: 3073, 3078 ile aynıdır (Resim: 130).

Ön kapak şemse: Yuvarlak ve çok dilimlidir (Resim: 130). Merkezde çarkıfelek motifi yer alır. Dışına iki sıra zencirekteki geçmeler dönülmüş dışına 2-3 sıra cetvel, dışına (Zt: 11c) sarmal zencirek sonra cetvel ve bu cetvel üzerine küçük balık pulları ve bunların arasına küçük tığlar ile yuvarlak şemse oluşturulmuştur.

Arka kapak: (Resim: 125; Çizim: 6).

Arka kapak zencirek: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 128).

Arka kapak köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 128).

Arka kapak şemse: Oval, çok dilimli ve küçük salbeklidir (Resim: 129). Bu kapağın şemse merkezine zencirekteki motifler yatay ve sıralı olarak döşenmiştir. Dışında cetvel, sarmal zencirek, cetvel üzerine minik balık pulları ve tığ uygulamasının bu seri içinde anlatılan diğer örneklerdeki gibi tekrarlandığını görmekteyiz.

Değerlendirme: Ön kapak yuvarlak dilimli, arka kapak oval dilimli şemseli serisine ait bu eserimizi de serideki ciltlerle aynı döneme, XV. yy. II. çeyreğine tarihlendiriyoruz.

ÖRNEK NO	: 4
RESİM NO	: 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145.
ÇİZİM NO	: 7, 8.
ESERİN ADI	: Kur'ân-ı Kerîm
DİL / KONU	: Arapça / 20.Cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3104
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt : 245x170 mm. Yazı : 150x100 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 31
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTI	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	:Ön kapak yuvarlak-dilimli, arka kapak oval-dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Şirazesı kopuk formalar dağınık halledır.

Ön ve arka farklıdır (Resim: 131).

Ön kapak: Yuvarlak ve çok dilimlidir (Resim: 131; Çizim: 7).

Ön kapak zencirek: 3073, 3078, 3093 ile aynıdır (Resim: 132).

Ön kapak köşebend: 3073, 3078, 3093 ile aynıdır (Resim: 132).

Ön kapak şemse: Zencirekteki geçmelerin 7 sıra olarak yatay şekilde döşenmesi ile merkezin doldurulduğunu görmekteyiz (Resim: 133). Bunun dışında ise bu seri kapsamında ele alınmış olan 3073, 3078, 3093 numaralı eserlerin ön ve arka kapak şemselerinde de görülen ve anlatılan düz cetvel, sarmal zencirek ve dışına balık pulları ile tığlardan müteşekkıl şemse yapısını müşâhede ediyoruz.

Arka kapak: 3093 numaralı eserin arka kapak şemsesi ile birebir aynı olduğundan anlatım tekrarlanmamıştır (Resim: 134,135; Çizim: 8).

Değerlendirme: Ön kapak yuvarlak dilimli, arka kapak oval dilimli şemseli serisine ait bu eserimizi de serideki ciltlerle aynı döneme, XV. yy. II. çeyreğine tarihlendiriyoruz.

ÖRNEK NO	: 5
RESİM NO	: 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153.
ÇİZİM NO	: 9, 10, 11.
ESERİN ADI	: Kur'ân-ı Kerîm
DİL / KONU	: Arapça / 4.Cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3106
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :245x175 mm.
	Yazı : 145x100 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 6
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	: Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Ön kapak yuvarlak-dilimli, arka kapak oval-dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	: Sırt ve kapak kenarları oldukça yıpranmıştır. Tamir edilmemiştir.

Ön ve arka kapak birbirinden farklıdır. Bu cild ön kapak şemsesi ve arka kapak şemsesinin içinin süslemesi nedeniyle serideki diğer ciltlerden ayrılmaktadır. (Resim: 146)

Ön kapak: Oval, çok dilimli, diğerlerine nazaran biraz daha iri salbektir (Resim:1; Çizim:9).

Ön kapak zencirek: Zencirek 3073, 3078, 3093, 3104 ile aynıdır (Resim: 148; Çizim: 9).

Ön kapak köşebent: Zencirek 3073, 3078, 3093, 3104 ile aynıdır (Resim:148; Çizim:9).

Ön kapak şemse: Şemse merkezinde simetrik olarak uygulanan hatayî motifleri yer almaktadır. Merkezdeki simetrik hatayî motifin etrafı iki sıra dilimlenerek oluşturulan cetvelle dönmüştür. Bu seride alışlagelen sarmal zencirek uygulaması yer almaktadır. Şemsenin

uçlarına doğru ovallık daraltılarak şemse ovalliğine diğerlerine nazaran ufak bir incelik verilmiştir. Dilimli cetvelin dışına birkaç sıra düz cetvel ve bunun üzerine balık pulları ve aralarına tığlar yapılarak ön kapak şemsesi oluşturulmuştur. Oval şemse uçlarına ise serideki salbeklere göre daha iri bir tepelik motifi ile salbek uygulanmıştır (Resim: 149; Çizim: 9).

Arka kapak: Oval, çok dilimli, salbeklidir (Resim:146; Çizim: 10).

Arka kapak zencirek: Serideki diğer eserlerle aynıdır (Resim:150; Çizim: 10).

Arka kapak köşebend: Serideki diğer eserlerle aynıdır (Resim: 150; Çizim:10).

Arka kapak şemse: Merkez 3073 no'lu eserin ön kapak şemse merkezinde de yer almakta olan geçme, toka, iğne perdahları ile gayet muntazam bir şekilde doldurulmuştur. Etrafına sarmal zencirek (Zt: 11c) düz cetveller, balık pulları ve aralarına minik tığlarla şemse kapatılmıştır. Uçlarına ön kapaktaki ile aynı oranlarda birer salbek uygulanmıştır (Resim:151; Çizim: 10).

Mikleb: Bu cildin miklebinin zencirekleri ve köşebentleri serideki diğer ciltlerle (3073, 3078, 3093, 3104) ile aynıdır (Resim:147; Çizim:11). Mikleb şemsesi, ön kapak şemsesi örnek alınarak yapılmıştır. Dilimli ve üçgenimsi bir şemse çerçevesi içerisine dört tane hatayî deseninin kademeli uygulanması ve ucuna bir salbek motifi konularak tezyininden ibarettir.

İç kapaklar: Deridir, ortada baklava dilimi şeklinde küçük bir desen vardır (Resim:152).

Değerlendirme: Ön kapak yuvarlak dilimli, arka kapak oval dilimli şemseli serisine ait bu eserimizi de serideki ciltlerle aynı döneme, XV. yy. II. çeyreğine tarihlendiriyoruz.

ÖRNEK NO	: 6
RESİM NO	: 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161.
ÇİZİM NO	: 12, 13, 14.
ESERİN ADI	: Kur'ân-ı Kerîm
DİL / KONU	: Arapça / 22.cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3626
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :110x160 mm. Yazı : 175x260 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 61
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Meşin/Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Osmanlı'nın Selçuklu'ya etki ettiği cilt
BUGÜNKÜ DURUMU	:Hafif kurt yenikleri vardır.

Ön ve arka kapak farklıdır (Resim:154; Çizim:12,13,14).

Ön kapak:

Ön kapak zencirek: En dışta düz cetveller arasında bir sıra ince sarmal zencirek, (Zt:11c) sonrasında tipolojide yer almayan (Zt: 8b ve e benzeri) zencirek çeşidi ve düz cetvellerden oluşmaktadır. Düz cetvellerin iç kısmına altınla, tek sıra cetvel uygulanmıştır (Resim: 155; Çizim:12).

Ön kapak köşebend: Düz cetvellerin köşelerine minik birer üçgen oluşturularak sade bir köşebend uygulanmıştır (Resim: 155; Çizim:12).

Ön kapak şemse: Dilimli, ovalimsi ve salbektir (Resim: 156; Çizim:12).

Biri diğetine göre daha iri olan iki rûmî motifin simetrik uygulanışları ve birbirleri içerisinden geçirilmeleri sureti ile şemse içi doldurulmuştur. Bu rûmîlerin dışı biri düz biri altınlı ve dilimli cetvel ile çevrilmiş bu dilimlerin arasına çok ufak birer altınlı tığ konulmuş şemse uçlarına da tepelik motifi altınlı olarak uygulanarak birer salbek çıkarılmıştır.

Arka kapak:

Arka kapak zencirek: Ön kapak zencireğindeki gibi düz cetveller arasına ince sarmal zencirek uygulaması burada da görülür. Fakat bu kapağın diğer zencireği ön kapaktaki zencirek motiflerinin kalıbının başka türlü basılması ile daha yuvarlak hatlara sahip bir zencirek elde edildiğini görmekteyiz. Bu yuvarlak modüllerin arası yine ön kapaktaki zencireğin içini dolduran desenlerle doldurulmuştur. Ön kapaktaki altınlı cetvel bu kapakta bulunmamaktadır (Resim: 157; Çizim:13).

Arka kapak köşebend: Ön kapaktaki minik köşebentleri bu kapakta da görmekteyiz (Resim: 157; Çizim:13).

Arka kapak şemse: Petek şeklinde çok merkezli geometrik şemselidir. Şemseyi dış bükey mührü Süleymanlar (9 adet) oluşturmaktadır. Merkezlerinde altılı pençer vardır. Yıldız kolları arasına noktalar yapılmıştır. Bu yıldızlar ortada 3 daha sonraki kademelerde 2-1, şeklinde daralmaktadır. Bu peteklerin dışına iki sıra cetvel ve cetvel dilimleri arasına ve uçlarına birer minik tığ ile şemse tamamlanmıştır. Şemse uçlarında da uzunca birer tığ yer almaktadır (Resim: 158; Çizim:13).

Mikleb:

Mikleb zencireği: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 159; Çizim:14).

Mikleb köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 159; Çizim:14).

Mikleb şemse: Ön kapaktaki gibi iki rûmî motifin birbiri içerisinden geçirilmesi ve etrafına armudî bir cetvel geçirilmesinden müteşekkildir. Ön kapaktan farkı bu rûmî desenler simetrik değildir (Resim: 160; Çizim:14).

İç kapaklar: Tezyinat yoktur.

Değerlendirme: Tezde yer alan kademeli petek şemseli ciltlerin arka kapaktaki petek şemseleri ile aynı olmasından dolayı onlarında 856/1452, 857/1453 ketebe kayıtlarının olması sebebiyle 15. yüzyıl 2. yarısına tarihlendiriyoruz.

ÖRNEK NO : 7

RESİM NO : 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168.

ÇİZİM NO : 15, 16, 17.

ESERİN ADI : Kurân-ı Kerîm

DİL / KONU : Arapça / 6.cüz

BULUNDUĞU YER / ENV. NO : K.İ.H.K/3075

GELDİĞİ YER : İsmail Bey Medresesi

ÖLÇÜLER : Cild ve Kâğıt :255x175 mm.

Yazı : 150x100 mm.

VARAK (YAPRAK) SAYFA : 55

KETEBESİ (TARİH) : _____

MÜELLİFİ : _____

HATTÂTI : _____

MÜZEHHİBİ : _____

MALZEME VE RENGİ : Deri/ Kahverengi

CİLD TASARIMI : Arka ve ön kapak petek şemseli

BUGÜNKÜ DURUMU : Biraz yıpranmıştır.

Arka ve ön kapak aynıdır (Resim: 162; Çizim:15,16).

Ön kapak:

Zencirek: En dışta 2-3 sıra düz cetveller içinde eninde dendanlı ve içi hatayî ve örgülü desen ile doldurulmuş olan zencirek (Zt.10c) yer almaktadır (Resim: 163; Çizim:15).

Köşebend: Zencirekte yer alan dendanı oluşturan ana desenin köşeye yerleştirilmesi ile basit bir şekilde yapılmıştır (Resim: 163; Çizim:15).

Şemse: Petek şeklinde çok merkezli geometrik şemselidir. Şemseyi dış bükey mührü Süleymanlar (9 adet) oluşturmaktadır. Merkezlerinde altılı pençler vardır. Yıldız kolları arasına noktalar yapılmıştır. Bu yıldızlar ortada 3 daha sonraki kademelerde 2-1, şeklinde daralmaktadır. Bu peteklerin dışına iki sıra cetvel ve cetvel dilimleri arasına ve uçlarına birer

minik tığ ile şemse tamamlanmıştır. Şemse uçlarında da minik salbek bulunmaktadır (Resim: 165; Çizim:15).

Arka kapak: Ön kapak ile aynıdır. Yalnızca şemse uçlarındaki salbekler bu kapakta uygulanmamıştır (Resim: 162, 166; Çizim:16).

Mikleb: Miklepte zencirek uygulanmamıştır. Şemse olarak küçük kare bir form tercih edilmiştir. İçi örgülerle doldurulmuştur. Dışına küçük tıklar yapılmıştır. Uçlarına da ön kapaktaki şemse uçlarındaki salbek uzantıları uygulanmıştır (Resim: 167; Çizim:17).

İç kapak: Düzdür.

Bu ciltte ketebe kaydına rastlanılmamıştır. Fakat bu serideki 3088 ve 3092 numaralı ciltlerin 856/1452 ve 857/1453 tarihli oluşlarından hareketle bu cildimizi de XV.yy. II.yarisına tarihlendiriyoruz.

ÖRNEK NO	:8
RESİM NO	: 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175.
ÇİZİM NO	:18
ESERİN ADI	: Sahih-i Müslim
DİL / KONU	: Arapça / Kütüb-i sitte Şerh ve haşiyeleri
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: K.İ.H.K / 3420
GELDİĞİ YER	:İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :175x125
	Yazı : 270x185mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 1889 (30cüz)
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (204-261/820-875)
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	: Deri / Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Yuvarlak- dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	: Gayet iyi durumdadır. Miklebin bir kısmı kapaktan ayrılmıştır.

Ön ve arka kapaklar aynıdır (Resim: 169).

Ön kapak

Zencirek: Dışta iki sıra düz cetvel içine (ZT: 1a ve 1b) benzeri ters ve düz post samarralı zencirek yer almaktadır (Resim: 170).

Köşebend: Ok-ucu köşebentlidir. İçinde taramalı 5-6 kademeli örgü dolgu bulunmaktadır. Bu örgüler içinde kademeli büyük bir altın nokta vardır. Ok uçlarının oluşturulduğu yarım dairelerin iç kısımlarına da birer kademeli altınlı nokta yapılmıştır. Ok ucunda ise daha küçük 3 altınlı nokta ve bu üç noktanın ucunda da bir tığ yer almaktadır (Resim: 170).

Şemse: Sekiz dilimlidir. Merkezde taramalı örgülerin kalıpları ile bir kare alan oluşturulmuş içine köşebentlerde de bulunan kademeli altın nokta uygulanmıştır. Bunun dışı ise köşebentlerdeki taramalı örgülerle sıkı sıkı doldurularak tezyin edilmiştir. Şemse dilimleri iki sıra düz cetvelle meydana getirilmiş ve dilim aralarına da tığlar yapılmıştır (Resim: 171).

Arka kapak: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 172,173).

Mikleb:

Zencirek: Ön ve arka kapakta yer alan zencireğin aynısını burada da görmekteyiz. (Resim: 174).

Şemse: Cetvellerle miklepte bir üçgen alan oluşturulup bu üçgenin ortasına dışta büyük bir daire içte de daha küçük bir daire yerleştirilerek dolgun bir hilal yapılmıştır. İçteki dairenin içi taramalı kalıpla bezenmiştir. Bu desenlerin ortasına kademeli altın bir nokta yapılmıştır. Dıştaki büyük daire ise düz bırakılıp küçük dairenin dış noktasına 3 tane kademeli altın nokta yapılarak hilale vurgu yapılmıştır. Hilali oluşturan bu büyük dairenin dışında kalan üçgendeki boş alanlar ise yine taramalı örgülerle doldurulmuştur (Resim: 175; Çizim:18).

İç kapak: İç kapakları tezyinatlıdır (Çizim:18)

Bütün cüzler Sultan İsmail b. İbrahim b. İsfendiyar Bayezid Hanın vakfıdır. Her cüzün başında es-Seyyid Hafız Mehmed Nuri'nin 1244 tarihli vakıf mührü 17. cüzün başında Ali b. Ömer b. el-Herat el-Hemevî'ye ait 934 tarihli mülkiyet kaydı vardır.

ÖRNEK NO	: 9
RESİM NO	: 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185.
ÇİZİM NO	: _____
ESERİN ADI	: Sahîh-i Müslim
DİL / KONU	: Arapça/Hadis
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: K.İ.H.K / 3429
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :175x125mm. Yazı : 270x185mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 1889 (30cüz)
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el- Kuşeyrî (204-261/820- 875)
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	: Deri/ Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Yuvarlak- dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	: İyi durumdadır.

Ön kapak ile arka kapak aynıdır (Resim: 176).

Ön kapak:

Zencirek: Dışta (ZT: 4d) post-samarralar arasında tepelikli motifinden oluşturulmuştur (Resim: 177).

Köşebend: Seride ki diğer ok uçlu köşebentlerden farklıdır. Köşeye oturtulan içi taramalı örgülerle dolu üçgenin ucuna armudî bir form konulması ile meydana getirilmiştir. Armudî kısmın içi de yine taramalı örgülerle doldurulmuştur. Köşebentteki üçgen ve armudî kısmın içleri küçük altınli noktalarla süslenmiştir. Armudî şeklin ucuna üç altınli nokta ve tığ konularak köşebend tamamlanmıştır (Resim: 177).

Şemse: Sekiz dilimlidir. Merkez içi taramalı geçmelerle doldurulmuş, bunların aralarına altın noktalar serpilmiştir. Şemsenin dışındaki, şemse dilimleri arasında da tığlar bulunmaktadır. Tığların cetvele bittiği yerlere de altın birer nokta konulmuştur (Resim: 178).

Arka kapak: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 176).

Mikleb: (Resim: 181, 182).

İç kapak: Dallar, rûmîler ve tepeliklerin sarmal dizaynından oluşan bir tezyinata sahiptir (Resim: 183).

Ser levha: Ser levhası mevcuttur. (Resim: 184)

Değerlendirme: Bütün cüzler Sultan İsmail b. İbrahim b. İsfendiyar Bayezid Han'ın vakfidır. Her cüzün başında es-Seyyid Hafız Mehmed Nuri'nin 1244 tarihli vakıf mührü 17. cüzün başında Ali b. Ömer b. el-Herat el-Hemevî'ye ait 934 tarihli mülkiyet kaydı vardır. İsmail Bey Medresesi'nden gelmiştir.

ÖRNEK NO	:10
RESİM NO	: 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194.
ÇİZİM NO	: 19, 20.
ESERİN ADI	: Kurân-ı Kerîm
DİL / KONU	: Arapça/ 24.Cüz
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 4025
GELDİĞİ YER	:_____
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :105x170 mm.
	Yazı : 150x230 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 22
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	:Ön kapak yuvarlak dilimli, arka kapak petek şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Kapağın bazı yerlerinde aşınmalar vardır. Kırmızı malzemeye tamirat bunda da görülmektedir.

Ön ve arka kapak farklıdır (Resim: 186) .

Ön kapak:

Zencirek: Dışta iki üç sıra cetveller içinde içi tepelik motifi ve saadet sembolü kartuşların yan yana basılması ile oluşan zencirek (zt: 8b ve 8e benzeri) bulunmaktadır (Resim: 187; çizim: 19) .

Köşebend: Tepelik motifinin yarısının köşeye oturtulması ile yapılmış basit bir niteliktedir (Resim: 187; çizim: 19) .

Şemse: On dilimlidir. Merkezde onlu değişik bir yıldızla başlanıp bu yıldız uçlarına altı dilimli birer geometrik şekil oluşturulmuş içleri saadet sembolü ile doldurulmuştur. Aralarda

kalan boşluklar ve dilimlerde yine bu örgülerle doldurulmuştur. Dilim uçlarına düğüm ve tığ dilim aralarına yine minik tığlar yapılarak şemse tamamlanmıştır (Resim: 188) .

Arka kapak:

Zencirek ve köşebend ön kapak ile aynıdır (Resim: 189) .

Şemse: Arka kapak kademeli ve petekli şemselidir. 1-2-3-2-1 şeklindedir. 3. seride anlatılan şemselerle aynıdır (Resim: 190) .

Mikleb: Zencirekleri ön ve arka kapaktakinin aynısıdır. Şemse ön kapağın şemsesinin yarısının mikleb ucuna uygulanmasından müteşekkildir (Resim: 191, 192, 193; çizim: 20) .

İç kapaklar: Düzdür (Resim: 193) .

Değerlendirme: Bu cildi 11.örnekteki eserin kapaklarındaki peteklerin ve iç kapakların aynı olması, 11.örneğinde 781/1379 tarihine sahip olması nedeniyle 14.yy. 3. çeyreğine tarihlendirdik.

ÖRNEK NO	:11
RESİM NO	: 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203,204, 205, 206, 207.
ÇİZİM NO	: 21, 22, 30.
ESERİN ADI	: Kenzu'l-Meânî fî Şerhi Hırzî'l-Emânî
DİL / KONU	: Arapça / Fıkıh
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3011
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :280x192 mm. Yazı : 200x135 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: II+247
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	: Burhâneddîn İbrâhîm b. Ömer el-Caberî (640-732/1242-1332)
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİBİ	: _____
MALZEME VE RENGİ	: Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Ön kapak petekli, arka kapak yuvarlak dilimli şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	: İyi durumdadır. Sertap kapak ve miklepten biraz ayrılmıştır.

Ön ve arka kapaklar farklıdır (Resim: 195) .

Ön kapak:

Zencirek; dışta birkaç sıra düz cetvel içine ince sarmal zencirek yer almaktadır. Kapağın uzun kısmında tek sıra dendanlı (ZT:10c) benzeri bir zencirek yer almaktadır. Kapağın kısa üst kenarına ise bu dendanlı zencirek çift sıra uygulanmış olup Kastamonu'da bulunan ciltlerde zaman zaman görülen bir uygulamadır. Bu uygulamanın diğer Selçuklu tarzı ciltlerde pek fazla görülmediğini Prof.Dr. Ahmet Saim Arıtan'dan öğrenmiş bulunmaktayız. Bu nedenle, bu çift sıra zencirek uygulaması Candaroğulları ciltlerinin karakteristik

özelliklerinden sayılabilir. Bu zencireklerin iç kısmında da sarmal zencirek tekrarlanmıştır (Resim: 196, çizim: 21) .

Köşebend; ufak bir tepelik motifinin köşelere uygulanmasından ibarettir (Resim: 196, çizim: 21) .

Şemse; merkezde 3 petekle başlayıp 2 ve 1 petek uygulması şeklinde daralan ve içi altılı penç ile doldurulan Candaroğulları ciltlerinde klasik diyebileceğimiz petek şemse tipindedir (Resim: 197, çizim: 21) .

Arka kapak:

Zencirek: Arka kapak zencireklerinde ön kapaktaki çift sıra zencirek uygulaması görülmez. ZT:10c benzeri dendanlı zencirek tek sıra şeklinde kapak etrafını süslemektedir (Resim: 198, çizim: 22) .

Köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 198, çizim: 22) .

Şemse: Etrafı 32 küçük dilimli yuvarlak bir şemsedir. Şemse merkezinde bir noktave bu noktanın etrafında ok ucuna benzer gülçe dilimlerinden 8 adet bulunmaktadır. Bunların dışında 8 kollu yıldız yer alır. Bu yıldız kollarının uçlarına saadet sembollerinin yerleştirildiği sekiz adet geometrik birer desen yapılmıştır. Bu geometrik desenlerin arası tam olarak ne olduğunu anlayamadığımız küçük motiflerle doldurulmuştur. Merkezin etrafı yuvarlak olarak meydana getirilmiş ve dilimlenmiştir (Resim: 199, çizim: 22) .

Sertab: Sertab düz cetvellerin ve ince sarmal zencireğin kullanılması ile üç ana bölüme ayrılmış ve ortada ki bölümde, yuvarlak modüller yer almaktadır. Bunun etrafındaki diğer iki bölüm içi ise örgü ve tokalarla doldurulmuştur (Resim: 202, 203, 204) .

Mikleb:

Zencirek: Ön kapağın zencirekleri ile aynıdır (Resim:200) .

Köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 200) .

Şemse: Kare bir şemsedir. Etrafı altın, aralarında uçları tıgılı tepeliklerle süslenmiştir, merkezdeki dolgu anlaşılmamaktadır (Resim:201) .

İç kapaklar: Geometrik tezyinatlıdır. Az bir kısmı görülmektedir (Resim:205, 206, çizim: 30) .

Değerlendirme: Ketebesinde yer alan 781/1379 tarihinden dolayı cildi XIV.yy III.çeyreğine tarihlendirdik.

ÖRNEK NO	:12
RESİM NO	: 208, 209, 210, 211, 212, 213.
ÇİZİM NO	: 23, 30.
ESERİN ADI	: Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr
DİL / KONU	: Farsça / Mesnevî'nin I. cildinin şerhidir.
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3140
GELDİĞİ YER	: Şaban Veli dergahı, İsmail Bey'in vakıf kaydı var.
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :270x185 mm.
	Yazı :190x120 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 391
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	:Kemâleddîn Hüseyin b. Hasan el-Hârizmî(öl. 830/1427)
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİP	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Kahverengi/Meşin
CİLD TASARIMI	:İki kapakta petekli şemse
BUGÜNKÜ DURUMU	: Kırmızı derimsi malzemeli tamirat burada da kendini gösteriyor.

Ön ve arka kapaklar aynıdır (Resim: 208, çizim: 23) .

Ön kapak:

Zencirek: 3011 numaralı eserdeki zencireklerle aynıdır. Dendanlı ve zt:10c benzeridir. Tek sıra olarak uygulanmıştır (Resim: 209, çizim: 23) .

Köşebend: 3011 ile aynıdır (Resim: 209, çizim: 23) .

Şemse: 3011 numaralı eserin ön kapağı ile aynıdır (Resim: 210, çizim: 23) .

Arka kapak: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 208, 209, 210, 211, çizim: 23) .

İç kapaklar: 3011 ile aynıdır. Büyük bir sekizgenin kollarının birbiri içinden ve diğer sekizgenlerin içinden geçirilmesi ile oluşturulmuş desenler yer alır. Bunların içleri hatayî ve saadet sembolleri ile doldurulmuştur (Resim: 212, çizim: 30) .

Değerlendirme: petek şemse, zencirek, köşebentine bakarak 3075 ile aynı döneme XV.yy. II.yarisına tarihlendiriyoruz.

ÖRNEK NO	:13
RESİM NO	: 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220.
ÇİZİM NO	: 24, 25, 30.
ESERİN ADI	: Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye
DİL / KONU	: Arapça/Fıkıh
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3144
GELDİĞİ YER	: İsmailiyye Medresesi
ÖLÇÜLER	:Cild ve Kâğıt :270x180 mm.
	Yazı : 190x120mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: III+239+456
KETEBESİ (TARİH)	: 860/1455
MÜELLİFİ	: _____
HATTÂTİ	: Emre b. Hamza b. Nassan
MÜZEHHİP	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Kahverengi/ Meşin
CİLD TASARIMI	: Ön dilimli arka petek şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Ön kapak şemsesinin içi görülemeyecek kadar silinmiştir. Kapak kenarları yıpranmıştır.

Ön ve arka kapaklar farklıdır (Resim: 214, çizim: 24, 25) .

Ön kapak:

Zencirek: 3011 ve 3140 ile aynı dendanlı zencirek uygulaması görülür. Kapakların üst taraflarındaki zencirekler çift sıra uygulanmıştır (Resim: 215, çizim: 24) .

Köşebend: 3011 ve 3140 ile aynıdır (Resim: 215, çizim: 24) .

Şemse: yuvarlak dilimli uçları salbekli bir yapıdadır. Şemse içi çok silinmiş olduğundan içindeki bitkisel motifler çok iyi anlaşılamamaktadır (Resim: 216, çizim: 24) .

Arka kapak:

Zencirek: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 217, çizim: 25) .

Şemse: 3011 ve 3140 numaralı eserlerin petekli şemseleri ile aynıdır (Resim: 218, çizim: 25) .

Köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 217, çizim: 25) .

Mikleb: Kopmuştur.

İç kapaklar: 3140 ile aynıdır (Resim: 219, çizim: 30) .

Değerlendirme: 860/1455 tarihlidir. Bu cildi 15. yy. II. yarısına tarihlendirdik.

ÖRNEK NO	:14
RESİM NO	: 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229.
ÇİZİM NO	: 26, 27, 28, 30.
ESERİN ADI	: el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim b. el-Haccâc
DİL / KONU	: Arapça/Hadis
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3217
GELDİĞİ YER	: _____
ÖLÇÜLER	:Cild ve Kâğıt :270x195 mm. Yazı : 210x160 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 286
KETEBESİ (TARİH)	: 730 /1329
MÜELLİFİ	: Muhyiddîn Ebû Zekerîya b. Şeref en-Nevevî (631-676/1233-1277)
HATTÂTİ	: Muhammed b. Ömer b. Ali b. Abdullah
MÜZEHHİP	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	:İki kapakta petekli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Sırt ve sertapla kapak birleşiminde biraz yıpranma mevcuttur.

Ön ve arka kapak şemseleri aynıdır (Resim: 221).

Ön kapak:

Zencirek: Dışta düz cetveller içinde ince sarmal zencirek ve içinde değişik bir zencirek yer almaktadır. Bu değişik zencirek kapağın üst kısmında çift sıra yan kısmında ise tek sıra olarak uygulanmıştır. İçerdeki son düz cetvel altınlıdır (Resim: 222, çizim: 26).

Köşebend: Köşebentte yine alışla gelen tepelik motifinin yarısı uygulamasını görüyoruz. Köşebentte altınlıdır (Resim: 222, çizim: 26).

Şemse: Şemse 3011, 3140 ile aynı petekli şemsedir. Şemse etrafındaki altınlar diğerlerinden farklıdır (Resim: 223, çizim: 26).

Arka kapak:

Zencirek: Dışta düz cetveller içine önce ince sarmal zencirek (zt: 11 c) konulmuş bununda içine tezimizin 2.serisindeki eserlerde de uygulanan (zt: 8 b ve e benzeri) zencirek vardır (Resim: 224, çizim: 27).

Köşebend: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 224, çizim: 27).

Şemse: Ön kapak ile aynıdır (Resim: 225, çizim: 27).

Sertab: Düz cetveller ve ince sarmal zencirek, altınlı cetvel ile 3 bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin içlerine de içi örgülerle doldurulan kareler köşeli olarak oturtularak tezyin edilmişlerdir (Resim: 226, 227, çizim: 28).

Mikleb:

Zencirekte Ön kapak örnek alınarak yapılmıştır (Resim: 226, çizim: 28).

Köşebend: Ön ve arka kapakla aynıdır. Altınlıdır (Resim: 226, çizim: 28).

Şemse: İki den bire düşerek yapılan ön ve arka kapak şemselerinden daha küçük bir petek şemse uygulaması görülür (Resim: 226, çizim: 28).

İç kapaklar: 3140 ile aynıdır (Resim: 228, çizim: 30).

Değerlendirme: 730/1329 tarihlidir. Ketebesindeki tarihi esas alarak cildi 14. yy. II. çeyreğine tarihlendirdik.

ÖRNEK NO	:15
RESİM NO	: 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238.
ÇİZİM NO	: 29, 30.
ESERİN ADI	: Minhâcu min Şerhi Müslim
DİL / KONU	: Arapça/Hadis
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3326
GELDİĞİ YER	: İsmail Bey Medresesi'nden gelmiştir.
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt : 250x180 mm.
	Yazı : 175x130 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: IV+373+III
KETEBESİ (TARİH)	: 704/1304
MÜELLİFİ	: Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî (631- 677/1233-1278)
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİP	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	:İki kapakta petek şemseli
BUGÜNKÜ DURUMU	: Gayet sağlamdır.

Ön ve arka kapaklar birbirinin aynıdır (Resim: 230, çizim: 29).

3217 numaralı eser ile hemen hemen aynıdır. Sadece 3217'de görülen çift sıra uygulaması bu eserde yoktur. Her yerinde tek sıra zencirek uygulanmıştır (Resim: 231, 233). Sertab, 3217'deki gibi üç bölüme değil, iki bölüme ayrılıp içindeki örgülü kare şemse biraz daha küçültülmüştür (Resim: 235).

İç kapaklar; 3140 ve tezdeki seri olmayan diğer ciltlerin iç kapakları ile aynıdır (Resim: 237, çizim: 30).

Değerlendirme: 704/1304 ketebelidir. Tarihinden dolayı bu eseri 14.yy. I. çeyreğine tarihlendirdik.

ÖRNEK NO	: 16
RESİM NO	: 239, 240, 241, 242.
ÇİZİM NO	: 31, 32, 33, 30.
ESERİN ADI	: et-Tehlis fi Şerhi't-Telhîs
DİL / KONU	: Arapça/Fıkıh
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: 3527
GELDİĞİ YER	: Başta Hafız es-Seyyid Mehmet Nuri'nin vakıf mührü ile sonda Sultan İsmail b. İbrahim İsfendiyyarın vakıf kaydı vardır. Keşf. I. 569
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt :290x175 mm.
	Yazı : 245x130 mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 465
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ (öl. 738/1337)	: İbn el-Burhân el-Halebî Tâc ed-dîn Ahmed b. İbrâhîm
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİP	: _____
MALZEME VE RENGİ	:Deri / Kahverengi
CİLD TASARIMI	: İki kapak petekli
BUGÜNKÜ DURUMU	:Kapak kenarlarında yıpranma söz konusudur.

Ön ve arka kapaklar köşebentler hariç aynıdır (Resim: 239, çizim: 31, 32).

Ön kapak:

Zencirek: Kapaklarda iki türlü zencirek uygulanmıştır. İkisi de çok güzeldir. Rûmi ve tepelik motiflerinin kusursuz bir şekilde iç içe geçirilmesi ile oluşturulan desenler çok muntazamdır. Tipolojideki zt.22 c ile yakındır. Diğer zencirek iki sıra cetvel arasına sarmal zencirek motifine benzeyen motiflerin üzerine bir çizgi çekilerek yan yana basılmasıyla meydana gelmiştir (Resim: 240, çizim: 30). Kapağın alt ve üst taraflarında çift diğer taraflarında tek zencirek uygulaması görülmektedir.

Köşebend: İç bükey kare motiflerin içten dışa büyüyen bir şekilde iç içe geçmesiyle oluşan ucunda da şemseye doğru uzanan küçük bir tığ bulunan çok küçük bir köşebend uygulaması vardır.(Resim: 240, çizim: 30).

Bu motif sertâbın bir bölümünde de kullanılmıştır.

Şemse: Petek şemsedir. Tezdeki diğer petekli şemselerle aynı motiflere sahip olmakla birlikte (peteklerin içinde 6 yapraklı birer penç bunun etrafında iç bükey geometrik cetvellerle diğer peteklere geçilmiş, geçişlerdeki boşluklar noktalarla doldurulmuş) bu peteklerin biri merkez alınarak onun etrafında 6 petek yerleştirilerek peteklerden bir altıgen çiçek oluşturulmuştur. Ya da diğer petekli örneklerdeki 1-2-3-2-1 şeklinde uygulama yerine kademeli yapının uçlarındaki petek yapılmayarak 2-3-2 şeklinde yapılmış denebilir. Bu yönüyle diğer peteklilerden ayrılmaktadır (Resim: 241, çizim: 30).

Arka kapak: Ön kapakla aynıdır (Resim: 240, 241, çizim: 32)

Sertab: Ön ve arka kapakta köşebent olarak kullanılan minik desenin biraz büyütülmesi ve yan yana basılmasıyla doldurulmuştur (Resim: 242; çizim:33).

Mikleb: Ön ve arka kapaktaki cetvel ve zencireklerin aynısı miklebe de uygulanmıştır. (Resim: 242).

İç kapak: Petekli örneklerdekiyle aynıdır (çizim: 30).

Değerlendirme: Diğer petekli örneklerin ketebelerinden yola çıkarak bu cildimizi 14. yüzyıl 2. yarısına tarihlendirebiliriz.

ÖRNEK NO	: 17
RESİM NO	: 243, 244, 245, 246, 247.
ÇİZİM NO	: 34, 35, 36.
ESERİN ADI	: Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl
DİL / KONU	: Arapça / Tefsir
BULUNDUĞU YER / ENV. NO	: K.İ.H.K/3484
GELDİĞİ YER	: _____
ÖLÇÜLER	: Cild ve Kâğıt : 275x185mm.
	Yazı : 275x185mm.
VARAK (YAPRAK) SAYFA	: 118+178+15
KETEBESİ (TARİH)	: _____
MÜELLİFİ	:Kâdî el-Beyzâvî Nâsır ed-dîn Ebû Abd- Allâh Muhammed b. Ömer (öl.692/1293)
HATTÂTİ	: _____
MÜZEHHİP	: _____
MALZEME VE RENGİ	: Deri/Kahverengi
CİLD TASARIMI	: Ön kapak dilimli arka kapak petekli
BUGÜNKÜ DURUMU	: Biraz yıpranmıştır.

Ön ve arka kapaklar birbirinden farklıdır. (Resim: 243; çizim: 34, 35, 36) .

Ön kapak:

Zencirek: Dışta iki üç sıra cetveller içinde içi tepelik motifi ve saadet sembollü kartuşların yan yana basılması ile oluşan zencirek (ZT: 8b ve 8e benzeri) bulunmaktadır (Resim:244 ; çizim:34) . Alt ve üst tarafında çift sıra uygulanmıştır.

Köşebend: Tepelik motifinin yarısının köşeye oturtulması ile yapılmış basit bir niteliktedir (Resim:244 ; çizim: 34) .

Şemse: On dilimlidir. Merkezde onlu değişik bir yıldızla başlanıp bu yıldız uçlarına altı dilimli birer geometrik şekil oluşturulmuş içleri saadet sembolü ile doldurulmuştur. Aralarda

kalan boşluklar ve dilimlerde yine bu örgülerle doldurulmuştur. Dilim uçlarına düğüm ve tığ dilim aralarına yine minik tığlar yapılarak şemse tamamlanmıştır (Resim:245; çizim: 34) .

Arka kapak:

Zencirek ve köşebend ön kapak ile aynıdır (Resim: 246; çizim: 34) .

Şemse: Arka kapak kademeli ve petekli şemselidir. 1-2-3-2-1 şeklindedir. 3. seride anlatılan şemselerle aynıdır (Resim:247; çizim: 35) .

Mikleb: Zencirekleri ön ve arka kapaktakinin aynısıdır. Şemse ön kapağın şemsesinin yarısının mikleb ucuna uygulanmasından müteşekkildir (Resim: 243; çizim: 36) .

İç kapaklar: Düzdür .

Değerlendirme: Kullanılan zencirek, petek şemse, dilimli şemse ve şemse içi benzerliklerinden dolayı 3011'e ve 4025'e kıyas ederek bu cildi XIV. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilebiliriz.

V.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

K.İ.H.K.'ndeki Selçuklu tarzı Kur'ân-ı Kerîm ve hadis takımlarından 17 eserin cildi katalog kısmında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Fakat 200'e yakın Selçuklu cildi, tez çalışması boyunca incelenmiş olup tezin gerekli bölümlerinde örnek olarak sunulmuştur. Bu örneklerde değişik zencirek tipleri ve uygulamaları, şemse ve köşebent uygulamalarına yer verilmiştir. Bu ciltler ışığında tarih tespiti yapılarak Kastamonu ilinde hüküm sürmüş olan beyliklerin sanat izleri aranmış, özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Seri uygulaması: Tezde çalışılan Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis eserlerinin cüz ve bölüm olarak ayrı ayrı ciltlenmeleri dikkat çekicidir. Bu cüz ve bölümlerin ciltleri genellikle aynıdır.

Dil: Eserlerin yazımında kullanılan dil, 1 örnekte farsça (örn. 12) diğerlerinde Arapçadır.

Ölçüler: Kitaplarda en büyük cilt 280 x 192 mm. ile örnek 11'e ait iken en küçük cilt 230 x 150 mm. ile örnek 10'a aittir.

Ketebe: Araştırmamıza konu olan 7 eserin (örn. 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15) ketebesi vardır. İncelenen eserlerin ketebesi olmayanlarının cildini; üslûb, teknik ve bezeme özelliklerine göre değerlendirerek tarihlendirmeye çalıştık. Tezde çalışılan eserlerin 13. yüzyıl ve 15.yüzyıl arasında yapıldıklarını söyleyebiliriz. Bu rakamlarda bize beylik dönemini işaret etmektedir.

Malzeme ve renk: Malzeme olarak deri, deriden de sahtiyan tercih edilmiştir. Renk olarak kahverengi ve tonlarının sıkça kullanıldığını görmekteyiz.

Bugünkü durumları: örneklerimizin hiçbiri ustaca bir tamir görmemiştir.

Çalışılan ciltlerin genelinde ön, arka ve sertab ve mıklepleri vardır. İncelenen ciltlerin 7 tanesinin (örn. 7, 8, 9, 12, 14, 15, 16) ön ve arka kapakları aynı 10 tanesinin kapakları (örn. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 13, 17) farklıdır.

Zencirek ve cetveller: Eserlerin hepsinde zencirek uygulaması vardır. Cetvel uygulamalarında zencirekleri içine alan düz cetveller ve altınlı cetveller görülür. Ciltlerde zencirek olarak ta bir veya iki çeşit zencirek yer alır, bu zencireklerin kimi zaman diğer beyliklerden ayrı bir uygulama olarak çift sıra olması göze çarpar. Anadolu Selçuklu ciltlerinde bugüne dek görülen zencirek tipleri dışında farklı zencireklere de rastlanmıştır, (Resim: 23 ile 56 arası).

Kapak kenar ortalarında desen uygulaması: Ciltlerin çoğunda kapağın uzun ve kısa kenarlarının köşebentleri arasında kalan iç cetvel üzerinde orta noktaya köşebentle uyumlu (genellikle tepelik motifinden bir bölümle) küçük bir desen uygulaması yer almaktadır.

Köşebendler: Köşebentli cilt kapaklarında köşebentlerin çok abartılmadığı bazen şemse ile uyumlu (örgü, geçme) gibi, bazen de zencirek ya da salbekteki tepelikle uyumlu bir şekilde uygulandıkları görülür, (Resim: 57 ile 75 arası). Örneklerimizin 1 tanesinde (örn. 6) köşebente rastlanmazken 2 tanesinde (örn. 8, 9) ok ucu köşebent geri kalan örneklerde de tepelik motifine benzer küçük bir köşebent uygulaması vardır.

Şemse: Anadolu Selçuklu tarzını devam ettirmektedirler. Selçuklu tarzındaki ciltlerde şu şemse tarzlarına rastlanmıştır: Zeminin tamamını kaplayan (modüllü, rûmili, geometrik), petek şemseli, yuvarlak, oval, dilimli ve salbekli başta olmak üzere herhangi bir forma sokulmayan serbest şemse örnekleri de basit tarzlarda uygulanmıştır, (Resim: 76 ile 108 arası). İncelenen cilt kapakları arasında; 5'inde (örn. 1, 2, 3, 4, 5) ön kapak yuvarlak dilimli, arka kapak oval dilimli şemse, 1'inde (örn. 6) Osmanlının Selçukluya etkili şemse, 6'sında (örn. 7, 12, 13, 14, 15, 16) ön ve arka şemseler petek şemse, 2 tanesinde (örn. 8, 9) yuvarlak dilimli şemse, 2 tanesinde (örn. 11, 17) önler petek şemse, arka yuvarlak dilimli, 1 tane örnekte (örn. 10) ön yuvarlak dilimli arka kapağında ise petek şemse uygulamalarını görmekteyiz.

Salbek: Eserlerin 3 tanesinde (örn. 8, 16, 17) salbek görülmüyorken, geri kalan örneklerde salbeklerin oldukça küçük olduğunu gözlemliyoruz.

Sertab ve mikleb: Sayfa sayısı fazla olan eserlerin sertabı kalın olduğu için genellikle tezyinatlıdır. Miklebler zencirek, köşebend ve şemseleri bakımından ön ve arka kapaklarla uyumlu olarak tezyin edilmişlerdir. Örneklerimizden 4 tanesi (örn. 11, 14, 15, 16) sertâb ve miklebli, 13 adet örnekte sadece miklebl uygulaması görülmektedir. Miklebler orjinaldir.

İç kapaklar: İç kapaklar genellikle tezyinatlıdır. Düz deri olanları da mevcuttur. İç kapak tezyinatlarında; hendesî, hatayîli, rûmili ve hattî tezyinatlı olanlar vardır.

Yazı, mühür uygulamaları: Zencirekte, geometrik şemse içlerinde ve iç kapaklardaki tezyinatlarda yazıya rastlanılmıştır. Tam zeminli geometrik şemse içlerinde yazı mühür olarak bulunmaktadır. Ama mühür tam olarak okunamamıştır.

İğne perdahlar: Bu ciltlere özgü olan diğer bir uygulama iğne perdahlardır. İğne perdahlar şemselerde bazen bazı desenleri diğerlerinden ayırmak için bazen de tezyinatı zenginleştirmek için kullanılmışlardır.

Kastamonu'da bulunan ciltler özellikle Selçuklu özelliği taşıyan beylikler dönemi ciltleri Türkiye'de bulunan ciltler içinde önemli bir konuma sahiptir. Bugüne kadar bu özelliği fark edilemeyen Kastamonu yazmaları bu tez ile gün ışığına çıkarılmıştır. Bu cildler, bulunduğu

bölgede hüküm sürmüş beylik dönemine ait mimari eserlere kıyaslanıp o döneme ait özellikleri tespit edilip daha detaylı çalışıldığında eserlerin cild üslubu daha netleşecektir.

VI. BİBLİYOGRAFYA

- Ana Britannica Ansiklopedisi*, “Ciltçilik”, C.VI, İstanbul 1987, ss. 2-4.
- Türk Ansiklopedisi*, “Cilt”, C.XI, Ankara 1963, ss. 2-5.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, “Cilt”, C.I, İstanbul 1997, ss.347-349.
- _____, “Kastamonu”, C.III, İstanbul 1997, ss. 967-969.
- Kastamonu İl Yıllığı*, Ankara 1968.
- AKAR Azade – KESKİNER Cahide, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul 1978.
- ARITAN Ahmet Saim, “Ciltçilik”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, C.VII, İstanbul 1993, ss. 551-557.
- _____, "Anadolu Selçuklu Cilt San'atının Özellikleri", *I-II Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya 1993, ss.181-187.
- _____, “Selçuklu Cildinin Osmanlı Cildine Etkileri”, *Hacettepe Üniversitesi V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyum Kitabı*, 19-20 Nisan 2001, ss. 29-40.
- _____, “Anadolu Selçukluda Cilt San’atı”, *Türkler*, I-XVI, C.VII, Ankara 2002, ss. 933-941.
- _____, “Anadolu Selçuklu ve Bu Üslûbu Taşıyan Ciltlerde Zencirek Tipolojisi denemesi” , *İstem*, S.1, 2003, ss.85 -102.
- _____, “Türk Cild San’atı”, *Türk Kitap Medeniyeti*, İstanbul 2008.
- _____, “Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Cilt Kapakları”, *SÜ. Sos. Bil. Ens.*, Konya 1992.

ARSEVEN Celal Esat,

“Cilt”, *Sanat Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul 1975, ss. 341-342.

Türk Sanatı, İstanbul 1984.

ASLANAPA Oktay,

Türk San'atı, İstanbul 1984.

AZAK Gürbüz,

300 Türk Motifi, İstanbul 1993.

BALKANAL Zeynep,

“Bilgi ve San’atı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara 2002, ss.341 – 347.

BİNARK İsmet,

“Kitapçılık Tarihimizden Bir Sayfa: Eski Türk Kitapçılık San’atları”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, C.VXII, Ankara 1968, ss. 142-150.

“Türk Kitapçılık Tarihinde Cilt San’atı”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*, Elazığ 1987, ss. 91-107.

Eski Kitapçılık Sanatlarımız, Ankara 1976.

BİROL İnci A.- DERMAN Çiçek,

Türk Tezyinî San’atında Motifler, İstanbul 2001.

BLOOM Jonathan M.,

Kâğıda İşlenen Uygarlık, İstanbul 2003.

BUTTANRI Halil,

Türk Süsleme Sanatında Geçmeler, Eskişehir 2003.

CUNBUR Müjgan,

“Türklerde Cilt San’atı” , *Türk Dünyası El Kitabı*, I-III, C.II, Ankara 1992, ss. 453-457

ÇİĞ Kemal,

"Türk Kitap Kapları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslam Ensititüsü Yayınları-* Sayı:4, Ankara 1953, ss.1- 20.

DEMİRİZ Yıldız,

İslam Sanatında Geometrik Süsleme (Bir Envanter Denemesi), İstanbul 2000.

EBERHARD Wolfram,

Çin Tarihi, Ankara 1947.

- EDİS Arife, *Tire Necip Paşa Kütütüphanesi'ndeki Cilt Örnekleri*, (S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve San'atları Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006.
- İNAY Özlem, *Türk İslam Kitap Sanatında Lâke Cilt Tasarımları*, Mimar Sinan Ü. Sos. Bil. Ens., İstanbul 2006.
- MARAŞLI Savaş, *II.Beyazıd İl Halk Kütütüphanesi'ndeki XV. ve XVI. yy. ciltleri*, Erciyes Ü. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2005.
- UNAT Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Klavuzu*, Ankara 1974.
- KESKİNER Cahide, *Türk Süsleme San'atlarında Stilize Çiçekler HATAÎ*, İstanbul 1990.
- KINIK Doğan, "Kastamonu", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.III, İstanbul 1997.
- MAEK Rosamond E., *Doğu Malı Batı Sanatı(İslam Ülkeleriyle Ticaret ve İtalyan Sanatları 1300-1100)*, İstanbul 2005.
- ÖGEL Semra, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyînâtı*, Ankara 1987.
- ÖZEN Mine Esiner, *Türk Cilt San'atı*, Ankara 1998.
- _____, *Türk Tezhip San'atı*, İstanbul 2003.
- ÖZÖNDER Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip San'atları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003.
- SÖZEN Metin – TANYELİ Uğur, *San'at Kavram ve Terimler Sözlüğü*, İstanbul 2001.
- SÖZEN Metin –GÜNER Şemsi, *Geleneksel Türk El Sanatları*, İstanbul 1998.

STRZYGOWSKI J.- GLÜCK H. ve

KÖPRÜLÜ Fuat ,

Eski Türk Sanatı ve Avrupa'ya Etkisi,

Ankara -----.

MAVİLİ Gürcan,

Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki 13 ve 14. yy. Ait Cilt Sanatı Örnekleri, Mimar Sinan Ü. Sos. Bil. Ens., İstanbul 2002.

ŞAHİN İlhan,

“Kastamonu”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul 2001, ss.585-588.

TANINDI Zeren,

“Osmanlı Sanatında Cilt”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, C.XI, Ankara 1999, ss. 103-107.

_____,

“Cilt”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.III, İstanbul 1997.

TURAN Osman,

Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi, İstanbul 1984.

ÜNVER A. Süheyl,

Kaplarda Türk Tezyinatı Örnekleri, İstanbul 1943.

YILDIZ Nuray,

Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu, Ankara 2000.

VII. RESİM LİSTESİ VE RESİMLER

Resim:1. Uygur Cildi

Resim:2. Uygur Cildi

Resim:3. İlk Türk ciltlerinden

Resim:4. Sivas Keykavus şifahanesi

Resim:5.K.İ.H.K: 3073 no'lu eser

Resim: 6. Konya İnce Minareli Medrese'den

Resim:7. K.İ.H.K: 3475 no'lu eser

Resim:8, 9. K.İ.H.K: 3075 numaralı eserin arka kapak şemsesi ile ince minareli medrese müzesinde bulunan ahşap kapının tezyînat benzerliği .

Resim:10. İnce Minareli Medrese'den

Resim:11.KİHK.: 47 numaralı eserden

Resim:12. Deri kıl gözeneklerinin biçimi

Resim:13.Koyun derisi gözeneklerinin dağılımı

Resim:14.Keçi derisi gözeneklerinin dağılımı

Resim: 15. Deri üzerinde bulunan okra (kurt yenikleri)

Resim: 16.Şerh-i Siga, _____?, KVPİHK.: 845, mülemma çarkûşe cild örneği.

Resim: 17.Edeb el Evsiya, _____?, KVPİHK.: 132, salbekleri yekşah olan gömme şemseli cild örneği.

Resim: 18. KVPİHK., lâke, gömme şemseli, şükûfe cild örneği.

Resim: 19. Metn-i Mukaddeme-i Ebu'l-leys, _____?, KVPİHK.:109, Altan ayırma, mülevven, gömme şemseli cild.

Resim:20.Mecmua-i Fıkhiyye, 1081, KVPİHK.: 204, 17.yy mülemma cild örneği.

Resim:21.İnayet el Mün'im Şerh-i Sahih-i Müslim, 1222, KVPİHK.: 1068, barok şemseli cild örneği.

Resim:22.Haşiye Alâ el Vaziyye, ____?, KVPİHK.: 980, yekşah cilt örneği.

Resim:23. Şerhü'l-Musaffal, 745 /1344, KİHK.: 47, Zencirek.

Resim:24. Fütûhu'l-Gayb fî'l-Keşfi an Kınaiz-Zeyb, ---?, KİHK.:3511, zencirek.

Resim:25. Mecmâu'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, ---?, KİHK.: 3801, zencirek.

Resim:26. KİHK.:3418

Resim:27: el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, 745/1344, KİHK.: 2856, zencirek.

Resim:28. el-Câmiü's-Sahîh, 841/1437, KİHK.:2956, zencirek.

Resim:29. el-Mustasfa fî Şerhi'n-Nâfi, ---?, KİHK.:3143, zencirek.

- Resim:30.** Kevakıb ed-Derari fî Şerhi Sahîhu'l-Buhârî, 710/1310, KİHK.:3199, zencirek.
- Resim:31.** Câmiu's-Sahîh, 739/1338, KİHK.:3270, zencirek.
- Resim:32.** Şerhü'l-Kâfiye, ---?, KİHK.:52, zencirek.
- Resim:33.** Terceme-i Avârifü'l-Maârif, 969/1561, KİHK.:3149, zencirek.
- Resim:34.** Şerhü't-Tasrîf, --?, KİHK.: 137, zencirek.
- Resim:35.** Şerhü'l-Haruniye fî's-Sarf, ----?, KİHK.: 649, zencirek.
- Resim:36.** Şerhü Merâhi'l-Ervâh, 858/1453, KİHK.: 654, zencirek.
- Resim:37.** Risâle fî't-Tevhîd fî Istilahati's-Sufiye, ---?, KİHK.: 735, zencirek.
- Resim:38.** Müşkilât-i Lugat-ı Mesnevî, ----?, KİHK.: 1983, zencirek.
- Resim:39.** Umdatü'l-İslâm, 867 /1462, KİHK.: 2573, zencirek.
- Resim:40.** Tekmîle li-Mefâtîhi'l-Gayb, 1086/1674, KİHK.:3163, zencirek.
- Resim:41.** Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, 912/1505, KİHK.: 3182, zencirek.
- Resim:42.** Mesâbîhu's-Sünne, 845/1441, KİHK.: 3208, zencirek.
- Resim:43.** Usûlü'l-Pezdevî, 842/1438, KİHK.: 3385, zencirek.
- Resim:44.** Minhacü'l-Kavim fî Şerhi'l-Sıratı'l-Mustakîm, 629/1231, KİHK.: 3453, zencirek.
- Resim:45.** Şerhü Mecmai'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, ---?, KİHK.: 3518, zencirek.
- Resim:46.** el-Mustafâ Şerhi'l-Manzûmeti'n-Nesefiye, 657/1258, KİHK.: 3528, zencirek.
- Resim:47.** et-Telhîs fî't-Tefsîr, 871/1466, KİHK.: 3652, zencirek.
- Resim:48.** Mefâtihu'l-Gayb, ---?, KİHK.: 2927, zencirek.
- Resim:49.** Meâlimu't-Tenzîl, ---?, KİHK.: 2954, zencirek.
- Resim:50.** el-Kevâkıbü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, 915/1508, KİHK.: 3469, zencirek.
- Resim:51.** Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, ---?, KİHK.: 3484, zencirek.
- Resim:52.** Kenzu'l-Meânî fî Şerhi Hırzî'l-Emânî, ---?, KİHK.: 3011, zencirek.
- Resim:53.** et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, ---?, KİHK.: 3527, zencirek.
- Resim:54.** Kur'ân-ı Kerîm, --?, KİHK.: 3081, zencirek.
- Resim:55.** Kurân-ı Kerîm, ---?, KİHK.: 3094, zencirek.
- Resim: 56.** Tefsîru Ebî Leys, XIV. yy., KİHK.: 2779, zencirek.
- Resim:57.** Şerhü Tevâlii'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, 806/1403, KİHK.: 3066, ön ve kapak köşebentleri.
- Resim:58.** el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, ---?, KİHK.:2856, köşebend.
- Resim:59.** el-Câmiü's-sahîh, ---?, KİHK.: 2956, köşebend.
- Resim: 60.** Hulâsatu'l-Fetâvâ, 959/1551, KİHK.: 3157, köşebend.
- Resim: 61.** Kevâkıb ed-Derari fî Şerhi Sahîhu'l-Buhârî, 710/1310, KİHK.: 3199, köşebend.
- Resim:62.** Câmiu's-Sahîh, 739/1338, KİHK.: 3270, köşebend.

- Resim: 63.** Kur'ân-ı Kerîm, ---?, KİHK.: 3599, köşebend.
- Resim: 64.** Meâlimu't-Tenzîl, ----?, KİHK.: 3741, köşebend.
- Resim:65.** Şerhü Ferâizi's-Sirâciye,936/1529, KİHK.: 118, köşebend.
- Resim:66.**Şerhü'l-Haruniye fî's-Sarf, ---?, KİHK.: 649, köşebend.
- Resim:67.**Risâle fî't-Tevhîd fî Istılahatî's-Sufiye, ---?, KİHK.: 735, köşebend.
- Resim:68.** Müntekâ fîl-Ahkâm,----?, KİHK.: 761, köşebend.
- Resim:69.**İhyau Ulûmid-dîn, 803/1400, KİHK.: 2674, köşebend.
- Resim:70.** Mecmaul-Bahreyn ve Mültekân-Nehreyn, 902/1505, KİHK.: 3182, köşebend.
- Resim: 71.** Mecmûa-i Eşâr, ----?, KİHK.: 643, köşebend.
- Resim:72.** Hâşiye alâ't-Tecrîd, ----?, K.İ.H.K: 2696, köşebend.
- Resim:73.** Sihâhu'l-Cevherî, 714/1314, K.İ.H.K: 2870, köşebend
- Resim:74.** Meâlimu't-Tenzîl, ----?, K.İ.H.K: 2954, köşebend.
- Resim:75.** Mefâtihi'l-Gayb, ----?, K.İ.H.K: 2955, köşebend.
- Resim:76.** Şerhü Tevâlii'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, 806/1403, K.İ.H.K: 3066, ön, arka ve mikleb şemsesi.
- Resim:77.** el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, ---?, K.İ.H.K: 2856, şemse.
- Resim:78.** Câmiu's-Sahîh, 739/1338, K.İ.H.K: 3270, şemse.
- Resim:79.** el-Câmiü's-Sahîh, ---?, K.İ.H.K: 2956, ön, arka ve mikleb şemsesi.
- Resim: 80.** el-Mustasfa fî Şerhi'n-Nâfi, ----?, K.İ.H.K: 3143, ön, arka ve mikleb şemseleri.
- Resim: 81.** Hulâsatu'l-Fetâvâ, 959/1551, K.İ.H.K: 3157, şemseler.
- Resim:82.** Kevakıb ed-Derari fî Şerhi Sahîhu'l-Buhârî, 710/1310, K.İ.H.K: 3199, şemseler.
- Resim:83.** Kur'ân-ı Kerîm, ---?, K.İ.H.K: 3599, şemse.
- Resim:84.** Meâlimu't-Tenzîl, ----?, K.İ.H.K: 3741, şemse.
- Resim:85.** Şerhü Ferâizi's-Sirâciye, 936/1529, K.İ.H.K: 118, şemse.
- Resim:86.** Şerhü't-Tasrîf, ----?, K.İ.H.K: 137, şemse.
- Resim:87.** Şerhü'l-Haruniye fî's-Sarf, ---?, K.İ.H.K: 649, şemse.
- Resim:88.** Risâle fî't-Tevhîd fî Istılahatî's-Sufiye, ---?, K.İ.H.K: 735, şemse.
- Resim: 89.** el-Muhtâr fî Furui'l-Hanefiye, 919/1512, K.İ.H.K: 755, şemse.
- Resim: 90.** Müntekâ fî'l-Ahkâm,----?, K.İ.H.K:761, şemse.
- Resim: 91.** İhyau Ulûmi'd-dîn, 803/1400, K.İ.H.K: 2674, şemse.
- Resim: 92.** Mecmûa-i Eşâr, ----?, K.İ.H.K: 643, şemse.
- Resim: 93.** Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, 902/1505, K.İ.H.K: 3182, şemseler.
- Resim: 94.** Unmuzec, 806/1403, K.İ.H.K: 747, şemse.
- Resim: 95.** Hâşiye alâ et-Tecrîd, ----?, K.İ.H.K: 2696, şemse.

- Resim: 96.** Sihâhu'l-Cevherî, 714/1314, K.İ.H.K: 2870, şemse.
- Resim: 97.** Mefâtihu'l-Gayb, ----?, K.İ.H.K: 2927, şemse.
- Resim: 98.** Mefâtihu'l-Gayb, ----?, K.İ.H.K: 2955, şemse.
- Resim: 99.** Meâlimu't-Tenzîl, ----?, K.İ.H.K: 2954, şemse.
- Resim: 100.** Cevâhiru'l-Fıkh, ----?, K.İ.H.K:3028, şemse.
- Resim: 101.** Şerhü Mecmai'l-Bahreyn ve Multekâ'n-Nehreyn, ----?, K.İ.H.K: 3042, şemse.
- Resim: 102.** İhyau Ulûmi'd-dîn, ----?, K.İ.H.K: 3156, şemse.
- Resim: 103.** el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, 915/1508, K.İ.H.K: 3469, şemse.
- Resim: 104.** Tuhfetü'l-Ebrâr fî Şerhi Meşârikü'l-Envâr, -----?, K.İ.H.K: 3200, şemse.
- Resim: 105.** Muhtelifu'r-Rivâye 766/1364, K.İ.H.K: 48, tam zeminli şemse.
- Resim: 106.** Şerhu Lubâbi'l –Bâb 741/1340, K.İ.H.K: 35, tam zeminli şemse.
- Resim: 107.** Şerhu Hırzi'l-Emânî, 781/1379, K.İ.H.K: 3062, tam zeminli şemse.
- Resim: 108.** Tefsîru Ebî Leys, XIV. yy., K.İ.H.K: 2779, tam zeminli şemse.
- Resim: 109, Katalog: 1, Örnek: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, Ön, arka kapak ve mikleb.
- Resim: 110, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, Ön kapak zencirek detayı.
- Resim: 111, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, Ön kapak şemse detayı.
- Resim: 112, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, arka kapak zencirek detayı.
- Resim: 113, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, arka kapak şemse detayı.
- Resim: 114, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XIV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K: 3073, mikleb zencirek ve köşebend detayı.
- Resim: 115, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, mikleb şemse detayı ve köşebend.
- Resim: 116, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, İç kapak.
- Resim: 117, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, İç kapak.
- Resim: 118, Katalog No: 1, Örnek No: 1.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, yazı örneği.

Resim: 119, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön, arka kapak ve mikleb.

Resim: 120, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön kapak zencirek detayı..

Resim: 121, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, ,XI K.İ.H.K: 3078, Ön kapak zencirek detayı..

Resim: 122, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön kapak şemse detayı..

Resim: 123, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Arka kapak zencirek.

Resim: 124, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Arka kapak şemse.

Resim: 125, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek , K.İ.H.K: 3078, iç kapak.

Resim: 126, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, iç kapak.

Resim: 127, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Yazı örneği.

Resim: 128, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön, arka kapak ve mikleb.

Resim: 129, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön kapak zencirek.

Resim: 130, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön kapak şemse.

Resim: 131, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, Arka kapak zencirek.

Resim: 132, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, Arka kapak şemse.

Resim: 133, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, mikleb zencirek.

Resim: 134, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, mikleb şemsesi.

Resim: 135, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, iç kapak.

Resim: 136, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, iç kapak.

Resim: 137, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, yazı örneği.

Resim: 138, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Ön, arka kapak ve mikleb.

Resim: 139, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, , K.İ.H.K: 3104, Ön kapak zencirek.

Resim: 140, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3104, ön şemse detayı.

Resim: 141, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Arka kapak zencirek detayı.

Resim: 142, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Arka kapak şemse detayı.

Resim: 143, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104,içkapak.

Resim: 144, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, iç kapak.

Resim: 145, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104,Yazı örneği.

Resim: 146, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, Ön ve arka kapak ve mikleb.

Resim: 147, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Mikleb, iç kapak ve yazı

Resim: 148, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Ön zencirek.

Resim: 149, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Ön şemse.

Resim: 150, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, arka zencirek.

Resim: 151, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, arka şemse.

- Resim: 152, Katalog No: 1, Örnek No: 5.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, iç kapak.
- Resim: 153, Katalog No: 1, Örnek No: 5.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, iç kapak.
- Resim: 154, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Ön , arka ve mikleb.
- Resim: 155, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Ön köşebend.
- Resim: 156, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Ön şemse.
- Resim: 157, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Arka köşebend.
- Resim: 158, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Arka şemse.
- Resim: 159, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Mikleb köşebend.
- Resim: 160, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Mikleb şemse.
- Resim: 161, Katalog No: 2, Örnek No: 6.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Yazı.
- Resim: 162, Katalog No: 3, Örnek No: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön ve arka kapaklar, mikleb .
- Resim:163, Katalog No: 3, Örnek No: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön köşebend ve zencirek.
- Resim: 164, Katalog No: 3, Örnek No: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön zencirek.
- Resim: 165, Katalog No: 3, Örnek No: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön kapak şemsesi .
- Resim: 166, Katalog No: 3, Örnek No: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3075, arka kapak şemsesi .
- Resim: 167, Katalog No: 3, Örnek No: 7.** Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K.:3075, mikleb şemsesi .

Resim: 168, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K: 3075, yazı örneği .

Resim: 169, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3420, ön ve arka kapaklar, mikleb .

Resim: 170, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, ön kapak zencirek, köşebend.

Resim: 171, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420,ön kapak şemse.

Resim: 172, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, arka kapak zencirek, köşebend.

Resim: 173, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, arka kapak şemse.

Resim: 174, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3420, miklep zencirek.

Resim: 175, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3420, miklep şemsesi .

Resim: 176, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3429, ön ve arka kapaklar, mikleb.

Resim: 177, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, ön kapak zencirek, köşebend.

Resim: 178, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, ön kapak şemse.

Resim: 179, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, arka kapak zencirek, köşebend.

Resim: 180, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, arka kapak şemse.

Resim: 181, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, mikleb şemse.

Resim: 182, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, mikleb zencirek, köşebend.

Resim: 183, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3429, iç kapak.

Resim: 184, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3429, serlevha.

Resim: 186, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, ön ve arka kapaklar, mikleb.

Resim: 187, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, ön kapak zencirek.

Resim: 188, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, ön kapak şemse.

Resim: 189, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, arka kapak zencireği.

Resim: 190, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, arka kapak şemsesi.

Resim: 191, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb zencirek.

Resim: 192, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb şemsesi.

Resim: 193, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb ve iç kapak.

Resim: 194, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, yazı örneği.

Resim: 195, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön, arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 196, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön köşebend.

Resim: 197, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön şemse.

Resim: 198, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Arka köşebend..

Resim: 199, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Arka şemse.

Resim: 200, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Mikleb zencirek.

Resim: 201, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Mikleb şemse.

Resim: 202, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Sertab.

Resim: 203, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Sertab.

Resim: 204, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Sertab.

Resim: 205, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, İç kapak.

Resim: 206, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, İç kapak.

Resim: 207, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, yazı.

Resim: 208, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy., III.çeyrek, K.İ.H.K:3140, Ön ve arka.

Resim: 209, Katalog No: 6 Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. III.çeyrek, K.İ.H.K:3140, Ön ve arka zencirek köşebend detayı.

Resim: 210, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. III.çeyrek, K.İ.H.K:3140, Ön şemse detayı.

Resim: 211, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. III.çeyrek, K.İ.H.K:3140, arka şemse detayı.

Resim: 212, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. III.çeyrek, K.İ.H.K:3140, iç kapak.

Resim: 213, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. III.çeyrek, K.İ.H.K: 3140, Yazı.

Resim: 214, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, Ön ve arka.

Resim: 215, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K: 3144, Ön zencirek.

Resim: 216, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K: 3144, ön şemse.

Resim: 217, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, Arka zencirek.

Resim: 218, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, arka şemse.

Resim: 219, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâilî'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, İç kapak.

3144, Yazı.

Resim: 220, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâilî'l-Vikâye, 860/1455 K.İ.H.K:

Resim: 221, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Ön, arka,sertâb ve mikleb.

Resim: 222, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Ön köşebend.

Resim: 223, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Ön şemse.

Resim: 224, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Arka köşebend.

Resim: 225, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Arka şemse.

Resim: 226, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K: 3217, Sertâb ve mikleb.

Resim: 227, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, sertâb detay.

Resim: 228, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc , 730/1329, K.İ.H.K:3217, İç kapak.

Resim: 229, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi: 3217, yazı.

Resim: 230, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K: 3326, Ön, arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 231, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Ön zencirek.

Resim: 232, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Ön şemse.

Resim: 233, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Arka zencirek.

Resim: 234, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Arka şemse.

Resim: 235, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Sertâb.

Resim: 236, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, mikleb şemsesi.

Resim: 237, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K: 3326, İç kapak.

Resim: 238, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K: 3326, Yazı.

Resim: 239, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön, arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 240, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II.yarısı , K.İ.H.K: 3527, Ön ve arka zencirek.

Resim: 241, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön ve arka şemse.

Resim:242, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. Yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3527, Sertâb ve mikleb zencirekleri.

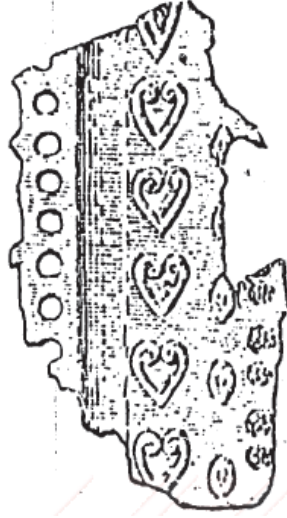
Resim:243, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. Yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön ve arka kapak.

Resim:244, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. Yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön zencirek.

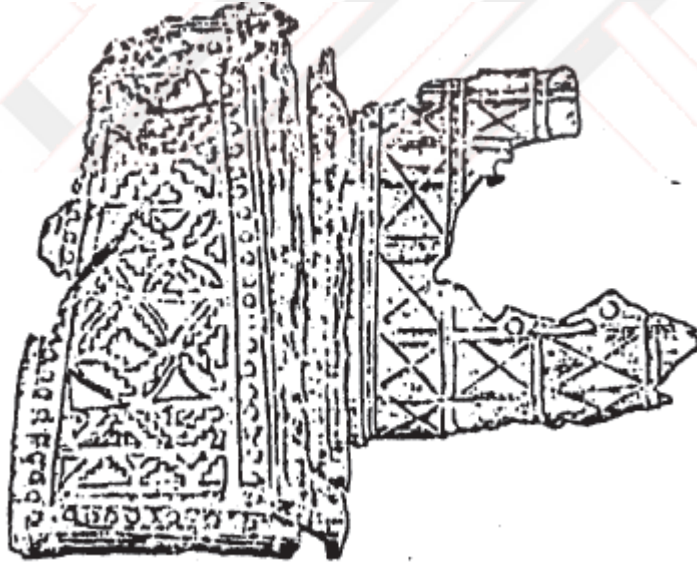
Resim:245, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. Yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön şemse.

Resim: 246, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. Yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, arka zencirek.

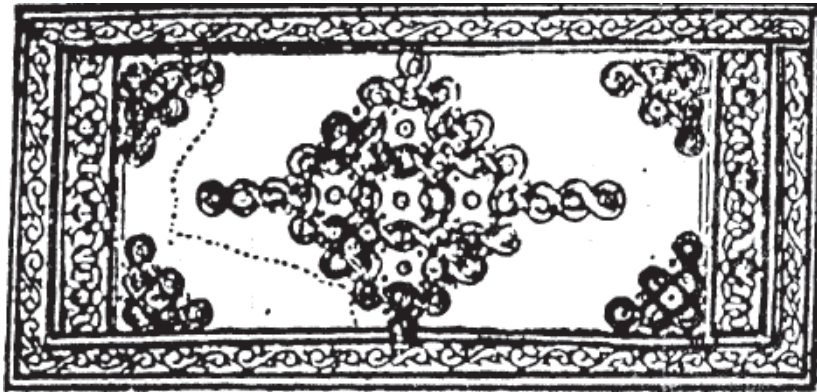
Resim: 247, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. Yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, arka şemse.

Resim:1. Uygur Cildi

Resim:2. Uygur Cildi

Resim:3. İlk Türk ciltlerinden

Resim:4. Sivas Keykavus şifahanesi

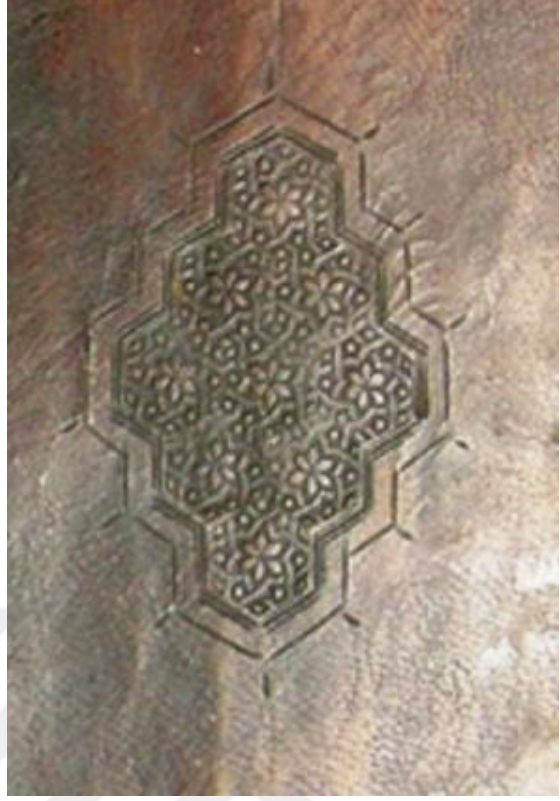
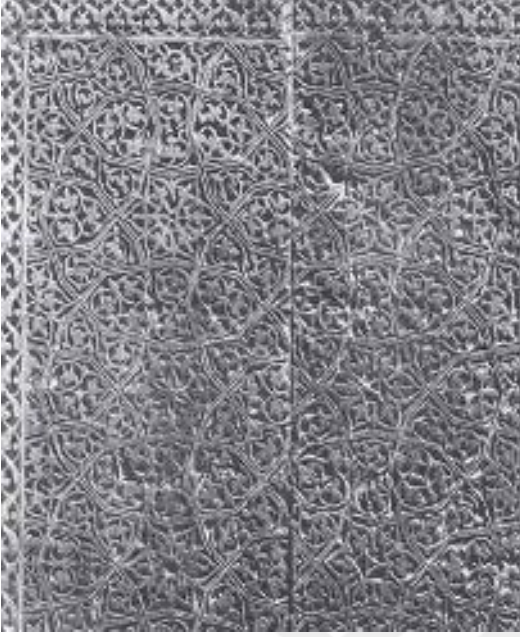
Resim:5.K.İ.H.K: 3073 no'lu eser

Resim: 6. Konya İnce Minareli Medrese'den

Resim:7. K.İ.H.K: 3475 no'lu eser

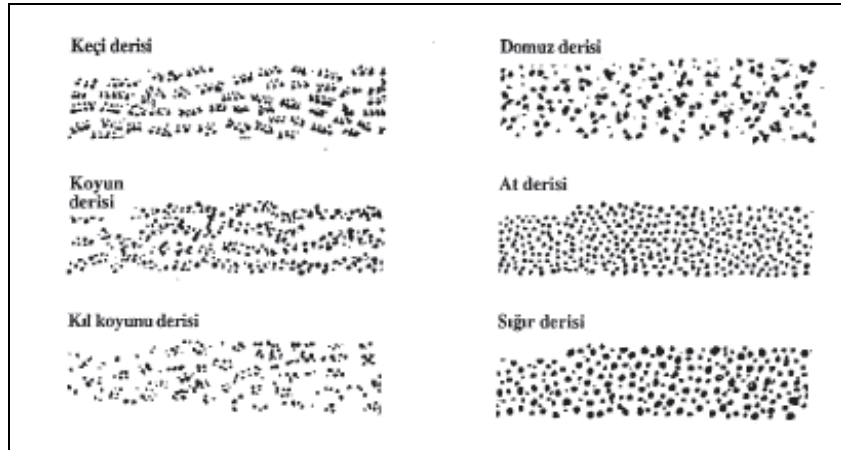
Resim:8, 9. K.İ.H.K: 3075 numaralı eserin arka kapak şemsesi ile ince minareli medrese müzesinde bulunan ahşap kapının tezyînat benzerliği .

Resim:10. İnce Minareli Medrese'den

Resim:11.KİHK.: 47 numaralı eserden

Resim:12. Deri kıl gözeneklerinin biçimi²⁴³

Resim:13. Koyun derisi gözeneklerinin dağılımı **Resim:14.** Keçi derisi gözeneklerinin dağılımı²⁴⁴

Resim: 15. Deri üzerinde bulunan okra (kurt venikleri)

²⁴³ Gürçan Mavili, a.g.tz., s.171.

²⁴⁴ Gürçan Mavili, a.g.tz., s.171.

Resim: 16.Şerh-i Siga, _____?, Kütahya VPIHK.: 845, mülemma çarkûşe cild örneği.

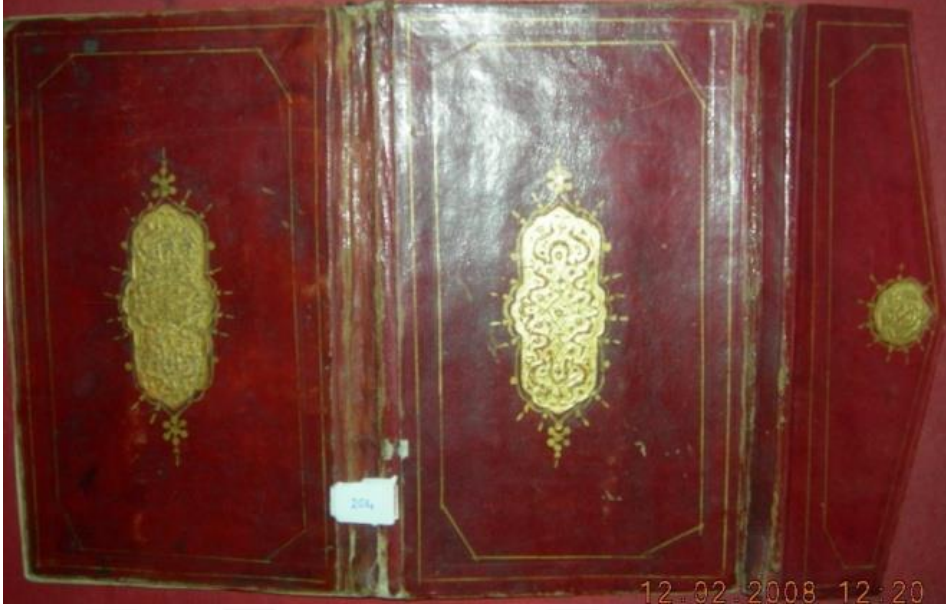
Resim: 17.Edeb el Evsiya, _____?, KVPİHK.: 132, salbekleri yekşah olan gömme şemseli cild örneği.

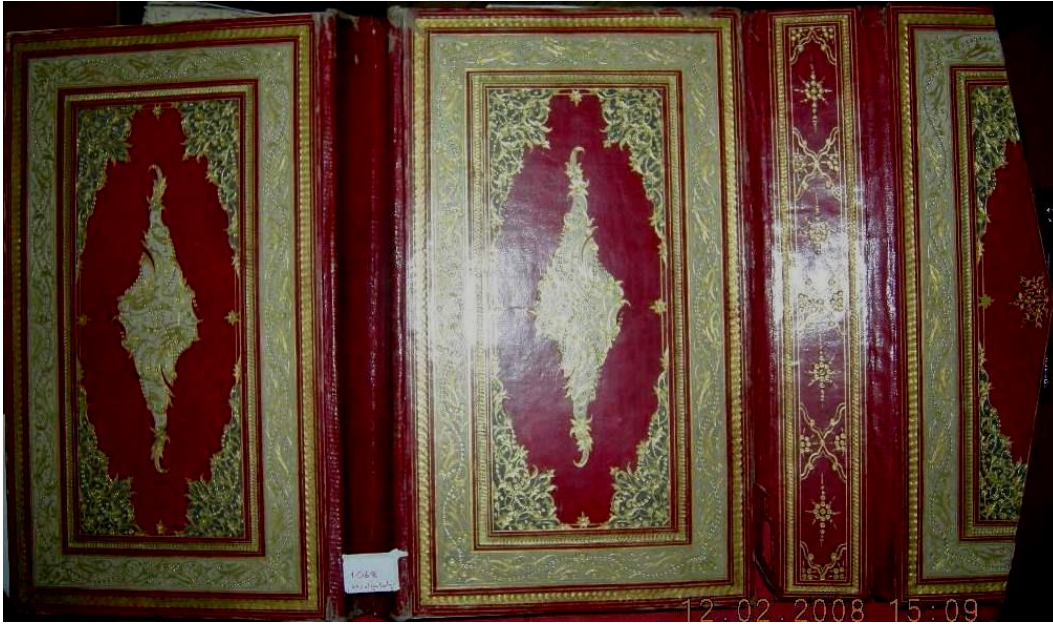
Resim: 18. KVPİHK., lâke, gömme şemseli, şükûfe cild örneği.

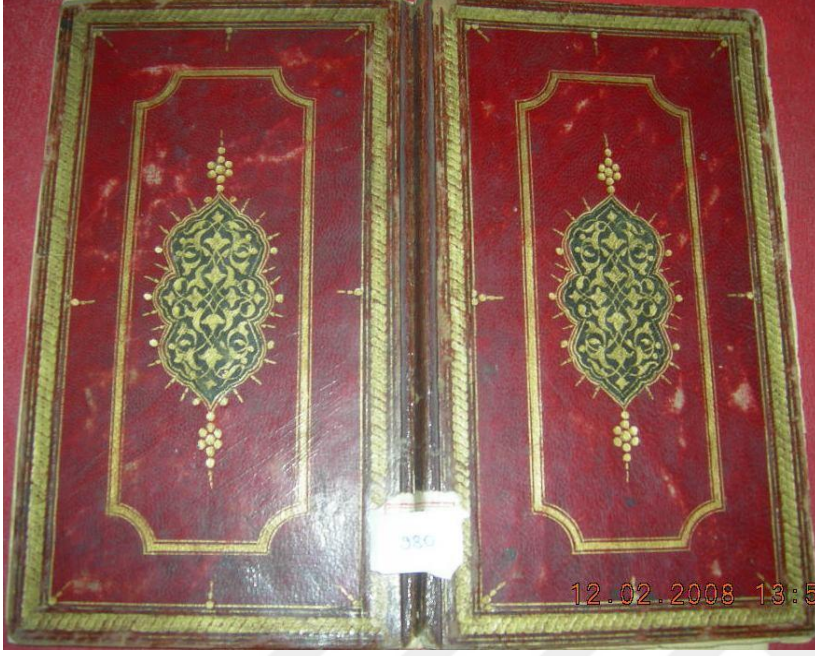
Resim: 19. Metn-i Mukaddeme-i Ebu'l-leys, _____?, KVPİHK.:109, Altan ayırma, mülevven, gömme şemseli cild.

Resim:20.Mecmua-i Fıkhiyye, 1081, KVPIHK.: 204, 17.yy mülemma cild örneği.

Resim:21.İnayet el Mün'im Şerh-i Sahih-i Müslim, 1222, KVPIHK.: 1068, barok şemseli cild örneği.

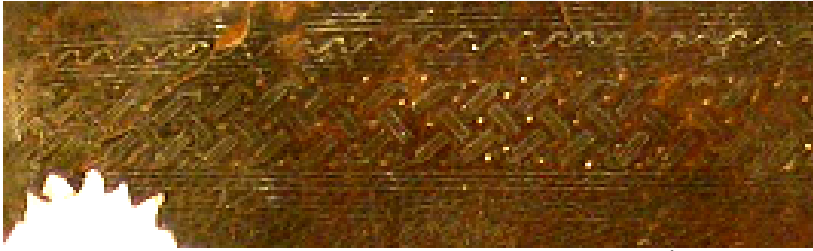
Resim:22.Haşıye Alâ el Vaziyye, ___, KVPIHK.: 980, yekşah cilt örneği.

Resim:23. Şerhü'l-Musaffal, 745 /1344, KİHK.: 47, Zencirek.

Resim:24. Fütûhu'l-Gayb fi'l-Keşfi an Kınaiz-Zeyb, ---?, KİHK.:3511, zencirek.

Resim:25. Mecmâu'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, ---?, KİHK.: 3801, zencirek.

Resim:26. KİHK.:3418

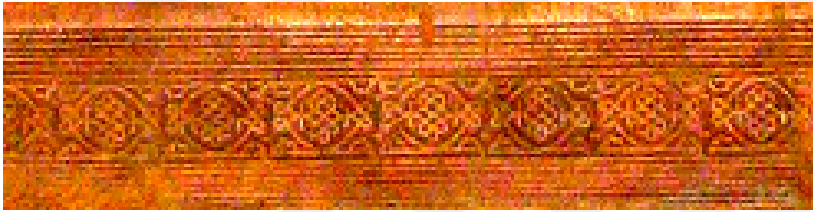
Resim:27: el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, 745/1344, KİHK.: 2856, zencirek.

Resim:28. el-Câmiü's-Sahîh, 841/1437, KİHK.:2956, zencirek.

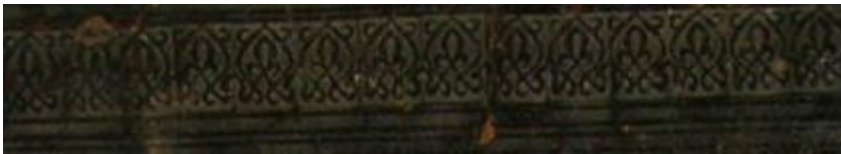
Resim:29. el-Mustasfa fî Şerhi'n-Nâfi, ---?, KİHK.:3143, zencirek.

Resim:30. Kevakıb ed-Derari fî Şerhi Sahîhu'l-Buhârî, 710/1310, KİHK.:3199, zencirek.

Resim:31. Câmiü's-Sahîh, 739/1338, KİHK.:3270, zencirek.

Resim:32. Şerhü'l-Kâfiye, ---?, KİHK.:52, zencirek.

Resim:33. Terceme-i Avârifü'l-Maârif, 969/1561, KİHK.:3149, zencirek.

Resim:34. Şerhü't-Tasrîf, --?, KİHK.: 137, zencirek.

Resim:35. Şerhü'l-Haruniye fî's-Sarf, ----?, KİHK.: 649, zencirek.

Resim:36. Şerhü Merâhi'l-Ervâh, 858/1453, KİHK.: 654, zencirek.

Resim:37. Risâle fî't-Tevhîd fî Istılahatı's-Sufiye, ---?, KİHK.: 735, zencirek.

Resim:38. Müşkilât-i Lugat-ı Mesnevî, ----?, KİHK.: 1983, zencirek.

Resim:39. Umdatü'l-İslâm, 867 /1462, KİHK.: 2573, zencirek.

Resim:40. Tekmîle li-Mefâtihi'l-Gayb, 1086/1674, KİHK.:3163, zencirek.

Resim:41. Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, 912/1505, KİHK.: 3182, zencirek.

Resim:42. Mesâbihü's-Sünne, 845/1441, KİHK.: 3208, zencirek.

Resim:43. Usûlü'l-Pezdevî, 842/1438, KİHK.: 3385, zencirek.

Resim:44. Minhacü'l-Kavim fî Şerhi'l-Sıratı'l-Mustakîm, 629/1231, KİHK.: 3453, zencirek.

Resim:45. Şerhü Mecmai'l-Bahreyn ve Multekâ'n-Nehreyn, ---?, KİHK.: 3518, zencirek.

Resim:46. el-Mustafâ Şerhi'l-Manzûmeti'n-Nesefiye, 657/1258, KİHK.: 3528, zencirek.

Resim:47. et-Telhîs fî't-Tefsîr, 871/1466, KİHK.: 3652, zencirek.

Resim:48. Mefâtihu'l-Gayb, ---?, KİHK.: 2927, zencirek.

Resim:49. Meâlimu't-Tenzîl, ---?, KİHK.: 2954, zencirek.

Resim:50. el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, 915/1508, KİHK.: 3469, zencirek.

Resim:51. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Tevîl, ---?, KİHK.: 3484, zencirek.

Resim:52. Kenzu'l-Meânî fî Şerhi Hırzi'l-Emânî, ---?, KİHK.: 3011, zencirek.

Resim:53. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, ---?, KİHK.: 3527, zencirek.

Resim:54. Kur'ân-ı Kerîm, --?, KİHK.: 3081, zencirek.

Resim:55. Kurân-ı Kerîm, ---?, KİHK.: 3094, zencirek.

Resim: 56. Tefsîru Ebî Leys, XIV. yy., KİHK.: 2779, zencirek.

Resim:57. Şerhü Tevâlii'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, 806/1403, KİHK.: 3066, ön ve kapak küşebentleri.

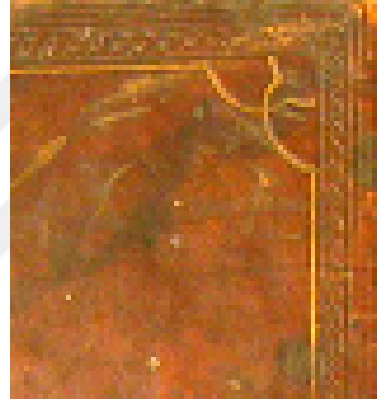
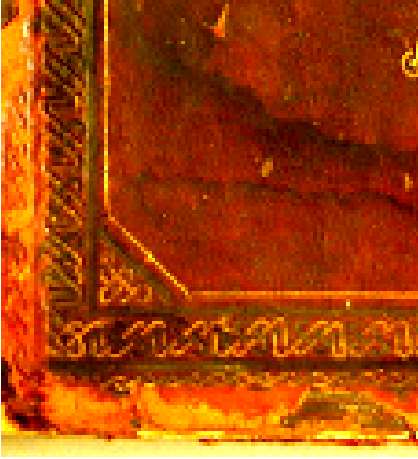
Resim:58. el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, ---?, KİHK.:2856, küşebend.

Resim:59. el-Câmiü's-sahîh, ---?, KİHK.: 2956, küşebend.

Resim: 60.Hulâsatu'l-Fetâvâ, 959/1551, KİHK.: 3157, köşebend.

Resim: 61.Kevakıb ed-Derari fî Şerhi Sahîhu'l-Buhârî, 710/1310, KİHK.: 3199, köşebend.

Resim:62.Câmiu's-Sahîh, 739/1338, KİHK.: 3270, köşebend.

Resim: 63. Kur'ân-ı Kerîm, ---?, KİHK.: 3599, köşebend.

Resim: 64.Meâlimu't-Tenzîl, ----?, KİHK.: 3741, köşebend.

Resim:65. Şerhü Ferâizi's-Sirâciye,936/1529, KİHK.: 118, köşebend.

Resim:66.Şerhü'l-Haruniye fi's-Sarf, ---?, KİHK.: 649, kõşebend.

Resim:67.Risâle fi't-Tevhîd fi Istılahatı's-Sufiye, ---?, KİHK.: 735, kõşebend.

Resim:68. Mũntekâ fil-Ahkâm,----?, KİHK.: 761, kõşebend.

Resim:69.İhyau Ulũmid-dĩn, 803/1400, KİHK.: 2674, kõşebend.

Resim:70. Mecmaul-Bahreyn ve Mũltekân-Nehreyn, 902/1505, KİHK.: 3182, kõşebend.

Resim: 71. Mecmũa-i Eşâr, ----?, KİHK.: 643, kõşebend.

Resim:72. Hâşiye alâ't-Tecrîd, ----?, K.İ.H.K: 2696, köşebend.

Resim:73. Sihâhu''l-Cevherî, 714/1314, K.İ.H.K: 2870, köşebend

Resim:74. Meâlimu't-Tenzîl, ----?, K.İ.H.K: 2954, köşebend.

Resim:75. Mefâtihi'l-Gayb, ----?, K.İ.H.K: 2955, köşebend.

Resim:76. Şerhü Tevâlii'l-Envâr min Metâlii'l-Enzâr, 806/1403, K.İ.H.K: 3066, ön, arka ve mikleb şemsesi.

Resim:77. el-Hidâye fî Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedî, ---?, K.İ.H.K: 2856, şemse.

Resim:78. Câmiu's-Sahîh, 739/1338, K.İ.H.K: 3270, şemse.

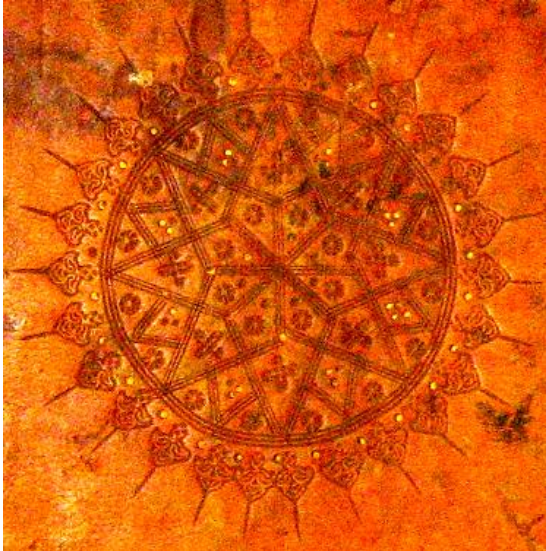
Resim:79. el-Câmiü's-Sahîh, ---?, K.İ.H.K: 2956, ön, arka ve mikleb şemsesi.

Resim: 80. el-Mustasfa fî Şerhi'n-Nâfi, ----?, K.İ.H.K: 3143, ön,arka ve mikleb şemseleri.

Resim: 81. Hulâsatu'l-Fetâvâ, 959/1551, K.İ.H.K: 3157, şemseler.

Resim:82. Kevakıb ed-Derari fî Şerhi Sahîhu'l-Buhârî, 710/1310, K.İ.H.K: 3199, şemseler.

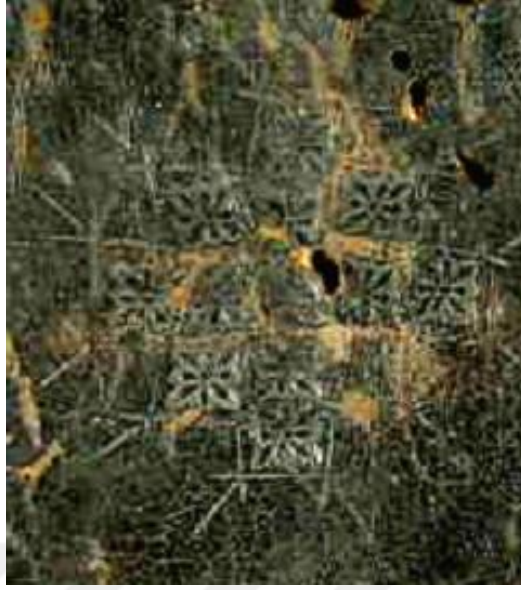
Resim:83. Kur'ân-ı Kerîm, ---?, K.İ.H.K: 3599, şemse.

Resim:84. Meâlimu't-Tenzîl, ----?, K.İ.H.K: 3741, şemse.

Resim:85. Şerhü Ferâizi's-Sirâciye, 936/1529, K.İ.H.K: 118, şemse.

Resim:86. Şerhü't-Tasrîf, ----?, K.İ.H.K: 137, şemse.

Resim:87. Şerhü'l-Haruniye fi's-Sarf, ---?, K.İ.H.K: 649, şemse.

Resim:88. Risâle fi't-Tevhîd fi Istilahati's-Sufiye, ---?, K.İ.H.K: 735, şemse.

Resim: 89. el-Muhtâr fi Furui'l-Hanefiye, 919/1512, K.İ.H.K: 755, şemse.

Resim: 90. Müntekâ fi'l-Ahkâm,----?, K.İ.H.K:761, şemse.

Resim: 91. İhyau Ulûmi'd-dîn, 803/1400, K.İ.H.K: 2674, şemse.

Resim: 92. Mecmûa-i Eşâr, ----?, K.İ.H.K: 643, şemse.

Resim: 93. Mecmau'l-Bahreyn ve Mültekâ'n-Nehreyn, 902/1505, K.İ.H.K: 3182, şemseler.

Resim: 94. Unmuzec, 806/1403, K.İ.H.K: 747, şemse.

Resim: 95. Hâşiye alâ et-Tecrîd, ----?, K.İ.H.K: 2696, şemse.

Resim: 96. Sihâhu'l-Cevherî, 714/1314, K.İ.H.K: 2870, şemse.

Resim: 97. Mefâtihu'l-Gayb, ----?, K.İ.H.K: 2927, şemse.

Resim: 98. Mefâtihu'l-Gayb, ----?, K.İ.H.K: 2955, şemse.

Resim: 99. Meâlimu't-Tenzîl, ----?, K.İ.H.K: 2954, şemse.

Resim: 100. Cevâhiru'l-Fıkh, ----?, K.İ.H.K:3028, şemse.

Resim: 101. Şerhü Mecmai'l-Bahreyn ve Multekâ'n-Nehreyn, ----?, K.İ.H.K: 3042, şemse.

Resim: 102. İhyau Ulûmi'd-dîn, ----?, K.İ.H.K: 3156, şemse.

Resim: 103. el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, 915/1508, K.İ.H.K: 3469, şemse.

Resim: 104. Tuhfetü'l-Ebrâr fî Şerhi Meşârikü'l-Envâr, ----?, K.İ.H.K: 3200, şemse.

Resim: 105. Muhtelifu'r-Rivâye 766/1364, K.İ.H.K: 48, tam zeminli şemse.

Resim: 106. Şerhu Lubâbi'l –Bâb 741/1340, K.İ.H.K: 35, tam zeminli şemse.

Resim: 107. Şerhu Hirzi'l-Emânî, 781/1379, K.İ.H.K: 3062, tam zeminli şemse.

Resim: 108. Tefsîru Ebî Leys, XIV. yy., K.İ.H.K: 2779, tam zeminli şemse.

Resim: 109, Katalog: 1, Örnek: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, Ön, arka kapak ve mıkleb.

Resim: 110, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, Ön kapak zencirek detayı.

Resim: 111, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek,, K.İ.H.K: 3073, Ön kapak şemse detayı.

Resim: 112, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, arka kapak zencirek detayı.

Resim: 113, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, arka kapak şemse detayı.

Resim: 114, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, mıkleb zencirek ve köşebend detayı.

Resim: 115, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, mıkleb şemse detayı ve köşebend.

Resim: 116, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, İç kapak.

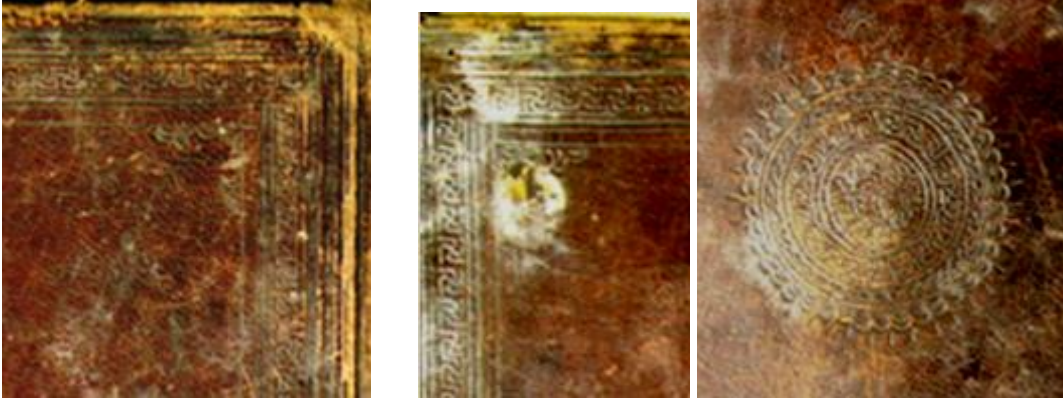
Resim: 117, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, İç kapak.

Resim: 118, Katalog No: 1, Örnek No: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K.: 3073, yazı örneği.

Resim: 119, Katalog No: 1, Örnek No: 2.Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön, arka kapak ve mikleb.

Resim: 120, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön kapak zencirek detayı..

Resim: 121, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön kapak zencirek detayı..

Resim: 122, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Ön kapak şemse detayı..

Resim: 123, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Arka kapak zencirek.

Resim: 124, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Arka kapak şemse.

Resim: 125, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, iç kapak.

Resim: 126, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, iç kapak.

Resim: 127, Katalog No: 1, Örnek No: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Yazı örneği.

Resim: 128, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. Çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön, arka kapak ve mikleb.

Resim: 129, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön kapak zencirek.

Resim: 130, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön kapak şemse.

Resim: 131, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, Arka kapak zencirek.

Resim: 132, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, Arka kapak şemse.

Resim: 133, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek K.İ.H.K:3093, mikleb zencirek.

Resim: 134, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, mikleb şemsesi.

Resim: 135, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, iç kapak.

Resim: 136, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, iç kapak.

Resim: 137, Katalog No: 1, Örnek No: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, yazı örneği.

Resim: 138, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Ön, arka kapak ve mikleb.

Resim: 139, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3104, Ön kapak zencirek.

Resim: 140, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3104, ön şemse detayı.

Resim: 141, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Arka kapak zencirek detayı.

Resim: 142, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Arka kapak şemse detayı.

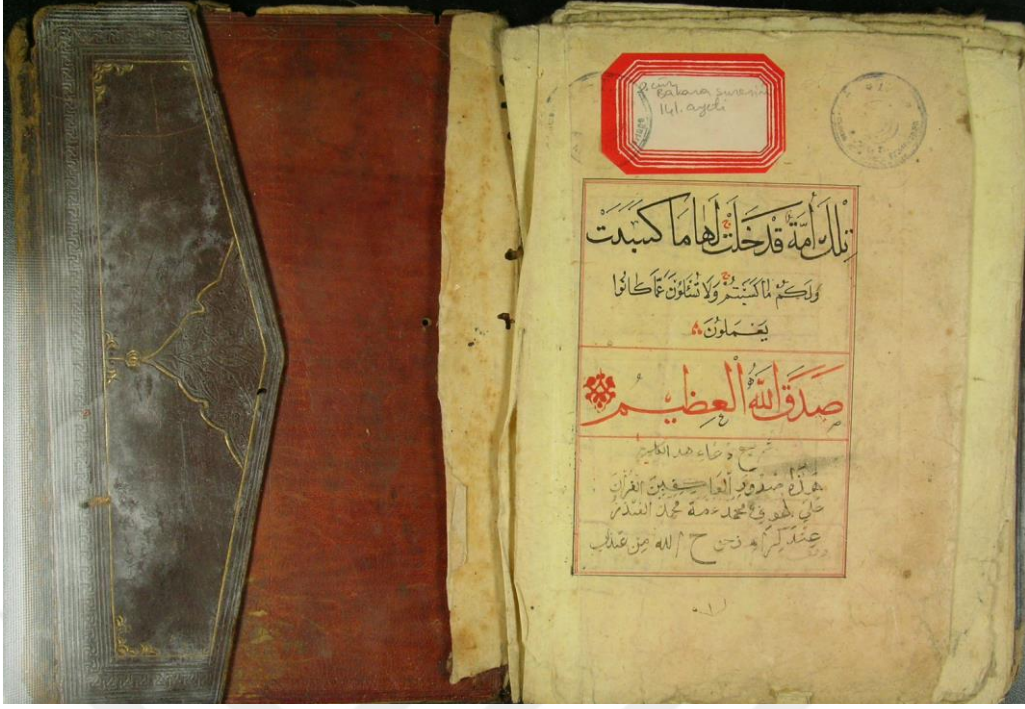

Resim: 143, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek , XIV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3104, iç kapak.

Resim: 144, Katalog No: 1, Örnek No: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, iç kapak.

Resim: 146, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, Ön ve arka kapak ve mikleb.

Resim: 147, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Mikleb, iç kapak ve yazı.

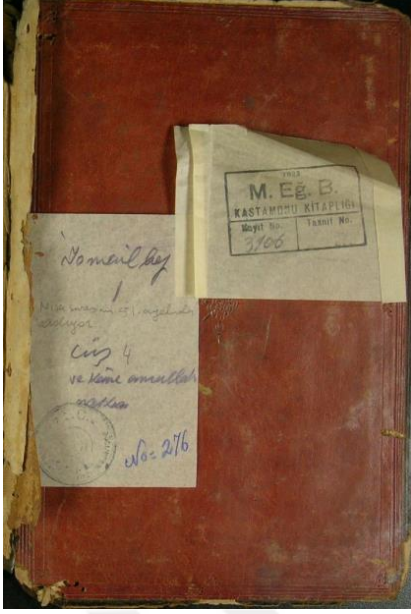
Resim: 148, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Ön zencirek.

Resim: 149, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Ön şemse.

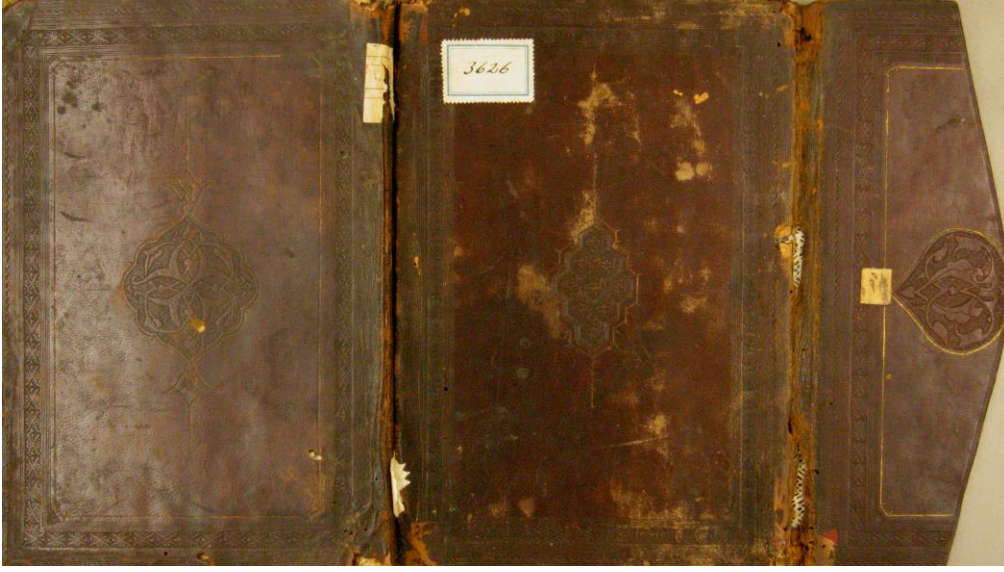
Resim: 150, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, arka zencirek.

Resim: 151, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, arka şemse.

Resim: 152, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'an-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, iç kapak.

Resim: 153, Katalog No: 1, Örnek No: 5. Kur'an-ı Kerîm, XV. yy. II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, iç kapak.

Resim: 154, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Ön ,arka ve mikleb.

Resim: 155, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Ön kõşebend.

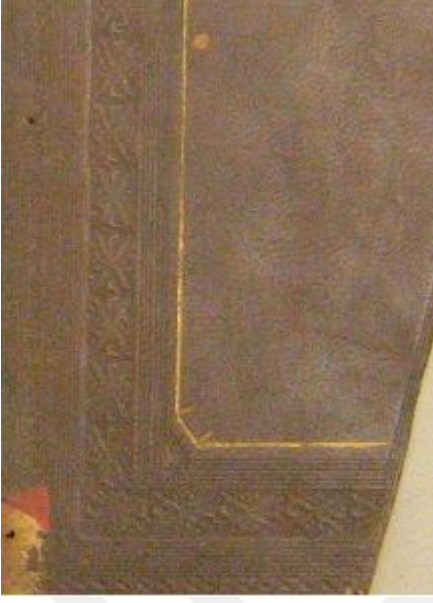
Resim: 156, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Ön şemse.

Resim: 157, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K: 3626, Arka kõşebend.

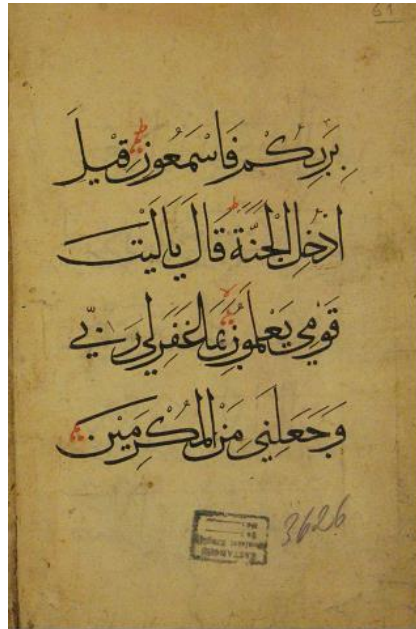

Resim: 158, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K: 3626, Arka şemse.

Resim: 159, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Mikleb köşebend.

Resim: 160, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Mikleb şemse.

Resim: 161, Katalog No: 2, Örnek No: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Yazı.

Resim: 162, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'an-ı Kerîm, XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön ve arka kapaklar, mikleb .

Resim: 163, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'an-ı Kerîm , XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön köşebend ve zencirek.

Resim: 164, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'an-ı Kerîm , XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön zencirek.

Resim: 165, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'an-ı Kerîm , XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön kapak şemsesi .

Resim: 166, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'an-ı Kerîm , XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3075, arka kapak şemsesi .

Resim: 167, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K.: 3075, mikleb şemsesi .

Resim: 168, Katalog No: 3, Örnek No: 7. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K.: 3075, yazı örneği .

Resim: 169, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahih-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3420, ön ve arka kapaklar, mikleb .

Resim: 170, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, ön kapak zencirek, kõşebend.

Resim: 171, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, ön kapak şemse.

Resim: 172, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, arka kapak zencirek, kõşebend.

Resim: 173, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3420, arka kapak şemse.

Resim: 174, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3420, miklep zencirek.

Resim: 175, Katalog No: 4, Örnek No: 8. Sahîh-i Müslim 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3420, miklep şemsesi .

Resim: 176, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K.:3429, ön ve arka kapaklar, mikleb.

Resim: 177, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, ön kapak zencirek, köşebend.

Resim: 178, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, ön kapak şemse.

Resim: 179, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, arka kapak zencirek, köşebend.

Resim: 180, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, arka kapak şemse.

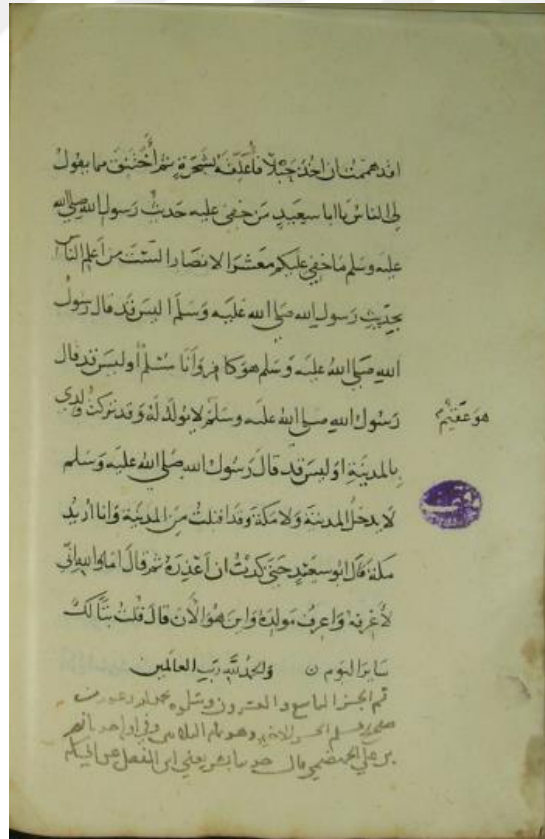
Resim: 182, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K: 3429, mikleb zencirek, köşebend.

Resim: 183, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahîh-i Müslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3429, iç kapak.

Resim: 184, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Muslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3429, serlevha.

Resim: 185, Katalog No: 4, Örnek No: 9. Sahih-i Muslim, 856-857/1452-1453, K.İ.H.K:3429, son sayfa.

Resim: 186, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K: 4025, ön ve arka kapaklar, mikleb.

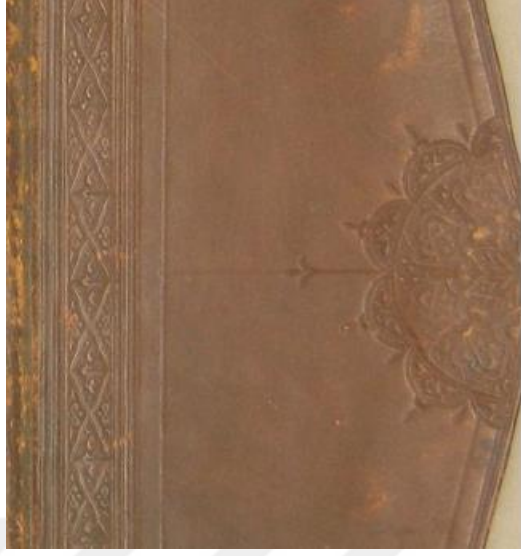
Resim: 187, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, ön kapak zencirek.

Resim: 188, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, ön kapak şemse.

Resim: 189, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, arka kapak zencireği.

Resim: 190, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, arka kapak şemsesi.

Resim: 191, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'an-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb zencirek.

Resim: 192, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'an-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb şemsesi.

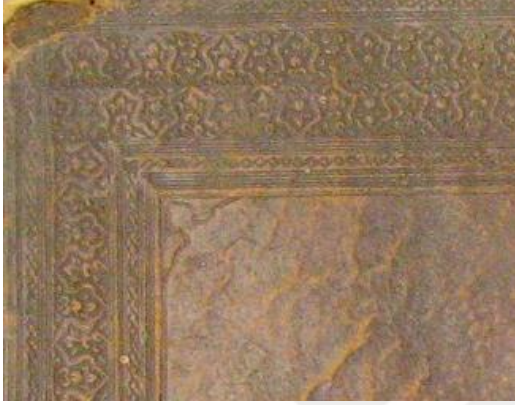
Resim: 193, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'an-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb ve iç kapak.

Resim: 194, Katalog No: 5, Örnek No: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, yazı örneği.

Resim: 195, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön,arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 196, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön köşebend.

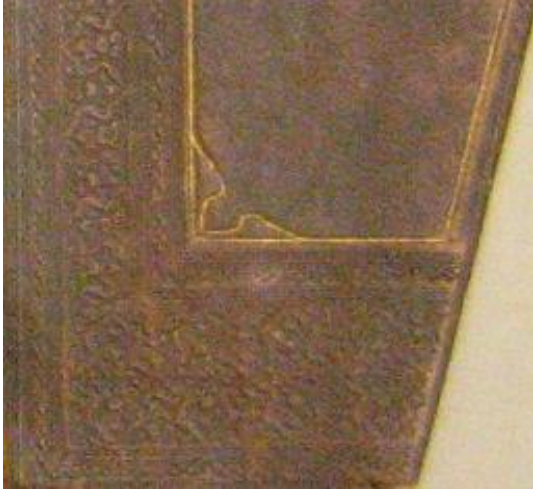
Resim: 197, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön şemse.

Resim: 198, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Arka köşebend..

Resim: 199, Katalog No: 6 Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Arka şemse.

Resim: 200, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Mikleb zencirek.

Resim: 201, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Mikleb şemse.

Resim: 202, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Sertab.

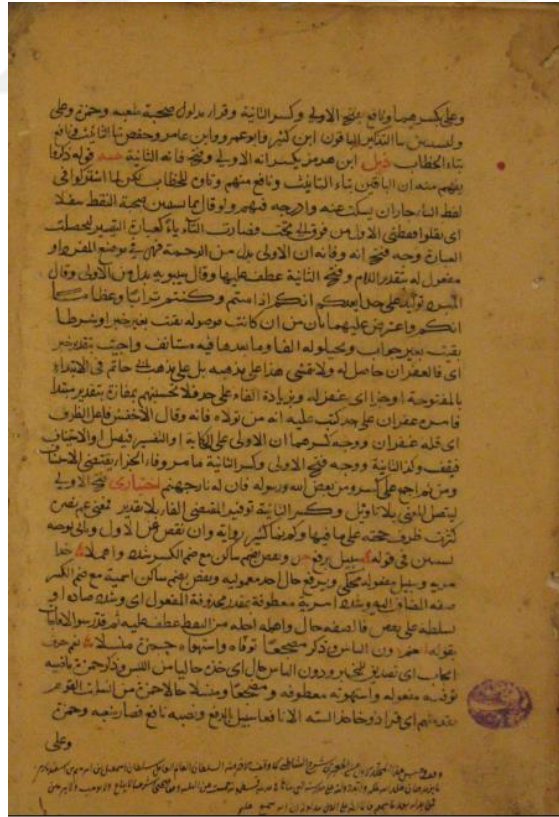
Resim: 203, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Sertab.

Resim: 204, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Sertab.

Resim: 205, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, İç kapak.

Resim: 206, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, İç kapak.

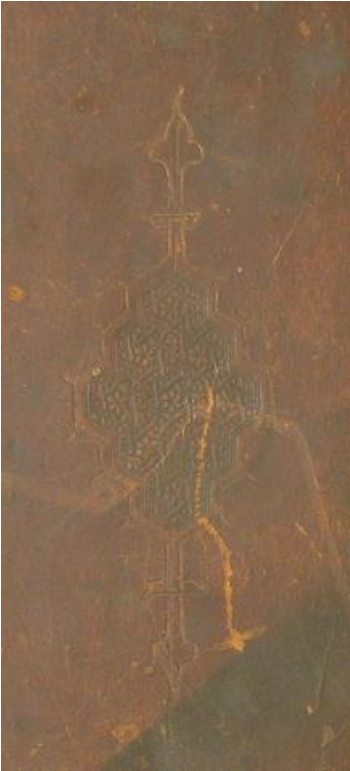
Resim: 207, Katalog No: 6, Örnek No: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, yazı.

Resim: 208, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K:3140, Ön ve arka.

Resim: 209, Katalog No: 6 Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XV. yy. II. yarısı, , K.İ.H.K:3140, Ön ve arka zencirek köşebend detayı.

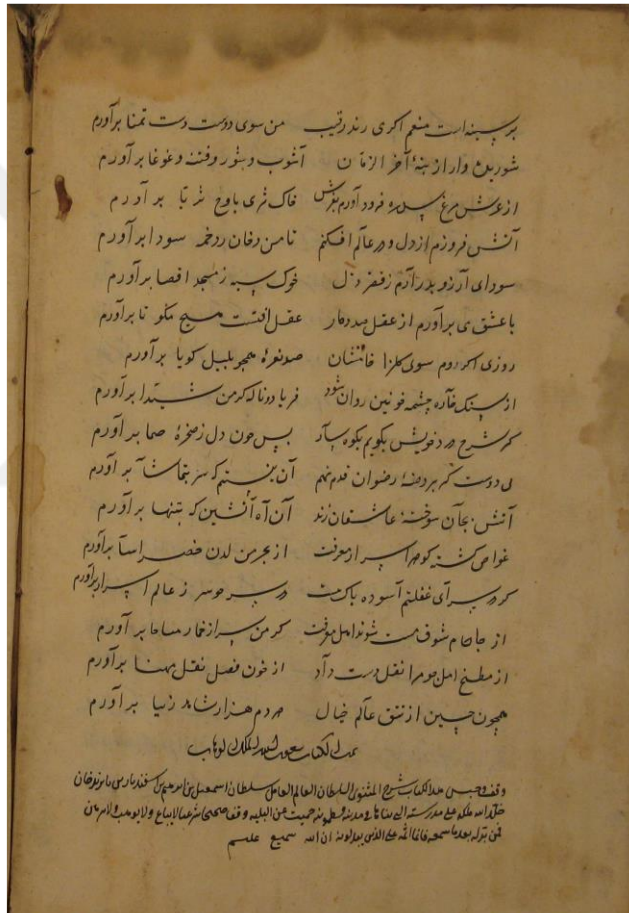

Resim: 210, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3140, Ön şemse detayı.

Resim: 211, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K:3140, arka şemse detayı.

Resim: 212, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K:3140, iç kapak.

Resim: 213, Katalog No: 6, Örnek No: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K.: 3140, Yazı.

Resim: 214, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâilî'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, Ön ve arka.

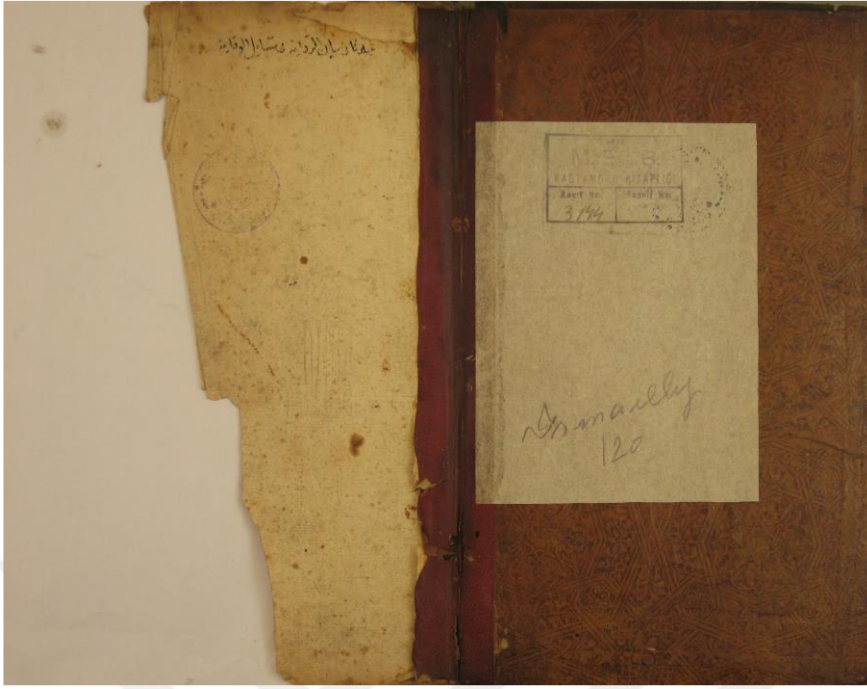
Resim: 215, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K: 3144, Ön zencirek.

Resim: 216, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K: 3144, ön şemse.

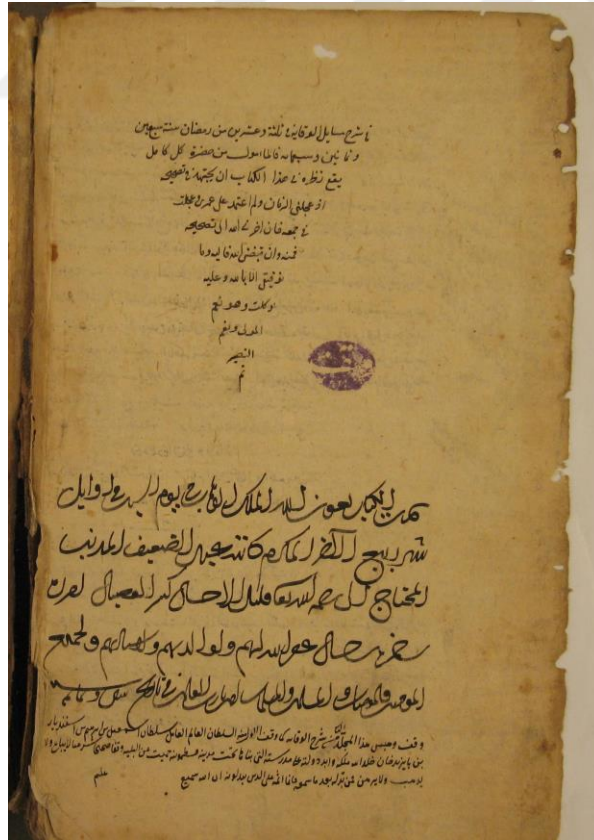

Resim: 217, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, Arka zencirek.

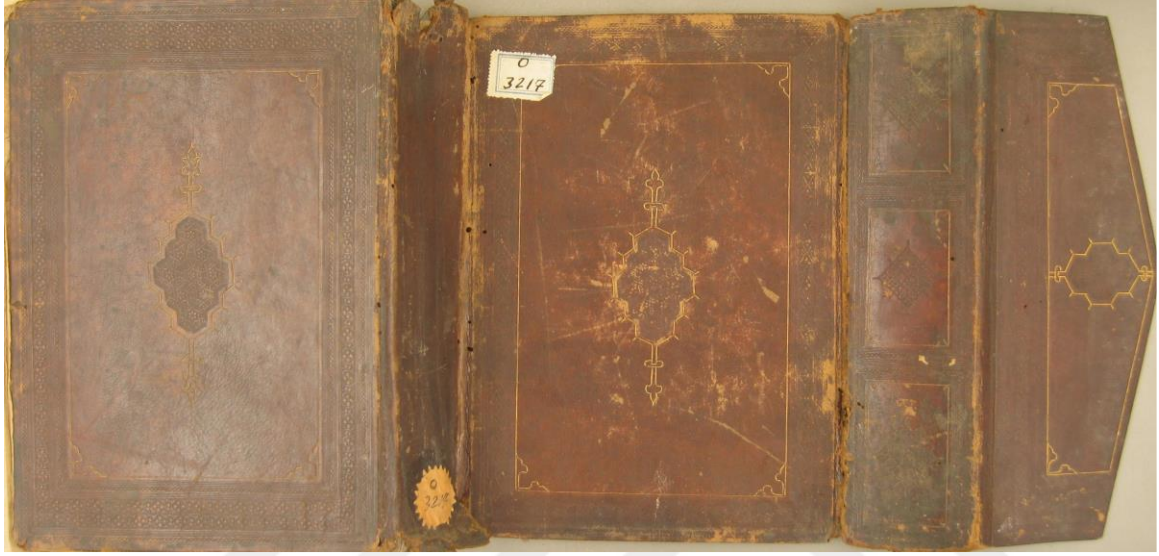
Resim: 218, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, arka şemse.

Resim: 219, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455, K.İ.H.K:3144, İç kapak.

Resim: 220, Katalog No: 6, Örnek No: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455 K.İ.H.K: 3144, Yazı.

Resim: 221, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Ön, arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 222, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Ön köşebend.

Resim: 223, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Ön şemse.

Resim: 224, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Arka köşebend.

Resim: 225, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Arka şemse.

Resim: 226, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K: 3217, Sertâb ve mikleb.

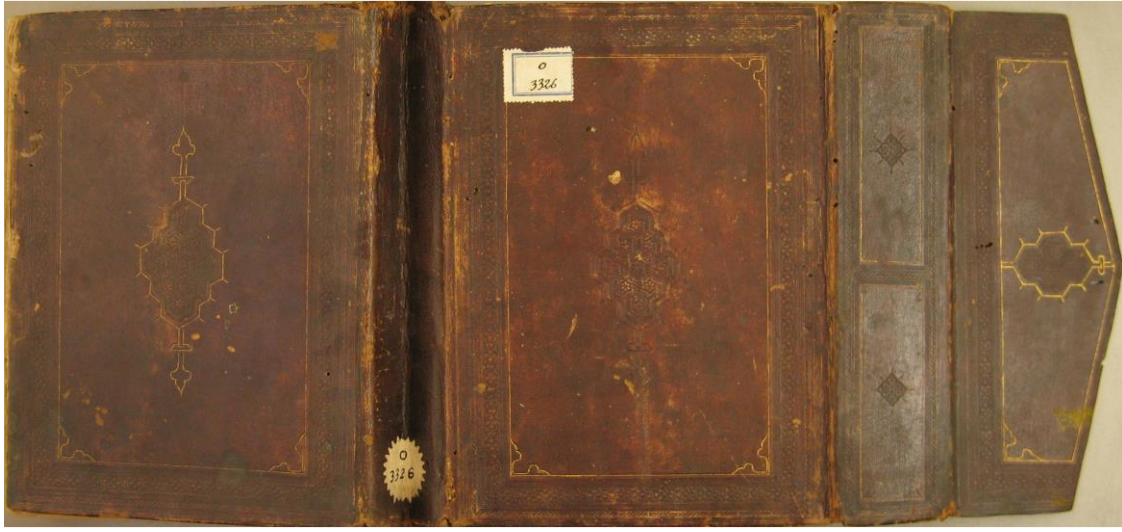
Resim: 227, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, sertâb detay.

Resim: 228, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc , 730/1329, K.İ.H.K:3217, İç kapak.

Resim: 229, Katalog No: 6, Örnek No: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîh-i Müslim el-Haccâc , 730/1329, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi: 3217, yazı.

Resim: 230, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K: 3326, Ön, arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 231, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Ön zencirek.

Resim: 232, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Ön şemse.

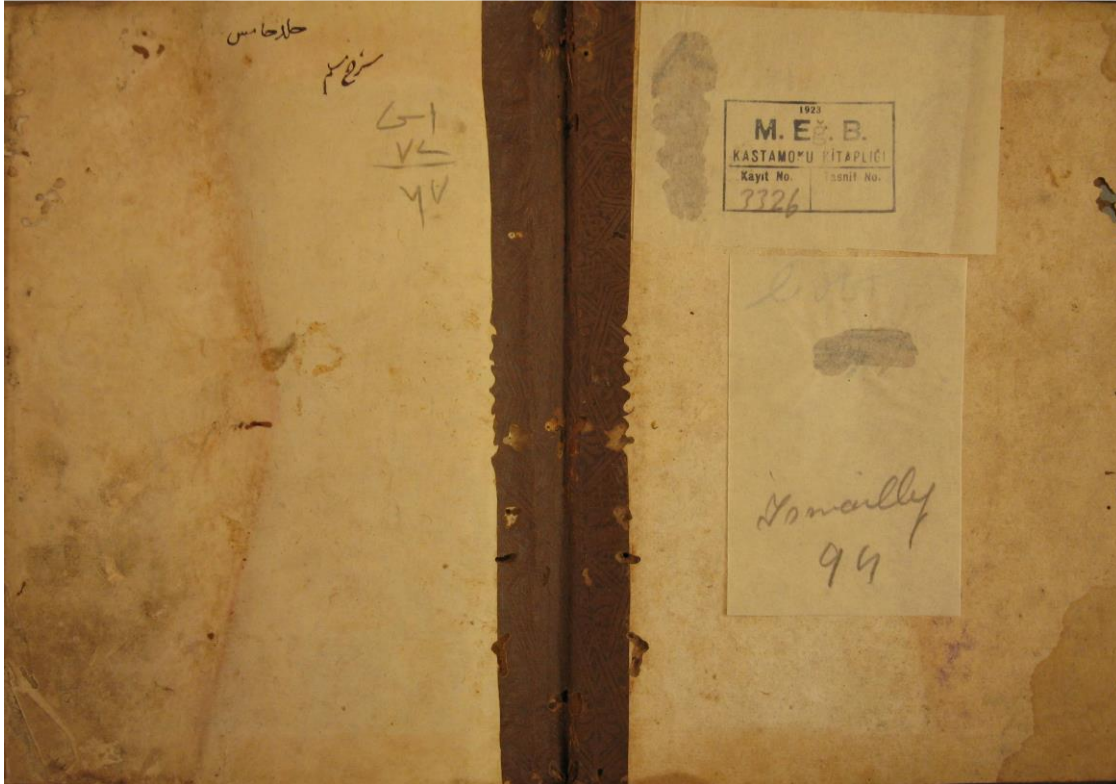

Resim: 233, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Arka zencirek.

Resim: 234, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Arka şemse.

Resim: 235, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, Sertâb.
Resim: 236, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K:3326, mikleb şemsesi.

Resim: 237, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K: 3326, İç kapak.

Resim: 238, Katalog No: 6, Örnek No: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704/1304, K.İ.H.K: 3326, Yazı.

Resim: 239, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön, arka, sertâb ve mikleb.

Resim: 240, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön ve arka zencirek.

Resim: 241, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön ve arka şemse.

Resim:242, Katalog: 6, Örnek: 16. et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, Sertâb ve mikleb zencirekleri.

Resim:243, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön ve arka kapak.

Resim:244, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön zencirek.

Resim:245, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön şemse.

Resim: 246, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, arka zencirek.

Resim: 247, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, arka şemse.

VIII. ÇİZİMLER LİSTESİ VE ÇİZİM LİSTESİ

Çizim: 1, Örnek: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, arka kapak.

Çizim: 2, Örnek: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, mikleb.

Çizim: 3, Örnek: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, ön kapak.

Çizim: 4, Örnek: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Arka kapak zencirek ve şemse.

Çizim: 5, Örnek: 3, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön kapak zencirek, köşebend ve şemse.

Çizim: 6, Örnek: 3, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, Arka kapak zencirek, köşebend ve şemse.

Çizim: 7, Örnek: 4, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3104, Ön kapak zencirek ve şemse.

Çizim: 8, Örnek: 4, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Arka kapak zencirek, şemse.

Çizim: 9, Örnek: 5, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Ön şemse ve zencirek.

Çizim: 10, Örnek: 5, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, arka şemse ve zencirek.

Çizim: 11, Örnek: 5, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Mikleb.

Çizim: 12, Örnek: 6, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, ön köşebend ve şemse.

Çizim: 13, Örnek: 6, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, arka köşebend ve şemse.

Çizim: 14, Örnek: 6, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Mikleb köşebend ve şemse.

Çizim: 15, Örnek: 7, Kur'ân-ı Kerîm, 856-857/1453, K.İ.H.K:3075, ön zencirek, köşebend ve şemsesi .

Çizim: 16, Örnek: 7, Kur'ân-ı Kerîm, 856-857/1453, K.İ.H.K:3075, arka kapak şemsesi .

Çizim: 17, Örnek: 7, Kur'ân-ı Kerîm, 856-857/1453, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi: 3075, mikleb.

Çizim: 18, Örnek: 8, Sahîh-i müslim, 856-857/1453, K.İ.H.K:3420, mikleb ve iç kapak .

Çizim: 19, Örnek: 10, Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, zencirek, ön kapak şemsesi.

Çizim:20, Örnek: 10, Kur'an-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb zencirek, köşebend ve şemsesi.

Çizim:21, Örnek: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön şemse ve köşebend.

Çizim: 22, Örnek: 11, Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Arka kapak.

Çizim: 23, Örnek: 12, Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K:3140, Ön ve arka.

Çizim:24 , Örnek: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455-1456, K.İ.H.K:3144, Ön zencirekler.

Çizim: 25, Örnek: 13, Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâili'l-Vikâye, 860/1455-1456, K.İ.H.K:3144, arka.

Çizim: 26, Örnek: 14, el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim el-Haccâc, 730/1329-1330, K.İ.H.K:3217, Ön .

Çizim: 27, Örnek: 14, el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim el-Haccâc, 730/1329-1330, K.İ.H.K:3217, Arka kapak.

Çizim: 28, Örnek: 14, el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim el-Haccâc, 730 /1329-1330, K.İ.H.K: 3217, Sertâb ve mikleb.

Çizim: 29, Örnek: 15, Minhâcu min Şerhi Müslim, 704 /1304-1305, K.İ.H.K: 3326, Ön, arka kapak.

Çizim: 30, K.İ.H.K: 3011, 3140, 3144, 3217, 3326, 3527 (6.Katalog) hepsinin iç kapakları.

Çizim: 31, Örnek: 16, et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön kapak.

Çizim: 32, Örnek: 16, et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3527, arka kapak.

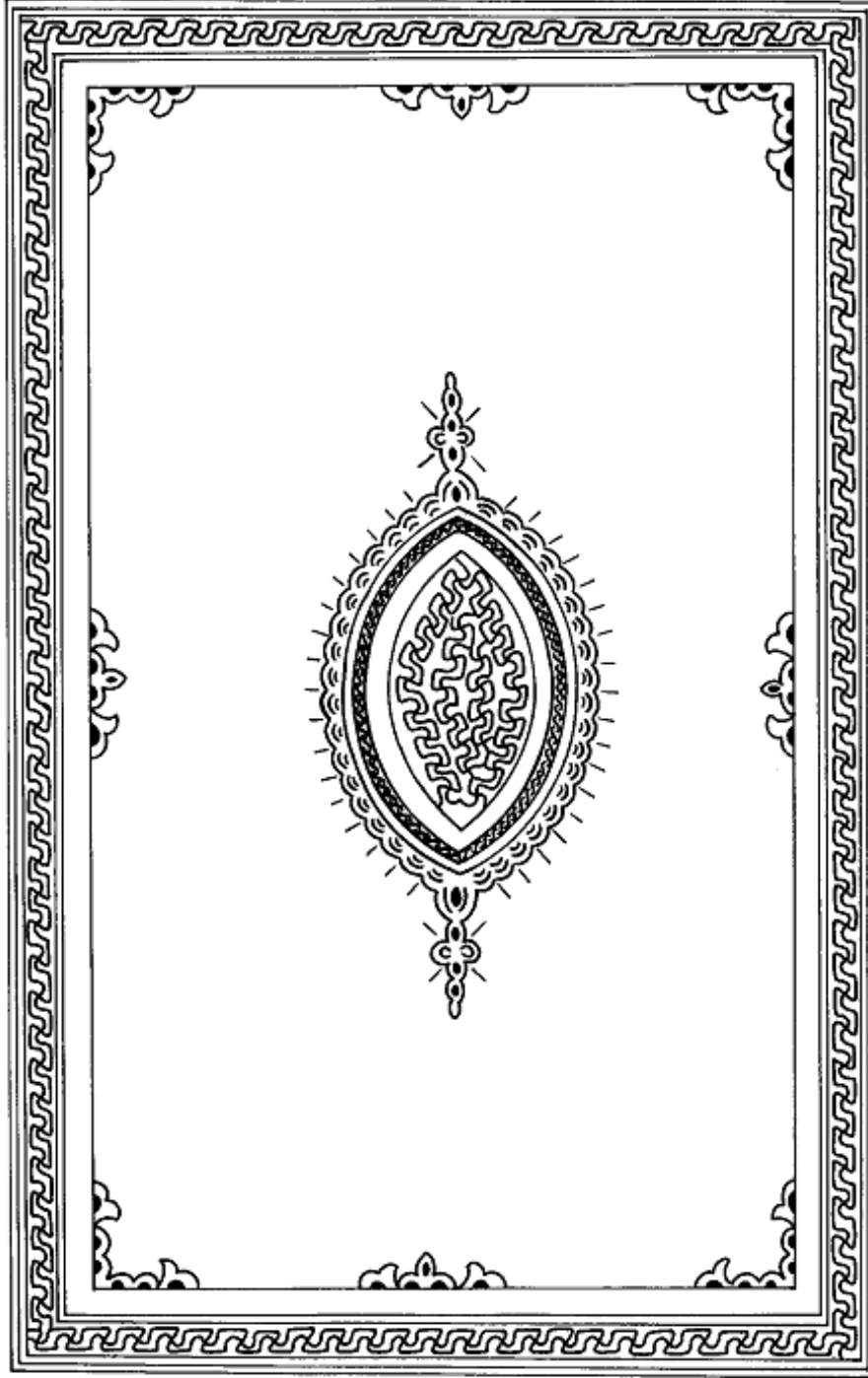
Çizim: 33, Örnek: 16, et-Tehlis fî Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3527, sertâb.

Çizim: 34, Örnek: 17, Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön kapak.

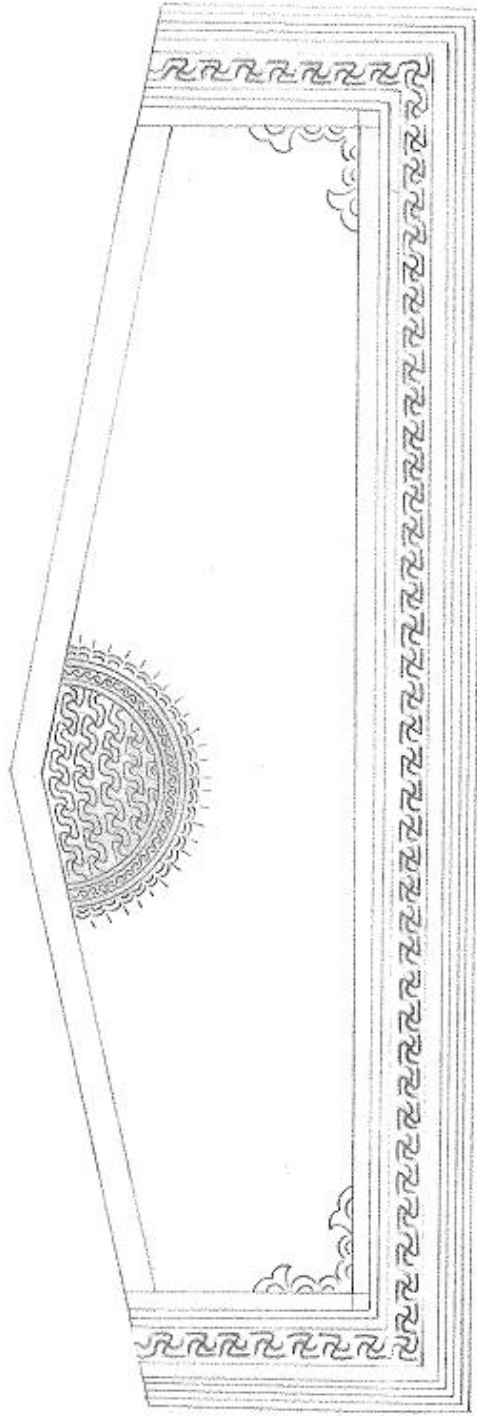
Çizim: 35, Örnek: 17, Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, arka

Çizim: 36, Örnek: 17, Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II.yarısı, K.İ.H.K: 3484, mikleb.

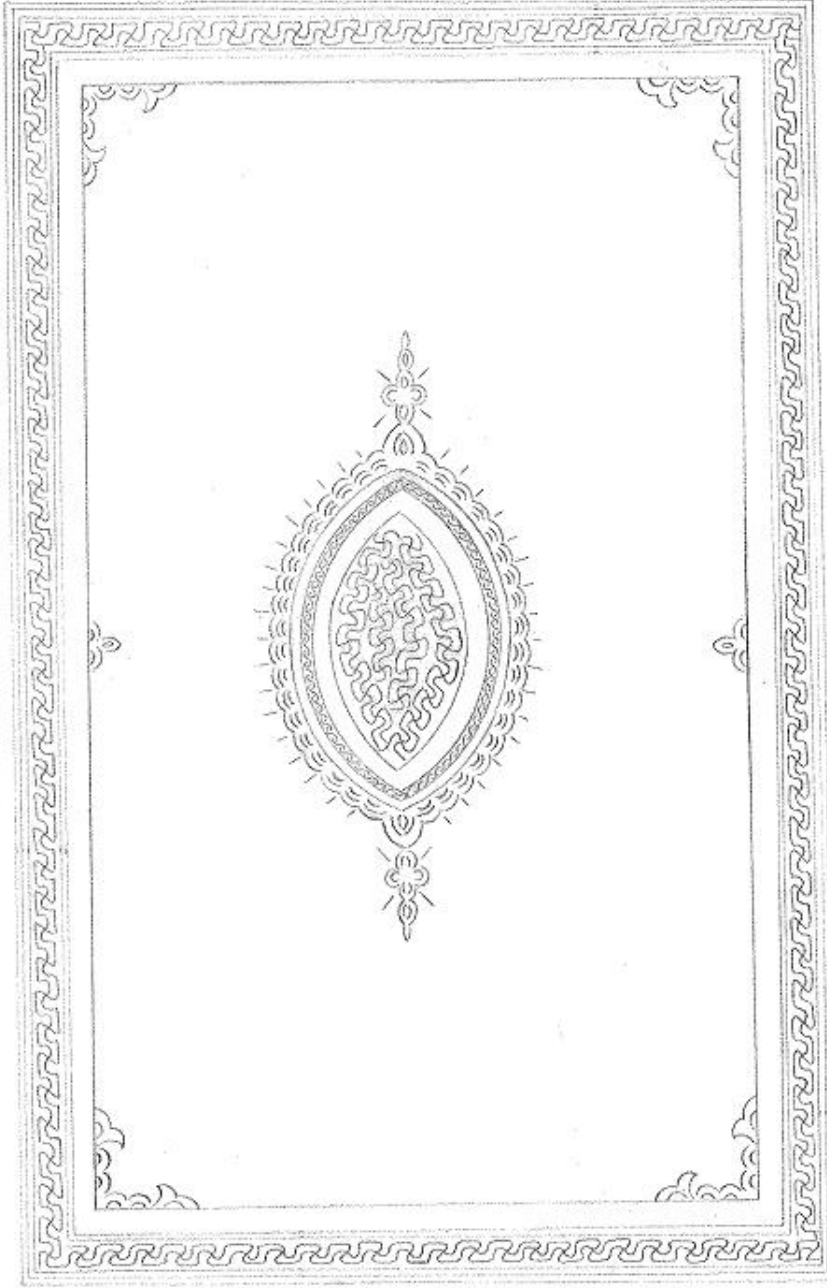

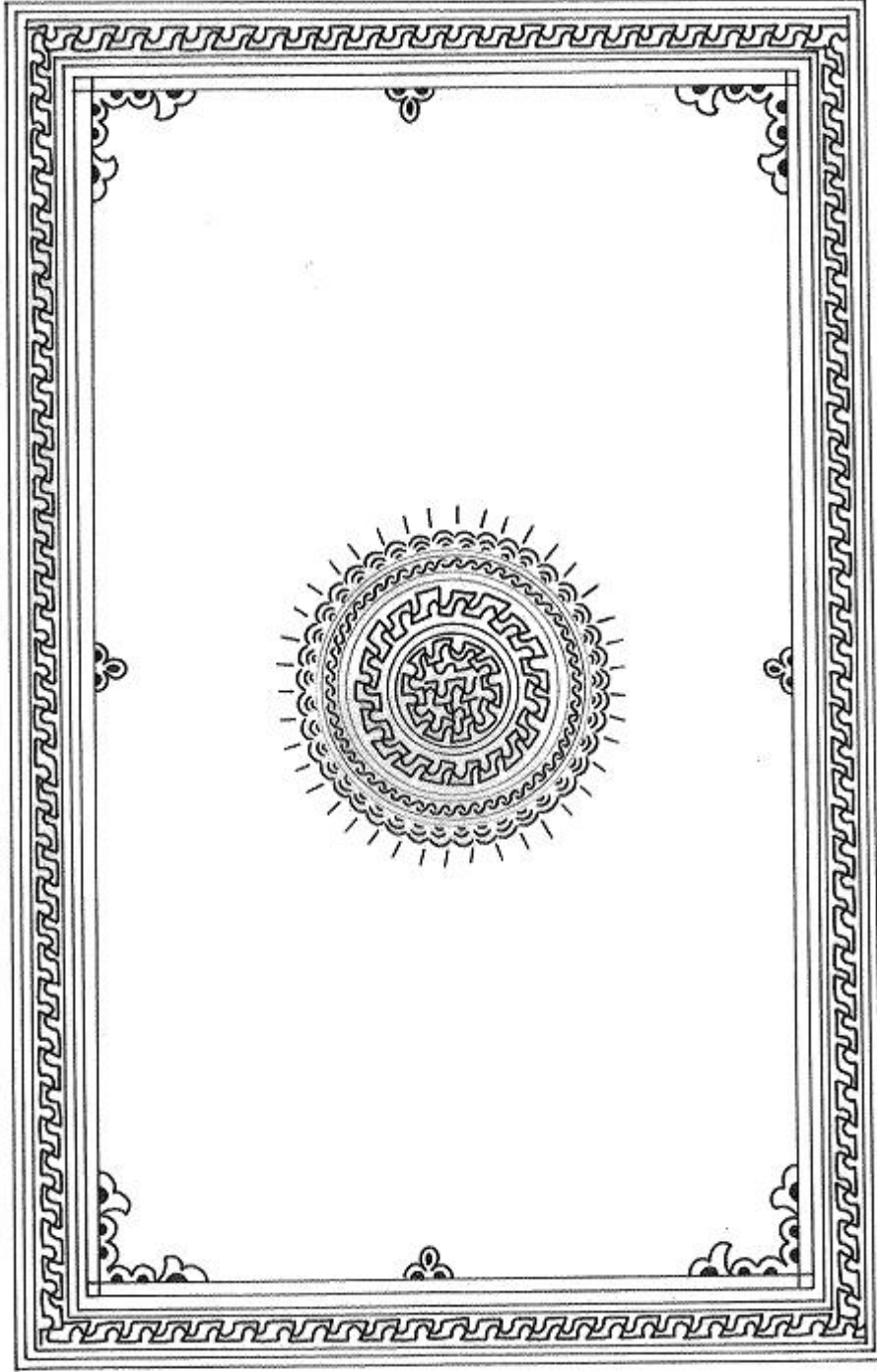
Çizim: 1, Örnek: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, arka kapak.

Çizim: 2, Örnek: 1. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3073, mıkleb.

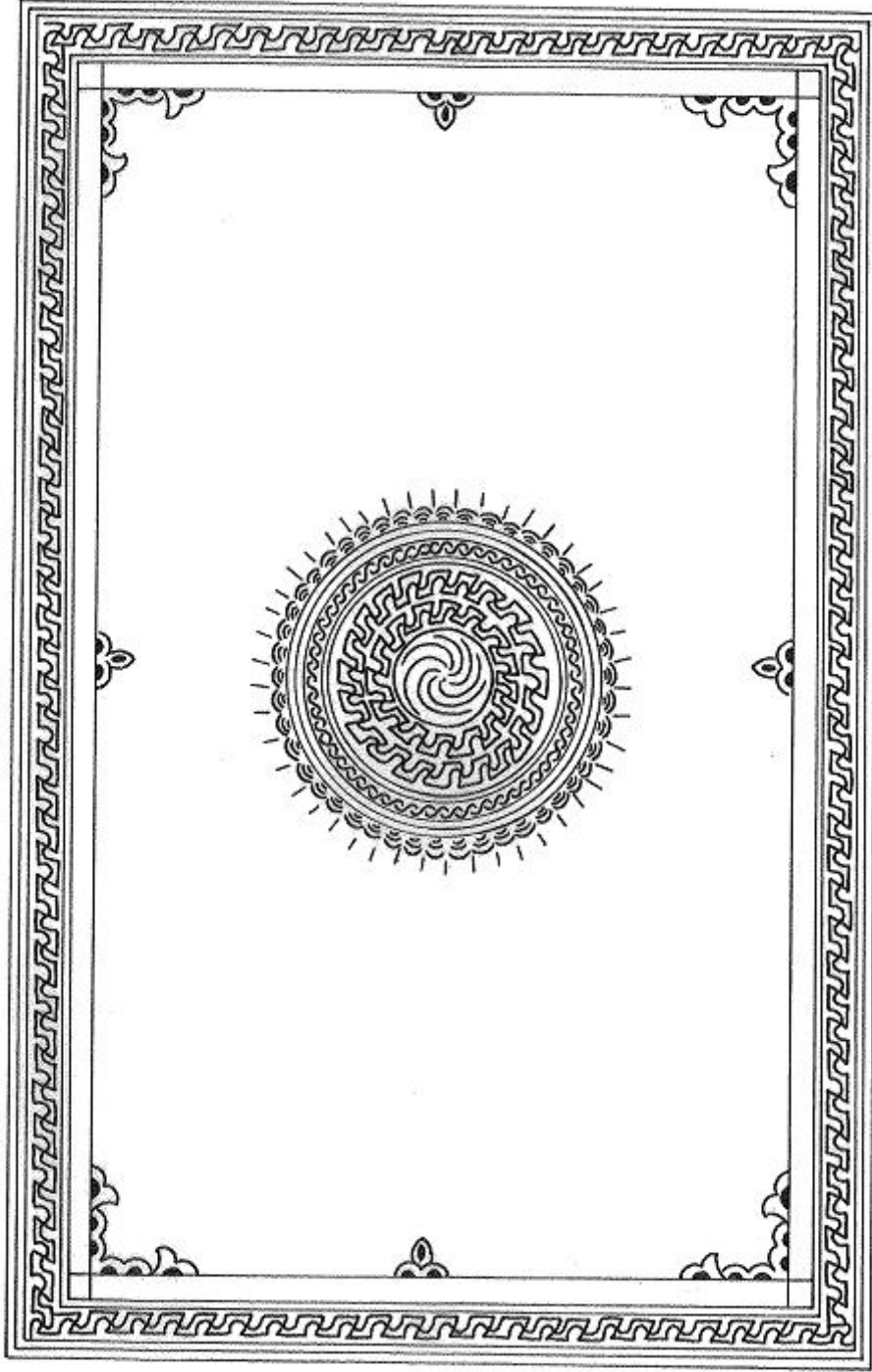
Çizim: 3, Örnek: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, ön kapak.

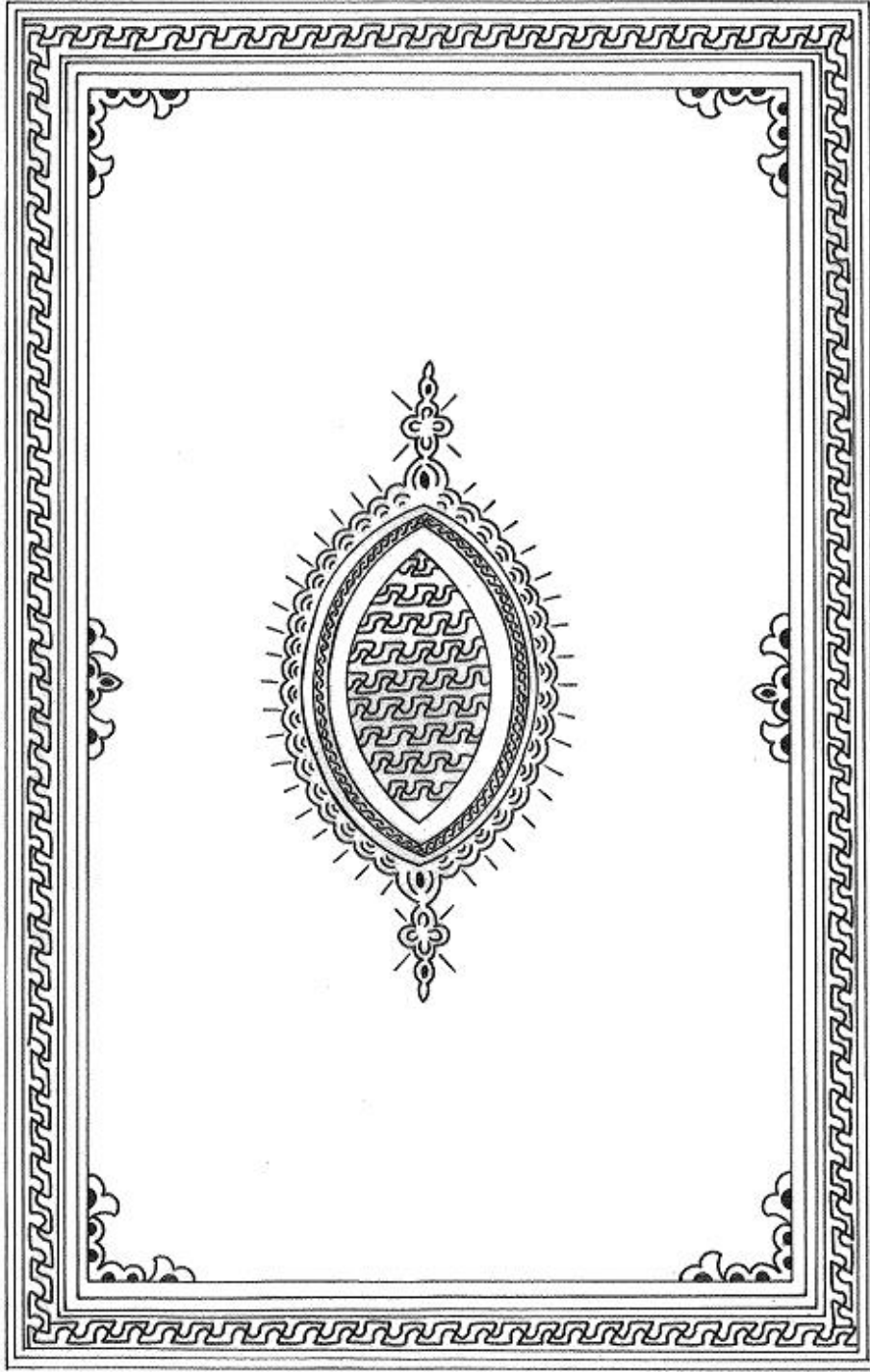
Çizim: 4, Örnek: 2. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3078, Arka kapak zencirek ve şemse.

Çizim: 5, Örnek: 3. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3093, Ön kapak zencirek, küşebend ve şemse.

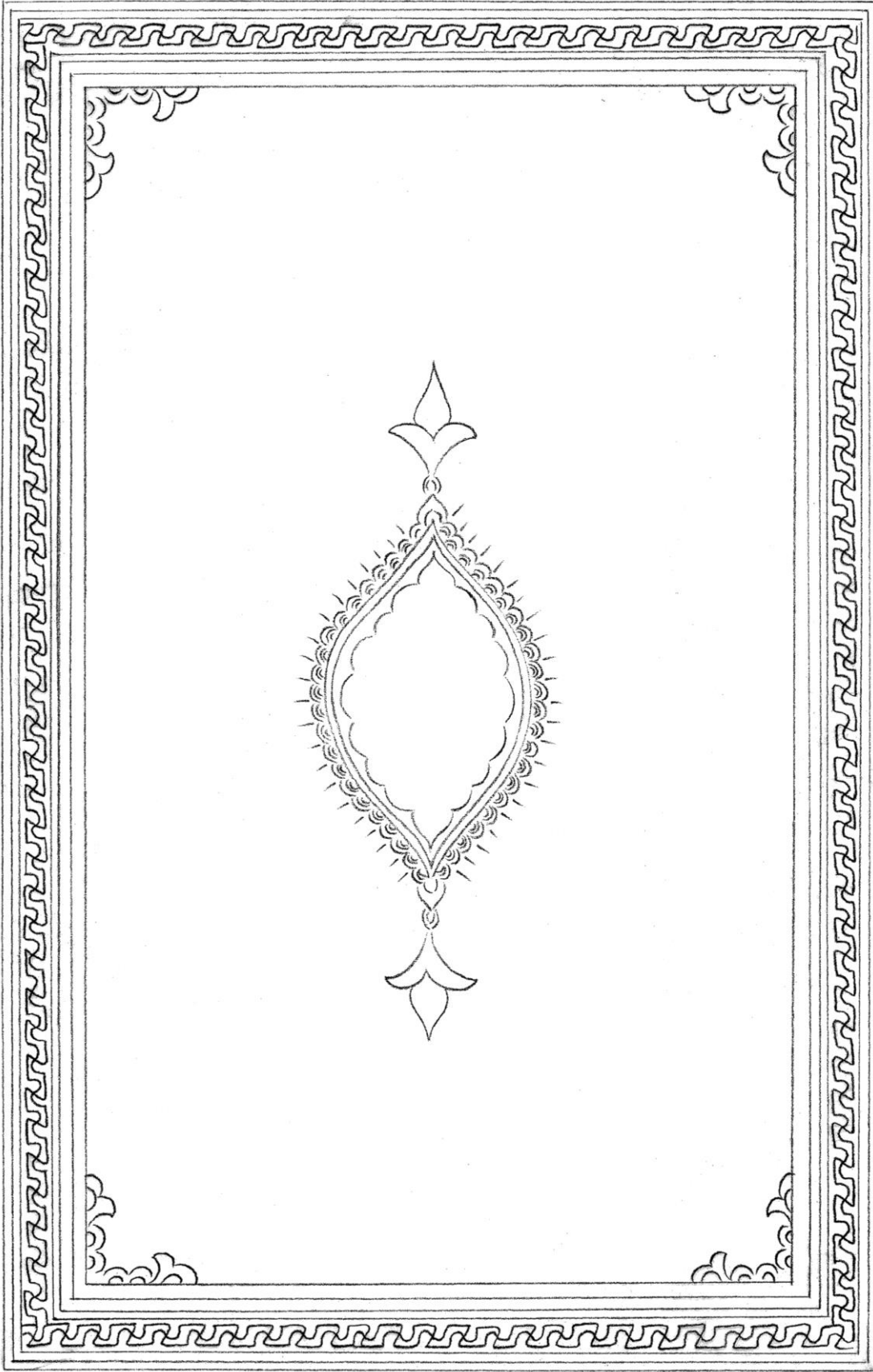
Çizim: 6, Örnek: 3, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3093, Arka kapak zencirek, köşebend ve şemse.

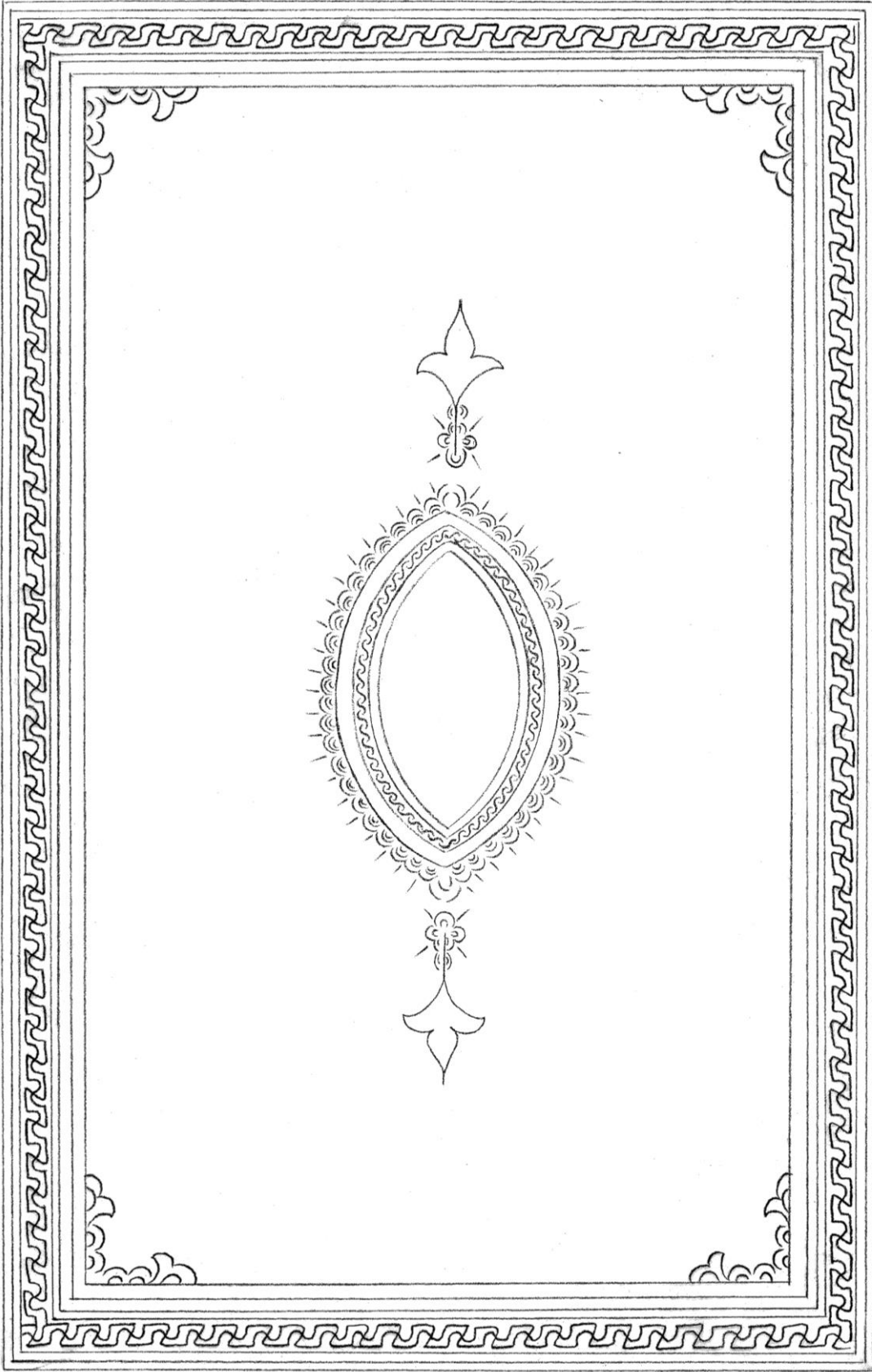
Çizim: 7, Örnek: 4, Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3104, Ön kapak zencirek ve şemse.

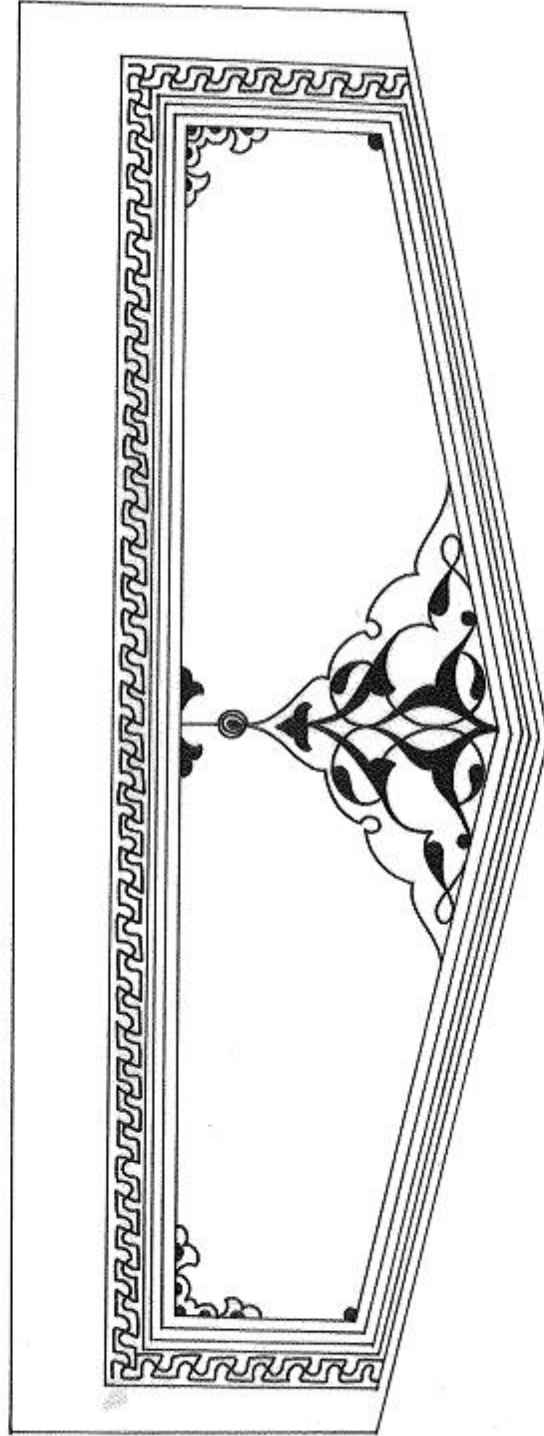
Çizim: 8, Örnek: 4. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3104, Arka kapak zencirek, şemse.

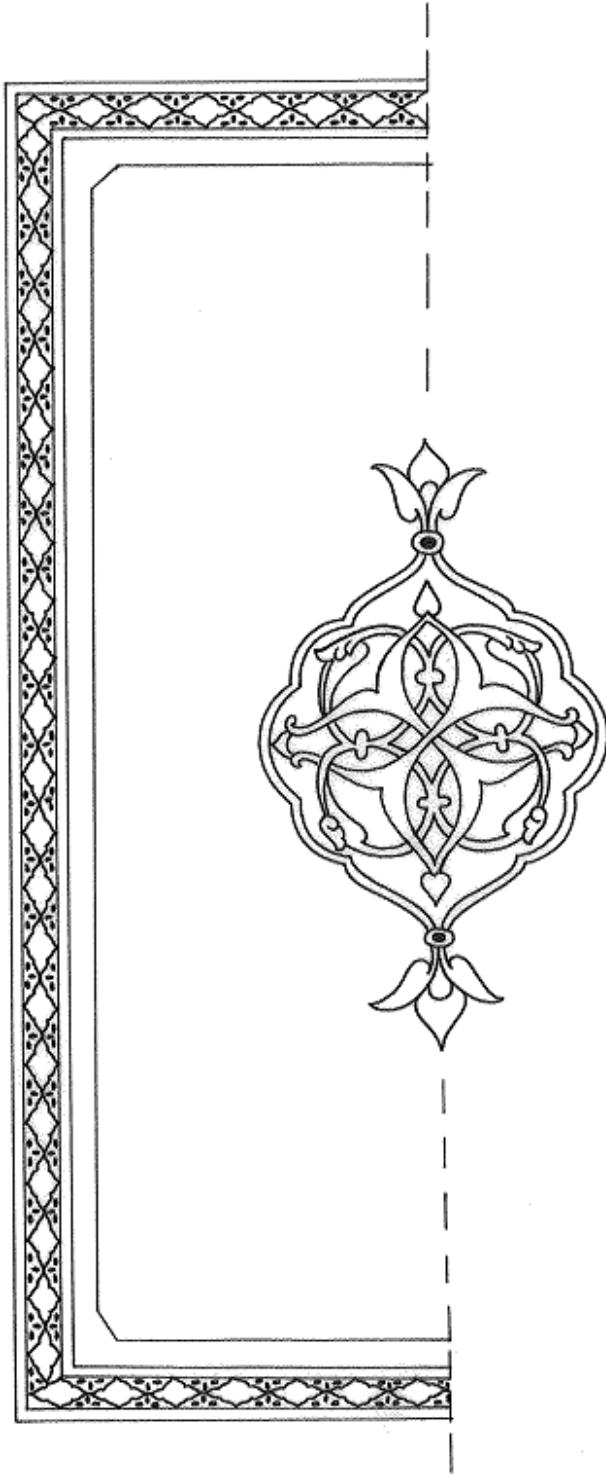
Çizim: 9, Örnek: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Ön şemse ve zencirek.

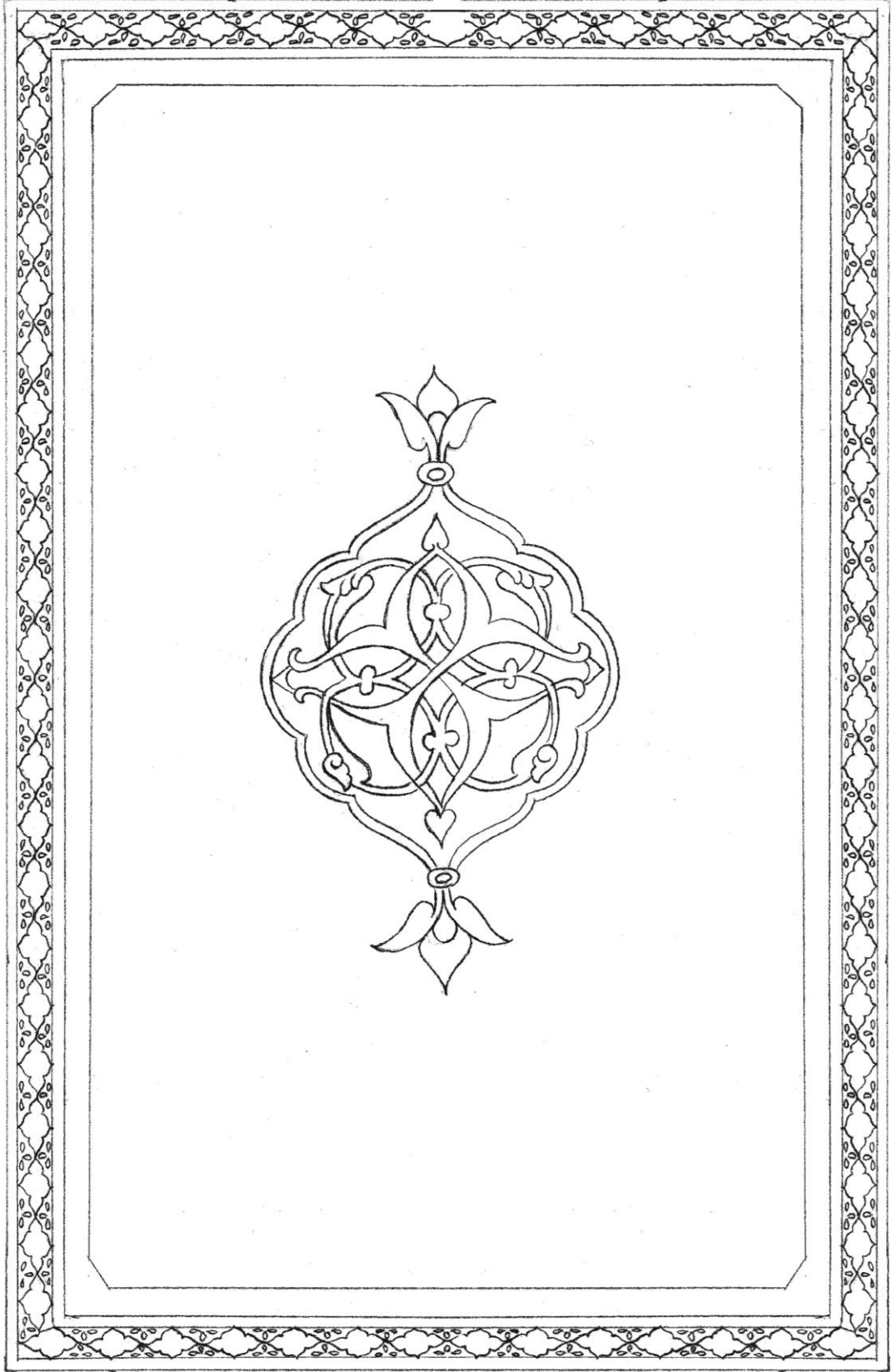
Çizim: 10, Örnek: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K:3106, arka şemse ve zencirek.

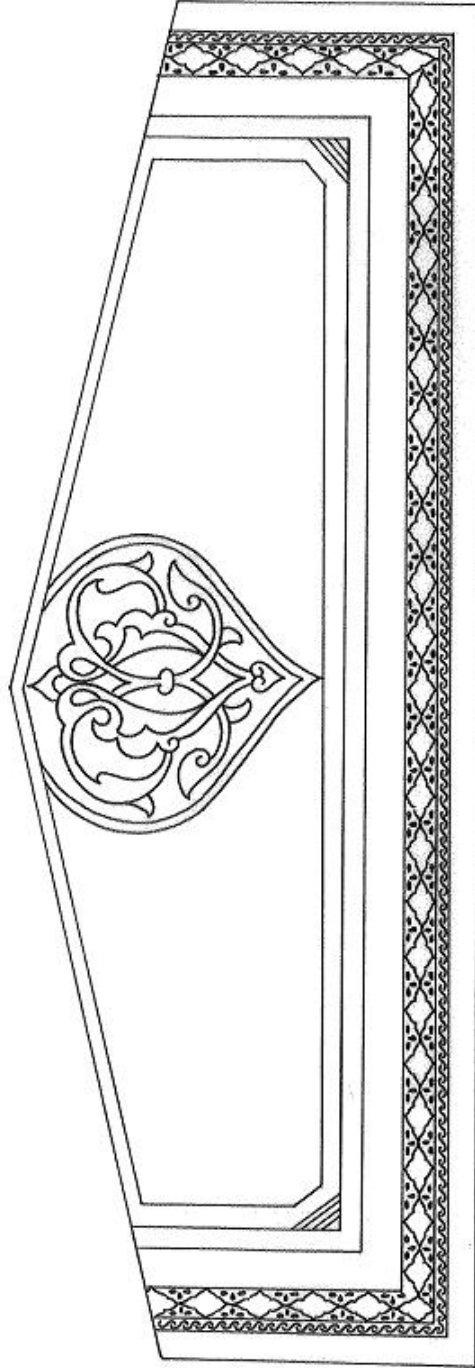
Çizim: 11, Örnek: 5. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. çeyrek, K.İ.H.K: 3106, Mikleb.

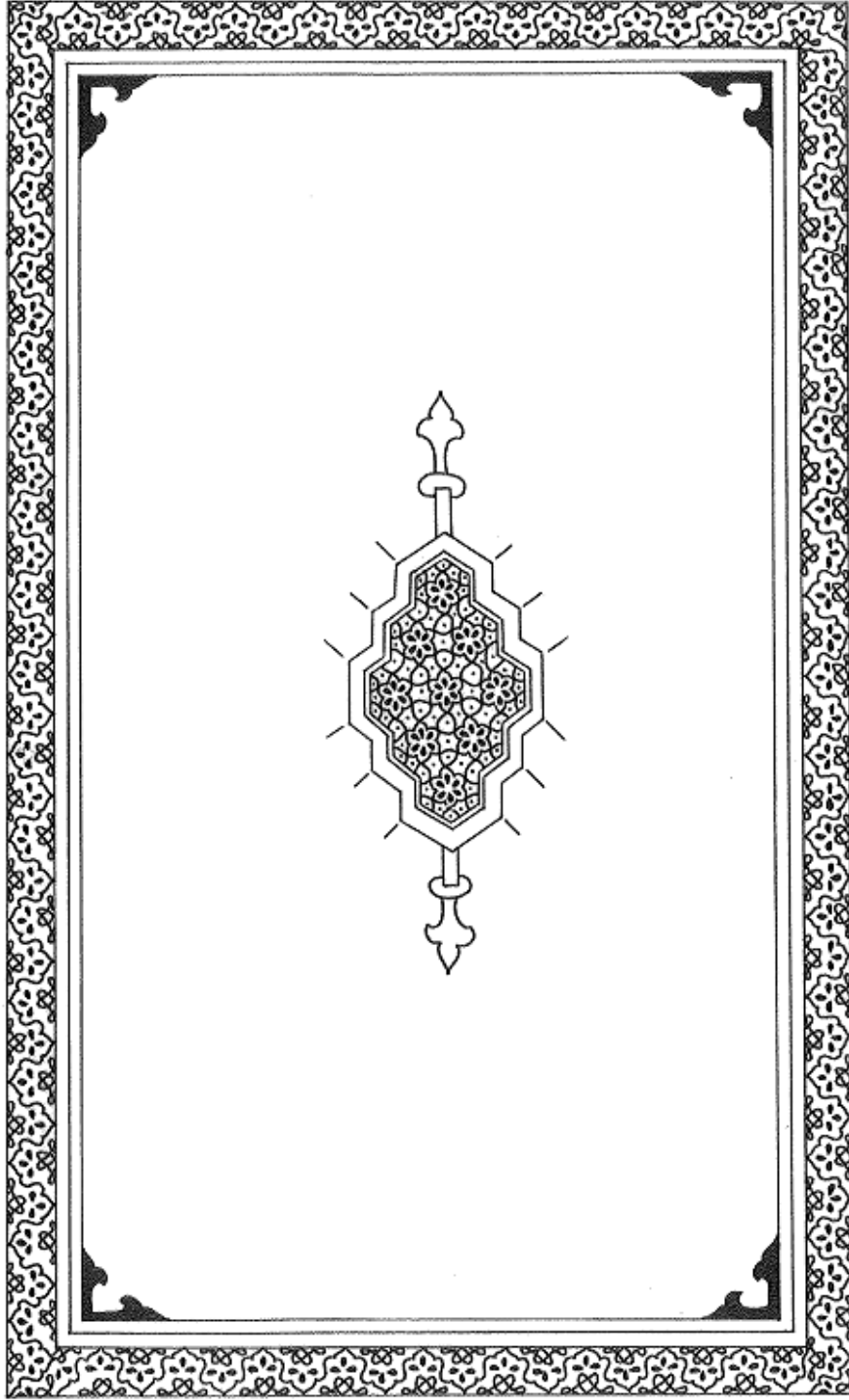
Çizim: 12, Örnek: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, ön kõşebend ve şemse.

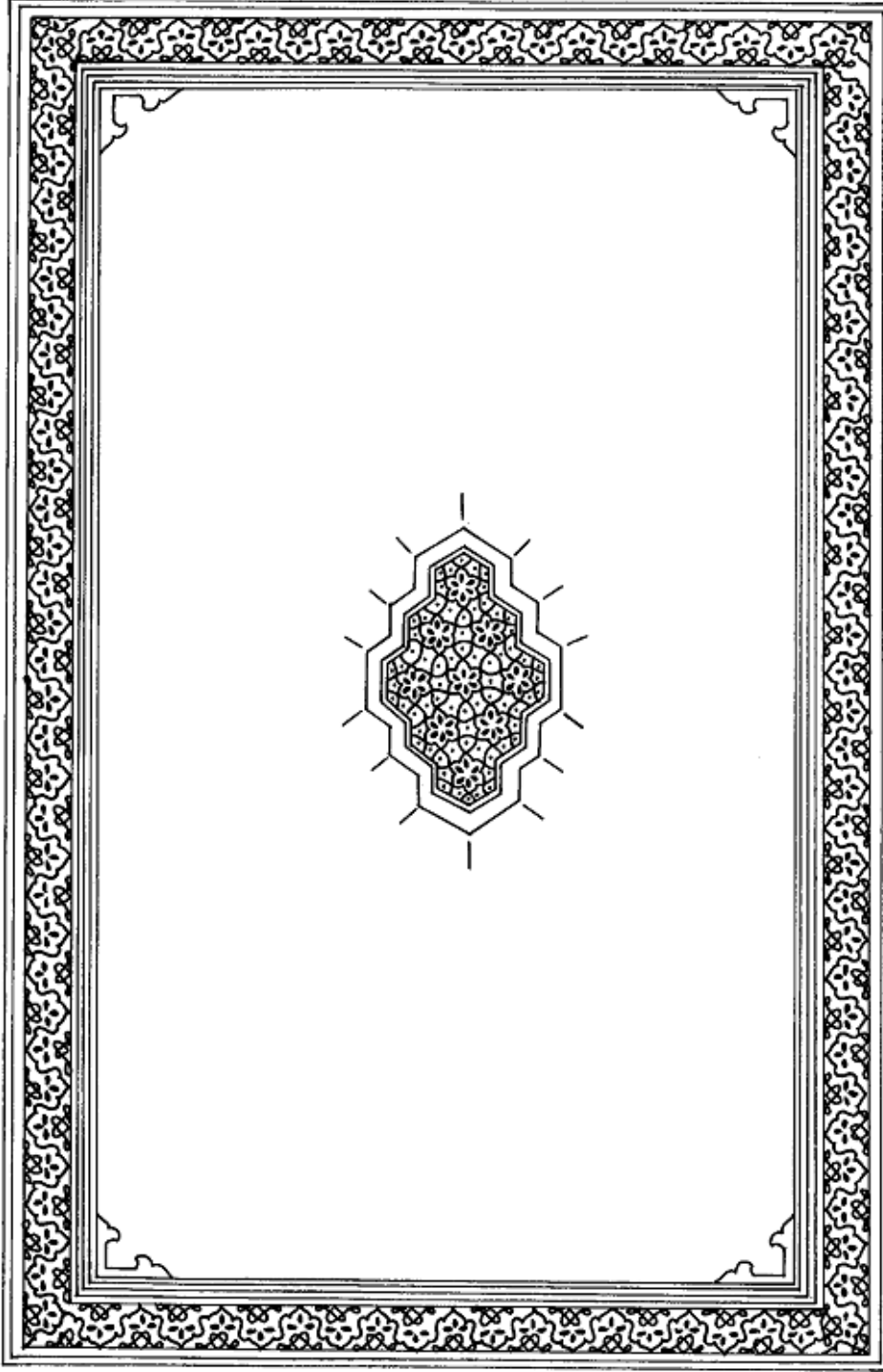
Çizim: 13, Örnek: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, arka köşebend ve şemse.

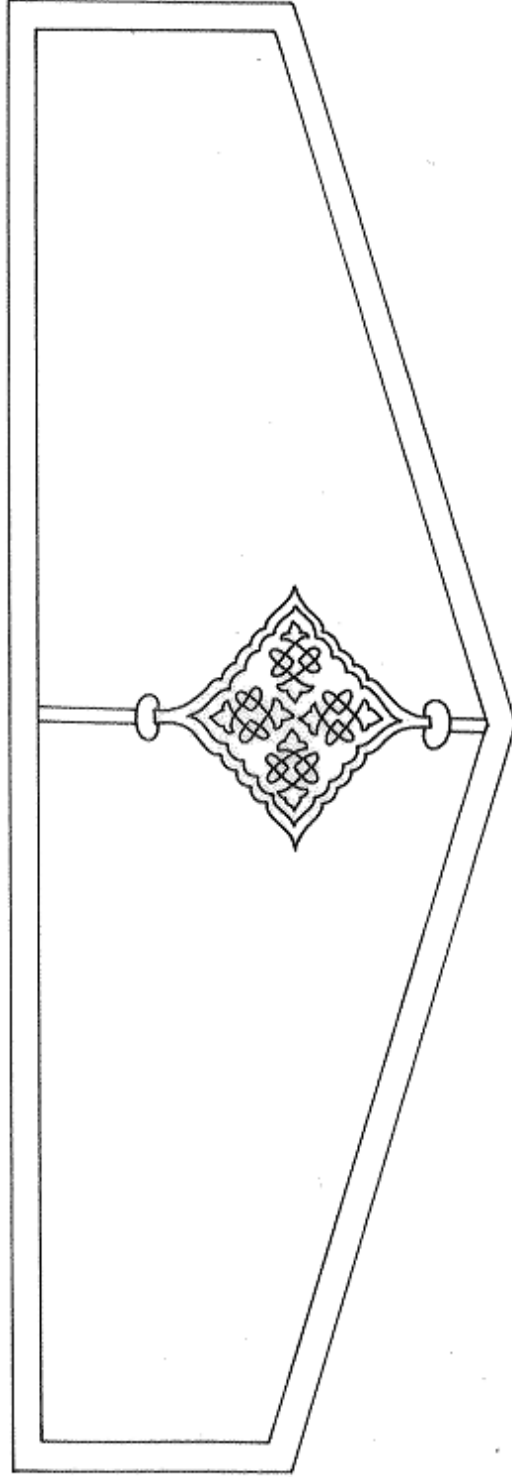
Çizim: 14, Örnek: 6. Kur'ân-ı Kerîm, XV.yüzyıl II. yarısı, K.İ.H.K:3626, Mikleb köşebend ve şemse.

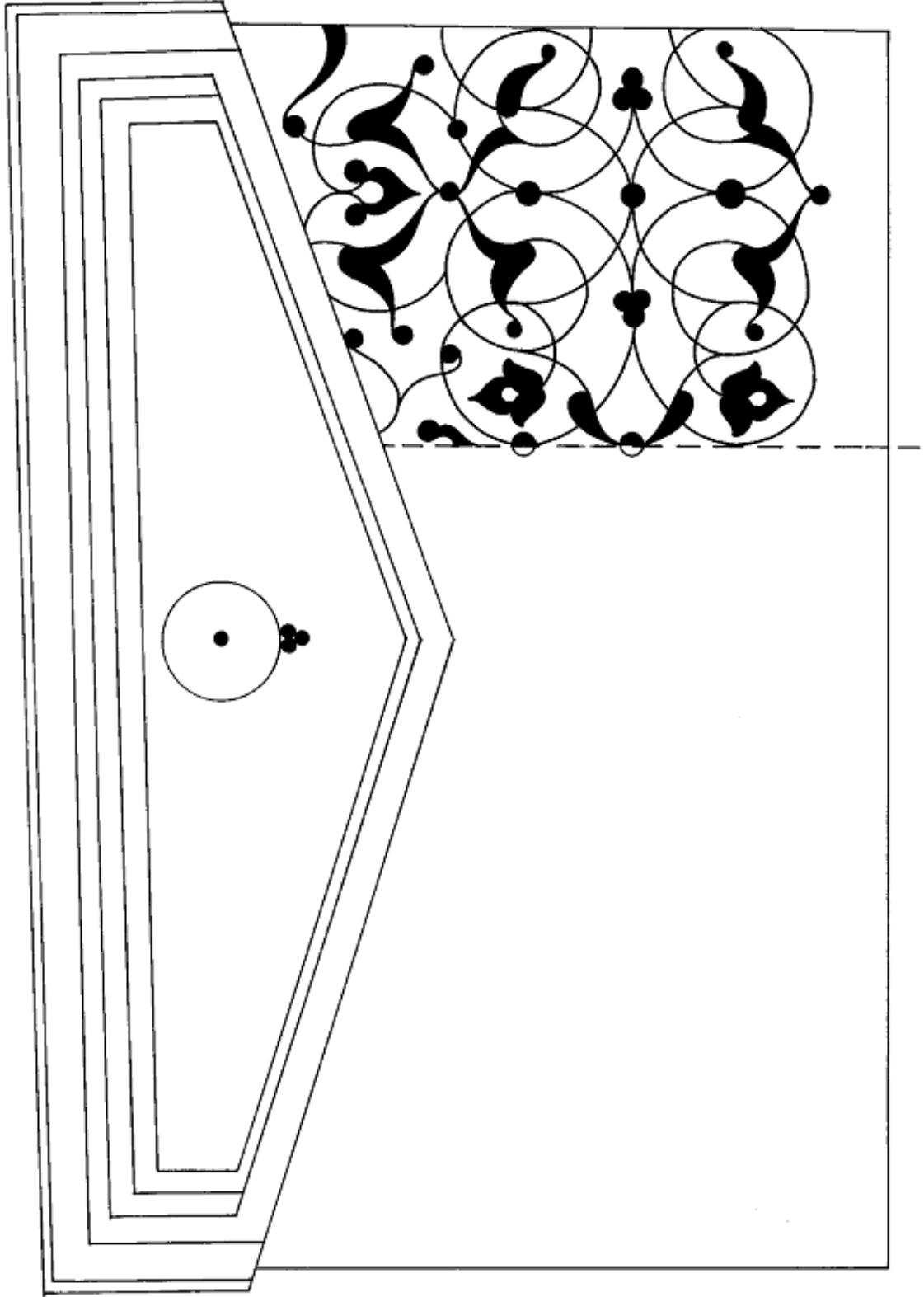
Çizim: 15, Örnek: 7. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy II. yarısı, K.İ.H.K:3075, ön zencirek, köşebend ve şemsesi .

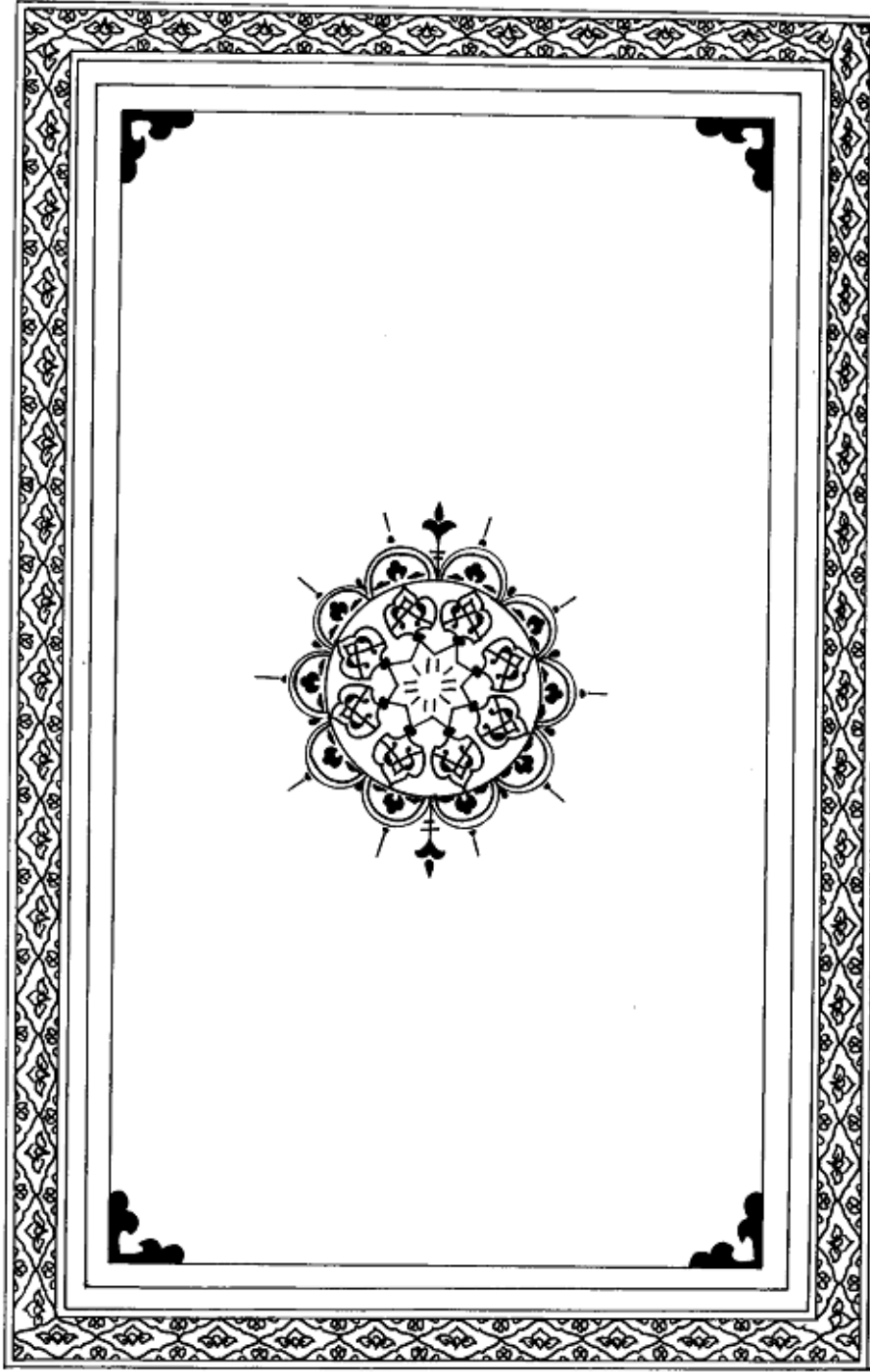
Çizim: 16, Örnek: 7. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy II. yarısı, K.İ.H.K:3075, arka kapak şemsesi .

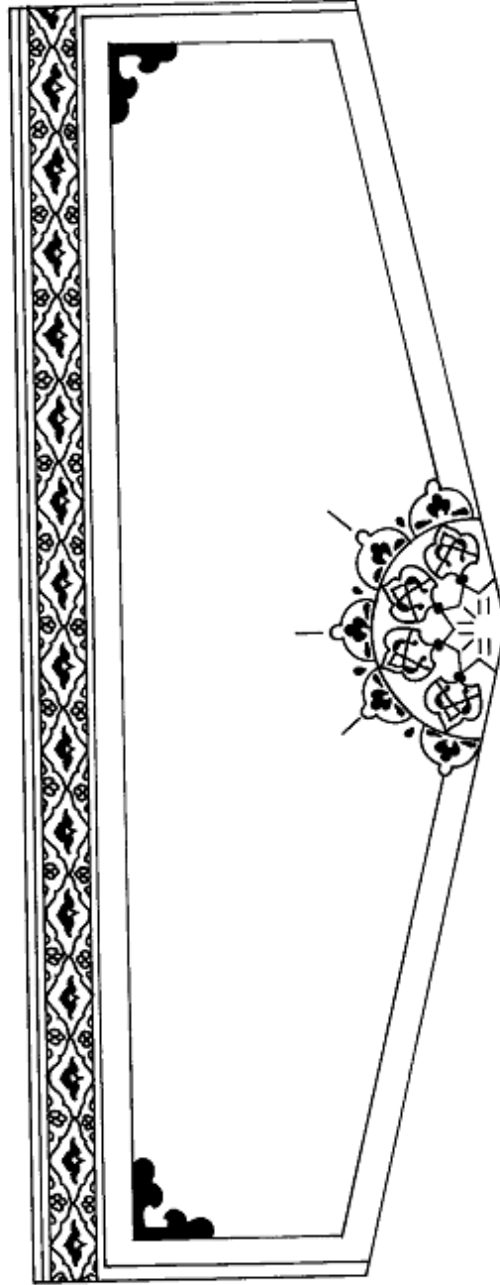
Çizim: 17, Örnek: 7. Kur'ân-ı Kerîm, XV. yy II. yarısı, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi: 3075, mikleb.

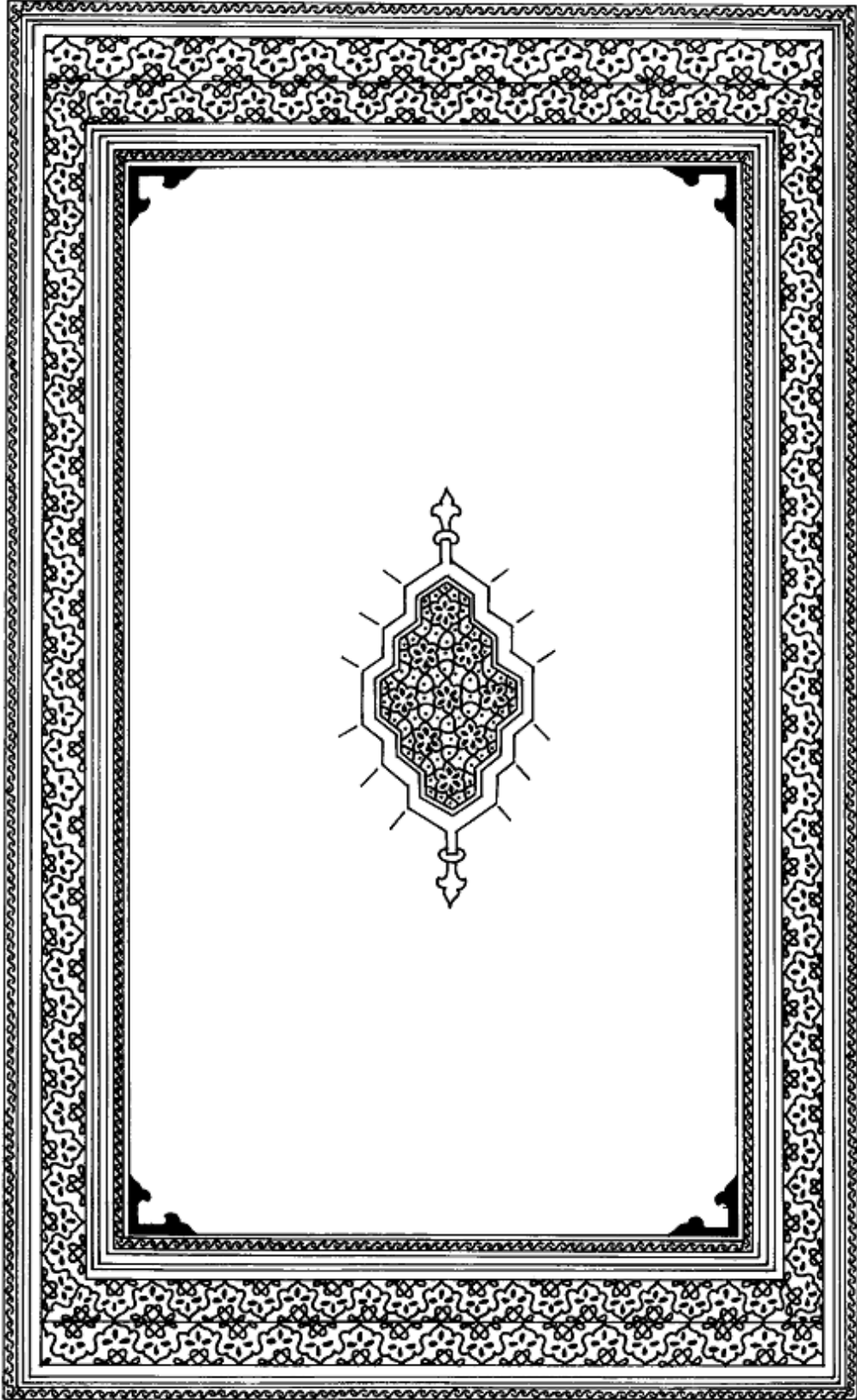
Çizim: 18, Örnek: 8. Kur'ân-ı Kerîm, 856-857/1453, K.İ.H.K:3420, mikleb ve iç kapak .

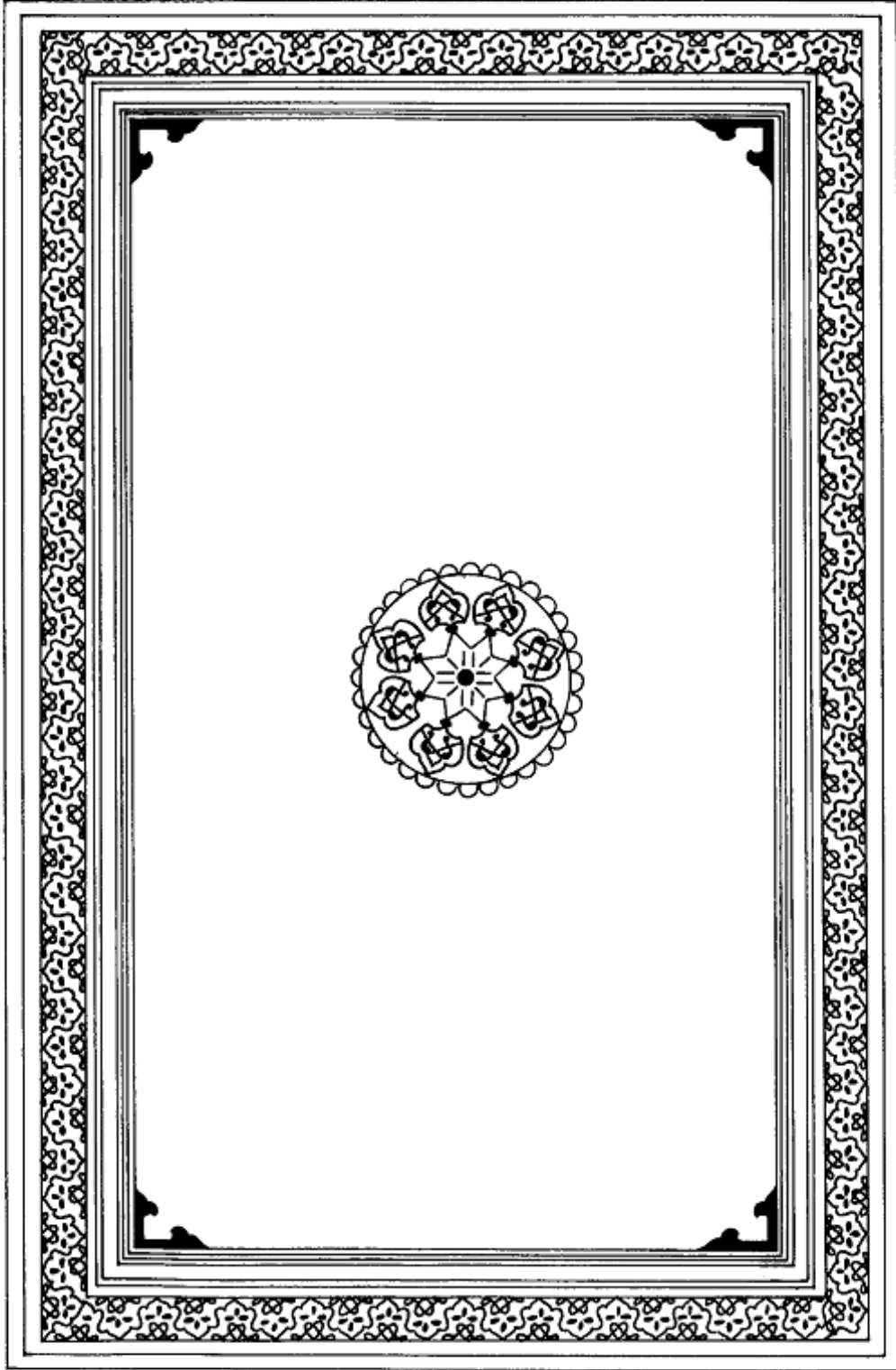
Çizim: 19, Örnek: 10. Kur'ân-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, zencirek, ön kapak şemsesi.

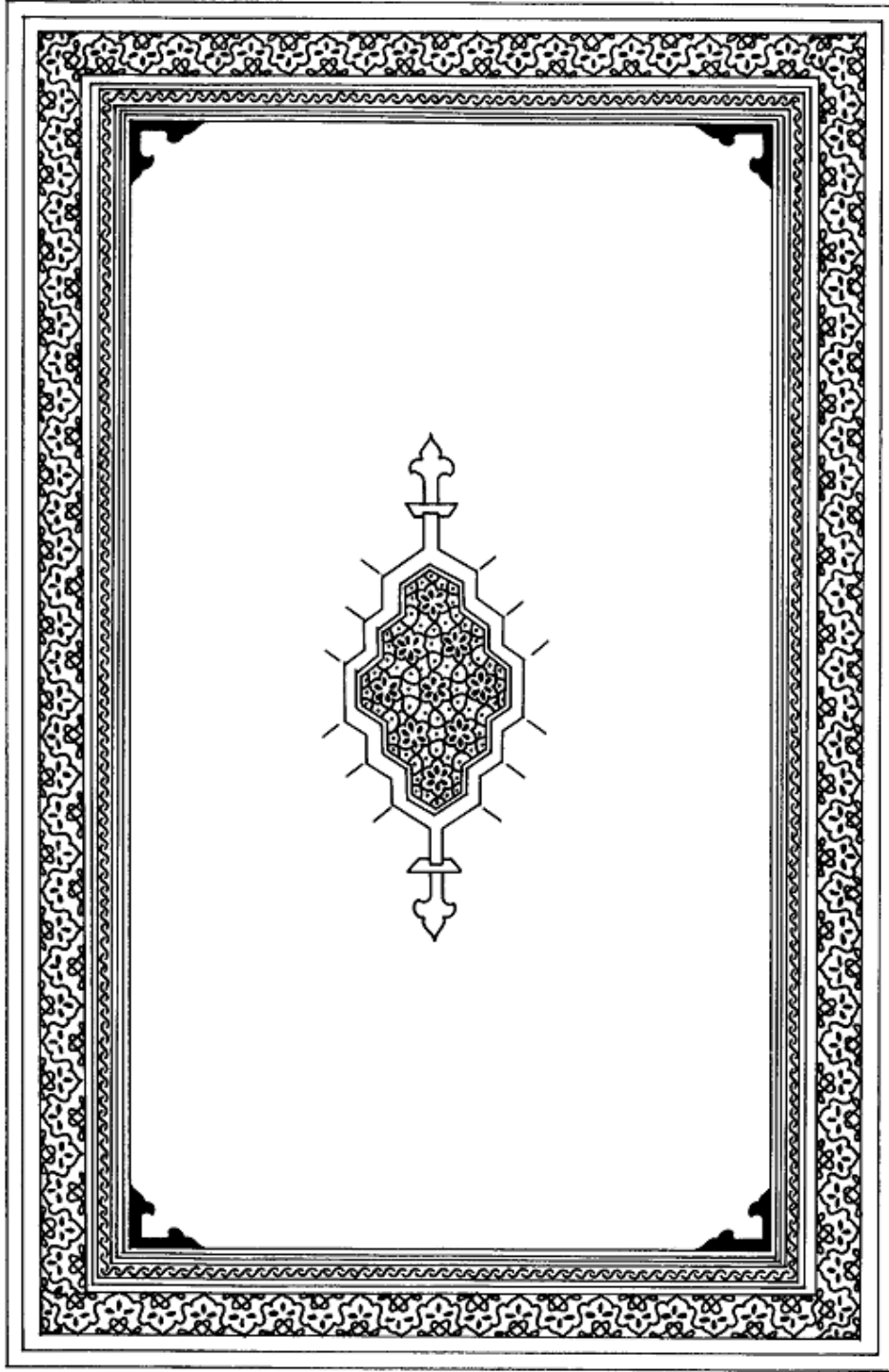
Çizim:20, Örnek: 10. Kur'an-ı Kerîm, XIV. yy III. çeyrek, K.İ.H.K:4025, mikleb zencirek, köşebend ve şemsesi.

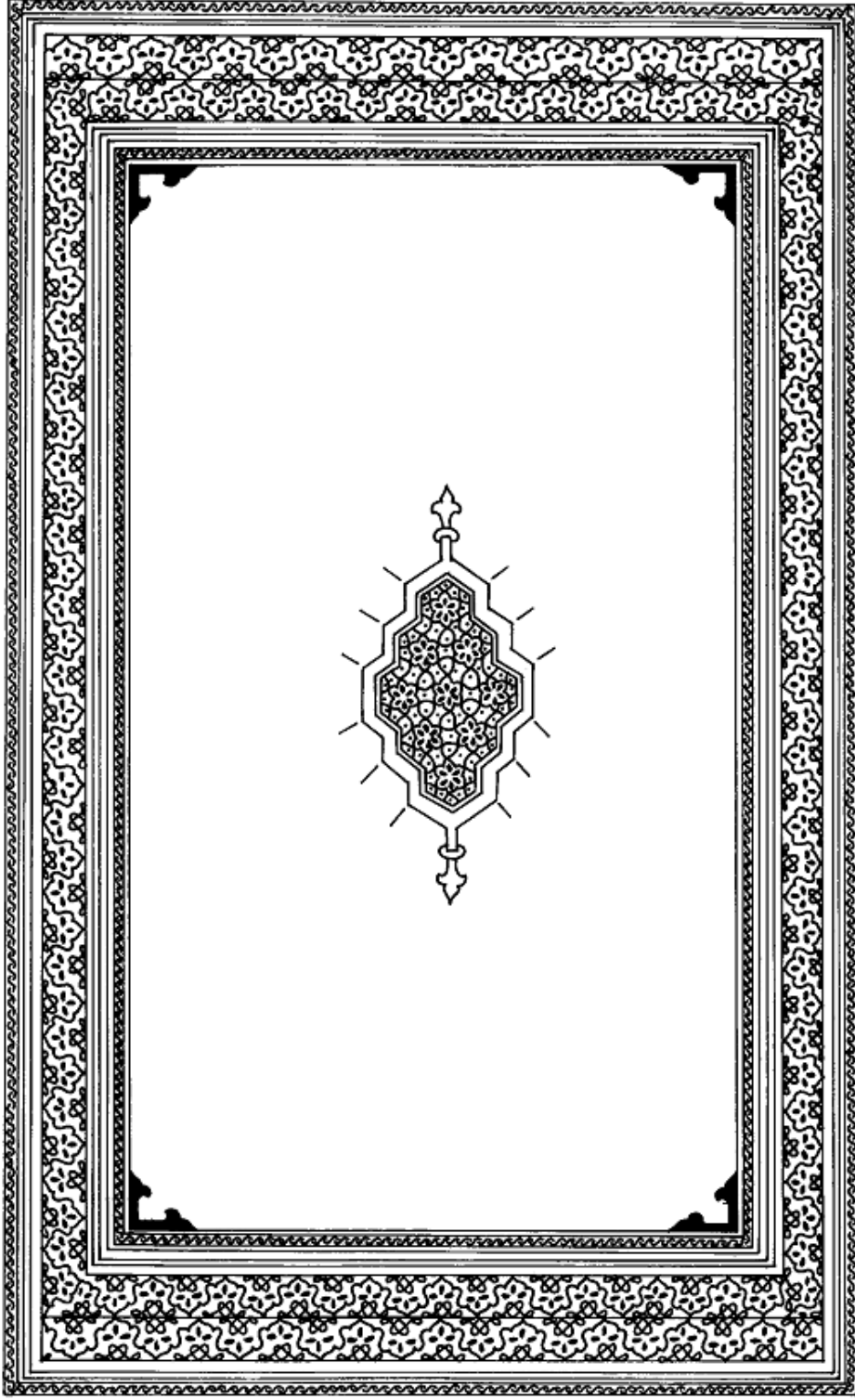
Çizim:21, Örnek: 11. Kur'ân-ı Kerîm, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Ön şemse ve köşebend.

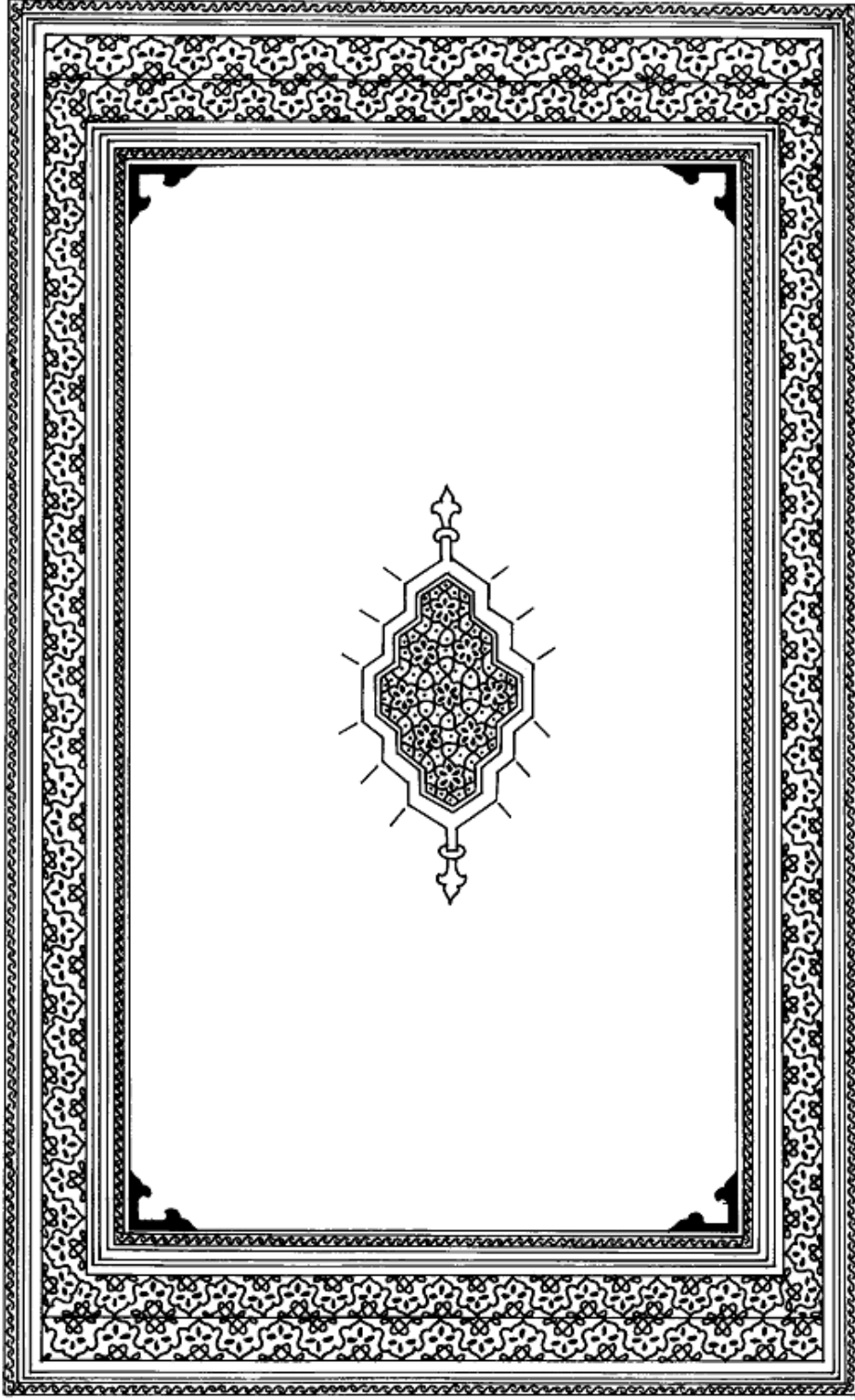
Çizim: 22, Örnek: 11. Kur'an-ı Kerim, 781/1379, K.İ.H.K:3011, Arka kapak.

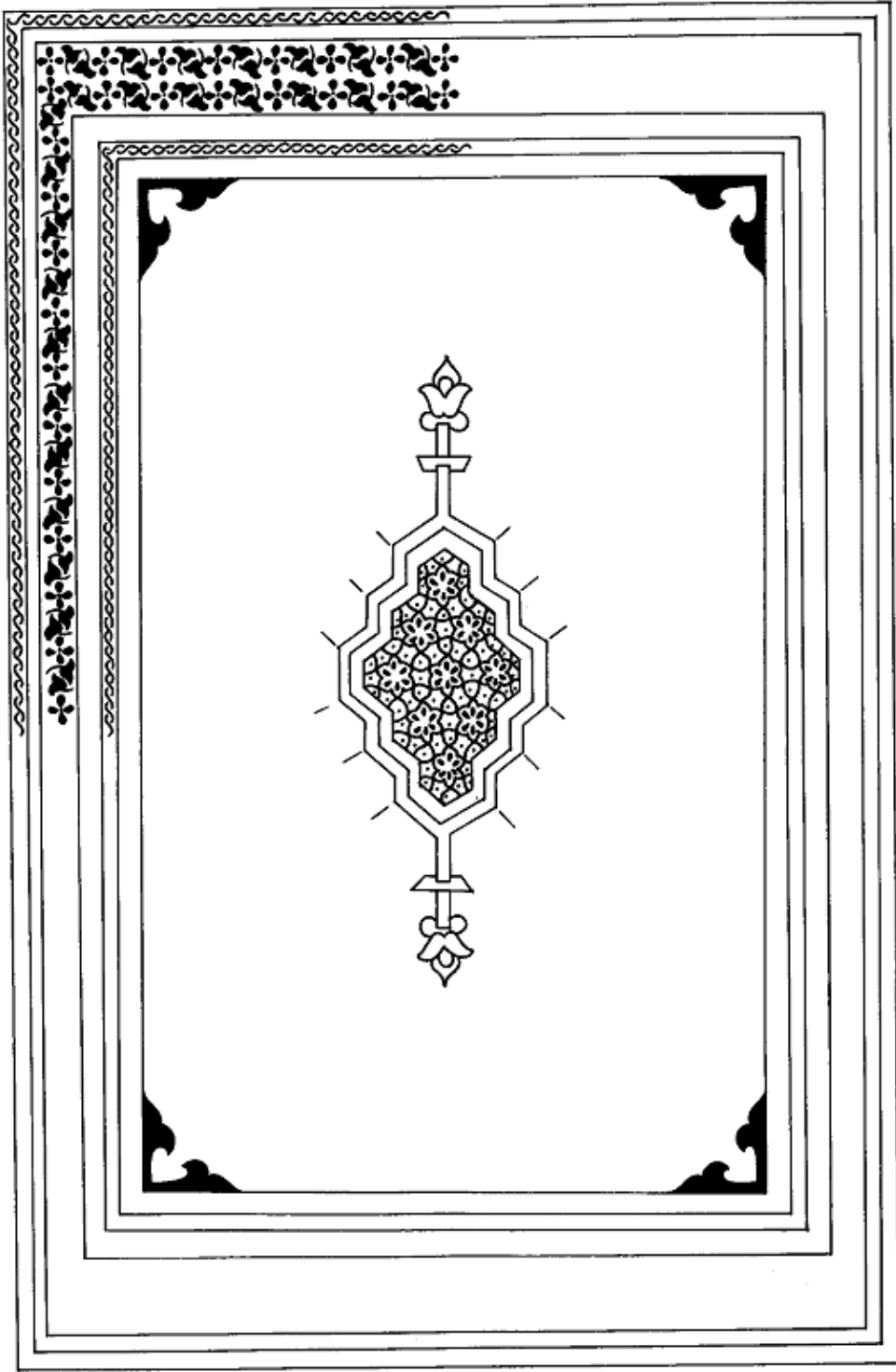
Çizim: 23, Örnek: 12. Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr, XV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K:3140, Ön ve arka.

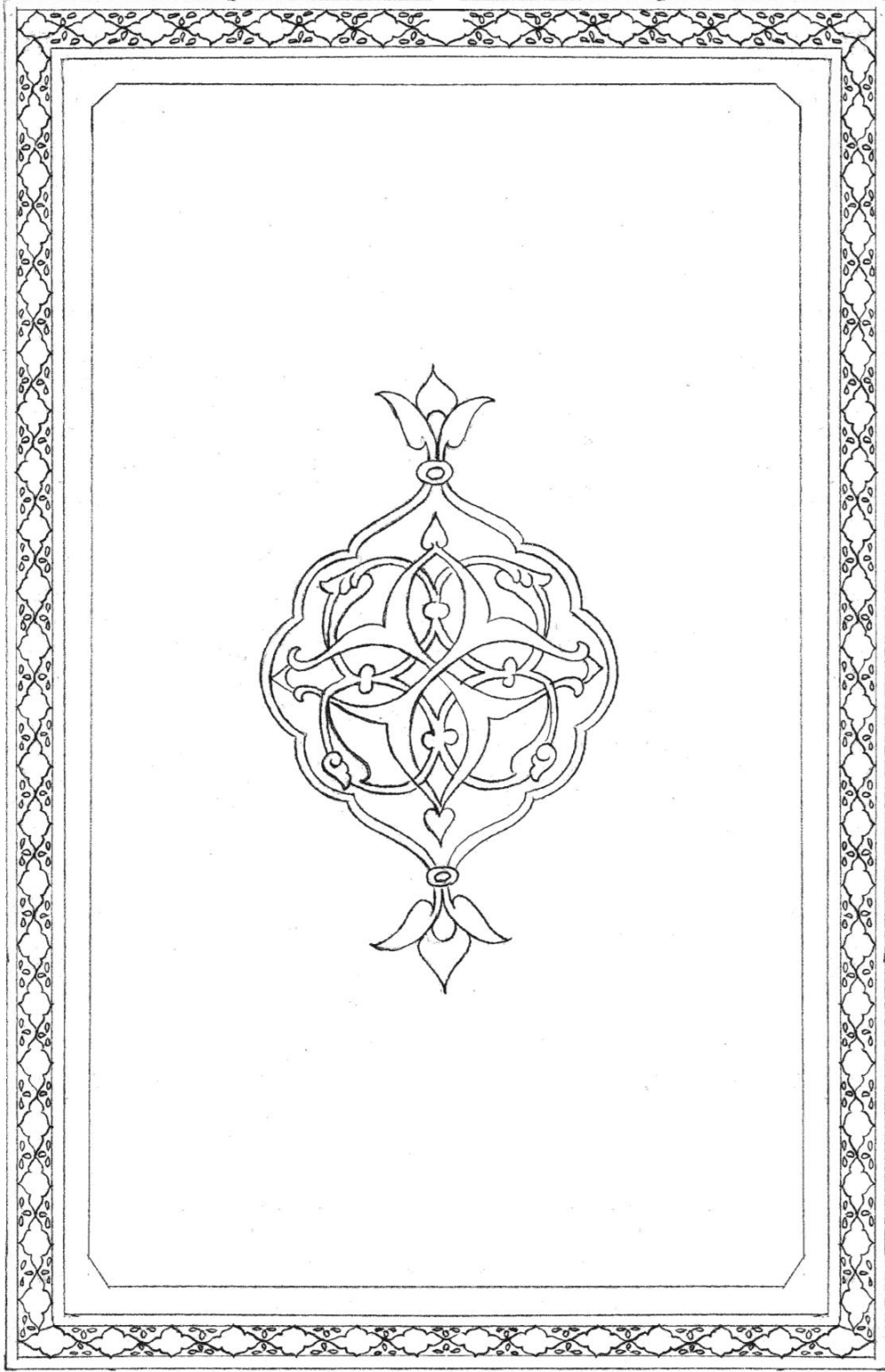
Çizim:24, Örnek: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâilî'l-Vikâye, 860/1455-1456, K.İ.H.K:3144, Ön zencirekler.

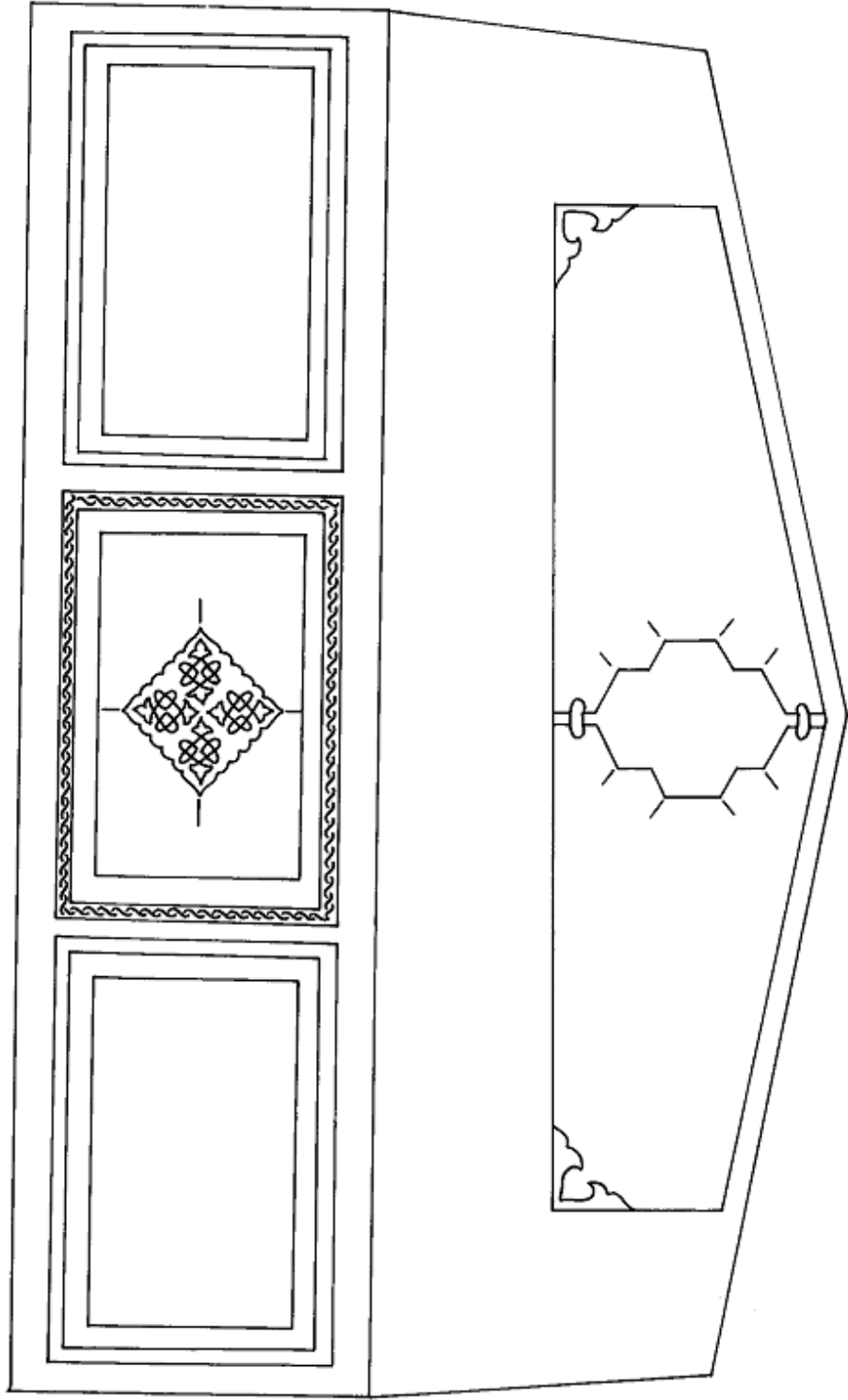
Çizim: 25, Örnek: 13. Beyânu'r-Rivâye fî Şerhi Mesâilî'l-Vikâye, 860/1455-1456, K.İ.H.K:3144, arka.

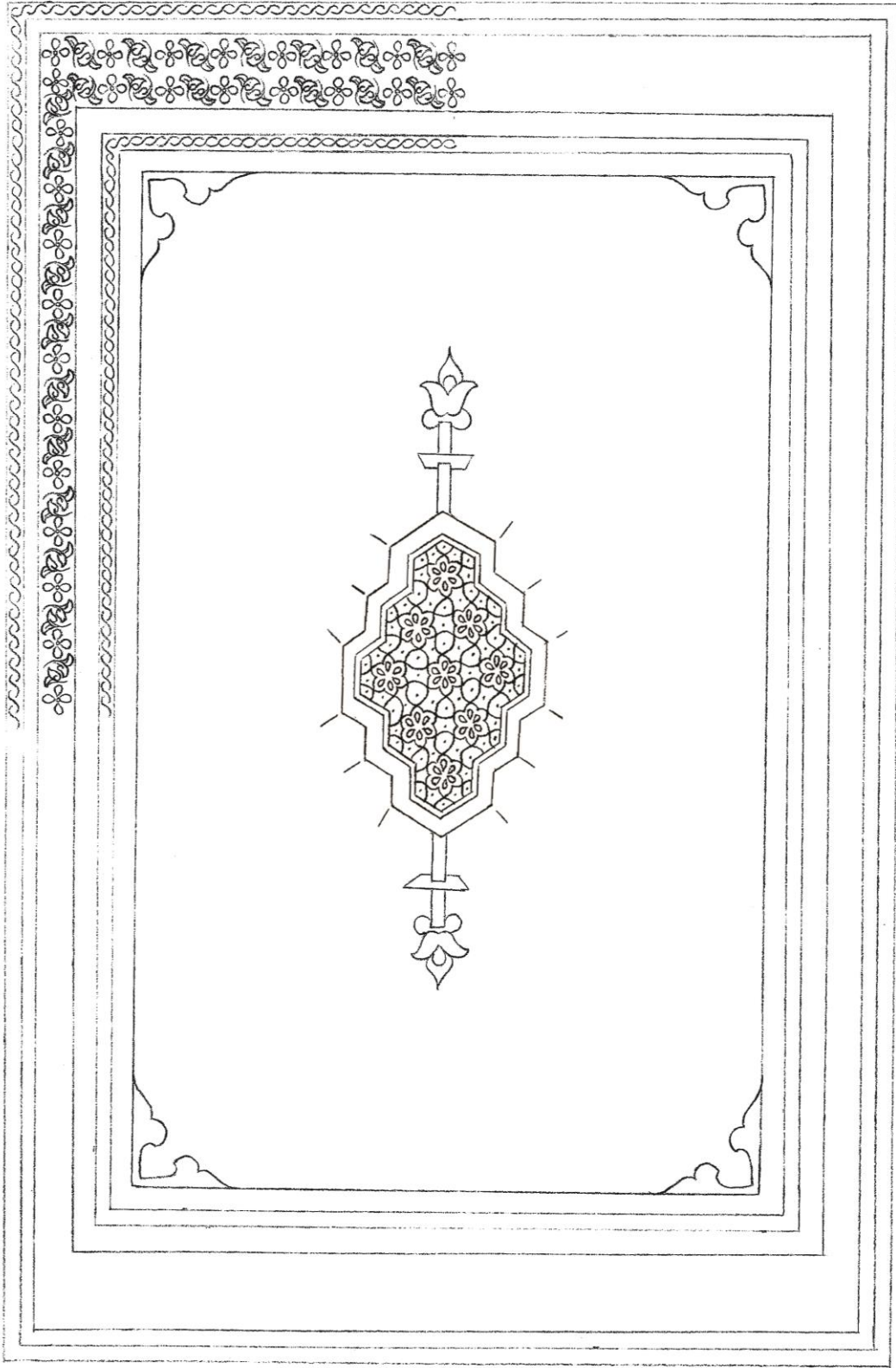
Çizim: 26, Örnek: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim el-Haccâc, 730/1329-1330, K.İ.H.K.:3217, Ön .

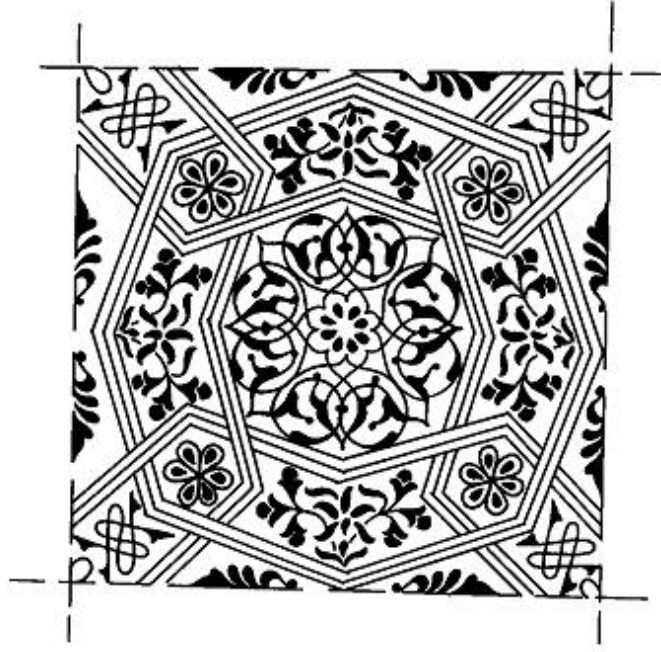
Çizim: 27, Örnek: 14.el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim el-Haccâc, 730/1329, K.İ.H.K:3217, Arka kapak.

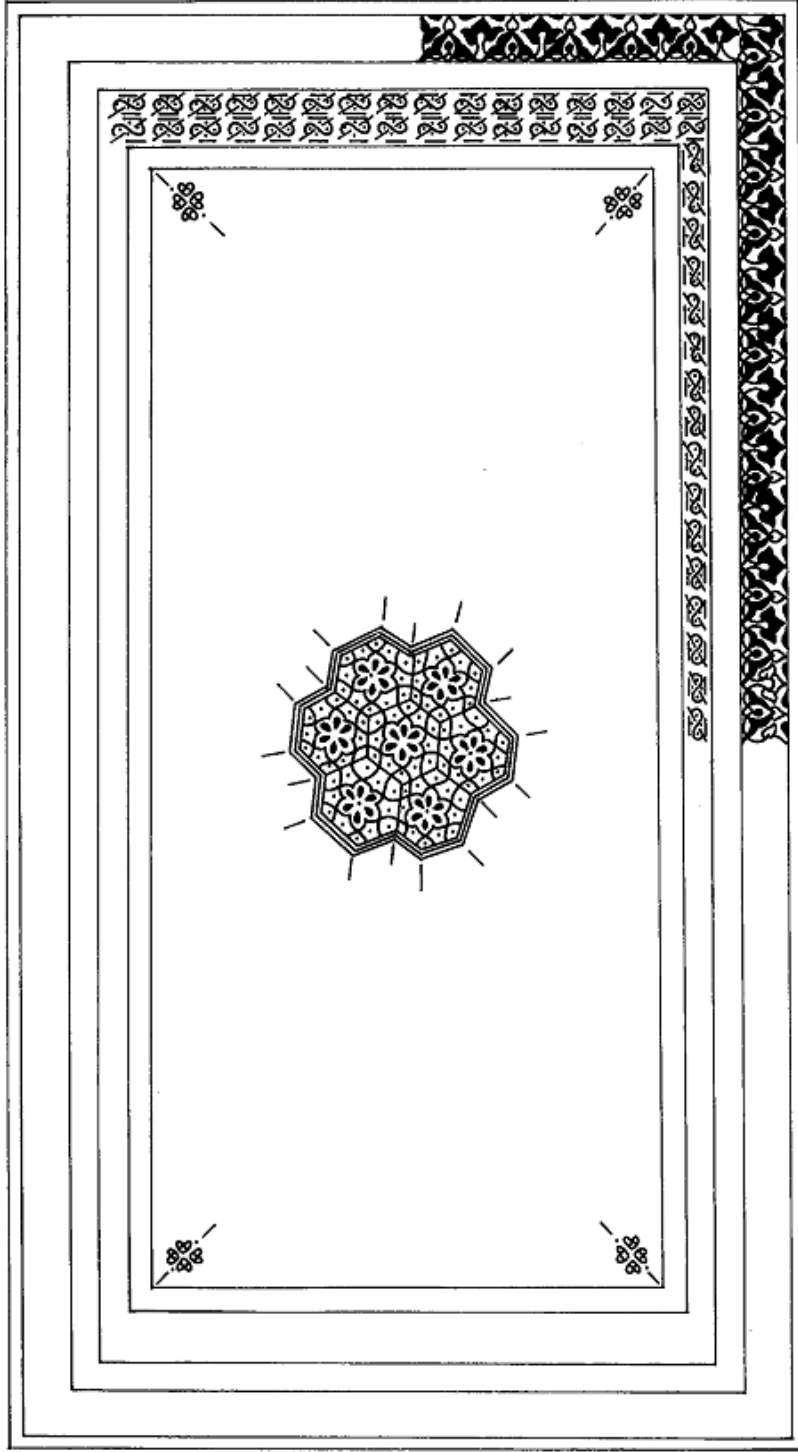
Çizim: 28, Örnek: 14. el-Mihhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim el-Haccâc, 730 /1329, K.İ.H.K: 3217, Sertâb ve mikleb.

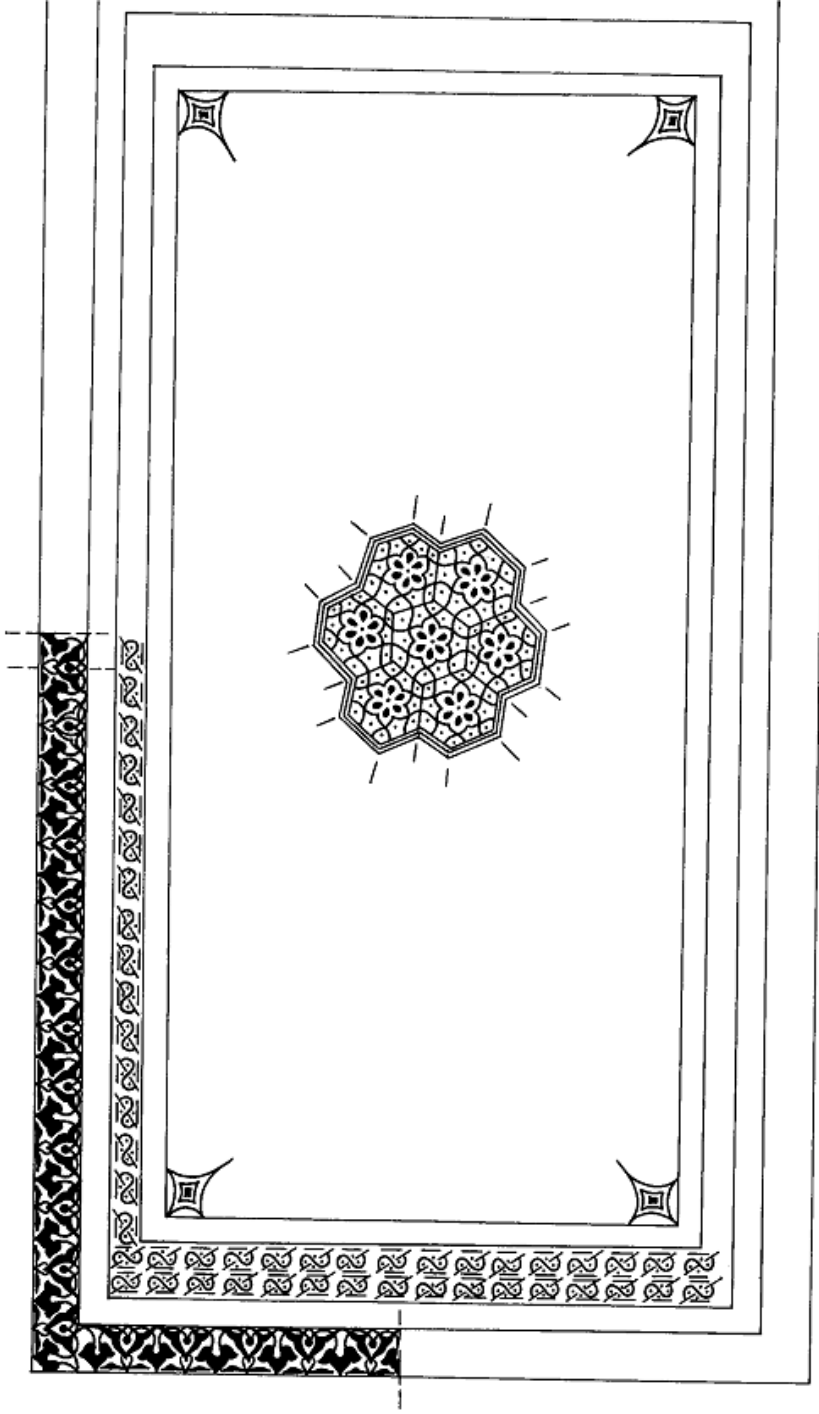
Çizim: 29, Örnek: 15. Minhâcu min Şerhi Müslim, 704 /1304, K.İ.H.K: 3326, Ön ve arka kapak.

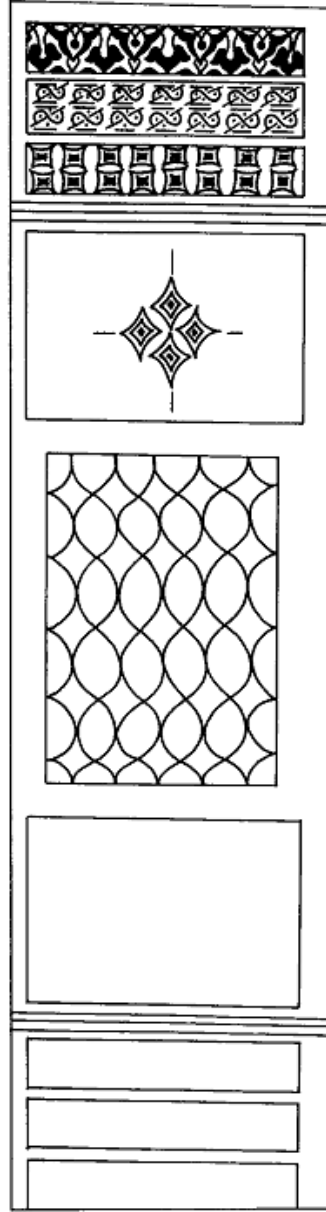
Çizim: 30. K.İ.H.K: 3011, 3140, 3144, 3217, 3326, 3527 (6.Katalog) hepsinin iç kapakları.

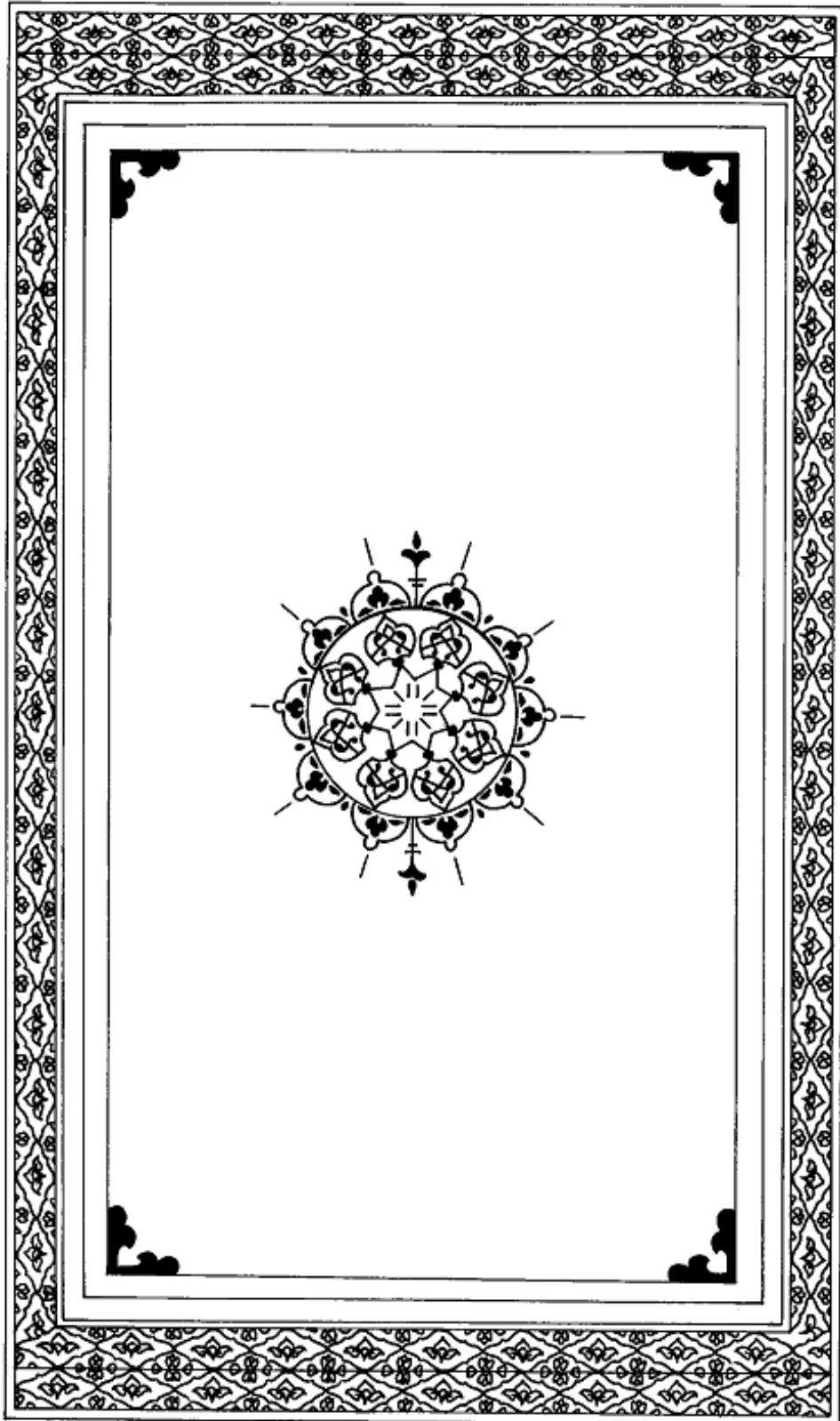
Çizim: 31, Örnek: 16. et-Tehlis fi Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, Ön kapak.

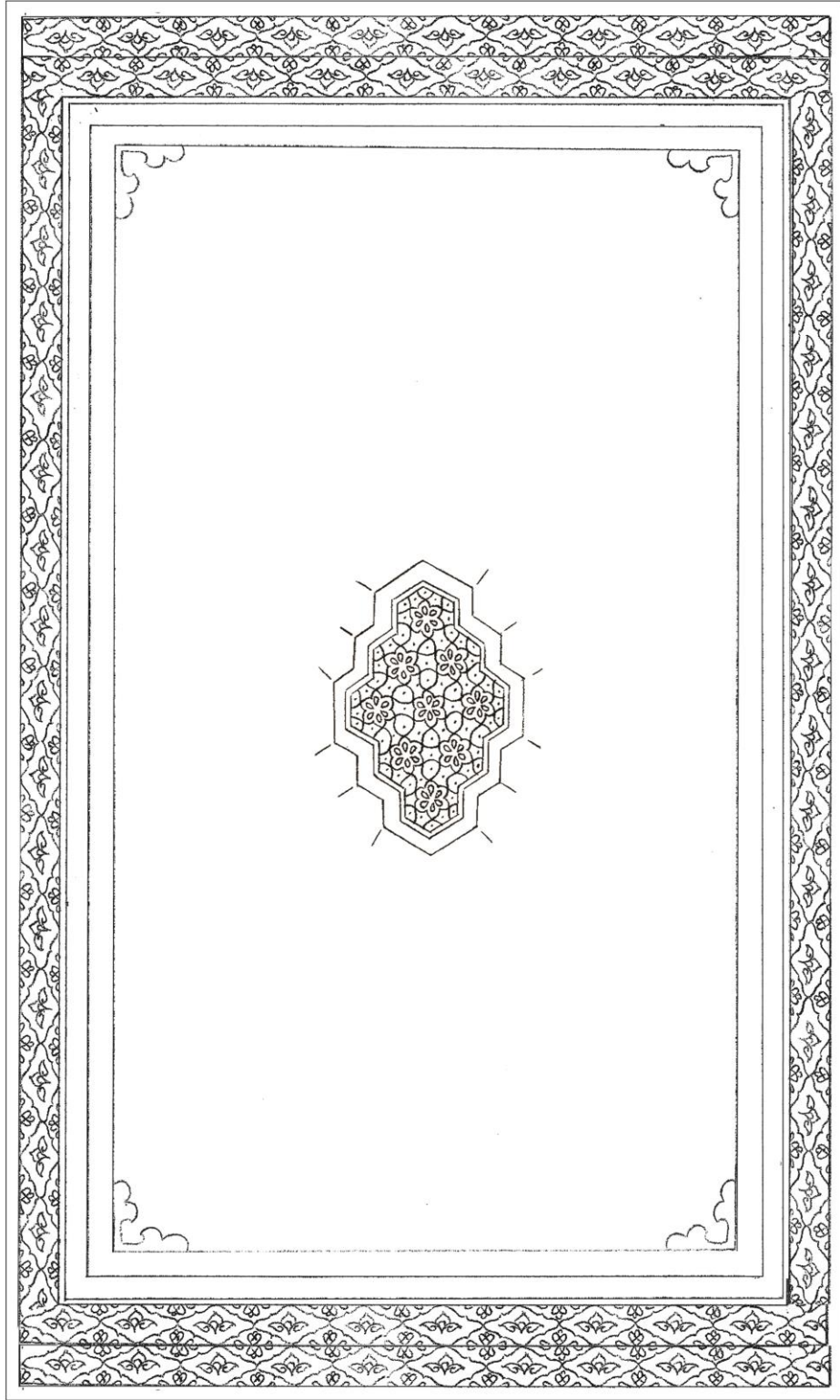
Çizim: 32, Örnek: 16. et-Tehlis fi Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, arka kapak.

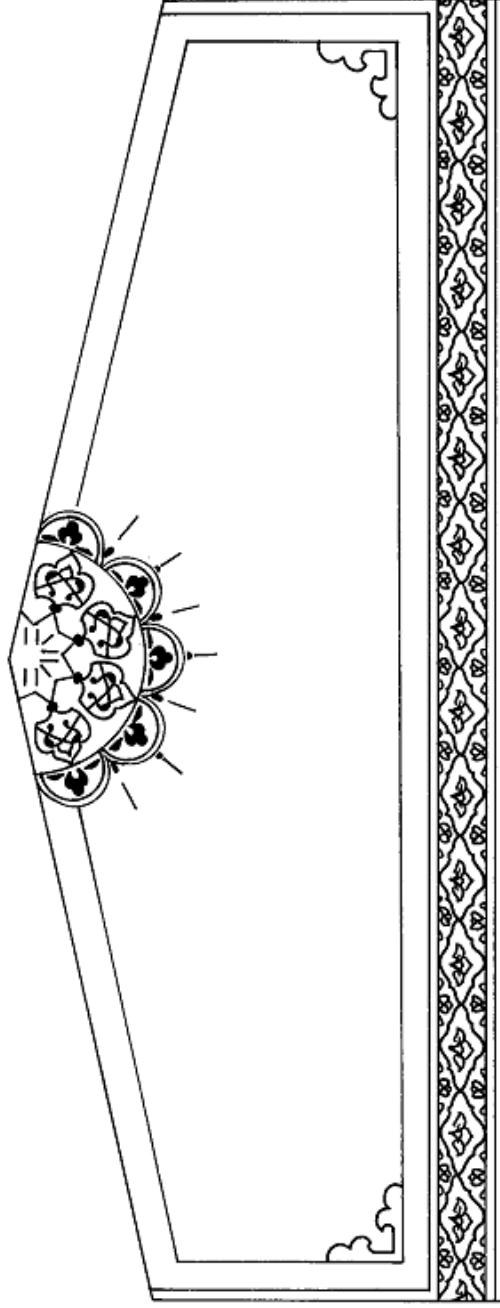
Çizim: 33, Örnek: 16. et-Tehlis fi Şerhi't-Telhîs, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3527, sertâb.

Çizim: 34, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, ön kapak.

Çizim: 35, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, arka.

Çizim: 36, Örnek: 17. Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl, XIV. yy. II. yarısı, K.İ.H.K: 3484, mikleb.

